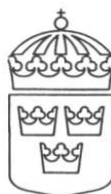

Riksdagens protokoll

1993/94:119

Protokoll
1993/94:119

Tisdagen den 7 juni

Kl. 10.00 – 18.06
19.00 – 23.03

1 § Justering av protokoll

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Justerades protokollet för den 1 juni.

2 § Meddelande om uteblivet svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 1993/94:135

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1993/94:135 av Lars Björck (m) om destruktion av lysrör har meddelats till kammarkansliet att miljöministern inte har möjlighet att besvara interpellationen på grund av resa till New York och CSD-sessionen den 16 maj 1994.

Däremot har meddelats att interpellanten är välkommen att omvandla interpellationen till fråga.

Stockholm den 6 maj 1994

Olof Johansson

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkande 1993/94:FiU19

Skatteutskottets betänkanden 1993/94:SkU25, SkU43 och SkU44

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1993/94:SfU27

Näringsutskottets betänkanden 1993/94:NU23, NU27, NU29 och NU30

4 § Registrerat partnerskap m.m.

Föredrogs

lagutskottets betänkande

1993/94:LU28 Registrerat partnerskap m.m.

Anf. 1 HOLGER GUSTAFSSON (kds):

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till reservationen till mom. 1, dvs. avslag till förslaget om ny lag för registrerat partnerskap.

Frågan om lagstiftning för registrerat partnerskap för homosexuella har i utskottsarbetet kringgårdats av många märkliga turer. Ärendet har initierats och genomdrivits i lagutskottet med hjälp av krafter och motsättningar som tidigare under mandatperioden inte har gjort sig gällande. En majoritet har mobiliserats i utskottet bestående av Socialdemokraterna och Folkpartiet – som med entusiasm har underblåsts av Vänsterpartiet. Ordinarie ledamöter har bytts mot tillfälliga ersättare för att säkra stödet för den nya lagstiftningen, en äktenskapslag för homosexuella. Det har förekommit att ledamöter har kommit till utskottet endast några få minuter för att säkra en voting, för att sedan direkt lämna utskottet och dess beredning.

Fru talman! Detta ger ett klart intryck av att majoriteten i utskottet har bestämt sig för att driva igenom lagstiftningen till varje pris. Det bekräftas av att man inte har tagit rimlig hänsyn till Lagrådets tunga kritik.

Vi reser i utskottet representerar kds, Moderaterna, Centern och Ny demokrati. Vi vänder oss i reservationen mot dels det sätt på vilket den nya lagen har kommit till, dels den undermåliga beredningen av ärendet som har lett fram till ett dåligt lagförslag. Vi yrkar alltså avslag på rent formella grunder. Våra formella grunder är följande.

För det första: Den lagstiftning som kammaren nu skall besluta om kommer genom kopplingen till flertalet av äktenskapets rättsverkningar att få vittgående konsekvenser på ett stort antal rättsområden utanför lagutskottets beredningsområden. Dessa effekter har inte analyserats och beaktats i en acceptabel omfattning så att en kvalitetsansvarig kammare, enligt vår uppfattning, i dag skall kunna godkänna lagstiftningen.

För det andra: Det är vår uppfattning att en sådan genomgripande lagstiftning måste få komma till endast genom att regeringskansliets beredningsresurser används och att det rutinmässiga samrådsförfarandet mellan olika departement skall tillämpas.

För det tredje: Det blir utifrån parlamentariska utgångspunkter en synnerligen tvivelaktig effekt av att ett så omfattande, och principiellt kontroversiellt, lagförslag presenteras direkt av ett utskott och därmed leder till att enskilda riksdagsledamöter fräntas möjligheten att väcka motioner i anledning av förslaget.

För det fjärde: Partnerskapskommittén har inte fullföljt utredningsdirektiven. De innebar ett övervägande av behovet av en lagstiftning som skulle "utgå från någon form av hushållsgemenskap och i så fall vilken".

Frågan om förstärkt rättsskydd för människor som stadigvarande delar hushåll borde ha belysts ingående. Förslaget till lag om registrerat partnerskap riktar in sig på en alltför liten och mycket specifik grupp, som dessutom avgränsas av sitt sexuella beteende.

För det femte: Till invändningarna av formell natur kommer att Lagrådet i sitt yttrande i kraftfulla ordalag har avstyrkt det förslag till lagstiftning om registrerat partnerskap som utskottet remitterade till Lagrådet för granskning.

Sammanfattningsvis skriver Lagrådet att lagförslaget inte bör ligga till grund för lagstiftning.

På dessa rent formella grunder yrkar utskottets reservanter avslag till det nu liggande förslaget till lag om registrerat partnerskap för homosexuella.

Fru talman! I den nu efterföljande debatten kommer utskottets majoritetsföreträdare att argumentera kring följande punkter:

- Risken för diskriminering av homosexuella.
- Människors lika värde.
- Alla människors rätt att få förverkliga sin kärlek och att få den bekräftad av samhället.
- Vikten av att främja den sexuella troheten mellan homosexuella.

Vidare kommer de att åberopa många andra humanitära motiv för sina ställningstaganden. De kommer också att hävda att samtliga dessa frågor nu får sin lösning med hjälp av den föreslagna lagstiftningen.

Vi reservanter har valt att i ett särskilt yttrande redogöra för vår principiella hållning i dessa frågor, vilket sannolikt också kommer att förtydligas i ledamöternas debattinlägg under dagen.

Jag vill här och nu öppet deklarerat att vår reservation – där vi yrkar avslag på helt formella grunder – också riktar sig till de riksdagsledamöter som senare vill ge sitt stöd till en lagreglering för den grupp homosexuella vi i dag diskuterar. Men vi önskar att se antingen ett modifierat förslag till lagstiftning eller ett lagförslag på en mera acceptabel kvalitetsnivå.

Detta innebär att de ledamöter som i dag röstar nej till det nu liggande lagförslaget kommer att ha olika grunder för sina beslut, alltifrån dem som över huvud taget inte kan tänka sig en lagstiftning som ligger så nära äktenskapslagstiftningen till de ledamöter vars motiv är en modifiering av något slag och/eller en mer allmän kvalitetsförbättring av lagen. Det vi har gemensamt är ett nej till nu liggande förslag.

Fru talman! Slutligen vill jag uppmana mina kolleger i kammaren att noga och ansvarsfullt överväga sina ställningstaganden i detta ärende.

Till lagutskottet har vi fått 120 000–130 000 namnunderskrifter. Det betyder vilken vikt ett av mandatperiodens sista känsliga beslut i riksdagens kammar har för vanliga svenska medborgare.

Fru talman! Än en gång yrkar jag bifall till reservationen till mom. 1.

Anf. 2 ELISABETH PERSSON (v):

Fru talman! Det har tagit lång tid att komma fram till det förslag till lag om registrerat partnerskap för homosexuella som vi i dag skall fatta beslut om. Man kanske kan säga att detta arbete började år 1973. Då uttalade en enig riksdag att den homosexuella samlevnaden från samhällets synpunkt är en fullt acceptabel samlevnadsform. Uttalandet följdes av motioner som resulterade i en utredning i början på 80-talet och en partimotion från Vänsterpartiet i slutet av 80-talet. De följdes så småningom av motioner från såväl socialdemokrater som folkpartister. Vidare har Partnerskapskommittén arbetat i drygt två och ett halvt år, understödd av bl.a. en bred flerpartimotion – författad av Kent Carlsson – med ett färdigt förslag till lagtext. Part-

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

nerskapskommitténs betänkande remissbehandlades och diskuterades ovanligt ingående för att vara ett utredningsbetänkande.

Slutligen lades det gedigna, men något ovanliga, arbetet fram under våren i lagutskottet. Och nu resulterar arbetet i det lagförslag som vi nu skall fatta beslut om. Detta förslag har, precis som en proposition, remissbehandlats av tunga remissinstanser.

Få, om ens något, lagförslag har stötts och blötts som detta. Det har verkligen inte hastats fram; det har en tjugoårig historia bakom sig. Det förslag som föreligger är ett mycket väl genomarbetat sådant.

En lag om partnerskap fyller främst två funktioner. Dels innebär den att två homosexuella människor som älskar varandra kan lösa gemensamma frågor av juridisk och ekonomisk natur, dels bidrar den också till att homosexuella får ett samhällsligt erkännande och att den homosexuella kärleken respekteras och erkänns på samma sätt som kärleken mellan heterosexuella. Inför varandra och omvärlden kan de som väljer att ingå partnerskap få sitt förhållande legitimerat. De kan få en av samhället sanktionerad ram för sin kärlek, omtanke, ömhet, vänskap, lojalitet, omsorg och sitt ansvar gentemot varandra, något som alla andra ser som en självklar rätt att kunna välja. På samma sätt som ett äktenskap ger ett partnerskap rättigheter och skyldigheter gentemot samhället och varandra.

Ett partnerskap kostar inte samhället något. Det skadar ingen. Det innebär inget tvång. Det ger endast homosexuella människor möjlighet till den rätt och trygghet som heterosexuella ser som en fullkomlig självklarhet. Partnerskap kan enbart ingås av vuxna människor efter fritt val, och det berör inte någon annans liv eller någon annans rätt. Det tar inte ifrån någon annan något, och det inskränker inte någon annans frihet, rättighet eller integritet. Med ett partnerskap skyddas i stället ett personligt kärleksförhållande, som skall få möjlighet att utvecklas och respekteras.

Ett registrerat partnerskap är ett litet men ett viktigt bidrag till kärleken i vår värld, som ju tyvärr lider svårt till följd av kärlekslöshet, fiendskap, intolerans och hat.

Fru talman! Vi kan vara stolta över att vi i vårt land får vara med och anta en lag som tar bort diskriminering och som ökar toleransen och medmänskligheten i samhället.

Den homosexuella kärleken behöver allt stöd den kan få. Annan kärlek hyllas minsann i en massa sammanhang, exempelvis kärleken mellan man och kvinna, mellan föräldrar och barn samt kärleken till naturen. Även kärleken till fosterlandet ses rent av som vacker och eftersträfvansvärd. Men den homosexuella kärleken omgärdas inte av samma positiva uppmärksamhet. Den är i stället osynliggjord, detta trots att det inte finns någon annan skillnad mellan homosexuella och heterosexuella än att homosexuella känslomässigt dras till personer av samma kön och att heterosexuella dras till personer av motsatt kön. Lagen om partnerskap är ett steg bort från fördomar och mot jämställdhet, bort från diskriminering och mot tolerans samt bort från homofobi och mot kärlek.

Under de senaste åren – intensifierat under den senaste månaden – har jag och förmodligen de flesta av ledamöterna i denna kammare fått ta emot brev och telefonsamtal från människor som engagerat sig i frågan. Till

mycket stor del har det handlat om försök till argument mot lagen. Jag skall försöka bemöta några av de vanligaste argumenten – det går nämligen inte att bemöta allt som man får höra. Mot den svartaste homofobi, mot den djupaste skräck och mot de våldsamaste fördomar går det inte att föra ett logiskt resonemang. Men det finns naturligtvis också människor som speglar en äkta oro för denna lag, och argumentationen av det slaget innehåller några genomgående frågeställningar.

Man säger t.ex. att det är så få människor som det rör sig om, vilket Holger Gustafsson också var inne på. Man säger att vi inte skall stifta lagar för en liten grupp människor i samhället. Jag skulle då vilja fråga: Hur många homosexuella människor behövs det för att en sådan här lag skall kunna stiftas? Räcker det med 4 %, eller måste gruppen homosexuella utgöra 6 % av befolkningen? Jag skulle gärna vilja ha svar på frågan om hur många procent det måste vara.

Det sägs också att en partnerskapslag ger fel signaler och att fler människor uppmuntras att leva homosexuellt. Man är alltså rädd att dessa få människor, något som man ju poängterar att det rör sig om, skall "smitta ner" nationen och dra in resten av den i förfall, om vi får en partnerskapslag.

Men homosexualitet smittar inte. Om man tror det, och om man tror att dessa mycket få människor kommer att förföra väldigt många till homosexualitet, måste man ha den anmärkningsvärda åsikten att homosexuell kärlek i sig är så mycket mer lockande och frestande och mer tillfredsställande än heterosexuell kärlek att heterosexuella skulle överge sin egen sexuella läggning för att välja att övergå till att bli homosexuella, därför att det på något sätt skulle vara bättre; det är ju de logiska slutsatserna av ett sådant resonemang. Men jag tror egentligen inte att någon anser det. Därför äger talet om att en partnerskapslag är ett stort hot, en lag som rör så få människor, ingen relevans.

Ingen människa väljer ju sin sexuella läggning. Det är därför som motståndarna till en partnerskapslag ofta talar om livsstil i stället för läggning. En livsstil kan man i viss mån välja, och man kan ha åsikter om den ena eller den andra livsstilens förträfflighet eller fördärlighet. Men en homosexuell läggning väljer man inte. Den är ingen defekt och går inte att bota. Den kan, som allt annat, undertryckas, men den är inte utbytbar. Lika litet som man väljer att bli heterosexuell väljer man att bli homosexuell. Oavsett om vi har en partnerskapslag eller ej, kommer det alltid att finnas homosexuella människor. Det vi bör fråga oss är vilka beslut vi skall fatta för att de skall kunna leva i kärlek, inte hur vi skall kunna motarbeta deras kärlek.

Att partnerskapet skulle vara ett hot mot äktenskapet, som är det viktigaste fundamentet i samhället, framförs ofta som ett argument mot lagen. Då måste man fråga sig: Vad är det med äktenskapet som gör det så utsatt och så bräckligt? Om man menar att själva parbildningen, tvåsamheten, ger stadga åt samhället borde man vara *för* partnerskap, inte emot. Och de som oroar sig för promiskuitet och lösaktigt leverne bland människor i allmänhet och homosexuella i synnerhet borde väl vara för, inte emot, en juridiskt reglerad parbildning för människor som vill leva samman i tvåsamhet. Var finns logiken? Var finns förnuftet?

Äktenskapet ses ibland som ett viktigt fundament, som är viktigt för famil-

jebildningen. Det är sant att inga barn blir till i ett partnerskap. Men inte behöver vi äktenskapet för att föda barn. Såvitt jag förstår är äktenskapet till för makarna. Ganska många äkta par får barn, men det går faktiskt att få barn även utan äktenskapets hjälp. En del får inte barn trots äktenskapet. Fortplantningsförmågan har inte ett dugg med äktenskapet att göra – om det är den som man ser som det naturliga och som samhällets fundament.

Jag är inte orolig för att partnerskap skall bli konkurrent till äktenskapet. Varken antalet ingångna eller upplösta äktenskap kommer att minska därför att vi har en lag om partnerskap. Som jag sade tidigare gör inte partnerskapet att vi får fler homosexuella. Oavsett om vi inför lagen eller ej, kommer de som är homosexuella och lever nu och kommande generationers homosexuella att utgöra i stort sett samma del av befolkningen som nu.

Några går ännu längre och ser partnerskapet som ett hot inte bara mot äktenskapet utan också mot hela nationen och t.o.m. hela vår kultur. Total normupplösning skulle drabba landet om detta genomförs. Det är ingen hejd på vilka konsekvenserna skulle bli.

Men i Danmark har den här möjligheten för homosexuella att legalisera sitt parförhållande funnits sedan 1989. Såvitt jag vet har Danmark och danskarna inte blivit vare sig normlösare, gudlösare eller mer osedliga på de här fem åren än de möjligen alltid har varit. De homosexuella har varken blivit fler eller färre. Enligt det danska justitiedepartementet har tillämpningen av lagen inte heller vållat några komplikationer.

Norge har haft sin lag i snart ett år. Inte heller Norge har visat tecken på att gå mot vare sig moralisk eller annan undergång. Man klarade såväl OS som 17 maj, och inga norska äktenskap rapporteras vara hotade – såvida de inte var hotade av annat dessförinnan. Den norska moralen är som den alltid har varit.

Fru talman! Det finns också de som använder en litet mer intellektuell och förfinad motargumentation mot partnerskapslagen. För dem kom Lagrådets yttrande som en skänk från ovan. Men om man ger sig tid att verkligen analysera vad Lagrådet skriver finner man snart att det allra mesta är ett inlägg i den politiska debatten. Lagrådet skall granska ett förslag ur lagteknisk synvinkel och avhålla sig från politiskt eller känslomässigt tyckande. Den här gången har man gjort klara politiska ställningstaganden, som från början till slut andas en avog inställning till projektet.

Jag skall ge några exempel på substanslösa uttalanden, som kan tyckas vara argument mot lagen.

Lagrådet säger bl.a.: Att få en säker och aktuell överblick över regleringens fullständiga innebörd är en svår uppgift för en enskild person.

Är detta ett argument mot partnerskapslag borde i logikens namn äktenskapet upphävas omedelbart, eftersom det är samma laginnebörd som skall överblickas vid ett äktenskap som vid ett partnerskap. Det kan alltså inte vara svårare att hantera de förordningar som hör till partnerskapet.

Lagrådet säger vidare: Det kommer att bli svårt för myndigheter och tjänstemän att hålla lagen och dess tillämpningar i minnet.

Detta skulle också vara ett argument mot partnerskapslagen. Men vem i hela friden lagstiftar man för? Är det för tjänstemän eller för dem som lagen berör? Och hur gör tjänstemän i dag beträffande äktenskapslagstiftningen?

Håller de alla äktenskapets rättsverkningar i minnet, eller tillåter de sig att arbeta med äktenskapsfrågor i alla fall och kontrollerar i lagar och förordningar då de inte har varenda paragraf aktuell?

Lagrådet skriver: Särskilda svårigheter kan tänkas uppkomma när lagstiftningen skall tillämpas på fall med internationell anknytning.

Ja visst! Det är därför som man i betänkandet så ingående uppehåller sig vid de IP-rättsliga problemen. Men detta är ju inget argument mot en partnerskapslag. Då borde det vara värre med sambolagen. Partnerskapslag finns i åtminstone två andra länder i dag, och sambolagen är vi helt och hållet ensamma om. Men när den kom 1987 sade Lagrådet *inte ett enda ord* om några IP-rättsliga problem. Ingen annan tog heller upp detta som ett argument mot sambolagen.

Fru talman! Detta är inga bärande argument mot den föreslagna lagen.

Slutligen vill jag säga några ord om hushållsgemenskap. Det är möjligt att jag kommer att dra över den anmälda tiden med någon minut, men jag hoppas att det skall gå bra. Ärendet har ju behandlats sedan 1973, och det är ibland svårt att fatta sig kort i så viktiga frågor.

I brödtexten i direktiven till Partnerskapskommittén står det att kommittén borde överväga om en sådan lag bör omfatta enbart homosexuella relationer eller om den i stället bör utgå från någon form av hushållsgemenskap och i så fall vilken. Partnerskapskommittén undersökte detta, och man fann att det inte fanns anledning att utgå från hushållsgemenskap. Lagen borde alltså inte utgå från hushållsgemenskap, utan från homosexuellas behov av partnerskap.

Vi gjorde en hel del försök att ta reda på hur många som levde i hushållsgemenskap. Kommittén – eller rättare sagt SCB – fann att ca 0,7 % av befolkningen mellan 16 och 84 år bor ihop med annan eller andra än personer ur sin ursprungsfamilj, maka eller make, sambo eller barn. Det är alltså 0,7 % som kan sägas bo i någon form av hushållsgemenskap som inte har med familjebildning eller äktenskap att göra.

Jag har många gånger undrat om behovet av lagstiftning för de 0,7 % av befolkningen som bor i hushållsgemenskap är en ren konstruktion, en avledande manöver. Ärligt talat: om det hade funnits några belägg – innan diskussionen om partnerskap kom i gång på allvar – för att det fanns uttalade krav från några som inte var homosexuella men som bodde ihop eller hade hushåll ihop på lagstiftning för att reglera deras samarbete eller liv ihop, hade det möjligtvis varit trovärdigt. Men såvitt jag vet är detta alltså ett nytt inlägg i debatten.

Det finns de som påstår att de här kraven finns nu. Men innan diskussionen om partnerskap dök upp fanns det inte ett enda krav belagt från dessa 0,7 % – av vilka en majoritet förmodligen är homosexuella och kommer att få sina juridiska behov tillgodosedda genom en möjlighet till partnerskap.

Nu gör man alltså ett stort nummer av behovet av lagreglering av hushållsgemenskap. Plötsligt dräller det av gamla vänner som står helt rättslösa gentemot varandra och vars tillvaro hänger på att deras gemensamma liv underkastats juridisk reglering. Att kräva fortsatt utredning om hushållsgemenskap är inget annat än trams, och det är endast en konstruktion för att dölja motviljan mot att homosexuella skulle få rätt att ingå partnerskap.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Jag yrkar bifall till meningsyttringen, där Vänsterpartiet säger nej till en vidare utredning.

Fru talman! Det kanske blir tillfälle under debatten att bemöta diskussionen om adoptioner. Jag har inte tid att ta upp den frågan nu, men om den kommer upp i debatten tar jag tillfället att i en replik redogöra för Vänsterpartiets syn.
(Applåder)

Anf. 3 TALMANNEN:

Meningsyttringar från läktaren är icke tillåtna.

Anf. 4 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Fru talman! Elisabeth Persson sade att det här har bearbetats under 20 år. Det är ett mycket väl genomarbetat förslag, sade hon. Frågan är om inte de 20 åren kanske också har innehållit en viss tveksamhet på grund av att det har funnits och finns svårigheter att lösa.

Elisabeth Persson valde att raljera över dem som tar allvarligt på de formella frågorna i sammanhanget, exempelvis Lagrådet, som vi här i kammaren brukar ha respekt för och inte brukar tillvita att det framför politiska uppfattningar. Men i dag passar det att göra på det sättet.

Min fråga är: Vilket ansvar tar man som riksdagsledamot i förhållande till de grupper som man vill ta in i en sådan här lag? Det kan ju bli åtskilliga människor som omfattas av den och som kanske drabbas av de negativa konsekvenserna, om lagen inte är så bra; vi reserverar oss för bedömningen att den inte är det.

En riksdagsledamot har också ett ansvar att tänka kvalitetsmässigt och inte propa på att få igenom en lagstiftning.

0,7 % behöver inte något stöd från samhället, sade Elisabeth Persson. Hur stor är gruppen som behöver det här stödet så här tidigt och så här snabbt?

Anf. 5 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Fru talman! När vi nu står här och har det slutgiltiga lagförslaget framför oss kan man nog säga att det kan ha varit bra att detta har tagit tid, Holger Gustafsson. Det har stötts och blötts, det har diskuterats, man har vänt och vridit på det och letat efter de bästa formuleringarna. Vi kanske kan vara eniga om att det har tagit lång tid, men det talar ju faktiskt också för att det här inte är ett hastverk.

Holger Gustafsson är ledsen över min bristande respekt för Lagrådet. Jag är också ledsen för den. Det är inte bara jag som anser att Lagrådet har hoppat över skaklarna, att man har gjort ställningstaganden som man inte har att göra. Ta exempelvis frågan om de IP-rättsliga konsekvenserna. Experter på IP-rättsliga frågor har – till skillnad från Lagrådet – funnit att det inte finns någonting att anmärka mot de diskussioner som förs i lagutskottets betänkande; man har tvärtom uttalat sig mycket positivt om detta. Lagrådet har några formuleringar som mest är sura uppstötningar. Det här är en katastrof för Lagrådet – det är inte en katastrof för riksdagen. Men Lagrådet må väl kanske förlåtas – Lagrådet skall väl också tillåtas att begå misstag någon gång.

Holger Gustafsson sade att dessa 0,7 % inte har rätt. Men av dessa 0,7 % är bevisligen en hel del homosexuella, och de får sina behov tillgodosedda genom lagförslaget. Skall vi skriva speciella lagar för resten av dessa 0,7 % borde det rimligen finnas uttalade krav från deras håll att få en sådan reglering av sin hushållsgemenskap. Ömmar man så för dessa 0,2–0,3 % kan jag inte begripa hur man som ett argument mot en partnerskapslag kan anföra att det är så få människor den berör. Det är bevisligen många fler människor som ställer krav på partnerskap. Jag är ledsen, Holger Gustafsson, men jag tycker att det är bludder – det är inga argument mot förslaget i det betänkande som vi i dag skall ta ställning till.

Anf. 6 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Fru talman! Det är uppenbarligen Lagrådets problem att man har funnit problem med det här förslaget till lagstiftning! Elisabeth Persson värjer sig för sitt ansvar i sammanhanget. Är det så att om viljan är tillräckligt stark är negativa konsekvenser inte värda att beakta, ens om de påpekas av en sådan instans som Lagrådet? Är den uppfattningen typisk för Elisabeth Persson och Vänsterpartiet?

Elisabeth Persson! Man har haft den här lagstiftningen i något år i Danmark. Man har haft den ett antal månader i Norge. Det är inte någon särskilt lång erfarenhet. Det kan ju vara så att vårt lagråd har litet högre ambitioner, ser litet längre. Det är två länder i världen som i dag har den här lagstiftningen. Jag tycker att det finns anledning att högakta en grupp som vill se konsekvenserna, både internationellt och för vårt land, för dem som kan komma att drabbas av lagstiftningen.

Jag fick inte något svar på min fråga om procentandelen för den grupp vi diskuterar i dag.

Anf. 7 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Fru talman! Holger Gustafsson har under de här åren haft möjlighet att framföra synpunkter på partnerskapslagen. Men i dag kommer Holger Gustafsson bara med formella invändningar. Jag har ännu inte fått kläm på vilka formuleringar i lagen det är som Holger Gustafsson vill ändra. Vad är det Holger Gustafsson vill förbättra? Vilka negativa konsekvenser är det Holger Gustafsson vill undvika? Jag tror att både kammarens ledamöter och väljarna ute i landet är mer intresserade av det.

Holger Gustafsson säger att Danmark har haft den här lagstiftningen i några år. I oktober 1989 trädde lagen om registrerat partnerskap i kraft i Danmark. Man har där alltså fem års erfarenhet. Det är faktiskt sant att den danska motsvarigheten till Justitiedepartementet inte har kunnat redovisa några negativa effekter av lagen. Man har inte haft några lagtekniska eller juridiska problem med tolkningen eller någonting sådant, och den lagen ser ut i stort sett på samma sätt som det svenska lagförslaget.

I så fall är det svårare med sambolagen än med det föreliggande förslaget till partnerskapslag. Sambolagen är helt unik. Det finns inte något land som har en motsvarighet. Men det har ändå gått bra att ha den sedan 1987. Åtminstone har det gått att hantera de problem som sambolagen har givit upphov till. Jag är övertygad om att våra jurister och andra tjänstemän liksom

de berörda här i landet är fullt kapabla att också klara av partnerskapslagens eventuella "barnsjukdomar". Jag har uppenbarligen betydligt större tilltro till den svenska ämbetsmannakåren än vad Holger Gustafsson har.

Jag tycker att det är litet tjafsigt med sådana här diskussioner om siffror. Skall jag tala om hur många det skall vara som lever i hushållsgemenskap för att de skall vara berättigade till en lagstiftning? Innan partnerskapslagen började diskuteras andades ingen en stavelse om att man behövde någon sådan reglering av hushållsgemenskaper. Men när vi hade börjat diskutera en partnerskapslag verkade det som om hela landet plötsligt drällde av människor som var oerhört utsatta och vilkas hela liv hängde på att de fick en lagreglering av sitt gemensamma boende och sin gemensamma ekonomi. Jag kan inte se att det finns några som helst argument för detta.

Anf. 8 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! För 50 år sedan avkriminaliserades homosexualiteten. För 20 år sedan beslöt riksdagen, som Elisabeth Persson redan har påpekat, att homosexualitet var en fråga samhällets synpunkt fullt acceptabel samlevnadsform.

I dag skall vi rösta om ett förslag till registrering av partnerskap som ger samlevande av samma kön möjlighet till det rättsliga skydd som samlevande av motsatt kön har kunnat få genom att ingå äktenskap.

En majoritet i lagutskottet lägger fram detta förslag med förhoppning om att få stöd från en majoritet av kammarens ledamöter. Detta gör vi inte för vår egen skull eller på grund av något slags politisk prestige. Vi gör det inte heller för RFSL:s skull – representanter därifrån sitter förmodligen på läktaren. RFSL har visserligen drivit denna fråga mycket aktivt, men man har på grund av det blivit litet av ett slagträ i debatten.

Fru talman! Vi gör det här för de människors skull vilkas kärlek, ömhet och omsorg om varandra alltid har ifrågasatts och ibland rent av föraktats. Alla människor är så ivriga att understryka att de inte vill diskriminera eller fördöma denna kärlek, och det är 20 år sedan man i Sveriges riksdag sade sig acceptera den. Trots detta ifrågasätts den fortfarande på många olika sätt. Det har de senaste veckornas uppgjagade debatt verkligen visat.

Den här partnerskapslagen handlar om två vuxna, ansvarsfulla människor som vill leva tillsammans i ett frivilligt förhållande med omsorg, ömhet, kärlek och troligen också sexuell attraktion. Det är en önskan som vi alla känner igen, skulle jag tro. Det enda "felet" är tydligen att känslorna hos den grupp som vi i dag diskuterar riktar sig mot en person av samma kön.

Vi kan diskutera i det oändliga varför det är så här, hur många människor det rör sig om osv. Faktum kvarstår. Dessa människor finns. De vill ta ansvar för varandra, och de vill ha en lag som ger trygghet i arvsrätt, efterlevandeskydd, giftorätt och allt som vi andra kan få genom att samhället har skapat en äktenskapsbalk. Frågan om att skapa en sådan här lag blir då en jämlikhetsfråga.

Även ett sådant här parförhållande måste naturligtvis kunna upplösas. Då behövs lagar som reglerar bodelning m.m. Detta är samhällets sätt att se till att ingen av parterna kommer till korta i en sådan situation. Märkvärdigare än så är det inte.

Genom den här lagen uppmuntrar vi alltså människor att ta ansvar för varandra, och vi skyddar en eventuellt svagare part om relationen inte håller.

Jag kan inte begripa varför detta skulle vara så upprörande och varför så många människor och enskilda grupper – som uppenbarligen aldrig kommer att beröras av denna lag – har försökt utöva påtryckningar på parlamentet för att vi inte skall anta den här lagen.

Denna intolerans har inte varit helt olik den som jag mötte från högljudda grupper i mitt förra politiska uppdrag.

Låt mig säga någonting om innehållet i lagförslaget, även om det är väl känt vid det här laget.

Vi har valt den, enligt vår mening, enda möjliga konstruktionen av lagen. Den har också använts i Danmark och Norge. Det är en separat lag som ansluter direkt till de rättsregler som gäller för äktenskapet; de bestämmelser som har med barn att göra är undantagna. Lagrådet har kritiserat den här tekniken, men man har inte ens, som vi skriver i betänkandet, kunnat antyda att en annan metod kunde vara att föredra.

Inte heller har Lagrådet föreslagit några förbättringar i den lag som kritiserats. Lagrådet har i själva verket sagt sig ha förståelse för att man har valt den här konstruktionen av lagen. Lagrådet har pekat på ett antal redan tämligen väl kända svårigheter och har sagt att det kan bli så stora svårigheter att man inte bör lagstifta i den här frågan, om det inte finns starka skäl för det. Det sistnämnda utelämnade Holger Gustafsson, den värderade vice ordföranden, i sitt anförande. Vi menar alltså att dessa starka skäl finns.

Det som Lagrådet bl.a. har pekat på och som Elisabeth Persson också har tagit upp om de internationella privaträttsliga konsekvenserna är väl känt. Det är väl beskrivet av den utredning som har föregått förslaget.

Det är svårare att förstå invändningen att det skulle vara så svårt för den enskilde att överblicka konsekvenserna av att man ingår ett partnerskap. Äktenskapsbalken griper ju in i ett stort antal författningar. Lagutskottets majoritet menar att det måste var lika svårt för ett par som ingår ett äktenskap att överblicka dessa konsekvenser.

Lagrådet pekar på de svårigheter som kan uppstå internationellt om partnerskapslagen skall tillämpas i förhållande till ett annat land med en helt annan inställning till homosexualitet. Svårigheterna är uppenbara. Det kan blir svårt att hävda arvsrätt osv. Vi får utgå från att den som har registrerat ett partnerskap med en utländsk medborgare är medveten om det. Dessa svårigheter kan inte heller vara större än de svårigheter som uppstår kring sambolagen. Den lagen är också en internationellt sett främmande fågel. Det är dessutom en lag som berör oerhört många fler parrelationer.

Hindren för att ingå partnerskap skall vara desamma som gäller för äktenskap. Hindersprövningen skall ske enligt svensk lag. Vi menar också att minst en av de personer som registrerar sitt partnerskap skall vara svensk medborgare. Vi har tyckt att likheten med Danmark och Norge är viktig i det fallet. Vi har alltså velat ha en lagstiftning som ligger så nära den i de andra två länderna som möjligt.

Detta leder mig fram till några ord om själva registreringsförfarandet, som också har diskuterats. Jag vill påminna om att detta faktiskt är en lag med

långtgående rättsverkningar. Den ställer krav på parternas ansvar och uppriktiga vilja. Registreringsförfarandet måste utformas därefter.

Därför har vi menat att båda parterna skall vara närvarande, precis som vid en borgerlig vigsel. De skall inför vittne framföra sin begäran om registrering. Det skall vara en av samhället utsedd behörig person som tar emot deras begäran och som sedan registrerar partnerskapet. Det är i stort sett formalia kring detta.

Hur detta formella förfarande sedan utformas lägger sig samhället faktiskt inte i. Inte heller när det gäller en borgerlig vigsel bryr sig samhället om ifall man klär sig fin, om släktingar får vara med eller om man har en fest efteråt. Vem är beredd att ställa sig här i kammaren och förbjuda eller påbjuda någonting sådant? Ändå tycks detta på för mig helt obegripliga grunder vara något av det mest värdeladdade i frågan om registrerat partnerskap.

Fru talman! Låt mig också kommentera några av de frågor som har surrat i debatten om partnerskapet.

Några undrar om inte detta bara är det första steget. Sedan kommer adoption, gemensam vårdnad och insemination. Det har rests krav också kring dessa frågor. Jag kan bara svara för mig och för det socialdemokratiska partiet. Detta är steget. Det är inte det första steget. I det lagförslag som i dag ligger på riksdagens bord tar vi uttryckligen bort allt som har med barn att göra. Barns rätt i samhället regleras för övrigt i föräldrabalken, som hela tiden utgår från barnens bästa, inte från vad föräldrarna vill. Föräldrabalken diskuteras över huvud taget inte här i dag. Det finns heller ingen lag som säger att man har rätt att kräva att få bli förälder. Den frågan prövas alltid utifrån barnets bästa om det gäller adoption och utifrån vissa etiska regler om det gäller olika former av konstgjord befruktning. Som jag ser det bygger samhällets engagemang i dessa frågor på att man under vissa förutsättningar hjälper barnlösa par att få ett barn som de kunde ha fått själva. Därmed faller frågan för homosexuella par.

Det har påståtts att de homosexuella utgör en sådan liten grupp, det har för övrigt redan debatterats här, att det inte skulle vara nödvändigt att lagstifta. För mig har det ingen som helst betydelse om det är 1 %, 10 % eller något annat procenttal. Det är en minoritet, och den finns. Därmed blir det en jämlikhetsfråga för mig. Jag har utomordentligt svårt att förstå varför en sådan lag skulle ge upphov till fler homosexuella. Det har faktiskt påståtts på fullt allvar!

Det påstås att homosexuella lever promiskuöst, dvs. att de har sex hur som helst och inte behöver någon partnerskapslag. Om detta vet jag inte något med säkerhet. Det har inte heller någon betydelse för mitt ställningstagande. Alla som uttalar sig så tvärsäkert på den här punkten borde kanske fundera över om tvåsamheten någonsin har fått en chans i omgivningens ögon. Är det inte i själva verket så att vi just i tider som denna borde uppmuntra livslånga relationer i fasta par även bland homosexuella? Den sidan av debatten belystes mycket klokt av ett antal framstående personligheter på Dagens Nyheters debattsida i söndags.

Fru talman! I betänkandet står ett enigt utskott bakom förslaget att utreda ett eventuellt behov av ytterligare lagstiftning för olika typer av "hushållsgemenskap". Jag kan inte låta bli att säga att jag tycker att det i första hand är

en nödutgång för kyrkan och andra. Men om detta plötsligt uppblossande behov är så stort, så låt oss titta vidare på det. För den sakens skull finns det dock ingen anledning att lägga partnerskapslagen åt sidan. Jag vill varna för att det kan bli svårt att hitta en enkel konstruktion. Om det är svårt när det gäller partnerskapslagen torde det inte vara något mot att hitta en konstruktion för en lag som ger generella rättsregler för ett så stort och skiftande begrepp som hushållsgemenskap. Vi har varit överens om att vi mycket väl kan studera frågan vidare.

Fru talman! Det har fästs stor vikt vid det formella förfarandet kring denna lagstiftning. Det kanske inte är så konstigt, eftersom det är unikt att ett utskott på eget initiativ lägger fram ett så här omfattande lagförslag. Det torde också vara unikt att det finns ett förslag som bör kunna samla en majoritet här i kammaren samtidigt som det är uppenbart att det inte finns en majoritet i regeringen. Ett tillkännagivande kunde naturligtvis förr eller senare ha tvingat fram ett lagförslag från regeringen. Men med tanke på vilken regering vi nu har förefaller det ändock barmhärtigare att bespara den här bekymret. Den konstitutionella möjligheten finns. Trots allt, kära kolleger i kammaren, är det vi här i riksdagen som utgör landets lagstiftande församling.

Jag vill med stor emfas vända mig mot påståendet att detta skulle vara ett hastverk och att vi har slarvat fram förslaget. Vi har jobbat med frågan i lagutskottet. Alla har inte deltagit i det arbetet. Tre partier ställde sig från början vid sidan om arbetet med att utforma förslaget, eftersom de visste att de skulle reservera sig. Vi som har jobbat med frågan har gjort det mycket seriöst. Vi har gjort en utredning med ett omfattande remissförfarande. Vi har tagit del av all samlad kunskap. Vi har tagit del av erfarenheterna från framför allt Danmark men också från den korta perioden i Norge.

Vi har duktiga jurister på kansliet. Reservationen andas litet av tanken att det skulle finnas bättre jurister på regeringskansliet och att de skulle kunna göra ett bättre jobb. Jag vill vända mig mot det. Jag är övertygad om att kansliets jurister har klarat att hjälpa oss med den noggranna prövningen likaväl som med allt annat.

Jag vill än en gång påpeka att Lagrådets yttrande faktiskt inte säger att det inte går att använda den här lagen. Man pekar på ett antal svårigheter, och som jag redan har sagt är vi väl medvetna om dem. Lagrådet säger inte att lagen inte kan tillämpas.

Utskottets vice ordförande uppehåller sig mycket kring de formella grunderna och låter t.o.m. antyda att kammarledamöter som någon gång i framtiden skulle kunna tänka sig en partnerskapslag med gott samvete kan rösta på reservationen. Holger Gustafsson uppträder som alla tveksammas lilla kardborre. Man skall kunna säga att man tycker att homosexuella skall ha jämlikhet men att man inte vill vara med på hastverket innan frågan har utretts vidare.

Jag vill ändock peka på att den reservation som har fogats till betänkandet inte andas en tillstymmelse till initiativ i den här frågan. Reservationen innebär ett rent avslag. Det tas inget initiativ till att frågan skall överlämnas till det duktiga regeringskansliet, som det står om i reservationen. Den som i dag vill ställa upp för den här gruppen människor och den som i dag inte vill

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

sitta här i kammaren och bestämma vem man skall få älska eller inte kan inte gömma sig bakom den här reservationen. De måste i dag ta ställning och rösta för utskottsbetänkandet.

I ett avseende kan jag instämma med utskottets vice ordförande. Jag väd-
jar att ni noga och ansvarsfullt överväger ert ställningstagande.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i lagutskot-
tets betänkande nr 28.

(Applåd)

I detta anförande instämde Margareta Israelsson, Sigrid Bolkéus, Hans Stenberg, Inger Hestvik, Per Erik Granström, Berit Andnor, Georg Andersson, Sten-Ove Sundström, Carin Lundberg, Margareta Winberg, Anita Jönsson, Johnny Ahlqvist, Owe Andréasson, Bengt Kronblad, Ulla Pettersson, Martin Nilsson, Sonia Karlsson, Ingrid Andersson, Birgitta Dahl, Gunnar Thollander, Ingela Thalén, Anita Johansson och Lahja Exner (alla s).

Anf. 9 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Fru talman! Jag vill också replikera vår värderade ordförande. Jag har under hela mandatperioden uppskattat utskottets ordförande. Det vill jag gärna understryka.

Reservationen utgör ett paraply. Om jag får ett och annat epitet i sammanhanget står jag gärna ut med det. Verkligheten är dock att bakom denna reservation skall man kunna samlas – både de som inte alls vill ha lagstiftning och de som vill ha en lagstiftning senare, kanske med modifieringar och kvalitetsförbättringar.

Det är inte svårt att räkna ut att det troligen kommer att tas initiativ under den allmänna motionstiden i januari som kan leda till ett normalt tillkännagivande till den då sittande regeringen att komma med förslag. Detta är en normal parlamentarisk princip.

Jag vill ställa en fråga till Maj-Lis Löow. Den princip som rent juridiskt och formellt har tillämpats är inte felaktig. Men enligt min bedömning är den djupt olämplig. Man kör över regeringen och regeringens kompetens. Den bedömning man gjorde om att regeringen inte skulle komma med något förslag är säkert helt riktig.

Jag vill fråga Maj-Lis Löow: Skulle socialdemokraterna ha uppskattat det, om de suttit i regeringen, att ett utskott hade agerat så här i någon fråga?

Jag måste säga att det inte känns särskilt bra att just lagutskottet tar ett sådant här initiativ och kliver av parlamentarismen.

Maj-Lis Löow säger att det finns starka skäl och påpekar att Lagrådet också säger att om det finns starka skäl, kan det här vara motiverat. Vilka är de starka skälen? Är det ett stort folkflertal ute i landet som trycker på i den här frågan, så att det blir oundgängligt svårt att stå emot, eller finns det skäl att avvakta och gå den vanliga vägen och låta riksdagsledamöterna få en motionsrätt?

Anf. 10 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Först om de starka skälen. Det finns två enkla starka skäl. Det första är att detta helt enkelt är en jämlikhetsfråga för en grupp som har

rätt att kräva att vi äntligen kommer till skott i den här frågan. Det andra är att vi har förhalat frågan i många år. Nu har vi ett bra utredningsförslag att bygga på. Det har varit ett brett remissförfarande där det inte varit några speciellt stora invändningar, inte ens från de mycket tunga juridiska remissinstanserna.

Det var intressant att höra av Holger Gustafsson att jag har rätt i att regeringen, så som den ser ut i dag, sannolikt inte skulle ha lagt fram något förslag även om vi hade gjort ett tillkännagivande. Det är precis det vi har förutsett. Då har vi utnyttjat den konstitutionella möjlighet som finns för att få igenom förslaget i riksdagen.

Holger Gustafsson säger att det kanske hade väckts nya motioner under våren om ett tillkännagivande. Om vi hade kommit fram till ett tillkännagivande i stället och nöjt oss med att beställa ett lagförslag från regeringen, skulle Holger Gustafsson ha röstat för det? Kommer Holger Gustafsson, om han är kvar i riksdagen nästa vår, att rösta för ett tillkännagivande med en beställning av ett lagförslag? Jag antar att Holger Gustafsson hoppas att den här regeringen får sitta kvar. Hur skall den regeringen i så fall hantera den här frågan? Jag har goda skäl att anta att regeringen, som den ser ut i dag, faktiskt välkomnar att vi tog itu med frågan i riksdagen. Den vill inte ha med den här frågan att göra. Fråga Alf Svensson!

Anf. 11 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att i de formella frågorna vara korrekt. Jag sade inte att regeringen skulle ha avvisat ett tillkännagivande. Jag sade att man kanske gjorde rätt bedömning när man trodde att regeringen inte skulle ta ett eget initiativ i frågan. Det var ju anledningen till att utskottet tog initiativet.

Jag utgår från att varje regering reagerar på samma sätt på ett tillkännagivande. Personligen skulle jag kanske inte ha stött ett tillkännagivande heller. Det gick ju ändå att få en majoritet i utskottet, och det respekterar vi. Det skulle ha kunnat leda till ett tillkännagivande. Därmed kunde vi ha tillämpat den normala parlamentariska principen.

Jag fick inte svar på frågan hur en annan regering skulle ha uppfattat ett sådant här initiativ – om man hade upplevt uppmuntran och glädje i sammanhanget.

Anf. 12 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Det är inte precis unikt med tillkännagivanden och beställningar från riksdagen. Det finns också exempel på att socialdemokratiska regeringar har fått sådana och där t.o.m. socialdemokrater har stått bakom initiativen i riksdagen. En regering som får en sådan beställning tvingas att ta itu med frågan.

Nu är frågan: Hur skulle kds ha agerat? Alf Svensson har mycket klart uttalat att han aldrig ställer upp på ett regeringsförslag till en partnerskapslag. Så länge han sitter i regeringen blir det inte tal om det. Faran är väl nu överstånden. Skulle ett tillkännagivande t.o.m. ha orsakat en regeringskris?

Jag tycker egentligen inte att den här debatten är nödvändig, men det är Holger Gustafsson själv som har tagit upp frågan på rent formella grunder.

Vi vet nu att han inte skulle ha medverkat till att regeringskansliet hade fått pröva saken. Holger Gustafsson hade alltså inte röstat för ett tillkännagivande eller över huvud taget tyckt att man skulle gå vidare i den här frågan. Då har jag väldigt svårt att förstå att man kan vara så upprörd över att riksdagen tar initiativet och samlar en majoritet för förslaget. Det finns tre partier som tillsammans utgör en majoritet och som har ett partibeslut på att man är för en partnerskapslag.

Anf. 13 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Det ärende som vi just nu står i begrepp att behandla är unikt i åtminstone ett avseende: Det är förmodligen första gången som ett riksdagsutskott har skrivit en hel lagtext. Som sådant är det naturligtvis ett intressant experiment, men resultatet är uppenbarligen inte särskilt lyckat. Det framgår inte minst av det utlåtande som kommit från Lagrådet, som vi normalt sett lyssnar till. Vi vet att när lagar skall utformas och när vi måste få vetskap om hur en lag fungerar i förhållande till andra lagar vet Lagrådet bättre än vi.

Man kan mot denna bakgrund ifrågsätta vilka möjligheter som riksdagens ledamöter faktiskt haft att påverka beslutet. Normalt har vi alla möjlighet att läsa en proposition, reagera mot denna på något sätt och därefter få ett utskott att väga samman synpunkterna med det som föreslagits i propositionen.

Denna möjlighet har vi inte haft nu, därför att lagutskottets majoritet bestämde sig för att själv skriva lagen. I själva verket har vi inte haft någon möjlighet alls. Ja, vi som sitter i lagutskottet har kunnat säga ja eller nej, men i övrigt har riksdagens ledamöter fått förslaget för bara några enstaka dagar sedan. Detta är, herr talman, inte acceptabelt. Det är att fatta avgörande beslut på alldeles för lösa grunder.

Det borde också vara rimligt att kräva att om lagutskottet, eller något annat utskott, skall utnyttja den nästan unika möjligheten att självt skriva en lagtext skall det – framför allt i ett så omfattande ärende som detta – ske efter det att en stor majoritet av ledamöterna föreslagit och ställt sig bakom detta. I själva verket har detta beslutats med åtta röster mot sju.

Den enda möjlighet som vi nu har består, som jag ser det, i att säga nej till förslaget. Det är denna möjlighet som jag hoppas att riksdagen i dag skall utnyttja.

Det finns en rad punkter där Lagrådet har framfört kritik. Låt mig med utgångspunkt från denna kritik få ställa ett antal frågor till majoritetens företrädare i denna debatt.

För det första säger Lagrådet att den lagtekniska lösning som lagutskottet valt i och sig är kortfattad och inte alltför komplicerad. Detta verkar ju bra. Men det är också enligt Lagrådet bara skenbart. Tvärtom, säger Lagrådet, är det en synnerligen svår uppgift att få en säker överblick över regleringens fullständiga innebörd.

Lagrådet hänvisar till den förteckning över författningar med anknytning till äktenskapet som Partnerskapskommittén upprättade. Den omfattade mer än sju sidor i betänkandet. Hur har lagutskottets majoritet tänkt sig att lösa detta?

För det andra pekar Lagrådet på att lagutskottet inte har tagit reda på hur alla de lagar som har anknytning till äktenskapet passar in i det nya lagsystemet. Man säger i det sammanhanget att "underlag saknas därmed för en närmare kartläggning av vilka oklarheter som den föreslagna lagen kan medföra". Hur har lagutskottets majoritet tänkt sig att komma till rätta med detta?

För det tredje pekar Lagrådet också på ett antal problem som kan uppstå när lagstiftningen skall tillämpas på fall med internationell anknytning. Förutom i Sverige kommer inom överskådlig tid med största sannolikhet lagstiftning om registrerat partnerskap att finnas bara i Danmark och Norge. Hur tänker sig lagutskottets majoritet att lagen om registrerat partnerskap skall beaktas i relation till andra länder?

Det blir omedelbart problem, eftersom Finland och Island redan på det nordiska planet i sin lagstiftning inte erkänner ett registrerat partnerskap.

För det fjärde: Även om man så småningom kommer fram till att det är svensk domstol som är behörig kan det bli problem till följd av lagvalsreglerna, dvs. när det gäller att avgöra vilket lands lag som skall tillämpas. I vissa fall har domstolen att till sin grund lägga en främmande rättsordnings regler. Har lagutskottets majoritet några tankar om hur lagvalsreglerna skall tillämpas?

För det femte skriver Lagrådet att ett registrerat partnerskap kan komma att vålla – som man själv uttrycker det – "betydande problem" för dem som är partner i ett sådant partnerskap, framför allt om de är av olika nationalitet och har egendom utomlands. Detta är ju en situation som kan förväntas bli allt vanligare i och med ökad rörlighet över våra gränser. Och jag vill fråga: Hur tänker sig lagutskottets majoritet att det problemet skall kunna lösas?

Lagrådets slutsats över alla sina kritiska synpunkter blir därför att förslaget inte bör – som man själv uttrycker det – "läggas till grund för lagstiftning om inte starka skäl kan åberopas härför". Och jag ställer frågan till majoritetens företrädare: Vilka är de starka skälen för att man i så hög grad bara bortser från Lagrådets kritik?

Efter den salva som Lagrådet avlevererar mot lagutskottets egenhändigt författade lagförslag kan man ju säga att det naturligtvis inte är första gången som denna institution är kritisk. Nej, men det är mindre vanligt att kritiken är så här omfattande. Och det är direkt ovanligt att man – med några få undantag – inte alls beaktar Lagrådets synpunkter.

När en regering kritiseras tvingas den åtminstone att efter kritiken tänka till och göra en rad ändringar. Om inte regeringen vill göra dessa förändringar tvingas den åtminstone att motivera varför. Inte ens detta gör lagutskottets majoritet.

Just mot bakgrund av det unika i att ett utskott självt skriver lag, och inte minst därför att riksdagens ledamöter därmed inte har haft möjlighet att genom motioner göra sin granskning, fanns det ännu större skäl att verkligen lyssna till Lagrådet. Så har inte skett mer än högst marginellt.

Därmed borde det också vara en självklarhet att detta lagförslag inte bör ligga till grund för en lagstiftning. Om det skall stiftas en lag på det här området bör det ske på det vanliga sättet, dvs. efter ett initiativ från regeringen. Om riksdagen vill påskynda denna process bör det ske genom beslut om ett

tillkännagivande till regeringen. Förslag om detta finns också i olika motioner.

Det finns redan nu förslag om att riksdagen skall fatta beslut på det viset. Det sker genom att ett enhälligt lagutskott tillmötesgår de önskemål som framförts om att utreda förutsättningarna för en lag för människor som bor i någon form av en hushållsgemenskap. Detta ingick redan i direktiven till Partnerskapskommittén. Trots detta fullgjordes aldrig utredningsuppdraget.

Förutom relationen mellan en man och en kvinna, för vilka äktenskap står till buds, konstaterar utskottet att det redan i dag finns ett flertal olika slag av hushållsgemenskaper och parbildningar på annan grund som inte har möjlighet att på motsvarande sätt rättsligt trygga sin gemenskap. Detta är ett problem som ett enhälligt utskott nu vill försöka lösa. Det finns därför, skriver vi, anledning att se över vilka bestämmelser, framför allt på det sociala trygghetsområdet, som på ett eller annat sätt skulle behöva stärkas och förändras.

I ett tillkännagivande till regeringen föreslår lagutskottet att en parlamentarisk utredning tillsätts för att utreda vilka åtgärder som bör vidtas för att öka tryggheten just för dessa grupper. Därefter skriver utskottet så här:

”Uppdraget, som bör omfatta alla typer av gemenskaper, vilka inte har möjlighet att ingå äktenskap, skall syfta till att belysa vilka grupper som kan ha behov av ökad rättslig trygghet samt närmare klarlägga vilka dessa behov är. Utredningen bör också lägga fram de lagförslag som utredningen finner påkallade.”

Bakom denna skrivning står sålunda ett enigt lagutskott. Det finns inga reservationer i denna del. Det står således ”alla typer av gemenskaper” med undantag för äktenskapet.

Min avslutande fråga till majoritetens företrädare blir därmed: Hur är det möjligt att i ett första beslut införa en lag om ett registrerat partnerskap och därefter vara med och tillsätta en utredning inom samma område?

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till den reservation som finns fogad till betänkandet och därmed avslag på lagutskottets majoritetsförslag om att införa en lag om registrerat partnerskap.

Moderata samlingspartiets syn på dessa frågor kommer i övrigt senare att utvecklas av Lennart Fridén och Göte Jonsson.

I detta anförande instämde My Persson, Lennart Fridén, Inga Berggren, Bertil Persson, Göte Jonsson, Stig Rindborg, Elisabeth Fleetwood, Birgit Henriksson, Margareta Gard, Bengt Wittbom och Olle Lindström (alla m).

Anf. 14 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Jag vet att Per Stenmarck är mycket irriterad över att vi bildar en total enighet kring ett vidare utredande av hushållsgemenskaper. Det var väl det som från början skulle vara den verkliga ”kardborreresevationen”. Vi ansåg att det fanns anledning att se ytterligare på frågan – därmed inte sagt att man inte kan gå vidare med partnerskapslagen. Det är väl ändå inte så att Per Stenmarck tycker att vi skall ompröva eller granska äktenskapsbalken? Äktenskap är ju också en form av hushållsgemenskap.

Vi ber nu regeringen att se vidare på alla de andra hushållsgemenskaper

som bl.a. Svenska kyrkan har krävt skall utredas. Men jag har redan flaggat för att jag tror att det blir svårt.

Om inte Per Stenmarck, efter att lyssnat på Elisabeth Perssons och mitt inledningsanförande och efter att ha följt debatten, förstår de starka skäl som vi anser föreligger tror jag faktiskt inte att det går att förklara för Per Stenmarck. Det är lika bra att ge upp.

De allra flesta svar på de frågor som Per Stenmarck ställde till mig angående vår bedömning av vad Lagrådet har sagt på de olika punkterna finns mycket noggrant angivna i betänkandet.

Jag vill också understryka att lagutskottet inte självt på några veckor har skrivit en lag. Den har föregåtts av ett två och ett halvt år långt utredningsförfarande. Vi har ett betänkande med ett förslag till lagstiftning, som nära anknyter till det som finns i två nordiska grannländer. Och vi har en remissomgång att bygga på.

Jag sade redan från början att förutsättningen för att vi under denna vår skulle gå vidare med lagförslaget i lagutskottet var att remissutfallet av det mycket breda remissförfarandet inte pekade på några allvarliga juridiska svårigheter med denna lagstiftning. Det gjorde det heller inte. Det pekade på en del som utredningen redan hade bjudit på genom att beskriva dessa svårigheter. Det har inte tillkommit någonting nytt.

Lagrådet har inte lyckats att bidra med någonting nytt. Jag menar att Lagrådet i det här fallet egentligen inte har gjort vad det skulle, dvs. granska förslaget, utan det har gjort något slags värdeomdöme som är politiskt eller moraliskt.

Anf. 15 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Låt mig inleda med att beklaga att utskottets ordförande nu uppenbarligen instämmer i den allmänna kritik mot Lagrådet som Elisabeth Persson här tidigare har framfört.

Jag är inte ett enda dugg irriterad över att vare sig Maj-Lis Löw eller övriga socialdemokrater har anslutit sig till förslaget om att utreda frågan om en hushållsgemenskap, tvärtom. Nu får vi uppenbarligen den utredning som skulle gjorts inom Partnerskapskommitténs ram för flera år sedan. Det tycker jag är bra.

Låt mig bara påpeka för utskottets ordförande att det faktiskt framgår av utskottstexten att äktenskapsbalken inte ingår i denna utredning – det är faktiskt bara att läsa vad som står i texten.

När det sedan gäller vilka de starka skälen är hänvisar Maj-Lis Löw, efter ett stort antal frågor från mig, till att de skulle finnas noggrant beskrivna i olika texter. Så är det ju inte. Man kan konstatera att det är smärre ändringar som har gjorts när det gäller själva lagtekniken i förhållande till Lagrådets synpunkter. Men i övrigt finns det antal halvnonchalanta skrivningar om exempelvis den valda lagstiftningstekniken: "En närmare granskning ger vid handen att några sakliga argument av större betydelse inte har framförts." Vidare står det när det gäller t.ex. det internationella perspektivet: "Inte heller dessa invändningar är av sådan karaktär att de talar emot den föreslagna lagstiftningen."

Jag vill åter bolla tillbaka en fråga till Maj-Lis Löw om det internationella

perspektivet. När vi i denna kammaren stiftar en lag, oavsett vilken fråga det gäller, är den avsedd att på ett eller annat sätt vara till hjälp för de människor som lagen är avsedd för – i det här fallet de som omfattas av lagen om ett registrerat partnerskap. Jag har ingen anledning att tvivla på lagutskottets majoritets goda intentioner i frågan. Men som Lagrådet självt uttryckte det kan den lag som här föreslås komma att vålla betydande problem för dem som lagen är avsedd att vara till hjälp för.

Därför ställer jag frågan: Är det inte bättre att vänta med att införa lagen tills vi vet att den fungerar i alla dess dimensioner, dvs. även på det internationella planet, så att inte enskilda människor blir lidande i onödan? Den risken är alldeles uppenbar med den lagprodukt som Maj-Lis Löow nu har ställt sig bakom.

Anf. 16 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Hur mycket vi än pysslar, förbättrar och putsar när det gäller den här lagen, kan vi aldrig komma ifrån de internationella privaträttsliga svårigheterna. De finns även när det gäller äktenskapsbalken.

Till skillnad från partnerskap finns det äktenskap i alla länder på jorden, men deras äktenskapslagstiftningar ser ju utomordentligt olika ut. De internationella privaträttsliga svårigheterna kan också mycket väl uppstå när man skall pröva svensk äktenskapsbalk i förhållande till en annan. Ta bara det faktum att det är många länder där det fortfarande förekommer månggifte! Hur står svensk äktenskapsbalk i förhållande till en sådan lagstiftning?

Man skall inte tro att om man bara skickar över frågan till regeringen så hittar de någon tjugig lösning på de internationella privaträttsliga reglerna. Men det har vi å andra sidan inte heller trott oss att klara av när det gäller sambolagen. Men vi har den i alla fall, och den gäller i så oerhört många fler fall.

Det är inte bara jag och Elisabeth Persson som har haft synpunkter på hur Lagrådet har behandlat denna fråga, utan också framstående familjerättsliga jurister, som har varit utomordentligt kritiska. Jag vill också påpeka att det bara under den här våren funnits många andra exempel, där borgerliga ledamöter från andra utskott i denna kammare har varit mycket irriterade över utlåtanden från Lagrådet. Det senaste exemplet som jag läste om handlade om att kds chefsideolog tyckte att Lagrådet inte alls hade gjort vad det skulle när det gällde barnpornografilagen. Detta är också ett exempel på ett unikt initiativ som tas samtidigt, t.o.m. under samma vecka här i riksdagen, som vi behandlar partnerskapsfrågan.

Det är ju inte så att Lagrådet är Gud Fader, utan det ger råd. Vi skall skapa politiken på grundval av de råd som experterna ger oss.

Anf. 17 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Självfallet är det tillåtet att vara kritisk mot vad Lagrådet säger i olika sammanhang, men vi skall inte nonchalera det. Vi skall lyssna på Lagrådets synpunkter. Det finns anledning att i många avseenden också rätta oss efter det.

Beträffande den internationella privaträtten och alla svårigheter på området skall vi naturligtvis inte konstatera att vi inte behöver ändra på någon-

ting. Men det finns ju ändå anledning att säga: Låt oss minimera svårigheterna! Vi behöver ju faktiskt inte tillskapa ytterligare nya problem på detta område, där vi vet att det redan nu finns många problem.

Jag talade i mitt anförande om själva handläggningen av detta ärende. Jag är beredd att hålla med om det som Holger Gustafsson inledde med att konstatera, att detta ärende har haft många märkliga turer. Min slutsats blir att det vore allvarligt om det fanns en enda ledamot i denna kammare som menade att vi skulle använda lagstiftningsmakten på det här sättet. Om det finns en majoritet för detta, tycker jag att det är direkt skrämmande.

Det har aldrig varit tanken att man i utskottet skall ta initiativ på det sätt som man har gjort. Jag vill citera ur ett gammalt utskottsprotokoll från konstitutionsutskottets diskussion om utskottsorganisationen, utlåtande 27 från 1970: "En principiellt viktig nyhet i förslaget är att utskotten skall få självständig initiativrätt. --- Utskottet förutsätter emellertid att de nya befogenheterna skall begagnas med varsamhet." Man avslutar med att säga: "Politisk enighet bör eftersträvas i de fall där initiativ kommer i fråga."

Här driver lagutskottet igenom ett beslut med åtta röster mot sju. Det uppfyller rimligtvis icke kraven på politisk enighet.

Jag instämmer i mycket av det som Holger Gustafsson har sagt tidigare. Jag tycker att detta är en utomordentlig anledning att yrka avslag på lagutskottets majoritetsförslag.

Anf. 18 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Per Stenmarck inledde sitt anförande med att säga att vi som sitter i lagutskottet inte har kunnat påverka utformningen. Jo då, men Per Stenmarck har tillsammans med sina partikamrater och representanterna från kds och Centerpartiet valt att inte gå in och påverka lagtexten. Detta måste väl vara ett medvetet val. Per Stenmarck kan inte låtsas någonting annat.

När som helst under arbetets gång under våren har Per Stenmarck haft möjlighet att komma med synpunkter, diskutera osv. Men han har avstått från att göra det. Dessutom har Per Stenmarck, via sin representant i Partnerskapskommittén, under två och ett halvt år haft möjlighet att föra fram sina och sitt partis synpunkter samt också till de märkvärdiga juristerna i Justitiedepartementet förmedla de punkter som de hade kunnat använda för att förbättra utkastet till lag osv. Detta har icke skett.

Jag tycker att det närmar sig hyckleri att på detta sätt föra fram invändningar mot lagförslaget. Säg i stället att ni inte vill ha lagen och redogör för de faktiska grunderna!

Ni ondgör er över att det har gått för fort. Pensionsreformen anses av många ha hastats fram. Jag delar inte den uppfattningen. Jämför man hur lång tid det har tagit att värka fram denna partnerskapslag med t.ex. arbetet med den nya pensionen, finner man att det har tagit tio femton gånger så lång tid att utforma partnerskapslagen. Jag har inte hört att Per Stenmarck har varit lika orolig för att pensionsförslaget skulle bli ett hastverk eller att det där skulle uppstå formella problem.

Per Stenmarck använde en formulering ur Lagrådets yttrande, nämligen att "den som överväger att underkasta sig lagens bestämmelser får svårt att

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

i detalj överblicka vad ett sådant ställningstagande egentligen innebär". Det finns faktiskt, Per Stenmarck, inget tvång att ingå ett registrerat partnerskap. Det är en frivillig handling. Rättsverkningarna är desamma som när det gäller äktenskap. Det är ju ett vågspel också att gifta sig, för även den som skall ingå äktenskap har svårt att i detalj överblicka vad ett sådant ställningstagande egentligen innebär. Men erfarenheten visar att rätt många människor faktiskt väljer att kasta sig ut i det okända vatten som ett äktenskap innebär. För det mesta går det faktiskt juridiskt ganska bra.

Jag tycker att det egentligen inte finns några skäl att oroa sig. Tillämpningen av partnerskapslagen är frivillig, och vi får väl utgå från att de som har övervägt att underkasta sig lagens bestämmelser åtminstone har en aning om vad det är de gör.

Maj-Lis Löow tog upp äktenskapslagstiftningen, som är ganska olika i olika länder. Jag vill inte upprepa vad hon sade, men det är faktiskt också ett argument för partnerskapslagen.

Anf. 19 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Jag har all förståelse för att inte Elisabeth Persson och Vänsterpartiet bryr sig om Lagrådet. Det är ingenting nytt. Det har inträffat många gånger förr. Det är utomordentligt beklämmande att det finns ledamöter av denna kammare som inte bryr sig om Lagrådets yttrande.

Elisabeth Persson bara viftar bort Lagrådet. Hon inledde sitt anförande med att konstatera att det bara rörde sig om politiska inlägg. När Vänsterpartiet inte uppskattar Lagrådets yttrande – och det händer onekligen ganska ofta – använder man sådana uttryck som hon själv använde i sitt tidigare inlägg, nämligen politiska inlägg, surmagade uppstötningar, katastrof för Lagrådet och liknande. Jag tycker att det är utomordentligt viktigt att vi lyssnar på Lagrådet både när vi uppskattar vad rådet säger och när rådet pekar på sådant som vi inte tycker är speciellt bra. Vi har anledning att ta hänsyn till Lagrådet i alla olika sammanhang.

Elisabeth Persson sade att lagförslaget inte har hastats fram. Med en hänvisning till att de första diskussionerna började föras redan 1973 kan man tycka att hon har rätt, men jag vill ändå påstå att förslaget har hastats fram i lagutskottet under den senaste vintern och våren. Det visar också resultatet. Även Lagrådet pekar på att lagförslaget har hastats fram. Det är väldigt beklämmande, och det är ett stort bekymmer, inte minst för de människor som, om lagen antas, skall kunna tillämpa den, framför allt med tanke på de internationella aspekterna. Vi har flera gånger under denna debatt diskuterat dessa problem, men jag tycker inte att vi har fått något svar på hur de skall kunna lösas.

Ang. 20 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Per Stenmarck sade att argumenten inte blir bättre om de upprepas. Vi står ljusår från varandra. Men på en punkt är jag faktiskt nyfiken. Bortsett från oförskämtheten skulle jag vilja veta vilka gånger som Vänsterpartiet har struntat i Lagrådet. Per Stenmarck sade uttryckligen så. Det kommer att synas i protokollet. I vilka avseenden har Vänsterpartiet

visat nonchalans eller inte beaktat Lagrådets synpunkter? Jag kräver faktiskt ett svar.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

Anf. 21 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Det är väl helt uppenbart. Det är bara att lyssna på Elisabeth Persson, som i inlägg efter inlägg i kammaren under denna debatt har förklarat att vad Lagrådet säger inte har någon som helst betydelse för Vänsterpartiets ställningstagande i denna fråga. Det är bara att konstatera att hon själv flera gånger har sagt att det rör sig om politiska inlägg, som man inte behöver ta hänsyn till. Hon talade också om surmagade uppstötningar och sade att yttrandet är en katastrof för Lagrådet. Självklart har hon inte tagit någon hänsyn till vad rådet har sagt. Inställningen till de fem sex frågor som jag riktade till Elisabeth Persson och företrädare för majoriteten i lagutskottet visar att man i allra högsta grad nonchalerar vad Lagrådet här har sagt.

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Anf. 22 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Kärlek är inget som man kan framkalla eller få att upphöra genom lagstiftning. Kärlek är något som uppstår inom människan och som följer sina egna spår. Ingen kan förneka att det finns kärlek mellan människor av samma kön.

Samtidigt kan man inte heller bortse från att omgivningens uppfattning och accepterande av ett kärleksförhållande har stor betydelse. Tolerans och respekt för människor, oavsett kön, ras, religion eller sexuell läggning, är en viktig del i en liberal grundsyn. Därför är det självklart för Folkpartiet att uppmärksamma de homosexuellas levnadsvillkor och kämpa för deras rättigheter.

Dagens ärende handlar i grunden om hur vi ser på homosexuella parförhållanden. Det handlar om homosexuellas rättigheter att få sina förhållanden bekräftade av samhället genom att kunna registrera sina partnerskap och därigenom också få en juridisk trygghet.

För de homosexuella är registrerat partnerskap ett viktigt steg på vägen mot ökad jämlikhet. Det skulle innebära en ökad acceptans från samhällets sida. Det skulle innebära att de homosexuella får en möjlighet att på ett enkelt sätt befästa sin kärlek på liknande sätt som heterosexuella i dag kan göra genom giftermål. Det skulle också innebära att samhället uppmuntrar fasta förhållanden även för homosexuella.

De ledamöter som har reserverat sig mot registrerat partnerskap gör det utifrån formella grunder, hävdar de. Vi har också hört här i debatten hur Holger Gustafsson, liksom även Per Stenmarck, har tryckt på att det gäller de formella grunderna för ett avståndstagande. De menar att förslaget inte är tillräckligt analyserat trots att utredningsarbetet har pågått under mycket lång tid. Dessutom finns det praktiska erfarenheter från våra grannländer Danmark och Norge.

Man försöker påskina att lagutskottet har totat ihop ett lagförslag. Det är inte sant. Utredningsförslaget har dessutom remissbehandlats och lämnats till Lagrådet för synpunkter. En grundlig beredning kan åstadkommas endast genom regeringskansliets resurser, säger företrädarna för de tre partier i regeringen som har bestämt motsatt sig förslag om registrerat partnerskap.

Det är klart att man då kan vara säker på att frågan aldrig kommer på riksdagens bord, så länge dessa partier sitter i regeringen. Därför är sådana undanflykter inte trovärdiga utan snarare cyniska, enligt min mening.

Vidare säger reservanterna att riksdagens ledamöter inte har fått möjlighet att motionera i frågan. Hur kan det då komma sig att vi behandlar en rad motioner i anslutning till förslaget? Det är ju inte så märkligt, eftersom utredningsförslaget har varit känt under lång tid. Man kunde ju motionera, eftersom man visste att ett förslag skulle framläggas för riksdagen.

I reservationen tas även hushållsgemenskap upp såsom ett alternativ för att slippa tala om homosexuella parförhållanden. Sedan väljer reservanterna att i ett särskilt yttrande förklara varför man av formella skäl vill avslå förslaget. Varför då denna tudelning? Jo, man hoppas på – det har också Holger Gustafsson sagt – att få med sig några tveksamma ledamöter, som inte har denna avog inställning till homosexualitet.

I reservationen slås fast att äktenskap är till för kärnfamiljen i dess uppgift att sörja för det uppväxande släktet. Frågan infinner sig då om de som inte har för avsikt att skaffa barn eller som över huvud taget inte kan få barn har rätt att gifta sig.

De som tvekar om hur de skall rösta i dag tycker jag nog skall studera det särskilda yttrandet. Det handlar inte om kvalitetsnivå.

Jag anser självfallet att Lagrådets synpunkter skall tas på största allvar. Det skall man göra i alla frågor. Men som framgår av betänkandet har Lagrådet inte haft några synpunkter på de enskilda punkterna i förslaget. Man har i stället uttalat att det finns oklarheter, dock utan att precisera sig.

Lagrådet har heller inte motsatt sig att detta förslag läggs fram i riksdagen, om det finns starka skäl för att fatta beslut i frågan. Vi i Folkpartiet anser att det finns mycket starka skäl för att lägga fram förslaget i dag. Det är en fråga om jämlikhet och om de homosexuellas rättigheter.

Jag respekterar till fullo att människor kan ha betänkligheter inför att lagstifta om partnerskap. Detta är en känslofråga; det kan man inte komma ifrån. Sexualiteten tillhör människans innersta väsen och vilar inte på rationella grunder.

Men det som jag vänder mig emot är den hets mot homosexuella som denna debatt har fört med sig. Mycket som sagts har varit rent motbjudande, och en av hetsarna i debatten är kds företrädare Ingvar Svensson.

I en DN-artikel förra måndagen slår han fast att beslutet i dag handlar om att jämställa äktenskap och homosexuell samlevnad. Han ger offentlighet till den uppfattning som också vi ledamöter har fått erfara i en hel del brev som vi har fått under denna tid. Man ifrågasätter hur många de homosexuella egentligen är. Ingvar Svensson anklagar de homosexuella för promiskuitet och påstår t.o.m. att sådana partnerbyten tillhör vardagligheterna. Han ifrågasätter om de homosexuella över huvud taget vill leva i stabila långvariga förhållanden.

Vidare ifrågasätter Ingvar Svensson om statsmakterna skall ägna sig åt att skapa en social acceptans för en homosexuell livssyn, samtidigt som han talar för ett neutralitetstänkande på samlevnadsområdet som kds egentligen är emot. Slutligen påstår Ingvar Svensson att detta handlar om att använda lag-

stiftningen som ett bräckjärn för attitydpåverkan när det gäller homosexuell livsstil, något som han inte kan dölja sitt förakt för.

Det är den här typen av hets mot homosexuella som det har varit så jobbigt att möta och ta del av i denna debatt. Jag tror att ju snabbare vi kan få en lagstiftning om registrerat partnerskap, desto snabbare kan också frågan avdramatiseras.

Herr talman! Det är en person som jag saknar i kammaren i dag, och det är Kent Carlsson. Egentligen har jag saknat honom ända sedan vi träffades för sista gången för ett år sedan. Kent var för mig en föredömlig riksdagsledamot. Han drevs av ett äkta engagemang för utsatta människor, antingen det gällde kurdernas eller de homosexuellas mänskliga rättigheter. Inte minst för Kents skull hoppas jag att riksdagen i dag beslutar om registrerat partnerskap.

Till slut vill jag citera en vers ur Eeva Kilpis "En sång om kärlek":

"Herre, lär oss acceptera de gamlas kärlek, de ungas kärlek, de medelålders kärlek, de fulas kärlek, de fetas kärlek, de fattigas kärlek, de illa kläddas kärlek och de ensammas kärlek. Lär oss acceptera kärleken, vi är så rädda för den."

(Applåder)

I detta anförande instämde Isa Halvarsson, Olle Schmidt, Lotta Edholm och Barbro Westerholm (alla fp).

Anf. 23 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Herr talman! Ingela Mårtensson låter tveksam när det gäller Lagrådets uppfattning. För oss reservanter finns det ingen tvekan. Vad Lagrådet skriver i sin sammanfattande slutsats är oerhört tydligt. Man säger att förslaget inte bör ligga till grund för en lagstiftning. Kan man någonsin få ett starkare uttryck än detta?

Genom kopplingen till flertalet av äkfenskapets rättsverkningar kan vi också konstatera att det här förslaget kommer att få vittgående konsekvenser på ett stort antal rättsområden utanför Lagrådets beredningsområde. Detta har inte utretts av Lagrådet, Ingela Mårtensson.

Min fråga till Ingela Mårtensson är: Är detta godtagbart för en ledamot som Ingela Mårtensson, som i övrigt är engagerad i landets rättssäkerhetsfrågor?

Anf. 24 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag har i mitt anförande redan tagit upp att man självfallet skall ta Lagrådets synpunkter på allvar. Men när jag ser på hur Lagrådet har hanterat de olika förslagen i lagförslaget finner jag att det inte har kommit med några specifika synpunkter på hur lagen skulle vara konstruerad. Det finns en allmän, vag, kritik om oklarheter. Men Lagrådet slutar med att säga att det inte motsätter sig att lagförslaget läggs fram om det finns starka skäl.

Jag tycker att det finns mycket starka skäl. Inte minst med tanke på den debatt som förs i samhället i dag är de starka skälen, för mig, ännu starkare.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Anf. 25 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag tror att man skall bedöma Lagrådets slutmening som en viss ödmjukhet inför politikernas möjlighet att fatta ett beslut. Lagrådet kanske inte fullständigt kan diktera för Sveriges riksdag. Vi måste förstå skrivningen på rätt sätt.

Vi har en reservation här i dag – jag har sagt det flera gånger, och jag vill säga det igen – som är undertecknad av flera riksdagsledamöter som inte kan tänka sig den här lagstiftningen. Det är rätt. Men reservationen är också undertecknad av riksdagsledamöter som kanske i ett senare skede, då man har gjort nödvändiga ändringar och kanske höjt kvaliteten i lagförslaget, kan tänka sig att det skulle vara ett steg framåt. Vi är många som kan tänka oss det.

Skulle det inte vara ett steg framåt om vi i dag, genom den här reservationen, beslutar om att få en normal beredningsprocess, där både regering och riksdag får säga sitt och riksdagsledamöterna har möjlighet att motionera? Min fråga till Ingela Mårtensson är: Skulle inte det trygga rättssäkerheten?

Anf. 26 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är samma ledamöter vars namn står under reservationen som står för det särskilda yttrandet. Där har man ju talat om hur man ser på äktenskapet och vilken grundsyn man har när det gäller den här frågan. Jag kan inte se att de som står för det särskilda yttrandet, som jag tycker egentligen är en röstförklaring, skulle vara benägna att ha någon form av registrerat partnerskap. Det är därför som det är så viktigt att de som är tveksamma också läser det särskilda yttrandet.

Självfallet skall vi ha ett rättssäkert system och följa de tågorordningar som finns. Men i den här frågan har man gjort en lång utredning. Det finns ett utredningsförslag som har gått på remiss. Men Holger Gustafsson vet ju mycket väl att tre partier i regeringen inte skulle släppa igenom den här typen av förslag. I så fall är det ju fråga om att regeringen tänker köra över riksdagen och inte, som Holger Gustafsson sade här tidigare, riksdagen som kör över regeringen. Det är ju ändå riksdagen som är det högsta beslutande organet. Det är ju riksdagen som lagstiftar.

Anf. 27 INGVAR SVENSSON (kds) replik:

Herr talman! I min artikel i DN anklagade jag inte någon för promiskuitet. Jag använde mig av termen i den tekniska betydelse som jag fick lära mig när jag en gång i tiden läste familjesociologi. Jag använde mig av termen bara i syfte att peka på att gruppen som lever i långvariga stabila förhållanden kanske inte är så stor, eftersom det politiska underlaget mycket klart anger att gruppens storlek är oklar.

Den här inställningen och det här synsättet hade man även när man fattade beslut om sambolagen för homosexuella 1988, eller om det var 1987. Man visste inte hur stor grupp det handlade om. Det borde vara ganska intressant att veta hur stor målgrupp en partnerskapslag har innan man vidtar en lagstiftning. Men för min del är det inte något huvudskäl till att jag motsätter mig partnerskapslagen, utan detta handlar om politikens kompetensområde, vad det är vi ger oss in på.

Ingela Mårtensson sade tidigare att det handlar om samhällets stöd för de homosexuella att befästa sin kärlek. Är det detta vi sysslar med i riksdagen, att befästa kärlek, ömhet, osv.? Är det den typen av beslut vi fattar? Är det den typen av beslut vi har fattat när det gäller äktenskap? Det är den frågan som jag tycker är den centrala och viktiga här. Vad händer i nästa steg?

Vi har en annan fråga som har diskuterats, nämligen smittoeffekter. Vad händer i förlängningen av det här resonemanget, när vi nu bryter upp från den särlagstiftning som äktenskapet innebär och går vidare till olika positiva särlagstiftningar för andra grupper? När tar det slut, när skall man dra en gräns? Det är en viktig fråga att ställa.

Ingela Mårtensson anklagar mig för att ställa upp för ett neutralitetstänkande när det gäller familjesyn. Det är inte sant. Jag pekar på att riksdagen, familjelagssakkunniga och propositionen har ställt sig bakom detta neutralitetstänkande, som etablerades av Herman Kling 1969 och sedan har fullföljts i olika beslut. Jag pekar på att agerandet här i dag är inkonsekvent mot bakgrund av neutralitetstänkandet. Jag menar att man bör göra ett avsteg från denna neutralitetssyn när det gäller synen på familjen och äktenskapet.

Anf. 28 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag valde att ta upp Ingvar Svenssons artikel, för Holger Gustafsson har haft den goda smaken att inte uttrycka sig på det sätt som Ingvar Svensson har gjort. Jag uppfattar ändå att Ingvar Svensson är en företrädare för kds och talar i kds namn i den här artikeln.

Jag må säga att det inte bara är jag som har reagerat mycket starkt på artikeln. Den dokumenterar en form av hets mot en minoritet i samhället. Då har vi som riksdagsledamöter också en skyldighet att ställa upp för den minoritetens mänskliga rättigheter. Det tycker jag är en självklarhet. Det är därför som vi har diskussionen om registrerat partnerskap i dag. Det är därför förslaget har så stor betydelse för de homosexuella.

Det gäller inte bara att acceptera ett kärleksförhållande. Det är också fråga om juridiska implikationer. Det är fråga om en trygghet. Jag tycker att också kds borde tala om trygga förhållanden i samhället och vara för dem. Men det är precis tvärtom. Kds agerande under hela den här debatten tycker jag inte är något att yvas över. Tvärtom. Jag är glad att jag inte tillhör det partiet.

Anf. 29 INGVAR SVENSSON (kds) replik:

Herr talman! Glädjen kanske är ömsesidig.

Jag anser inte att jag bedriver någon hets mot homosexuella. Jag har verkligen ansträngt mig för att anlägga en sober ton i de här sammanhangen, därför att jag vet att det finns så mycket av fördomar och fördömanden på det här området som jag som politiker inte kan instämma i. Jag menar att man i ett demokratiskt samhälle måste ha en mångfald av öar där man i stort sett kan leva hur man vill, om man inte skadar varandra eller tredje part. Det är inte detta det handlar om.

Jag har också i min motion, som jag har skrivit tillsammans med Pontus Wiklund, ställt upp för att här kan finnas ett juridiskt behov att fylla. Men vi är inte tvungna att fylla det med en partnerskapslag. Vi kan göra det på

ett annat sätt. Det intressanta är att det först är de senaste dagarna som man från olika håll erkänner att det går att lösa problemet på annat sätt. Frågeställningen är alltså: Måste vi lösa problemet på det här sättet? Är det något annat syfte än juridiken som ligger bakom? Det är den frågan jag har ställt, och jag har inte fått något tillfredsställande svar på den.

Anf. 30 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Innan jag lämnar ordet till Ingela Mårtensson för replik vill jag erinra åhörarna om att det icke är tillåtet att applådera från åhörarläktaren eller att ge mening till känna på annat sätt.

Anf. 31 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Ingvar Svensson säger att han har ansträngt sig för att använda en sober ton i sitt inlägg i Dagens Nyheter. Då undrar man hur det skulle ha sett ut om han inte hade ansträngt sig. Då hade det troligtvis varit ännu värre. Jag tycker att det är galet som det är. Det är många som har reagerat på den här artikeln. Någon sober ton kan jag inte finna där.

Sedan talar Ingvar Svensson om öar. Ja, det är väl så han vill ha det, att vi skall sitta på olika öar. Jag kan inte heller förstå att man kan tycka att det här förslaget skadar några andra människor. Vilka andra människor eller grupper skadar ett sådant här förslag? Skadan sker ju när man skriver sådana här artiklar eller om man inte kan ställa upp på de homosexuellas berättigade krav i samhället.

Anf. 32 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! Låt mig inleda med en stillsam reflexion med anledning av det nyss avslutade replikskiftet. Jag trodde att det var avsikten med debattartiklar att de skulle väcka reaktioner. Vad är annars syftet med att skriva dem?

Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservationen och instämma helt och förbehållslöst i det särskilda yttrandet. Där finns basen i mitt ställningstagande. Jag säger det inledningsvis för att de ledamöter som har behov av att placera in människor i olika fack skall få det litet lättare. Men jag hyser en varm och äkta förhoppning att nyanserna skall prägla den efterföljande debatten mer än behovet att placera in människor i olika fack.

Under mina juridikstudier i slutet av 60-talet pratade man om s.k. lidbommeri. Det är fortfarande ett begrepp i juridikkretsar. Det har fått sitt namn efter en tidigare justitieminister, Carl Lidbom, och det står som symbol för slarvig lagstiftning, som är nästan omöjlig att tolka och som ger väldiga komplikationer ute i verkligheten. Därför är det tråkigt att konstatera att man är på väg att slå nya rekord i den riktningen. Vad de kommer att heta vet jag inte. Jag har inte kommit på något bra, men majlöweri kanske skulle passa.

Elisabeth Persson säger att förslaget är väl förankrat och väl utarbetat efter 20 års beredning. Det är inte 20 års beredning. Det är möjligen 20 års diskussion i helt andra frågor än vad som avser lagstiftningen. Det är därför det har tagit sådan tid. Det handlar inte om lagstiftningsteknik. Det handlar om någonting helt annat. Jag återkommer till det, herr talman.

Jag tycker att detta är upprörande ur demokratisk synvinkel. Man struntar i Lagrådets kritik. Den är inte marginell. Den är inte försynt. Den är allvarlig. Jag tycker att det är upprörande att en majoritet i svenska parlamentet så flagrant går förbi den.

Jag tycker också att man visar ett förakt för den politiska beredningsprocessen. Jag skulle gärna ha skrivit en motion, men jag har inte fått chansen.

Som Holger Gustafsson beskrev det är det närmast i kuppertade former man har jobbat i utskottet. Det är formellt riktigt. Ja, jag vet det. Men formerna är faktiskt närmast kuppertade, med hoppandet mellan suppleanter fram och tillbaka. Betänkandet är en kvalitetsmässig bottennotering.

Jag vill understryka, herr talman, att detta inte ett ögonblick är någon kritik mot utskottets kanslipersonal. Tvärtom. Jag är övertygad om att utskottets personal måste ha mått professionellt dåligt av att tvingas av politiker att skriva detta aktstycke, som är så fyllt av skenargument, som är så fyllt av bristande logik och bristande intellektuell analys. Jag tycker alldeles särskilt att det är beklämmande eftersom det är ett lagutskott.

Jag beklagar utskottsmajoritetens allvarliga brist på respekt för den demokratiska politiska beredningsprocessen. Men, herr talman, jag skall gå över till sakfrågan och huvudfrågan, som knappast har diskuterats ännu i den här debatten, trots att vi har hållit på i snart två timmar.

Skall homosexuella par kunna gifta sig, dvs. ingå äktenskap? Mitt svar är alldeles klart: Nej, naturligtvis inte.

Varför inte det? Jo, därför att äktenskapet är inrättat för mycket bestämda styften, som inte har ett smack med homosexualitet att göra. Att man sedan kallar det registrerat partnerskap ändrar ingenting. Jag har glömt upphovsmannen, men jag minns det direkta citatet: Snus är snus, om ock i gyllne dosor.

I den kommersiella världen finns ett begrepp som kallas för varumärkes-snyltning. Det innebär att någon försöker snylta på någon annans goda renommé, t.ex. om någon t.ex. gör en logotyp eller på annat sätt söker göra någonting likt något som Volvo har gjort, eftersom man vill snylta på Volvos goda image, kvalitet och liknande. Det är i lag förbjudet. Man vågar inte kalla det för äktenskap, eftersom man vet att det blir väldigt starka reaktioner. Men man snyltar på äktenskapets goda renommé, och vill helst att det egentligen skall heta så.

Homosexuella par vill – och jag kan förstå det – få samhällets hela sanktion och välsignelse. De talar om att man skall bejaka deras kärlek. Den typen av argument har varit uppe i debatten, att man skulle förneka någon person någon annans kärlek. Det handlar inte om det – inte en enda sekund.

Kärlek och äktenskap har inte med varandra att göra i lagens mening. Det har de faktiskt inte. När jag började läsa juridik talade vår professor om den dåvarande giftermålsbalken och började förklara för oss kandidater, flickor och pojkar. Han sade: En sak vill jag göra fullständigt klart för er: blanda inte ihop äktenskap, giftermål och kärlek. De har över huvud taget inte med varandra att göra när vi diskuterar dessa frågor. Det är uteslutande fråga om avtalstekniska ting och ekonomiska avtal.

Det må låta torrt och charmlöst, men det är faktiskt så rent juridiskt. Jag råkade säga detta – jag var inte gift då – till min blivande svärmor, och hon

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

blev mäktat förgrymmad. Hon trodde att jag menade att jag såg det på det sättet, och det gör jag naturligtvis inte. Kärlek är bland det finaste som finns för mig. Men det gäller att inte blanda ihop äpplen och päron. Det är precis som Ingela Mårtensson sade: Kärlek kan man inte frammana med lagstiftning. Sluta att tala om det! Det är inte vad det handlar om.

Det är självklart för mig, och jag tror det är självklart för alla i denna kammar, att vi skall visa stor tolerans och djup respekt för homosexualitet. Det är fullständigt självklart. Men samhällets sanktion är någonting helt annat. Jag vill inte att vi skall sanktionera homosexualitet. Det handlar inte om fördomar, brist på kunskap eller intolerans. Det handlar om värderingar.

Det handlar om ett synsätt. Det handlar om en grundfilosofi. Det handlar om existentiella frågor. Det handlar om ideologi. Det är därför som jag tycker att det är så viktigt att den här debatten präglas av respekt för varandra och för att vi faktiskt har olika värderingar och kommer fram till olika slutsatser. Det är det egentliga skälet till varför den här frågan är så laddad. Sluta att tala om lagstiftningsteknik!

Herr talman! Jag tycker att det utskottet säger är särskilt anmärkningsvärt. Det är ett av de mest anmärkningsvärda uttalanden jag har läst i ett betänkande. I lagutskottets betänkande nr 28 längst upp på s. 9 står ordagrant under rubriken Allmänna överväganden: "Det bör inte ankomma på samhället att – genom lagstiftningen eller på annat sätt – ge uttryck för några värderingar när det gäller människors sätt att ordna sin samlevnad." Jag har i kanten skrivit: Otroligt! Vad menar utskottsmajoriteten? Tala om anarki och hållningslöshet, om den menar vad som står!

Jag slog också upp Bonniers lexikon under ordet äktenskap. Återigen ett citat: "Äktenskap är enl. en klassisk sociologisk definition (Westermarck) 'en förbindelse mellan en el. flera män och en el. flera kvinnor, erkänd av sed el. lag och medförande vissa rättigheter och plikter både för makarna och för deras barn'. Ä. är en uråldrig institution, som dock sällan ensam reglerat det sexuella samlivet. Sexuellt umgänge före Ä. tillåts hos de flesta folk och betraktas ofta som ett förspel i valet av äktenskapspartner. Mycket vanlig är också förlovningen el. trolovnningen. Ä:s ingående är alltid en viktig social handling; genom ceremonierna vid bröllopet erhåller Ä. social och religiös sanktion.

Efter kontrahenternas antal skiljer man mellan monogami (en man, en kvinna), polygyni (en man, flera kvinnor), polyandri (flera män, en kvinna) samt gruppäktenskap (flera män, flera kvinnor). Polygyni och polyandri sammanfattas under termen polygami el. månggifte. Monogamin är den vanligaste formen för Ä. Polyandri förekommer i större skala blott i Indien och Tibet. Ännu sällsyntare är gruppäktenskapen. Däremot förekommer polygyni (jämsides med monogami) hos de flesta naturfolk och i de orientaliska kulturerna. I den västerländska civilisationen har monogamin blivit den enda erkända formen av Ä., ej minst genom kristendomens inflytande; sidoäktenskap (frillo- el. mätressäktenskap) har dock ej sällan förekommit, särskilt inom de högsta samhällsklasserna. Förbindelser mellan närskylda (incest, 'blodskam') hindras nästan överallt av sed el. lag."

Herr talman! Jag stannar där, och jag ber om ursäkt för att jag något kommer att överskrida min anmälda taletid. Med tanke på det viktiga ärendet

hoppas jag att herr talmannen ursäktar. Min fråga till utskottsmajoriteten är: Hur ser ni på polygami? Hur ser ni på det? Är det mångkulturellt och trivsamt, eller är det något annat? Hur ser ni på incest? Är kärlek mellan två vuxna syskon okej? Är den kärleken lika mycket värd?

Frågorna är djupt allvarliga, men jag vet att de upplevs som provocerande. Mitt syfte är inte att provocera. Mitt syfte är att väcka frågan och diskutera den. Jag har försökt att ställa den under de telefonsamtal jag fått, och de är ganska många. Jag är övertygad om att de flesta har fått sådana samtal.

Olika personer har ringt runt och försökt övertyga mig. De har börjat med den mest förbindliga inledning, vill veta, och det är väldigt rart och gulligt. När jag har sagt att jag inte vill tala om exakt hur jag tänker rösta, men att jag gärna skall redogöra för hur jag ser på dessa frågor, har samtalet rätt snabbt övergått i något annat. Jag skall inte ta några detaljer, men ofta har det varit allt annat än nyanserat, och det är inte jag som börjat brista i nyanseringen.

Dessa samtal har en sak gemensamt. Jag har vid samtliga dessa samtal frågat: Hur ser du på månggifte? Den tystnad som då har uppstått i samtliga dessa samtal har varit mycket talande. Det har jag aldrig tänkt på, säger man. Jag säger: Gör det en stund, jag väntar. Tänk högt. Jag har ännu inte fått något vettigt svar.

Herr talman! Jag vill gärna ha den frågan besvarad. Jag hoppas att jag kan få litet vettiga svar i denna kammare.

Herr talman! Det handlar inte om att förneka någon kärlek. Det handlar inte om jämlikhet. Det handlar om grundläggande värderingar. Låt mig klargöra min uppfattning, så att inte den riskerar att bli missförstådd. Jag säger självklart ja till äktenskap mellan en kvinna och en man. Men jag säger definitivt nej till polygami. Jag säger definitivt nej till incest, och jag säger också nej till sexuell normlöshet. Jag tycker t.o.m. att sambolagstiftningen är litet löjlig. Jag förstår den inte riktigt, när det finns en utmärkt äktenskapsbalk. Men den bekymrar mig föga.

Men vad enskilda människor gör i sina sovrum skall samhället över huvud taget inte bry sig om. På den punkten är det fullständigt fritt fram så länge de som är i sovrummet själva är nöjda och överens.

Herr talman! Upplysningsvis vill jag tala om för dem som till äventyrs funderar på min fråga att samhället bestraffar bigami eller tvegifte med fängelse i upp till två år. Det måste vara uttryck för något.

Ett svar kan man också utläsa på s. 15 i betänkandet. Där säger helt plötsligt utskottsmajoriteten: "Dock har även etiska motiv anförts mot förbindelser mellan närstående släktingar." Familjesakkunniga framhöll 1972 – det är bara 22 år sedan – "att dessa motiv grundar sig på en mer eller mindre uttalad motvilja hos människan mot sexuella förbindelser med den hon vuxit upp tillsammans med".

Där passar det att hänvisa till 22 år gamla uttalanden, trots att man tidigare har sagt att samhället över huvud taget inte skall lägga sig i detta genom lagstiftning eller på annat sätt.

Herr talman! Betänkandet är som sagt fullt av pinsamheter och motsägelser. Utländska par är allvarligt diskriminerade i förslaget. Det är ingen tve-

kan om det. Men den diskrimineringen är tydligen försvarbar, efter vad jag förstått av de tidigare inläggen.

Det sägs också att Norden går i spetsen. Då skulle jag vilja fråga: För vad? Är det för det som står på s. 27, där man citerar RFSL? Vi vet ju att man där tycker att det är självklart att få adoptera barn. Men se det törs utskottsmajoriteten inte ta i. Då vet man att terrängen är minerad. Då vet man att samhällsmedborgare skulle reagera våldsamt. Det stöter så många. Det törs man inte ta i utan går runt det. Men vi vet naturligtvis att RFSL vill ha det så. RFSL lär betyda Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, men jag tycker oftast att handlandet tyder på att det står för Riksförbundet för slapphetens legitimering.

Samhällets normsystem är dess lagstiftning. Det är oerhört viktigt att vara klar över det när man tillhör den lagstiftande församlingen. Homosexualitet är naturligt. Den biologiska mångfalden innehåller mycket naturligt. Naturen visar upp många olika fenomen, en del bisarra, och många olika avvikelser. Men steget är ganska stort till att säga att det är normalt. Samhället väljer nämligen ut och definierar sin normalitet. Det är normsystemet som syns i lagstiftningen. Det är det ramverk ett samhälle vill ha. En klok man sade för länge sedan, jag tror det var Magnus Ladulås, att land skall med lag byggas. Jag tycker väldigt mycket om den meningen.

Jag är övertygad om att homosexuell kärlek känns lika fin för dem som är inblandade. Jag är fullständigt övertygad om det, likaväl som jag är övertygad om att det känns lika fint i polygama relationer – ändå tolerar vi det inte.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag än en gång yrka bifall till reservationen i betänkandet.

Anf. 33 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Som redan har framgått av debatten är detta ett milt uttryckt annorlunda ärende. Aspekterna är många på såväl handläggningen som sakinnehållet. Av båda dessa skäl kan det lätt skapas ett stämningssläge som leder vilse i debatten. I den allmänna debatten har vi också på sistone mött inslag från olika håll som inte befrämjar debattklimatet. Åsikter om såväl lagstiftningsmetoden som ämnet för betänkandet måste självfallet i första hand mötas med argument i sak. Schabloniseringar med tillmälen som reaktionär, fanatisk, trångsynt eller ogin underlättar inte det offentliga samtalet i frågan.

Herr talman! Detta är också ett ämne med många värderingar och uppfattningar på religiös grund eller baserade på andra etiska värden. Det är beklagligt att de som inte kan dela sådana värderingar eller ens förstå sig på dem misstänkliggör de människor som med djup övertygelse arbetar för sina åsikter. Då är det inte längre frågan om oginhet eller trångsynthet. Jag kommer osökt att tänka på det från Bibeln hämtade talesättet om grandet och bjälken.

Faktum är ju att vi i det här landet är mycket dåliga på att diskutera frågor utifrån moraliskt-etiska, estetiska och allmänskulturella utgångspunkter. Här gäller nära nog bara ekonomiska och sociala infallsvinklar. Här skulle en europeisering göra nytta, herr talman.

Herr talman! Detta är antingen en mycket viktig fråga – och i så fall borde

den få ta sin tid och handläggas därefter – eller också är det inte en viktig fråga, och då borde man också ha väntat med den. Vi har ett antal frågor av stor vikt som vi borde ha ägnat oss åt, men som nu flyttas framåt i tiden. De är frågor som berör hela nationen och inte bara en mycket liten minoritet.

Utskottsminoriteten reserverade sig ursprungligen mot förslaget i två reservationer. På ett häpnadsväckande sätt kastade sig den i denna fråga tillfälliga majoriteten över den ena av dessa på samma vis som en nödställd griper livbojen. Jag fick direkt den uppfattningen att entusiasmen över den skrivningen var bra mycket större än över den egna. Över huvud taget har det varit något som inte stämmer i den här frågan.

Resultatet blev att reservationen – den som vi ser i dag – av en del uppfattas som en formaliefråga. I förhållande till betänkandets ämne kan man tycka så, men med tanke på vårt sätt att se på lagstiftning har detta en nog så viktig substans. Det handlar om lagars tillkomst, tyngd, funktioner, samband, anseende och risker. De människor som vi representerar kräver att vi stiftar bra lagar – och på rätt sätt. Det är dem vi representerar – inte oss själva. Den svenska rättens anseende måste upprätthållas både inom och utom landet.

Jag blev förvånad ganska många gånger under den tid vi arbetade i utskottet med den här frågan, inte minst när jag såg hur ledamöter som vi aldrig annars ser i utskottet kom inflåsande efter det att vi hade börjat. Med en stel blick på klockan hoppades de att vi snabbt skulle votera igenom det hela. Sedan sprang de ut igen. Det ger inte ett särskilt gott anseende om det skulle vara allmänt känt att lagar stiftas så i Sveriges riksdag.

Herr talman! Jag sade tidigare att man har en känsla av att något inte stämmer i den här frågan. Om de socialdemokratiska ledamöter som drivit frågan verkligen tror på en valseger i höst har de ju chansen att få en lag på området beredd på vanligt sätt. Då ger de alla sina kammarkolleger rätten att motivera i anslutning till beredningen. Den rätten har de med sitt agerande tagit ifrån alla oss andra. Varför det?

Det kan väl ändå inte vara så, som en medresenär på tåget i fredags miss-tänkte, att de vill ha detta avklarat redan nu med hjälp av en tillfällig majoritet för att låta en socialdemokratisk regering slippa att lägga fram en proposition som inte har folkligt stöd. En sak är klar. Detta är inte en lag som ligger i samklang med majoritetsuppfattningen utanför detta hus.

Jag vill fråga majoriteten bakom betänkandet: Vilka grenar sågar ni av för dem ni avser att gynna med lagen? Den frågan är viktig. Det är inte bara lagstiftningsprincipen som Lagrådet har invänt mot, utan det har haft invändningar mot detaljer på punkt efter punkt. Ni har inte brytt er om något av detta. Det ger mig ett intryck av att det hela är en lek med principen: Sågar ni vårt förslag, sågar vi ert. Men lagstiftning är inte en lek.

Jag är övertygad om att dessa, annars så ofta sansade, ledamöter som jag möter varje vecka i lagutskottet inte på samma sätt så fullständigt skulle negligera ett utlåtande av Socialstyrelsens experter i en fråga om regler för t.ex. medicin. Det vore för riskabelt. Men i detta ärende bryr man sig inte om dem som sitter inne med expertkunskaper, som har överblick över sammanhang och samband, som har internationella utblickar och lång erfarenhet av rättstillämpning. Varför är det så?

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Risken med att låta politiska principer styra lagutformningen är att man i majoritetsställning kan låta sig förledas att göra lagarna till verktyg för politiskt agerande. Det tycker jag bör vara förbehållet andra samhällen än vårt, och helst inte dem heller. Det är därför jag mycket väl förstår de inlägg som Elisabeth Persson tidigare har gjort här i denna fråga.

Lagar skall vara de regler och ramar inom vilka det politiska agerandet kan ske. Just därför måste lagstiftning som ett ömtåligt arbete vara präglad av eftertanke. Eftertanke innebär som alla vet att man tänker före, om inte annat så för att undvika dess från Hamlets s.k. vara-monolog så bekanta kranke blekhet.

Herr talman! Slutligen skall jag, något mera kortfattat, gå in på den andra huvuddelen i frågan. Vi kan här konstatera att man gör en inbrytning med en lag baserad på sexuell tendens i den månghundraåriga lagstiftning som tillkommit för att värna om äktenskapet. Den ursprungliga giftermålsbalken i Magnus Erikssons landslag från 1350-talet, de landskapslagar den grundade sig på, och alla bearbetningar och nyskrivningar därefter, till det som i dag motsvaras av äktenskaps- och föräldrabalkarna, bygger samtliga på synen på äktenskapet som det som formar familjen som reproducerande och barnafostrande grundsten i vårt samhälle. Där kommer med naturnödvändighet enkönade par till korta. Man bryter inte utan vådor lagkontinuiteten i några frågor, och definitivt inte i denna. T.o.m. utskottsmajoriteten har ju erkänt detta genom att ansluta sig till den ursprungliga reservationen om att utreda alla samboendeformer *utom* äktenskapet. Den politiska kullerbyttan är frapperande.

I medierna har detta av olika tyckare framställts som allt från en generationsfråga till en vital fråga för att motverka aids. Detta är inte en generationsfråga. Det är en fråga om värden och värderingar.

Detta är inte en fråga om att motverka sjukdom. Som i alla andra sådana frågor rör det sig främst om ansvar och insikter. Personligt ansvar kan varken lagstiftas fram eller lagstiftas bort.

I en intervju i går hävdade en känd homosexuell profil att detta skulle vara ett led i kampen mot våldet i samhället. Tillsammans med hans inställning för egen del i frågan kunde jag inte finna något seriöst i de argumenten.

Det är däremot viktigt att hävda att ingen får diskrimineras på grund av sin läggning. Men det har vi redan lagar mot. En del brister i gällande regler för försäkringar m.m. som berör dem som av olika skäl utan att vara gifta bor tillsammans kan utan större svårigheter rättas till. Hur folk lever som bor tillsammans är inget som bör läggas till grund för lagstiftning. Det särskilda vaktslåendet om äktenskapet är baserat på dess uppgift och funktion i samhället.

Det är långtifrån alla homosexuella som vill ha lagen. Främst verkar frågan ha drivits av en liten högljudd grupp med en inte föraktlig andel icke homosexuella. Bortsett från en del organisationer – vi vet inte alls hur representativa de är – så vet faktiskt inte vi som skall ta ställning här i dag hur de homosexuella i gemen ser på frågan. Vi hörde tidigare i debatten här i dag hur Maj-Lis Löw på flera punkter sade: Jag vet inte med säkerhet. För henne fanns det bara en viktig faktor i det hela: jämlikheten var nog.

Det finns för många frågetecken i detta. Varför hinner vi inte inhämta svaren innan vi skall fatta beslut?

Herr talman! I en värdefråga som denna finns inga klara partilinjer. Jag vill t.o.m. hävda att en uttalad partiståndpunkt måste gränsa till risken för samvetsövergrepp. Här bör gälla samma regler inom partierna som i den gamla regeringsformen från 1809, att "konungen icke fick låta någon till hans samvete tvinga eller tvinga låta".

Herr talman! Med förhoppningen att kammaren skall låta sig vägledas av begreppen besinning och eftertanke yrkar jag avslag på hemställan och bifall till reservationen och ställer mig självfallet bakom det särskilda yttrandet.

Anf. 34 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Först vill jag ta upp ett påstående, en liten beskyllning som nu kom för andra gången, nämligen att ledamöter har gjort gästbesök i lagutskottet, tittat på klockan och sprungit in och ut osv. Såvitt jag förstår är det mig man menar. Jag hoppas att jag inte har betett mig riktigt så illa som Lennart Fridén antydde.

Jag har inte haft möjlighet att delta i samtliga lagutskottets möten under våren. Det beror, som Lennart Fridén mycket väl vet, på att Vänsterpartiet inte har möjlighet att utse två suppleanter till utskottet. Då blir det ibland på detta vis. Jag har inte sprungit in och voterat och sedan sprungit ut. Jag har nämligen inte haft möjlighet att votera. Hade jag haft det hade självfallet röstsiffrorna blivit annorlunda i lagutskottet. Detta vet Lennart Fridén. Vi kan ta en diskussion om antalet ordinarie ledamöter i utskotten, men det är, som vi alla vet, en annan fråga.

På en punkt råkar Lennart Fridén anföra ett sällsynt dåligt argument, förmodligen beroende på att han inte har följt detta ärende så länge. Han tar upp frågan om Socialstyrelsen. Hade detta varit en fråga om ett läkemedel och vi inte hade lyssnat på Socialstyrelsen, hade det varit illa, säger Lennart Fridén.

Socialstyrelsen kom faktiskt med ett alldeles eget förslag till lag om partnerskap redan i mitten av 1980-talet. Vi har alltså lyssnat på Socialstyrelsen i denna viktiga fråga.

För sista gången under denna debatt, hoppas jag, vill jag ta upp Lagrådets kritik och förhållningssättet till den. Lagrådet brukar vara konstruktivt och lämna förslag till hur den lag som är aktuell skall förbättras. I ett avseende är Lagrådets yttrande ovanligt när det gäller detta ärende. Det är ovanligt så till vida att man inte har kommit med en tillstymmelse till förbättringsförslag. Om vår kritik mot Lagrådet är unik beror det kanske på att Lagrådet i detta ärende har betett sig ovanligt. Vi får hoppas att det är sista gången som man gör ett politiskt inlägg mer än en saklig granskning av ett lagförslag.

Om jag går tillbaka till de problem som gäller internationell privaträtt vill jag säga följande. Alla vet att de inte går att lagstifta bort i något land, beroende på att familjerättslagstiftning, äktenskapslagstiftning osv. är så olika i olika länder. Så länge människor envisas med att flytta över gränserna kommer vi att ha dessa problem. Det har utskottet pekat på i sitt betänkande. Det är ett gammalt känt problem. Det är inget argument mot äktenskapslagstiftning. Därför är det heller inte ett argument mot partnerskap.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Anf. 35 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Jag hoppas att min gamla skolkamrat Elisabeth Persson inte blir ledsen nu, men jag tillskrev henne faktiskt inte den betydelse hon tillskrev sig själv i detta sammanhang. Elisabeth Persson har inte rösträtt i utskottet. Jag är väl medveten om det. Det var inte heller Elisabeth Persson jag syftade på. Men det finns andra partier som inte ens har låtit ordinarie ledamöter vara närvarande, fastän de kunnat, och delta i diskussioner och voteringar. Det är uppenbart att den kulan visste var den tog, och ändå tog den fel.

Elisabeth Persson har inte lyssnat på vad jag sade om Socialstyrelsen. Vad jag sade var detta. Hade det gällt en fråga om medicin och man hade bett Socialstyrelsen yttra sig, hade våra socialdemokratiska ledamöter inte accepterat att bara kasta det yttrandet över ända. Normalt sett är de ju förnuftiga i diskussioner av detta slag. Då hade de lyssnat på det, för det är viktiga frågor. Jag har inte talat om Socialstyrelsen i samband med den fråga som vi diskuterar nu. Det var principen jag tog upp. I vissa sammanhang duger det att lyssna på experter. I andra sammanhang gör det inte det.

Elisabeth Persson säger att Lagrådet inte föreslår några förändringar. På s. 69 och framåt i vårt betänkande pekar Lagrådet på det som man anser måste göras, om vi trots allt mot Lagrådets avrådan bestämmer oss för att stifta lag på detta underlag. Jag har läst det. Men det är uppenbart att Elisabeth Persson inte har hunnit läsa det.

Anf. 36 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag beklagar att Lennart Fridén och Moderaterna inte i denna fråga har lyssnat på de experter som finns på området, dvs. Socialstyrelsen, som mycket tidigt varit för och gjort ett bra arbete när det gäller att komma med förslag om partnerskap. Jag beklagar det.

Anf. 37 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Det var inte det vi talade om. De sista upplever jag faktiskt som det gamla klassiska talesättet från folkskolans läsebok: Goddag – yxskaft!

Anf. 38 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Efter att ha suttit och lyssnat på debatten och med tanke på de timmar som kommer, tror jag att jag känner mig beredd att skriva en bok som heter 101 sätt att förhålla en fråga som man egentligen inte vill ta ställning till.

Lennart Fridén begär faktiskt, när han räknar upp skälen för att man borde ha väntat, att man för att fatta ett beslut i denna fråga skall ha kunskaper som vi aldrig kan få fram. Det gäller t.ex. hur många homosexuella det finns, hur många som kan vara aktuella för partnerskap osv. Det var bl.a. de sakerna jag tog upp. Jag vet inte om det finns 1 %, 10 %, 20 % eller hur det är med den saken, men det spelar ingen roll. Jag tycker att vi skall ha lagstiftningen i alla fall.

Man kan naturligtvis alltid förhålla en lagstiftning och säga att man inte har tillräckligt underlag och att man skall ha fram fakta. Man väljer sådana fakta

som inte går att få fram eller sådana fakta som egentligen är helt ovidkommande.

En partivän till Lennart Fridén har alldeles nyligen begärt preciseringar i lagstiftningen på det internationellt rättsliga området som vi vet att vi aldrig kan få fram. Det var också ett skäl för att vänta. Så här kan man naturligtvis hålla på.

Jag vill bara påpeka att vi efter två och ett halvt års utredande och en bred remissomgång nu har ett bra underlag för ett ställningstagande. Det ställningstagandet är vi en majoritet i utskottet som har haft kurage nog att göra.

Anf. 39 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Jag hörde inte om Maj-Lis Löow sade att hon skulle skriva en sång om 101 sätt att förhålla en fråga eller om det var en bok. Med tanke på det arbete Maj-Lis Löow normalt sett på ett utmärkt sätt lägger ned i vårt utskott utgår jag från att det blir ett bättre underlag till den boken än till det ärende vi i dag förväntas ta ställning till.

Maj-Lis Löow säger att det finns ett antal punkter där hon inte vet. Hon tog några exempel. Skall man som princip stifta lag när man inte vet?

Om vi från vår sida begär att man skall kontrollera vad som händer internationellt och försöka få fram underlag för att kunna fatta bra beslut ifrågasätts det. Det sägs att vi bara vill skjuta på beslutet. Det var det Maj-Lis Löow tog upp. Jag anser fortfarande att vi i det här landet skall stifta lag baserat på bra beslutsunderlag. Annars blir det som Stefan Kihlberg sade: Lidbomeri har vi haft för mycket av. Detta är icke ett bra beslutsunderlag.

Det vi menar med laghantering på vanligt sätt har skett under några korta veckor under våren. Diskussioner och annat har förevarit det. Väldigt många av de frågor vi behandlar här i kammaren har diskuterats i årtionden, för att inte säga århundraden. Inte kallar vi det för beredning!

Det här är slarvig handläggning, Maj-Lis Löow! Jag beklagar att Maj-Lis Löow som ordförande behöver sätta sin namnteckning på betänkan.

Anf. 40 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Det är bara så, Lennart Fridén, att ni aldrig har begärt detta i utskottet. Ni har satt er vid sidan om beredningsarbetet hela tiden och sagt: Nej, nej, nej! Jag kan garantera att Lennart Fridén aldrig kan påvisa att jag på ett enda sammanträde skulle ha avvisat en begäran om ytterligare belysning av en fråga.

Anf. 41 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! När ärendet kom upp var det från början uppenbart att vi hade dessa invändningar. Det finns ingen anledning att hantera denna lagfråga på ett sådant sätt som den tillfälliga majoriteten har bestämt sig för att göra, när vi anser att det är fel sätt att bedriva lagstiftningsarbete på. Vi har faktiskt också arbetat med frågan mycket intensivt, men ni hade bestämt er från början för hur man skulle gå till väga.

Jag ställde i mitt första anförande ett antal frågor. Är det på det sättet att ni vill låta en kommande s-regering slippa handskas med dessa frågor för att de är för känsliga, som min medpassagerare på tåget sade? Varför var det så

angeläget att driva fram beslutet så att de övriga kamraterna i kammaren gick miste om motionsrätt m.m.? Jag har inte fått svar på någon av de frågorna – i alla händelser inga godtagbara svar.

Anf. 42 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag nödgas konstatera att det här är en beklämmande debatt i en djupt mänsklig fråga, som dessutom har föregåtts av en mycket smutsig lobbyverksamhet. Vi kan konstatera att det föreligger en i det närmaste total konfrontation. Det är "ja" versus "nej". Under ärendets gång har den som försökt hålla någon balans inte kunnat uppfatta det på annat sätt än att det är litet grand av fundamentalisternas krig.

Man tar heder och ära av varandra. Man gör det i tal. Man gör det i text. Man gör det i bild. Nu senast har riksdagens samtliga ledamöter drabbats av en ljudkassett från Livets ord.

Vi står inför ett olyckligt beslut, oavsett innehåll. Den kommande vote-ringen kommer att kora vinnaren och stämpla ut förlorarna. Men det är min bestämda uppfattning att det oavsett utgången inte finns några vinnare.

Motsättningarna är större än de någonsin har varit, såvitt jag kan erinra mig, mellan två nästan jämstora falanger. Man har lyckats eller misslyckats, beroende på hur man ser det, att skapa en enorm klyfta i denna fråga.

Dessutom har lagstiftningsproceduren varit tvivelaktig. Vi har inte haft en vanlig regeringsberedning. I stället har man använt ett riskfyllt snabbspår i utskottet. Jag har en 25–30-årig erfarenhet av juridiken. Jag kan som jurist inte annat än att beklaga överkörningen av lagstiftnings rättssäkerhetsgarant Lagrådet. Om någon annan har mera kompetens att bedöma om man kan köra över Lagrådet eller inte får det stå för vederbörande, men jag anser mig inte själv ha tillräcklig kompetens för att stå bakom en sådan överkörning.

Allt det jag har nämnt nu påverkar även folkmajoritetens inställning till partnerskap negativt, vilket borde intressera någon. Ytterst, vilket jag tycker är det värsta av allt, skadas de homosexuellas egen sak. Slutresultatet blir ofrånkomligen att alla blir förlorare efter dagens övning.

Jag tycker att detta är ett högt pris. Jag tycker också att det har inträffat helt i onödan. Jag påstår nämligen att det finns en alternativ lösning. Jag har presenterat en sådan i en särskild motion. Jag har gjort det under allmän motionstid. Mitt förslag innebär en modernisering av nu gällande sambolag för heterosexuella genom tillägg av ett antal nya regler, varav några väsentliga kan vara en ömsesidig underhållsskyldighet och en inbördes arvsrätt. En specialregel skulle kunna ge varje homosexuell i ett parförhållande rätt till registrering av sitt samboförhållande, om denne så vill. Dessutom ligger det då nära till hands, ja, är närmast en självklarhet, att göra en motsvarande modernisering av sambolagen för heterosexuella.

Idén och tanken bakom mitt förslag till lagändring var att bibehålla jämställdheten mellan sambor, oavsett om dessa är homosexuella eller heterosexuella, men inte att skapa likställdhet mellan samboende och äktenskap. Min motion maldes tyvärr omsorgsfullt ned i polariseringsprocessen i lagutskottet.

Herr talman! Jag vill här avge något av en röstförklaring. Min utgångs-

punkt är klar: Jag vill att de homosexuellas ställning nu skall förbättras. Jag vill att det skall ske i rättssäkra former. Jag vill inte jämställa homosexuella samboende med äkta makar. Jag ser inget rimligt behov av en lag om hushållsgemenskap. Detta är min utgångspunkt.

En ja-röst innebär i dag ett omedelbart jämställande av homosexuellt partnerskap och äktenskap. Det vill jag inte. En nej-röst innebär ingen förbättring under överskådlig framtid. Jag uppfattar nej-et närmast som en begravning av hela frågan, och det vill jag inte heller.

Att avstå blir då mitt enda resterande alternativ. Detta avstående betyder inte en passiv likgiltighet för homosexuella par och för partnerskapsfrågan. Det innebär i stället ett aktivt ställningstagande till en moderniserad sambo-lag.

Verkligt fri röstning i den här frågan förekommer tydligen endast i Folkpartiet. Det noterar jag inte utan stolthet. Om alla partier hade visat samma öppenhet, hade det lönat sig att yrka bifall till min motion.

Avslutningsvis vill jag bara tillägga följande. Med mera öppna sinnen och mindre fanatism borde en större enighet ha kunnat uppnås, kanske t.o.m. genom en proposition. Belöningen skulle ha blivit riklig. Lagen skulle ha fått en fastare rättslig grund. Klyftan mellan människor skulle bli mindre. Vi skulle ha fått en harmoni med den allmänna rättskänslan som skulle vara till fördel för alla – och jag menar alla. Jag tänker då särskilt på de homosexuella.

Anf. 43 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill mycket kort bara göra ett klarläggande för att ingen tveksamhet skall råda. Bengt Harding Olson sade att det bara är Folkpartiet som har helt fri röstning. Det är inte sant. Vi fattade i Ny demokrati för mycket länge sedan det för oss självklara beslutet att denna fråga är en samvetsfråga. Vi har en fullständigt fri röstning.

För att Bengt Harding Olson skall slippa att göra den ironiska kommentaren att vi i Ny demokrati tycks ha det också i andra frågor kan jag säga att det här beslutet fattades före den nuvarande turbulensen och är baserat på den ideologiska uppfattningen att detta är en samvetsfråga.

Anf. 44 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vet inte vilken inställning som Stefan Kihlberg har till andra människor, men han förutsätter tydligen att jag skulle vilja vara ironisk. Det tänkte jag inte alls vara. Vi liberaler har inte en sådan syn på andra människor. Vi visar respekt för varandras åsikter.

Jag välkomnar även ett beslut från Ny demokrati om fri röstning i denna fråga. Sedan kan jag kanske inte avhålla mig från att säga att det tydligen är så i många frågor.

Anf. 45 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! "Vilket skulle bevisas", Bengt Harding Olson! Jag tänkte före hans sista mening be om ursäkt, för mitt tal om ironi, men det finns ingen anledning till det. Ironin kom till sist, trots att Bengt Harding Olson började sin replik med att säga att vi liberaler inte är sådana.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Jag kan inte låta bli att ibland vara ironisk. Det kan faktiskt ibland krydda den politiska debatten. Jag vill dock göra fullständigt klart att jag tror att vi har exakt samma grundläggande värderingar när det gäller respekt för människors uppfattningar osv. Det är fullständigt klart att jag har all respekt i världen för Bengt Harding Olson, även om han gör en och annan ironisk kommentar.

Anf. 46 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Vi skall nog inte ta i anspråk mera debattid för denna fråga. Man får skilja mellan ironi och skämt, och litet grand av skämt måste man tåla, även om man heter Stefan Kihlberg.

Anf. 47 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Bengt Harding Olson lyssnade tydligen inte på det sista som jag sade i mitt första anförande, där jag markerade att vi utgår ifrån att det i en sådan här värderingsfråga skall vara fri röstning i alla partier. Självfallet gäller det också Moderata samlingspartiet. Så liberala är vi, Bengt Harding Olson.

Anf. 48 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Det låter betryggande att det är på det sättet. Jag menar att man skall ha respekt för varandras åsikter men också att man skall respektera det sätt på vilket partierna har arbetat med detta i lagutskottet.

Jag undanber mig alla insinuationer om att jag, som Lennart Fridén delvis har antytt, skulle ha bytts ut. Jag är ordinarie ledamot och har icke bytts ut. Jag tycker att det är god politisk etik och moral att en folkpartiledamot som inte representerar Folkpartiets linje frivilligt skall träda tillbaka, så att partiuppfattningen kommer fram. Också det är att visa respekt för politisk etik och moral.

Vi har haft problem med suppleantskapet i lagutskottet. Det har berott på förhållanden som man inte helt kan råda över, men jag försäkrar Lennart Fridén att det har skett mycket mer arbete bakom kulisserna än just vid sammanträdena. Då har det såvitt jag förstår nästan bara redovisats ja- eller nejståndpunkter.

Anf. 49 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Anledningen till att jag tog upp detta i ett av mina tidigare anföranden var att jag ville markera att detta sätt att arbeta har givit ett mycket dåligt intryck, oavsett vad skälet bakom det har varit. Jag hoppas bara att man inte i andra sammanhang skall hantera denna fråga på det sätt som det här har givits intryck av. Faktum är, Bengt Harding Olson, att också vi har arbetat ganska intensivt med detta vid sidan om. Bengt Harding Olson har t.o.m. vid ett par tillfällen haft chansen att vara med när vi diskuterade denna fråga i den grupp som i dag utgör en minoritetsgrupp. Vi gjorde då försök att komma fram till olika typer av lösningar, och jag upplevde att Bengt Harding Olsons inlägg i de sammanhangen var seriösa.

Men det kvarstår att den handläggning som har skett ur olika utgångs-

punkter inte har varit bra. Jag hoppas att vi slipper få en upprepning av detta.

Bengt Harding Olson började i sitt huvudanförande att invända mot det sätt på vilket denna fråga har hanterats, och på den punkten är vi helt överens.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Anf. 50 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag uppfattar det så att efter det att jag nu har förklarat hur Folkpartiet har agerat och arbetat i utskottet och Lennart Fridén alltså har full information om detta, tar han därmed också tillbaka sin kritik.

Anf. 51 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Jag vill i det här inlägget tala litet grand om det arbete som har skett i Partnerskapsutredningen, i vars direktiv det bl.a. står att en grundläggande fråga vad gäller tillämpningsområdet för den aktuella lagstiftningen var om den skulle omfatta enbart homosexuella relationer eller någon form av hushållsgemenskap.

I den reservation som Centern medverkade till i utredningen genom sin ledamot Rosa Östh sägs det att förstärkt trygghet för människor som stadigvarande delar hushåll ingående borde ha belysts av utredningen.

Eftersom jag tycker att det hör till helhetsbilden vill jag också nämna att reservationen avslutas med konstaterandet att det är angeläget att entydigt slå fast alla människors lika värde. I detta ligger ett klart accepterande av människors olikhet. Det är enligt vår uppfattning varken möjligt eller önskvärt att försöka skylla över olikheter genom otydlig likformighet i viss lagstiftning.

Jag vill något belysa på vilket sätt vi i Centern har arbetat i utskottet med den här frågan. Det har här redan framförts tolkningar av varför det är så bråttom att här i riksdagen föra fram ett förslag till lagstiftning, detta trots att ärendet inte har utsatts för någon långbänk i regeringen. Yttrandet över utredningen kom ju in i slutet av mars, och direkt när remisstiden hos regeringen hade gått ut tog lagutskottet tag i ärendet. Andra har gjort tolkningar av varför detta var nödvändigt. Jag låter det stå för dem.

Jag vill också tillbakavisa påståendet att Centern inte har deltagit i utskottets beredningsarbete. Vi har varit med på alla de sammanträden på vilka frågan har behandlats, då förslag lämnades till Lagrådet för yttrande, m.m. Däremot har vi inte deltagit i den arbetsgrupp som bildades och som uttryckligen skulle lägga fram ett förslag på grundval av Partnerskapskommitténs lagförslag.

Herr talman! I reservationen klargörs vårt ställningstagande för ett avslag på lagutskottets förslag. I reservationen utgår vi från samma bedömningar som reservanten från Centern har fört fram i Partnerskapsutredningen.

Tillkommit har Lagrådets invändningar. Jag behöver inte här upprepa dessa invändningar; de har redan redovisats av flera talare före mig. Slutsatsen av Lagrådets prövning är att förslaget inte bör läggas till grund för lagstiftning om inte starka skäl kan åberopas härför, och vi kan inte finna att de starka skälen har åberopats.

Lagrådet har därutöver – för att påpeka motsatsen till vad som här har

sagts – också behandlat det remitterade lagförslaget. Först har man gjort den allmänna bedömningen att förslaget inte bör ligga till grund för lagstiftning om inte starka skäl kan åberopas härför, och därefter har man gjort den lagtekniska genomgång som skall förbättra lagstiftningen. Detta framgår av en bilaga till lagutskottets betänkande. Regeringsformens bestämmelser om lagprövning är en del av förarbetet och kan komma att åberopas längre fram.

Lagrådets uttalande innebär i och för sig inte ett veto – det har aldrig givits den innebörden, det vet jag av erfarenhet från många år i konstitutionsutskottet – men vad Lagrådet säger har ändå alltid tillmätts betydelse. Att påstå att Lagrådet gör ett politiskt uttalande är just ett politiskt uttalande.

Som framgår av reservationen anser vi också att en del av helheten saknas när det gäller underlaget för ärendet. Vi säger i reservationen att det samlade underlaget saknas, eftersom vi inte har fått pröva andra alternativ och se detta som en helhet.

Sambolagstiftningen är i dag en begränsad lagstiftning. Ingen vill väl i dag påstå att riksdagen genom beslutet om sambolagen ville förneka kärleken hos samboende, som inte valt äktenskapet som samlevnadsform. Men jag tror att alltför många i dag fäster större vikt vid sambolagstiftningen än vad den ger utrymme för rent lagtekniskt.

För att trygga säkerheten, de sociala förhållandena, m.m. för många många fler människor än vad vi i dag har tagit sikte på är det därför viktigt att arbeta vidare med ett samlat förslag om relationer och deras lagliga reglering.

Därför hävdar jag att regeringen måste ta lagutskottets enhälliga uttalande om vidare utredning på allvar. Utskottet konstaterar att det utöver relationen man–kvinna, för vilken äktenskapet står till buds, finns skilda slag av hushållsgemenskaper och parbildningar och att detta bör bli föremål för arbete i en parlamentarisk utredning. Detta bör alltså inte väljas som en nöd-utgång, för en sådan är det inte, utan detta är en del av helheten.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen och avslag på lagutskottets hemställan.

I detta anförande instämde Rosa Östh, Rune Thorén, Ulla Tillander, Birgitta Carlsson, Birger Andersson, Stina Eliasson, Karin Israelsson, Roland Larsson, Stina Gustavsson och Kjell Ericsson (alla c).

Anf. 52 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! "För liberaler är det en bjudande plikt att försvara individens rätt att leva sitt liv som hon vill så länge hon inte skadar någon annan. Det är vår övertygelse att alla människor har lika värde oavsett ras, kön, nationalitet eller sexuell läggning. Det gör det naturligt för oss att slå vakt om utsatta minoriteter och värna deras rättigheter.

Den enda säkra skillnaden mellan homo- och heterosexuella är att homosexuella känslomässigt dras till personer av samma kön. I homosexuella och heterosexuella förhållanden finns motsvarande känslor av vänskap, omsorg, lojalitet, ömhet, kärlek."

Det här skrev Folkpartiets partistyreelse i ett yttrande inför landsmötet 1990, där man också noterade att "socialstyrelsen under sommaren 1990

förelagt regeringen ett förslag om registrerat partnerskap för homosexuella. Lagförslaget innebär att äktenskapets alla rättsverkningar, med några undantag främst rörande möjligheten till gemensam adoption, blir tillämpliga på parterna i ett registrerat partnerskap. Partistyrelsen anser att förslaget öppnar en välkommen möjlighet för homosexuella att markera stabiliteten i ett förhållande.”

Det var en alldeles entydigt majoritet som på Folkpartiets landsmöte 1990 biföll partistyrrelsens förslag om införande av registrerat partnerskap. Jag hoppas att riksdagen i dag kommer att göra detsamma.

Sedan Socialstyrelsen lade fram det här förslaget har en statlig utredning jobbat med stor noggrannhet och sakkunskap. Man har skrivit ett digert betänkande, som har gått igenom en remissomgång med många och utförliga yttranden från tunga remissinstanser. Utifrån de synpunkterna har sedan lagutskottets kompetenta kansli utformat en lagrådsremiss, och ett förslag har sedan utarbetats. Tolkningen av Lagrådets grundläggande inställning har givetvis varierat, beroende på vilken grundinställning man själv har. Framför oss har vi nu ändå ett färdigt förslag, som är reviderat utifrån Lagrådets synpunkter.

Att påstå att förslaget inte skulle vara väl genomarbetat tycker jag därför är en ganska grov förolämpning mot alla dem som under mycket lång tid har slitit hårt med förslaget, och ett sådant påstående är ett svepskäl.

Ett annat svepskäl är att riksdagen inte skulle vara den rätta platsen för det här jobbet. Regeringskansliet i all ära, men riksdagen är ändå Sveriges högsta beslutande organ och den lagstiftande församlingen. Att en majoritet i riksdagen fattar ett beslut när regeringen inte vill lägga fram förslaget tycker jag därför inte är något konstigt.

Det har antytts av bl.a. Lennart Fridén att vi i Folkpartiet inte skulle ha tagit denna fråga på tillräckligt stort allvar. Skälet till att jag inte har kunnat jobba färdigt med förslaget är att jag födde barn för tre veckor sedan. Det lilla barnet ligger i kammarfoajén och väntar. Min ersättare, Ingela Mårtensson, hade tungt arbete i ett annat utskott som tyvärr sammanföll med denna fråga. Det är arbetsuppgifter som jag vet hade vissa paralleller med detta förslag. Det är detta som är orsaken till vår skiftande representation, absolut inte att vi inte skulle ta frågan på allvar. Jag kan bara beklaga att jag inte lyckades planera mitt barnafödande bättre i förhållande till riksdagsarbetet.

Fru talman! Denna fråga handlar inte vare sig om de internationella privaträttsliga konsekvenserna vid upplösande av partnerskap eller om huruvida riksdagsproceduren är acceptabel. Denna fråga handlar om värderingar och inställningen till kärlek och olikhet, vidare om respekt och tolerans och att låta andra människor vara som de är.

För mig är det därför helt självklart att säga ja. De personer som så önskar skall ha denna möjlighet. Samhället skall visa den öppenhet och respekt som kommer att göra att det blir ringar på vattnet – fler vågar vara den de är. Det är fråga om att kunna skapa sig en dräglig tillvaro i vardagen, oavsett var i samhället man befinner sig socialt och geografiskt.

Ingen människa blir homosexuell tack vare möjligheten till partnerskap – lika litet som någon blir heterosexuell av att det finns en äktenskapslagstiftning. Partnerskap är inget hot mot äktenskapet. Det är ju inget alternativ.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Hotet mot äktenskapet ligger väl *möjligen* i sambolagen. Hotet mot både äktenskap och familj skulle kunna vara den lagstiftning kring en "hushållsgemenskap" som förs fram av så många motståndare till partnerskap.

I Kyrkans tidning har jag läst följande citat: "Även mor och dotter kan då ingå partnerskap i syfte att gentemot andra syskon säkra en positiv särbehandling vid moderns bortgång, likaså två systrar ur en större syskonskara ---." Om detta är meningen, är det verkligen en ny ordning man har tänkt sig.

Skall denna hushållsgemenskap kunna ingås parallellt med äktenskap, kanske inte bara två och två, utan tre och tre, eller varför inte fyra och fyra, äkta makar med en tredje part eller den ene föräldern med sitt barn, osv.? För egen del är jag ganska övertygad om att det inte är något bra förslag. Men för att en gång för alla få dessa idéer belysta tillstyrker jag givetvis att behoven skall utredas.

Fru talman! Det finns många som säger sig vara motståndare till registrerat partnerskap av hänsyn till barnen. På vilket sätt våra barn skulle bli lidande av att homosexuella par registrerar sitt partnerskap framgår inte. Hotet mot mina barn, mot alla våra barn, består *inte* av om människor, som utan att blanda in några andra, inför varandra och andra, ges möjlighet att bekräfta sin relation, både symboliskt och juridiskt. Jag tror att hotet mot barnen består i ett samhälle som förtrycker, skuldbelägger och som präglas av bristande respekt, intolerans och kärlekslöshet.

För mina barns skull, för alla barns skull, vill jag därför införa registrerat partnerskap. Jag vill inte att de skall växa upp i ett samhälle som präglas av sådana värderingar som en del gett uttryck för. Jag vill att mina barn skall växa upp i ett samhälle som präglas av respekt, tolerans och kärlek till medmänniskan. Därför yrkar jag bifall till lagutskottets hemställan i sin helhet. (Applåder)

Anf. 53 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Fru talman! Jag skall återkomma till det som Karin Pilsäter till min glädje konstaterar är huvudfrågorna, nämligen värderingsfrågorna. Samtidigt undviker hon paradoxalt nog dem i sitt tal. Hon kommer inte in på värderingsfrågorna.

Den talande tystnaden från Elisabeth Persson, Maj-Lis Löw och Ingela Mårtensson är tydlig, men möjligen svårtolkad om man inte känner dem litet närmare. Jag har större respekt för Karin Pilsäter och hennes civilkurage. Hon brukar inte vara rädd för att säga vad hon tycker. Jag hoppas att hon vågar svara på mina frågor.

Jag instämmer i den liberala deklarationen Karin Pilsäter inledde med. Självklart! Men en del av hennes anförande gör att jag inte är alldeles övertygad om att Karin Pilsäter har sett att det finns gränser mellan frihet och att vara liberal och tolerant. Det finns gränser för när man sedan slår över i likgiltighet och slapphet. Var går gränserna? Det behövs litet utveckling kring den frågan.

Karin Pilsäter säger uppenbarligen samma sak som jag läste upp ur betänkandet för en stund sedan, nämligen att det inte bör ankomma på samhället att genom lagstiftning eller på annat sätt ge uttryck för några värderingar när

det gäller människors sätt att ordna sin samlevnad. Karin Pilsäter tar också upp att det hela handlar om inställningen till kärlek. Men det är precis vad frågan inte handlar om, Karin Pilsäter! Det framgick av mitt huvudanförande, och det sade Ingela Mårtensson också. Det går inte att frambesvärja kärlek med hjälp av lagstiftning – tack och lov.

Därför blir en av frågorna, naturligtvis, hur Karin Pilsäter ser på polygami, månggifte. Jag stannar vid den frågan. Är det okej om det sker i tysthet? Vi vet att det är så. Tycker Karin Pilsäter att det är så okej att det skall sanktioneras i lag? Jag medger att frågorna upplevs som provocativa. Jag förstår det. Det vore intressant att få höra värderingarna, ideologin, synsättet – inte plakatargument.

Anf. 54 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Det är klart att det inte går att lagstifta fram, lika litet som det går att lagstifta bort, andra människors kärlek. Det handlar om huruvida vi i lagstiftningen skall acceptera den kärlek som faktiskt finns och om vi skall våga se den.

För mig, och jag tror för de allra flesta, handlar det hela om att gränserna givetvis går där man riskerar att skada någon annan. Dit hör t.ex. polygami. Jag kan inte tänka mig att det finns speciellt många tre- eller fyrpartsförhållanden där inte någon är att betrakta som svagare och därmed kommer att bli lidande. Jag har för övrigt inte noterat att det finns någon direkt efterfrågan på en sådan lagstiftning. Nu menar jag inte att man skall lagstifta om sådant folk beställer. Det finns självfallet andra orsaker att lagstifta. Men det finns en grupp som efterfrågar en lagstiftning i fråga om partnerskap. Det finns ingen anledning för oss att säga nej. Jag anser att man skall acceptera att förhållandena finns. Det går inte att få bort dem genom att låtsas som att de inte existerar.

Anf. 55 STEFAN KIHILBERG (nyd) replik:

Fru talman! Jag noterar igen, typiskt nog, att Karin Pilsäter inte svarar på grundfrågorna. Det är så symtomatiskt. Jag har ännu inte fått någon att svara på frågorna, och jag har pratat med bra många.

Det är självklart fråga om att acceptera och respektera. Det sade jag i mitt huvudanförande, men det är möjligt att Karin Pilsäter ammade då. Men låt mig än en gång göra klart att det är fullständigt självklart att vi skall visa djup respekt och stor tolerans för såväl homosexualitet som en mängd andra frågor i samhället. Men det är en avgörande skillnad mellan att samhället går in och sanktionerar och att utnyttja normsystemet för vad samhället anser vara önskvärt. Det är en kolossal skillnad.

Jag kan försäkra Karin Pilsäter att mormonerna tycker att månggifte är fullständigt i sin ordning. De är inte ensamma. Jag sade i mitt huvudanförande att månggifte är en fullständigt naturlig del av många orientaliska kulturer. Om jag har förstått saken rätt företräder Karin Pilsäter av djup och äkta övertygelse det mångkulturella samhället. De människorna finns redan här och lever i polygami.

Min fråga är fortfarande: Hur ser Karin Pilsäter på denna fråga? Vad tycker hon om den? Låt oss säga att det finns fem sex män och kvinnor som

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

själva tycker att det är precis så de vill leva. De känner sig varken förtryckta, upptryckta eller något annat. De vill leva så av egen, äkta och fri vilja. Hur ser Karin Pilsäter på detta? Skall vi uppmuntra att de i så fall skall bilda "pressure groups"? Det är tyvärr så det samhälle fungerar som Karin Pilsäter så varmt försvarar, dvs. sårintressen skall driva en opinion. Jag är litet mera sant liberal. Jag tycker inte att det skall behövas ett sårintresse eller att man skall behöva ha en förening bakom sig. Jag tycker att man skall lyssna med lika stor respekt på den enskilda människan.

Anf. 56 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Det är tråkigt att Stefan Kihlberg inte lyssnar på vad jag säger. Jag svarade mycket noga på hans fråga om polygami. Jag anser inte att polygami skall införas. Jag anser inte heller att man skall bilda intresseorganisationer för att få som man vill. Det skall man få ändå. Men det måste ändå finnas någon sorts efterfrågan, oavsett om den är organiserad eller icke-organiserad.

Låt mig ta ett exempel. Min mammas gamla fastrar har levt tillsammans i över 50 år. De har trots detta inte efterfrågat någon ytterligare paketlagstiftning för att organisera sin ekonomi. Det är ett bra exempel på att man inte behöver ingå i några intresseorganisationer för att antingen ange en efterfrågan eller inte ange en efterfrågan. Det måste ju finnas ett slags behov.

Jag anser inte att polygami skall införas, oavsett om det finns intresseorganisationer eller inte.

Den grundfråga som Stefan Kihlberg inte får svar på förstår jag inte. Möjligen kan det vara så att Stefan Kihlberg är litet oklar när han försöker framställa sin grundfråga, och att det gör att han aldrig får något svar på den.

Till sist vill jag säga att när det handlar om att respektera och acceptera andras kärlek, och när det inte skadar någon tredje part, har acceptansen i grunden i den svenska lagstiftningen för homosexuella parbildningar gjorts för länge sedan; det steget tar vi inte nu. Det vi nu gör är att vi bekräftar det och inför en lagreglering som är heltäckande, en lagreglering som många människor anser att de behöver. Det steget tycker jag att vi skall ta i dag.

Anf. 57 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Självständighet och civillurage hos våra parlamentariker är en livsfråga för svensk demokrati. Så skrev chefredaktören för tidningen Dagen den 3 juni i år. Jag instämmer till fullo i detta. För att markera mitt personliga och självständiga ställningstagande har jag anmält mig för ett kort inlägg i denna debatt.

Under de senaste dagarna har det nämligen förekommit en del beskyllningar och antydningar om att socialdemokrater är offer för partipiska och tvång. Och Broderskapsrörelsens företrädare beskylls för att vara fega och följsamma. Förödande konformism i socialdemokratien, skrev nämnde chefredaktör häromdagen. Man frågar sig varför det inte kallas för konformism när kds ledamöter är eniga i en fråga utan bara när socialdemokrater är eniga.

Som kristen röstar jag för en möjlighet till registrerat partnerskap. Jag hoppas nämligen att därmed kunna ge viss upprättelse åt en grupp männi-

skor som möter mycket intolerans. De brev och telefonsamtal som har strömmat in under de senaste dagarna har gjort mig både ledsen och betryckt. De som har försökt att övertala mig att rösta mot partnerskapslagen har i flera fall, dess bättre inte i alla, uppvisat en skrämmande oförståelse för de homosexuellas situation.

I dessa övertalningsförsök har det sällan åberopats kärlek; det har talats väldigt litet om kärlek. Men i Bibeln står det: Kärleken är tålig och mild, den förhåver sig icke. Men det har förekommit mycket av förhåvelse i motståndet mot lagutskottets förslag.

Den föreslagna lagen om registrerat partnerskap förutsätter inte homosexualitet, men den tillkommer för att undanröja ett problem som homosexuella upplever som allvarligt och kränkande. Lagen är således till för att hjälpa en minoritet, en minoritet som under lång tid varit diskriminerad.

När man ser motståndarnas aktioner kan man få intrycket att den föreslagna lagen skulle kunna leda till stor skada för någon. Jag har svårt att förstå det. Vem lider skada av att samhället försöker ge stöd åt dem som eftersträvar en varaktig relation? Förklara det för mig!

Förslaget om att erbjuda en s.k. hushållsgemenskap är, såvitt jag uppfattar det, ett försök till undanflykt. Det är ett försök att undgå kravet på ett rakt och öppet ställningstagande i den egentliga frågan. Det är ett sätt att dölja, gömma undan och skjuta frågan på framtiden.

Det slags partnerskap som lagförslaget tar sikte på rör relationer där det finns en varaktig sexuell gemenskap, förutom all övrig gemenskap som uppstår mellan människor som älskar varandra. De som vill ersätta den föreslagna lagen med s.k. hushållsgemenskap är uppenbarligen beredda att acceptera också homosexuella relationer. Men man vill inte tala i klartext om detta.

Om man inte anser att samhället bör utveckla sin acceptans av homosexualitet kan jag inte förstå hur man har tänkt sig utformningen av lagen om hushållsgemenskap. Skall de homosexuella uteslutas också i detta sammanhang? Den frågan kräver ett rakt och entydigt svar.

Jag vill också citera ett avsnitt ur det remissvar som Kristna Studentrörelsen i Sverige, KRISS, avlämnade: "För oss som kristen rörelse känns det smärtsamt att konstatera att 'den kristna opinionen' alltid tycks inta en rigid moralistisk hållning i frågor som handlar om samlevnad, utan att se de människor som drabbas av starka och väletablerade människors 'principfasthet'."

Kristna Studentrörelsen i Sverige konstaterar att de kristna röster som hörs starkast inte talar för hela kristenheten.

Jag har med detta inlägg velat markera samma sak. Låt mig dessutom tillägga att jag tycker att denna debatt är något märklig, eftersom den så ensidigt från nejsägarnas sida handlar om formaliteter. Den handlar om formaliteter om Lagrådets yttrande. Lagrådet skall man ha respekt för, men det gäller att man är konsekvent också.

Jag kunde konstatera att arbetsmarknadsutskottet i dag justerade ett betänkande om ett nytt a-kasssystem. Jag tycker att den utskottsmajoriteten inte visade särskilt stor respekt för Lagrådet. Det har också förekommit kri-

tik mot Lagrådet i andra frågor från kds håll. Respekten för Lagrådet tycks vara något selektiv, men jag tänker inte gå in i sakfrågan i övrigt.

Det har talats om formaliteter kring utskottetsinitiativ osv. Efter att ha lyssnat till denna debatt efterlyser jag sakargumenten. Vad är det som de som säger nej till förslaget om ett registrerat partnerskap säger nej till? Man vill ju bara skjuta förslaget på framtiden. Det bör utredas bättre, säger man. Det bör också förankras i internationell lagstiftning. Men själva sakskälen saknas. Döljer man dem bakom formalitetsskäl därför att sakskälen är så svaga?

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Lennart Nilsson (s).

Anf. 58 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Fru talman! Georg Andersson inleder med att bakgrunden till hans ställningstagande utgår från hans kristna tro. Den har jag en mycket djup respekt för.

Vi har det gemensamt att vi står på samma fundament. Och jag hamnade i den paradoxala situationen i utbildningsutskottet att jag var den som slogs för att den kristna etiken och den västerländska humanismen skulle tas med i skrivningen, men Georg Anderssons partibröder stred hårt emot mig och andra som kämpade för det.

Georg Andersson talar om kärlek. Det skulle jag också gärna vilja göra, mycket och länge. Vi har samma grundpositiva dyrkan av detta underbara fenomen. Men det är inte kärlek som vi i dag diskuterar. Att det skall vara så svårt att acceptera det! Låt mig dra en parallell. Jag är nämligen övertygad om att Georg Andersson då förstår vad jag menar.

Vad är dopet? Georg Andersson vet det. För de flesta människor handlar dop om att få sitt namn, men det handlar inte ett ögonblick om det. Dopet är någonting helt annat. Man döper inte någon till ett namn. Namngivning och dop har inte med varandra att göra. Det finns dess värre många människor som inte vet det, men Georg Andersson vet det.

För att göra frågan mycket tydlig och konkret, så att t.o.m. Karin Pilsäter förstår den, vill jag säga: Vad är det för fel på den kärlek och den lycka som människor kan uppleva i andra förhållanden än parförhållanden? Jag känner inte till Georg Anderssons civila förhållanden, men tänk tanken att två kvinnor dyrt och heligt i sitt innersta älskar Georg Andersson, att det är besvarat från hans sida, lika dyrt och heligt och äkta, att de gör det i fullständig frihet – det handlar inte alls om tvång – och att de tre vill leva tillsammans. Vad är det för fel på den kärleken?

Anf. 59 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Stefan Kihlberg bjuder upp till någon sorts kärleksdrama, som jag helt plötsligt skulle ta ställning till. Jag avstår från det.

Jag uppfattar Stefan Kihlbergs resonemang om månggifte som ytterligare ett sätt att smita undan diskussionen i den här frågan. Jag tar gärna en diskussion om månggifte senare och motiverar varför jag säger nej till det. Varför går Stefan Kihlberg in på det sidospåret i den här diskussionen?

Stefan Kihlberg säger att det här inte handlar om kärlek. Det är också ett sätt att skjuta undan och ringakta den känslomässiga relation som homosexuella upplever. Även om det i lagteknisk mening inte förutsätts med det här lagförslaget, uttrycks det klart att lagen tillkommer för att tillgodose dessa människors djupt och starkt kända behov.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Anf. 60 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Fru talman! Det handlar inte alls om att smita. Georg Andersson efterlyste, upprepade gånger, i sitt huvudanförande just sakargumenten. Men sakargumenten är ju värderingar, ideologi och inställning till existentiella frågor.

Det är Georg Andersson som smiter undan, genom att inte svara på frågan utan hänvisa till att han i andra sammanhang skall utveckla det. Men det är ju här, om någonstans, just i denna situation, när vi står inför detta beslut, som det vore värdefullt att få veta vad Georg Andersson tycker. Tre minuter är ganska lång tid att sammanfatta på, och Georg Andersson hinner en bra bit på vägen att åtminstone ge oss en antydning om vad han tycker om den kärlek som jag beskrev. Han behöver inte gå in i sitt eget privatliv, utan vi kan göra det till mitt problem.

Vi kan tänka oss att jag är djupt förälskad i två kvinnor, att de är lika djupt förälskade i mig och att vi vill leva tillsammans. Vad tycker Georg Andersson om den relationen och den kärleken? Jag vill gärna veta det, eftersom det är ett sakargument i en debatt som gäller värderingar kring ett samhälles normsystem.

Det handlar inte om att vi inte skall respektera och tolerera. Det är självklart – det känns nästan tjugigt att behöva upprepa det. Där är vi fullständigt överens. Det handlar om vad samhället skall sanktionera och var ramarna går för en samhällsgemenskap. Det är huvudfrågan.

Anf. 61 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Det har förts många diskussioner och samtal beträffande handläggningen av detta ärende. Jag vill bara inledningsvis konstatera att sättet att handlägga ett så viktigt ärende som det kammaren nu diskuterar och som kammarens ledamöter skall ta ställning till har varit mycket märkligt. Med anledning av vissa antydningar vill jag bara säga att det faktum att vi mycket starkt ifrågasätter handläggningen av ärendet, bl.a. utifrån Lagrådets yttrande, inte innebär någon kritik mot dem i utskottskansliet som har haft att hantera frågan. Vad det handlar om är hela beredningsprocessen, som enligt min uppfattning är klandervärd.

Jag övergår nu till sakfrågan. Det är utomordentligt många som har varit och som är engagerade i den här debatten. Det är förstaeligt, och man skall respektera det, därför att debatten handlar mycket om engagemang och om värderingar.

Personligen fick jag mitt partis uppdrag att sitta i Partnerskapsutredningen. Vi arbetade under ganska lång tid, och det var under det utredningsarbetet som vi fick ta ställning i den här viktiga frågan.

Jag vill litet grand motivera varför jag tog ställning som jag gjorde i Part-

nerskapsutredningen och likaså nu i anslutning till ärendets behandling i kammaren.

Mitt motiv är helt enkelt att jag anser, utifrån den moderata grundvärdering som jag har, att äktenskapet är unikt. Äktenskapet är en av samhällets viktigaste grundstenar. I detta finns en mycket grundläggande värdering. Jag tycker att det finns anledning att klart markera detta i debatten, därför att den frågan kommer att vara en ganska viktig del när det gäller hur olika människor för diskussionen ute i samhället, utanför denna kammare.

Det är ändå så, fru talman, att relationen mellan man och kvinna är unik. Det är enbart inom ramen för dessa relationer som barnen föds, och det är barnen som är grunden för samhällets fortbestånd. Det är detta som är det unika när det gäller äktenskapslagstiftningen och de relationer som regleras inom ramen för denna lagstiftning. Motivet för det lagstadgade skyddet för familjeinstitutionen är ju detta – det är detta som är grunden. Det är givetvis samhällets skyldighet att värna om denna lagstiftning, dels utifrån äktenskapslagstiftningen, dels utifrån föräldraansvaret.

Detta faktum innebär inte att vi inte skall erkänna olikheter. Människor är olika, har olika behov och olika önskemål.

När vi i utredningen sade nej till införande av registrerat partnerskap och i dag tillstyrker den reservation som är fogad till lagutskottets betänkande, innebär detta inte någon diskriminering av andra samlevnadsformer, av homosexuella eller av kärlek och känslor, såsom man tidigare har försökt göra gällande från talarstolen. Vad det handlar om är att se på vilken grund man bygger en lagstiftning och vilka motiven för lagstiftningen som sådan är.

Jag tror att vi måste vara överens om att vi aldrig kan lagstifta fram vare sig känslor, kärlek eller omtanke. Det ligger inom ramen för vars och ens ansvar, det personliga ansvaret. Man skall givetvis, som någon talare tidigare sade, vara den man är – man har rätt att vara sig själv.

Det är samma sak när det gäller människors lika värde. Det beror inte heller på den enstaka särslagstiftningen, utan människors lika värde är förankrat i det faktum att vi är människor och också i det faktum att vi som människor är olika i rätt många avseenden.

Jag menar också att det när det gäller frågan om en äktenskapsliknande lag för homosexuella finns anledning att se till vilka förväntningar en sådan lagstiftning föder. Vi vet redan att både RFSL och RFSU ser detta som första steget till adoption, insemination och gemensamt föräldraskap. Jag respekterar deras syn på detta. De arbetar utifrån den uppfattningen. Men då är frågan: Hur ser majoriteten på de förväntningar som man skapar genom denna lag samtidigt som man i betänkandet säger nej till detta? Det gör man visserligen på ganska märkliga grunder: Man säger att det i dag inte är vetenskapligt bevisat. Man bygger alltså sitt nejsägande på vetenskaplig dokumentation. Men det måste ju också finnas värderingar med i ett sådant sammanhang, fru talman.

När vi stiftar lagar måste vi alltid ställa oss frågan: Varför stiftar vi lagarna? När det gäller äktenskapslagstiftningen är ju motivet väldigt klart, som jag tidigare har sagt.

När vi stiftar lagar måste vi också ha klart för oss effekten av lagstiftningen. Lagrådet har pekat på en rad oklara effekter av en lag inom ramen

för partnerskapsförslaget. Vi hade egentligen samma problem i Partnerskapskommittén. Det går inte att säga att de som omfattas av lagen får ta sitt eget ansvar. Vi måste när vi stiftar lag också vara beredda att se vilka effekter och vilka problem en lagstiftning kan få. Jag tänker då t.ex. på det internationella området.

Till sist, fru talman, vill jag ta upp frågan om en lagstiftning baserad på hushållsgemenskap. Förslaget om en utredning om det är inte trams, Elisabeth Persson. När vi reserverar diskuterade den frågan i partnerskapsutredningen gjorde vi det utifrån mycket seriösa överväganden. Det fanns också med i direktiven till utredningen.

Det finns människor som har en hushållsgemenskap som inte är grundad på sexuell läggning utan på andra viktiga grundvärderingar och relationer. Vad det handlar om när det gäller en översyn av dessa människors livssituation är framför allt deras sociala trygghet. Vi vet att det där har uppstått problem i ganska många sammanhang. Vi vet inte hur många det gäller. De är inte heller någon stark påtryckargrupp. Men vi vet att problemen finns. Det framgick av utredningsdirektiven.

Vi reserverar i utredningen har följt upp detta och vill att frågan skall utredas. Nu har också utskottet kommit fram till att man skall utreda frågan om hushållsgemenskap även i andra sammanhang. Då menar jag att man inte nu skall fatta ett beslut om en särskild lag om partnerskap för homosexuella. En sådan trygghetslagstiftning skall omfatta de människor som varaktigt har hushållsgemenskap, men den skall inte grundas på sexuell läggning. Den skall vara baserad på de behov som finns i samband med att man varaktigt delar hushåll.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

I detta anförande instämde Sten Svensson (m), Lars Björkman (m), Bengt Wittbom (m), Margareta Gard (m), Karin Falkmer (m), Birgit Henriksson (m), Per-Richard Molén (m), Stefan Kihlberg (nyd), Olle Lindström (m), Bertil Danielsson (m), Ingvar Eriksson (m), Maud Ekendahl (m), Jan-Olof Franzén (m), Mona Saint Cyr (m), Stig Rindborg (m), Henrik S Järrel (m), Elisabeth Fleetwood (m), Filip Fridolfsson (m), Birger Hagård (m), Inger Koch (m), Bo Arvidson (m), Per Stenmarck (m), Lennart Fridén (m), Bertil Persson (m), Jan Backman (m) och Sonja Rembo (m).

Anf. 62 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Som lekman på det här området vill jag fråga Göte Jonsson om han menar att hushållsgemenskap innefattar också dem som lever i ett homosexuellt förhållande. Kan man med en lagstiftning om hushållsgemenskap få en registrering också av denna form av partnerskap, låt vara att det inte blir under det namnet? Är det alltså namnfrågan det handlar om, eller på vad sätt särbehandlas homosexuella inom ramen för en lagstiftning om hushållsgemenskap?

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Anf. 63 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! De tankegångar som vi har haft när det gäller en lagstiftning om hushållsgemenskap är att den skall grundas på det faktum att man varaktigt delar hushåll. Det kan gälla homosexuella, det kan gälla syskon, det kan gälla goda vänner och det kan gälla andra. Grunden för hushållsgemenskapen är således att man varaktigt delar hushåll. Hushållsgemenskapen är inte baserad på sexuell läggning. Det är skillnaden.

Det är i det sammanhanget inte heller fråga om något registreringsförfarande. Hur man formellt skall gå till väga när det gäller att lösa det praktiskt är en sak som den kommande utredningen får titta närmare på.

Anf. 64 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Det är väl ändå nödvändigt att sådana förhållanden registreras på något sätt! På något sätt måste det väl ske, så att samhället vet vilka det är som lever i hushållsgemenskap.

Om detta innefattar också homosexuella par – det utgick jag ifrån – innebär det att nej-sidan är beredd att acceptera ett registrerat förhållande mellan homosexuella bara det inte kallas det som det kallas i lagförslaget nu. Bara det innefattar också andra, som inte åberopar någon homosexuell gemenskap i sitt parförhållande, är nej-sidan beredd att acceptera det.

Då är det ju ett sätt att dölja hela frågan, menar jag. Det innebär att man i smyg accepterar vad partnerskapslagen vill få sanktionerat. Är det inte så det skall tolkas? Därmed kanske man skulle kunna avdramatisera den fråga som av en del kritiker har kallats för en ödesfråga för nationen.

Anf. 65 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Nej, det är inte någon form av smygförändring, Georg Andersson. Skillnaden är helt enkelt att det förslag som lagutskottets majoritet nu har lagt fram är en mycket långtgående lag som gäller ett äktenskapsliknande förhållande och som är baserad på sexuell läggning.

Vad jag menar med en lag om hushållsgemenskap är en trygghetslagstiftning som är baserad på varaktig hushållsgemenskap. Om homosexuella varaktigt delar hushåll omfattas de av denna trygghetslag, precis på samma sätt som två syskon som varaktigt delar hushåll. Den lagen blir då generell. Men den kommer givetvis inte att omfatta hela äktenskapslagstiftningens lagregler. Vilka delar av våra trygghetssystem som skall gälla dem som delar hushållsgemenskap blir en fråga för regeringen och utredningen att titta närmare på.

Det är alltså en stor och väsentlig skillnad mellan det förslag som föreligger i dag och ett förslag som är baserat på hushållsgemenskap. Frågan gäller på vilka grunder vi skall skapa denna trygghetslagstiftning.

Anf. 66 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Vi har haft en lång debatt. Jag skall därför försöka göra en kort variant av mitt anförande.

Om riksdagen i dag säger ja till en partnerskapslag säger man ja till kärlek och trohet mellan människor, oavsett kön. Det är ett ja till tolerans, och det är ett nej till diskriminering av den homosexuella kärleken.

Partnerskapslagen är ett led i vår strävan att undanröja den fördömande inställning till homosexuella som har en lång historia bakom sig och som vi märker så tydligt ute i samhället i dag.

Socialstyrelsen gav 1990 ett förslag till en partnerskapslag. Detta förslag bereddes i regeringskansliet, vilket ledde till tillsättandet av Partnerskapskommittén, där jag var ordförande.

Ett direktiv var att vi skulle utvärdera sambolagen för homosexuella. Vi fann att den sällan användes och att den var okänd av många. Vi skulle överväga behovet av ett registrerat partnerskap och om en sådan lag enbart borde omfatta homosexuella relationer eller om den i stället borde utgå från någon form av hushållsgemenskap. Av den tidigare debatten framgick det varför man inte kunde stanna vid att lagen skulle utgå från en hushållsgemenskap; bl.a. Maj-Lis Löw talade om det. I det fallet handlar det om en heterogen grupp vars behov vi inte känner till och som vi av integritetsskäl inte ville studera närmare. Däremot hade de homosexuella önskemål om ett registrerat partnerskap.

Man kan gå vidare och titta på hushållsgemenskapen på ett annat sätt, men det kommer att bli ganska knepigt.

Utredningens majoritet, bestående av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Folkpartiet, ansåg att man, i likhet med Danmark och Norge, skulle införa en lag om partnerskap; det föreslog även Socialstyrelsen. Utgångspunkten är ideologisk. Den bygger på tanken om människors lika värde och likhet inför lagen, att den homosexuella och den heterosexuella kärleken är likvärdig och att vi skall bejaka och inte förneka kärlek mellan människor. Kärlek är en viktig drivkraft för vårt samhälle.

Vi anser att det inte ankommer på samhället att ha synpunkter på människors val av samlevnadsform, så länge någon tredje part inte skadas. Vi skall underlätta för människor att leva enligt sina egna önskemål; vi skall inte hindra dem från det. Vi vill tillgodose homosexuella pars önskemål om att få en värdefull ram för sina relationer och ett sätt att manifestera sin kärlek på. Vi vill också tillgodose dessa människors behov av ekonomisk och juridisk trygghet i sina relationer. Med en sådan här lag skulle det också skapas en ökad medvetenhet om och förståelse och öppenhet för homosexuella relationer.

Majoriteten sade alltså ja till en lag om partnerskap. När det gällde lagstiftningstekniken gjorde vi en mycket omfattande genomgång av äktenskaps rättsverkningar. Vi kom fram till att den enda möjliga lagstiftningstekniken var den som Socialstyrelsen hade föreslagit och som man använde i Danmark och Norge. Det rör sig om en kortfattad lag som i huvudsak motsvarar vad som gäller för äktenskap. Det finns undantag i fråga om adoption, tillgång till insemination eller annan konstlad befruktning. Vissa gamla speciallagar som är specifikt skrivna för män och kvinnor är också undantagna. Dessa lagar håller dessutom på att uträngöras ur vår lagstiftning. Ett annat undantag avser den internationella giltigheten. Den frågan har vi redan diskuterat.

Detta beslut är mycket viktigt av flera skäl. Det handlar om grunderna för vårt samhälle, nämligen om tolerans och kärlek mellan människor. För oss liberaler är toleransen en av de viktigaste grundprinciperna. Den har vuxit

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

fram ur respekten för varje människas rätt att hävda en avvikande mening. Men ett liberalt förhållningssätt går längre än att endast acceptera andra uppfattningar än den som man själv omfattar. Det är som engelsmannen Peter Nicholson skriver i sin essä om tolerans som ett moraliskt ideal. Han skriver att tolerans är förmågan att avstå från att utöva makt över andras åsikter fastän de skiljer sig från ens egen moraluppfattning.

En del kristna har haft invändningar mot en partnerskapslag, men det finns andra kristna som gör en annan tolkning av Bibeln utifrån evangeliernas kärleksbudskap. Det har varnats för att en partnerskapslag skulle vara ett hot mot äktenskapet. Men samhällets signaler visar ju på det motsatta. Med en partnerskapslag understöds fasta relationer mellan vuxna människor.

Fru talman! Det finns många missuppfattningar om vad homosexuell kärlek är. Det vittnar den brevskörd som jag har fått sedan 1991 om. Breven visar att man tror att homosexualitet enbart handlar om sexuella handlingar. Man tror inte att det i en homosexuell relation finns samma mått av vänskap, omsorg, lojalitet, ömhet, kärlek, lust och närhet som i den heterosexuella relationen.

Partnerskapslagen kommer att bidra till en ökad förståelse för vad homosexualitet är. Den är en bekräftelse på att all kärlek är lika mycket värd, oavsett om den riktar sig till någon av samma eller motsatt kön.

Jag skulle vilja citera ett stycke ur pastor primarius Ludvig Jönssons predikan i Storkyrkan under den homosexuella frigörelseveckan i augusti 1981. Den handlar om kärleken och dess komplicerade väsen. Jag nöjer mig med att rekommendera er att läsa s. 41–44 i hans bok Kärlekens manifest.

Att säga ja till partnerskapslagen är att bejaka det finaste som finns: kärleken mellan människor. Kärlek är en bristvara i dagens samhälle. Den skall vi vara rädda om. Detta var något som Kent Carlsson också värnade om. Jag beklagar att han inte kunde få uppleva den här dagen.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen. Jag kommer inte att ta repliker på Stefan Kihlberg.
(Applåder)

Anf. 67 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Fru talman! Barbro Westerholm har varit drivkraft nummer ett på detta område. Det kan man nog säga utan att överdriva. Hon driver ärendet framåt till varje pris.

Jag har en fråga till Barbro Westerholm: Vad innebär folklig förankring för Barbro Westerholm när det gäller lagstiftning?

Vi rör oss nu kring ett område som gäller den privaträttsliga lagstiftningen. Om denna lagstiftning kommer till stånd kommer den att beröra enskilda människor väldigt djupt. En sådan här lagstiftning brukar vi vilja ha en bred folklig förankring kring.

I Partnerskapskommittén blev det minsta möjliga majoritet för Barbro Westerholms linje. I lagutskottet blev siffrorna 8–7 för denna lagstiftning. Vad vi reserverar i dag begär av riksdagen är att man skall söka en bredare folklig förankring utanför riksdagen. Min fråga är endast en: Vad betyder folklig förankring för Barbro Westerholm?

Anf. 68 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Folkpartiet liberalerna har alltid stått upp för minoriteter, det glömda Sverige och flyktingar. Vi har hävdat minoriteters rätt att bli rättvist behandlade i detta samhälle. Det är drivkraften också när det gäller den här lagstiftningen. Om vi skulle vänta på en bred förankring skulle vi få vänta för länge. Jag är stolt över att tillhöra ett parti som har den här ideologin.

Mitt engagemang bottnar i vad jag fick veta om de homosexuellas situation när jag kom som chef till Socialstyrelsen 1979.

Anf. 69 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Fru talman! Reservanternas förslag och modell kan innebära att vi får en större folklig förankring. Det behöver uppenbarligen inte bli sämre för minoriteten i fråga. Men det ges en möjlighet att även få med de breda grupperna i sammanhanget. Är det principiellt viktigare att slå vakt om vissa grupper än om andra?

Anf. 70 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Den grupp som Holger Gustafsson avser är mycket heterogen. Såvitt vi kan förstå handlar det t.ex. om arbetskamrater, studerande och andra människor som av olika skäl bor tillsammans och som vill ta olika ansvar för varandras liv, leverne, bohag osv. Den lagstiftning som det talades om i utredningen blir för grund för att kunna tillgodose de behov som partnerskapslagen tillfredsställer.

Anf. 71 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Fru talman! Barbro Westerholm gjorde en mycket vacker deklaration till kärleken och toleransen. Jag har inte en enda invändning mot den vackra verbala deklarationen. Så långt är vi fullkomligt överens. Jag instämmer till fullo.

Är Barbro Westerholms kärlek och tolerans obegränsad? Det är inte min – just därför att jag värnar om kärlek och tolerans. Jag inser att man måste ha ett normsystem och att man måste sätta upp gränser. I annat fall blir det inte kärlek och tolerans. Barbro Westerholm vet lika väl som jag att civilisationen och kulturen är ett mycket tunt skal över ganska otrevliga krafter. Även om jag i grunden har en mycket positiv människosyn inser jag att det krävs mycket lagstiftning och många normsystem för att värna kärlek och tolerans.

Allt det som Barbro Westerholm säger går att tillämpa på kärlek även i andra relationer. Varför gäller det endast parrelationer? Vad har Barbro Westerholm emot adoption och insemination i homosexuella parförhållanden? Vad är det för fel på det?

Jag vet att jag inte kommer att få något svar. Barbro Westerholm deklarerade avslutningsvis att hon inte förmår leva upp till det hon säger, nämligen kärlek, tolerans, respekt för andra människor och för att andra människor faktiskt har andra värderingar. Hon väljer det billiga knepet. Barbro Westerholm sjönk mycket i min aktning genom den utsagan. Jag har haft stor respekt för henne tidigare och upplevt henne som parhäst i samband med tobakslagstiftningen. Jag har upplevt henne som en mycket klok och omdömesgill kvinna tillika chef för gamla Medicinalstyrelsen. Den kommentar

hon lämnade talarstolen med sänkte henne i mina och troligen också i många andras ögon.

Att säga vackra ord är lätt. Det klarar vem som helst. Men trovärdigheten kräver att man i handling åtminstone visar en vilja att leva upp till de vackra ord man deklarerar. I annat fall är man inte trovärdig. Enkelt sammanfattat: Det goda föredömet är trovärdigt, men verbala luftmarängar åstadkommer ingenting.

Anf. 72 CHRISTINA LINDERHOLM (c):

Fru talman! Mycket har redan sagts under dagens debatt. Argumenten *för* en partnerskapslag har varit många och tydliga. Jag vill gärna instämma i vad flera talare har sagt, bl.a. Elisabeth Persson, Maj-Lis Löow, Karin Pilsäter, Ingela Mårtensson och Barbro Westerholm. Argumenten *mot* har förts med, vid första åhörandet av flertalet talare, kritik mot förfaringsättet och den formella hanteringen. Men det finns en underton av något annat. Det skulle varit bra om detta lyfts upp i ljuset.

Fru talman! Jag skall inte upprepa vad som sagts. Jag vill betona det som för mig varit vägledande vid mitt personliga ställningstagande. Det är inte något argument som är plötsligt uppflammande och som jag har hört under dagen. Mitt ställningstagande baserar sig på ett noga och ansvarsfullt övervägande. Det är viktigt att man överväger noga. I det fallet håller jag helt med Holger Gustafsson. Det här är ett djupt moraliskt ställningstagande.

Det främsta skälet för mig är att riksdagen har ett lagstiftande ansvar som skall tas på allvar, och i det ansvaret ligger att undanröja diskriminerande lagstiftning och ha respekt för alla människors lika värde. Det har betydelse både faktiskt och symboliskt.

Folkhälsorådet skrev i november 1993 till Socialdepartementet angående diskriminering av homosexuella: "Det förekommer fortfarande i samhället en dold, ibland omedveten, men inte desto mindre oacceptabel diskriminering av homosexuella. Om diskriminering av homosexuella ska kunna undanröjas är det nödvändigt att samhället bidrar till att negativa attityder och felaktiga begreppsbildningar motverkas."

I ett annat yttrande från Folkhälsoinstitutet skriver man: "En lag om partnerskap skulle undanröja ett flertal kvarvarande och för homosexuella diskriminerande lagar, förordningar och myndighetsregler. Homosexuella har t.ex. inte efterlevnadsskydd eller arvsrätt när den ena parten i förhållandet dör. Det är i dag omöjligt för homosexuella att få gemensamt bostadsbidrag." Det sades även annat i det yttrandet, men jag nöjer mig med det här exemplet.

De här två citaten är för mig grunden till att jag står bakom förslaget till partnerskapslag.

Jag hade ett antal frågor som jag skulle vilja ställa till dem som har reserverat sig i betänkandet. Med hänsyn till kammaren, den långa tid debatten har pågått och det antal talare som fortfarande står på talarlistan, avstår jag från det.

Till ledamöterna från kds, som betonar och kritiserar den formella hanteringen, vill jag ändå ställa en fråga. Varför har ni, med er omsorg om formalia och Lagrådets synpunkter, arbetat aktivt i konstitutionsutskottet för en

snabb förändring av lagstiftningen, t.o.m. av grundlagar, när det gäller barnpornografi? Vad är konsekvensen? Jag vill betona att jag är för att riksdagen tar ställning för barnen och vidtar de nödvändiga lagändringarna på detta område. Det kommer vi att diskutera om ett par dagar. Men kds har blockerat regeringens möjlighet att lägga fram en proposition om ökat skydd för barnen vad gäller barnpornografi och låtit konstitutionsutskottet ta över lagstiftningsarbetet. Samtidigt kritiserar ni att lagutskottet har fått göra lagstiftningsarbetet när det gäller partnerskapslagen. Vad är konsekvensen och vad är det för skillnad? Jag skulle vilja ha svar på den frågan.

Fru talman! Låt oss skicka rätt signaler, låt oss ta vårt ansvar mot diskriminering varhelst och mot vilka den än uppträder, och låt oss göra det möjligt för människor att bekräfta sin gemenskap, kärlek och sitt förtroende för varandra och inte blanda ihop korten med ord som smittoeffekt, adoption m.m. som inte är relevanta för just detta betänkande. Det handlar om möjligheten att registrera sitt partnerskap, varken mer eller mindre. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c).

Anf. 73 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Fru talman! Det är nu sju år sedan riksdagen behandlade frågan om en speciell lag för homosexuella sambor. I samband med det passade det dåvarande Vänsterpartiet kommunisterna på att framföra krav på en mera omfattande lag, som i familjerättslagstiftningen helt skulle jämställa hetero- och homosexuella.

Övriga partier var dock eniga om följande skrivning i lagutskottets betänkande, som senare antogs av riksdagen: "Utskottet kan dock inte ställa sig bakom förslaget i motionerna" – de motioner där man ville ha likalydande lagstiftning för hetero- och homosexuella – "att den familjerättsliga lagstiftningen i sin helhet skall bli tillämplig på homosexuella par och att dessa därmed skall få möjlighet att bl.a. gifta sig och adoptera barn.

Som framhålls i propositionen är värderingarna om äktenskapet som en institution för en man och en kvinna så grundmurade i samhället att det inte är möjligt att införa bestämmelser som ger två personer av samma kön rätt att ingå äktenskap med varandra. En sådan lagstiftning skulle stå i strid med den allmänna uppfattningen inom ett centralt livsområde."

Socialdemokrater, folkpartister, moderater och centerpartister ställde sig alltså bakom detta uttalande. Det som för bara några få år sedan samlade en kompakt majoritet i riksdagen bedöms av vissa debattörer i dag som något helt främmande och felaktigt.

Jag har självfallet respekt för människor som i den här frågan har ändrat uppfattning. Samtidigt begär jag respekt för den ståndpunkt jag själv och mitt parti företräder, även om andra inte delar den.

Fru talman! Inför dagens beslut kan det vara nödvändigt att fråga sig vad som fått vissa partier att så fullständigt ändra ståndpunkt. Är det så att en lag om ett registrerat partnerskap inte längre står i strid med den allmänna uppfattningen inom ett centralt livsområde? Har de grundmurade värderingarna om äktenskapet som institution rämnat? Jag tror inte det.

Prot. 1993/94:119

7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Av alla världens länder är det bara två som har infört partnerskap för homosexuella. Det bevisar väl om något att det är en grundmurad inställning att äktenskapet tillhör man och kvinna.

Till frågan om registrerat partnerskap hör också det faktum att man inte kan stifta lagar utan att det har en normativ effekt på samhället och det uppväxande släktet. Äktenskapet mellan man och kvinna är en av samhällets mest betydelsefulla ordningar. Det är nödvändigt för att bygga upp stabila familjer och för att ge individer deras viktigaste sociala skyddsnät och grundläggande sociala gemenskap. Äktenskapet har en särställning som samlevnadsform framför andra. Det är den samlevnadsform som uppges vara den bästa för barnen.

Vi kan fatta många beslut här i riksdagen. Men på samma sätt som vi inte har några befogenheter eller någon kompetens att bedöma kärleken, ömheten, sexualiteten i ett äktenskap mellan man och kvinna har vi riksdagsledamöter ingen kompetens att värdera och ta ställning till känslor i ett homosexuellt förhållande. Att införa en lag om registrerat partnerskap för att jämställa kärlek homosexuella emellan med kärlek mellan heterosexuella är därmed ett tankefel.

Fru talman! Alla människor, oavsett ras, kön, politisk åskådning eller sexuell läggning, är lika mycket värda och har samma rättigheter och skyldigheter i samhället. Det råder fortfarande fördomar om homosexuella, men detta måste vi bekämpa med andra metoder. Att sprida kunskap är en viktig metod. Vi måste med all kraft motverka all diskriminering. Men när det gäller värderingar om homosexuella är problemet komplext. Det är en mycket grov förenkling att säga att en lag om ett registrerat partnerskap skulle kunna lösa diskrimineringsproblemen. Vore det lagar som var lösningen, vore det enkelt för vi har redan lagar mot diskriminering och en sambolag för homosexuella. Då borde saken redan vara ordnad.

I krav på registrerat partnerskap framförs det som om en rättighet förvägrades de homosexuella om de inte får gifta sig – därav uppfattningen att de homosexuella diskrimineras. Vad som kan anses vara rättigheter är emellertid en definitionsfråga. Statens förmåner till dess medborgare uppfattas ofta efter ett tag som rättigheter. De mänskliga rättigheter som dock anses gälla oavsett land och tid är de som Sverige skrivit under i Europakonventionen. Enligt artikel 12 i Europakonventionen har giftasvuxna män och kvinnor rätt att ingå äktenskap och bilda familj i enlighet med de inhemska lagar som reglerar utövandet av denna rättighet.

Äktenskapet sanktioneras för barnens skull. Det registrerade partnerskapet måste således sanktioneras av någon annan orsak. Vi ser ingen anledning till att en samlevnadsforms förmåner överförs till en annan när huvudanledningen till förmåner saknas. Det registrerade partnerskapet kan visserligen komma att tas som intäkt för homosexuella att skaffa barn. Men när barn är inblandade måste man tänka på barnets bästa. Det är ingen rättighet att ha barn. Däremot har barn rätt att ha två föräldrar, en mamma och en pappa. Det finns ingen anledning att stödja en samlevnadsform som från början förutsätter att barnet inte får växa upp med båda sina föräldrar.

Det är på fel grunder som ett registrerat partnerskap föreslås. En rättslig trygghet kan fås utan att själva äktenskapet som konstellation kopieras. Det

kan finnas andra långvariga gemenskaper än just vissa homosexuella som efterfrågar en juridisk trygghet.

Jag har i Partnerskapskommittén tillsammans med företrädare för Moderaterna, Centerpartiet och Ny demokrati reserverat mig av just denna anledning. Vi anser att man bör utreda om det finns ett behov av förstärkt trygghet för människor som stadigvarande delar hushåll. Det kan gälla syskon som bott tillsammans under lång tid, homosexuella eller andra stadigvarande hushållsgemenskaper som baseras på långvarig vänskap. I många fall har oförutsedda händelser som hastigt dödsfall skapat stora problem för den efterlevande i en sådan hushållsgemenskap. En översyn av förhållandena för den grupp människor som delar hushållsgemenskap skall omfatta såväl sociallagstiftningen och förmånstagarbegreppet i försäkringssammanhang som annan berörd lag.

Fru talman! Det är än en gång angeläget för mig att entydigt slå fast alla människors lika värde. Men i det ligger också ett klart accepterande av människors olikheter. Det är enligt min uppfattning varken möjligt eller önskvärt att försöka skyla över olikheten genom otydlig likformighet i viss lagstiftning. Jag vill vädja till kammarens ledamöter att på nytt besinna sig i denna utomordentligt viktiga fråga.

Jag yrkar bifall till reservationen under mom. 1.

I detta anförande instämde Fanny Rizell, Roland Lében, Kjell Eldensjö, Holger Gustafsson, Ulf Björklund, Tuve Skånberg, Ingrid Näslund, Harry Staaf, Liisa Rulander, Margareta Viklund, Kenneth Lantz och Märtha Gårdestig (alla kds).

Anf. 74 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag vill bara säga något i all korthet i denna fråga som har skapat så mycket oförsonlighet, som i första hand extrema religiösa samfund och enskilda religiösa extremer bär ansvaret för.

Förra året anordnade pingstförsamlingar m.fl. samfund en hatorgie på Brotorget i Bollnäs mot de homosexuella och deras rätt att registrera sitt partnerskap och därmed mot erkännande av de homosexuellas rätt till sin kärlek. Jag skäms över att just de som predikar kärleks- och solidaritetsbudskapet är de som med hat, hotelser och lögner förnekar tusen och åter tusen människor i vårt land rätten till sin kärlek.

Självfallet säger dessa mörkets profeter att även de homosexuella skall ha rätt till sin kärlek, men de skall inte tillerkännas rätten att få leva öppet i vårt samhälle. De homosexuella skall inte tillerkännas rätten att få registrera sin kärlek, sitt partnerskap och på så sätt kunna få känna att de nu äntligen vågar leva öppet med den som de älskar, med den som de har älskat i kanske 10, 15 och 20 år, men som de inte har vågat att visa öppet. Så långt sträcker sig inte kärleksbudskapet och solidariteten.

Visst har vårt land kommit långt när det gäller respekten för att kärlek existerar också mellan man och man, mellan kvinna och kvinna. På den tiden då jag växte upp fick man veta att homosexualitet var något förskräckligt. Det var psykiskt mycket sjuka personer som ägnade sig åt sådant. Vilken

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

skada man åsamkade alla dem som hade känslor från man till man, från kvinna till kvinna!

Jag har många gånger tänkt på dessa unga män och kvinnor som utsattes för denna fruktansvärda sanning. Hur många tusen och åter tusen isolerades, berövades sin rätt att visa kärlek på grund av ett samhälles fullständiga avsaknad av neutralitet när det gällde olika samlevnadsformer? Nu känner jag igen situationen. Nu är åter dessa kärlekslösa fanatiker i farten. Men har ni tänkt på hur mycken skada, hur mycken rädsla, hur mycken självförnekelse som ni återigen tvingar fram? Har ni tänkt på hur många i er egen närmaste omgivning som ni tvingar att förneka sina egna äkta känslor och sin äkta kärlek? Ni värjer er och förnekar att ni har fördomar. Men, säger ni, ett registrerat partnerskap är ett erkännande av en samlevnadsform som kan locka många att tro att samhället jämställer homosexualitet med heterosexualitet. Det är just den argumenteringen som avslöjar hur ni dömer ut människors rätt till sin kärlek.

Redan nu har konsekvenser av mörkrets profeters propaganda visat sig. En icke okänd kds-politiker i Kristianstad, Egon Brodin, gick ut i Kristianstadsbladet den 1 juni i år och skrev bl.a. följande: Tänker du som riksdagsman att bli en lögnernas, dödens och pedofilernas företrädare? Tänker du bli en lagstiftningens och familjernas dödgrävare? Vågar du säga nej och inte bara fegt avstå från att rösta på ett lagförslag som förklarar själva grunden till samhällets fortbestånd som oväsentlig?

Jag har inte hört någon kds-politiker i den här församlingen som har tagit avstånd från dylik smörja, lögn och hemskheter. Det vore klädsamt om någon kunde göra det.

Fru talman! Tiden är knapp. Jag vill avslutningsvis citera ur en fin artikel som har skrivits av Helene Odenljung i tidningen Nu från den 2 juni. Artikeln har rubriken "Ja till kärleken!".

"Visst är det fantastiskt när två människor möts och blir förälskade! Denna oerhörda känsla av kärlek, att få ge och ta, få känna sig bekräftad. Och när man träffar den rätte, blir träffad av blixten eller då magin uppstår och man känner: Detta är för alltid, jag älskar och är älskad!"

Och vidare:

"Varför är det så svårt att se kärlek som kärlek? Varför blir vissa människor rädda för, och rent av äcklade av, att två människor älskar varandra? Kärleken mellan Eva och Hans är vacker. Men kärlek mellan Kajsa och Stina är det inte."

Det är detta som den här frågan handlar om i dag, och det är därför som det är så viktigt att rösta ja till förslaget i detta betänkande om partnerskapslag.

Anf. 75 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Jag vill först säga att jag tycker att det är litet olyckligt att Bertil Måbrink går ut så hårt och utdömer all form av information. Det vore klädsamt om han gjorde en litet mer saklig analys.

Sedan vill jag säga att jag som kristdemokrat naturligtvis tar avstånd från det sättet att uttrycka sig som man gjorde i Kristianstadsbladet. Det gör jag här och nu.

Anf. 76 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Fru talman! Bertil Måbrink använder sig av en känd taktik. Förutom att han redogör för sin egen uppfattning i denna fråga målar han upp en skräckbild som han tillvitar många av oss övriga i kammaren. Sedan angriper han den bilden som om vi skulle stå bakom denna mörka bild.

Jag önskar att kammaren helt lämnar detta åt sidan och ägnar sig helt åt det som finns på bordet, nämligen reservationen som har avgetts på formella grunder. Det finns olika reservanter med olika uppfattningar, från dem som inte vill ha något registrerat partnerskap till dem som vill ha ett partnerskap men med ett förändrat och utvecklat innehåll och med en bättre kvalitet. Det är den frågan som kammaren diskuterar och skall fatta beslut om. Det vore klädsamt om vi i stället kunde ägna oss åt den diskussionen.

Anf. 77 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Mitt politiska engagemang har en mycket personlig upprinnelse. Min pappa fick inte den vård som han behövde på 60-talet. Han var för gammal. Han var 56 år och ansågs alltför litet lönsam för samhället. Han var arbetare och arbetade på en sågverksindustri. Han dog. Då insåg jag att det svenska samhället värderade människor olika, och då såg jag kopplingen mellan det personliga och det politiska.

Jag såg att min personliga upplevelse ägde allmän giltighet, att det lika människovärdet långt ifrån var allmänt accepterat. Då engagerade jag mig politiskt.

I dag har vi chansen att göra oss av med en börda som har satt människors lika värde ur spel. Vi kan bejaka alla människors rätt till kärlek. Vi kan visa att vi, oavsett om vi är hetero- eller homosexuella, har lika värde, samma rättigheter och skyldigheter och samma rätt att få vår kärlek bekräftad. De homosexuella har samma rätt att få sin kärlek legitimerad genom det partnerskap som vi nu skall ta ställning till. Vi har samma skyldighet att inte såra eller göra någon annan illa.

Ett positivt beslut i dag drabbar ingen. Men det möjliggör för några som i dag är diskriminerade att få sin juridiska rätt att registrera sitt förhållande och därmed erhålla samma trygghet som övriga i det svenska samhället.

Fru talman! Flera talare i debatten har fått det att låta som om vi nu tar ställning – ja eller nej – till något slags teknik, till något formellt. Men detta är fel.

I Partnerskapskommittén, i vilken jag ingick, var majoriteten mycket klar över att det är ett djupt ideologiskt ställningstagande som vi står inför. Om man anser att all kärlek är likvärdig, om man vill ta till vara denna kärlek som en riktig, viktig och positiv kraft, då bejakar man – inte förhindrar – att människor får leva i enlighet med sina egna önskemål och sin personlighetsinriktning, allt under förutsättning att detta inte skadar andra. Så skrev vi i majoriteten i Partnerskapskommitténs betänkande. Det handlar om frihet under ansvar.

Fru talman! Det finns de som hävdar att homosexualitet och den föreslagna lagstiftningen skulle strida mot kristna värderingar. Hur är det då? Jo, på några ställen i Gamla testamentet uttrycks en negativ syn på homosexualitet. Detta görs parallellt med krav på att t.ex. otrogna hustrur skall stenas

och att i krig besegrade folk skall göras till slavar. Men ingenstans har Kristus i evangelierna på minsta sätt berört frågan. Från kristen ståndpunkt är man då hänvisad till kärleksbudskapet och evangeliernas allmänna anda. Kärleksfullhet i relationer och kärleken till vår nästa måste bestämma vår hållning. Partnerskapslagen är helt i överensstämmelse med denna kristna syn.

Fru talman! Tiden är nu mogen att ge homosexuella samlevande en med heterosexuella samlevande likvärdig rättslig status. Vi skall inte enbart göra det för de homosexuellas skull utan lika mycket för alla svenska medborgares skull.

Kärlek är en viktig drivkraft, personligt och samhälleligt. Negativ särbehandling, där människor värderas på olika sätt, är oförenligt med ett demokratisk samhälle. Vi säger ja och utvecklar därmed människan, samhället och demokratin.

Jag yrkar härmed bifall till utskottsmajoritetens hemställan och avslag på reservationen.

I detta anförande instämde Maj Britt Theorin (s).

Anf. 78 FREDRIK REINFELDT (m):

Fru talman! Det är en lång process med många funderingar som leder fram till att en riksdagsledamot landar på en annan linje än partilinjen. I partnerskapsfrågan har jag, efter att ha rannsakat mitt samvete, funnit att det blir nödvändigt för mig att göra en sådan avvikelse i dag. Det har inte varit ett enkelt beslut att fatta. Jag har också lyssnat till mina partikamraters invändningar.

Det finns en rädsla för att dagens beslut skall markera starten på ett nytt sätt att stifta lag i denna kammare, att vi riskerar få illa genomtänkta lagar utan föregående debatt.

Det finns en rädsla för att heterosexuella kärnfamiljers särställning skall urholkas ytterligare i tider när redan många av de traditionella familjebanden löses upp, när barnen får växa upp i miljöer där de vuxna synes ha svårt att få tid över för barnen och deras behov.

Det finns en rädsla för att debatten skall gå vidare, att kraven omgående skall ställas på kyrkliga äktenskap och rätt för homosexuella att få adoptera barn.

Jag delar mycket av denna oro. Jag vänder mig också mot sättet att stifta lag. Samtidigt tvingas jag konstatera – eftersom jag vill se sittande regering bli omvald – att vissa partiers svårigheter i denna kammare med denna lagstiftning verkar så grundläggande att det inte skulle kunna gå att få fram en partnerskapsproposition med mindre än att en socialdemokratisk regering återkom. Det tycker jag vore mycket olyckligt.

Jag delar oron för kärnfamiljernas sönderfall. Men jag tror att orsakerna till detta kan spåras i en växande brist på heterosexuell kärlek och inbördes respekt snarare än i förekomsten av homosexuell kärlek.

Oavsett dagens beslut är jag övertygad om att debatten kommer att gå vidare och att kraven på äktenskap och adoption kommer att resas. I det ungdomsförbund som jag leder pågår redan denna diskussion. Vi skall aldrig

vara rädda för debatt. Har vi en avvikande uppfattning, får vi helt enkelt se till att ha de bästa argumenten. Så fungerar demokratin.

För mig innebär frågan om adoption en gränslinje. Med barn med i diskussionen träder en tredje parts rätt in. Denna tredje part, det lilla barnet, kan inte tillfrågas om vad hon tycker. Respekten för barnet gör att jag avvisar adoptionstanken.

I synen på äktenskap tillhör jag dem inom mitt parti som mycket aktivt drivit kravet på att kyrkan skall skiljas från staten. Detta skulle innebära att kyrkan ges rätten att besluta över sina egna angelägenheter. Det skulle alltså bli upp till kyrkan att avgöra om den vill viga homosexuella eller inte.

Kvar står frågan om partnerskapet och dagens beslut. För mig handlar partnerskapet inte bara om att juridiskt förenkla för landets homosexuella, som tycker att det känns fel eller kränkande att ingå civilrättsliga avtal. För mig handlar det om en vilja att förstärka banden i de sexuella parförhållandena.

Kärleken är den kanske mest intensiva av mänskliga känslor. Den har en styrka som överträffar allt annat, men den kan också vara flyktig. Den tröttnar, den krokmar och den lägger sig att vila. För många, framför allt i min generation, tas första tendens till avmattning till intäkt för att lämna parförhållandet. Detta händer i de sexuella parförhållandena, till skillnad från släktskapet, som man aldrig kan fly ifrån. Man kan visserligen sakna vänskapen, men den kan aldrig efterlikna den kärlek som den sexuella samvaron skapar. Sexuell gemenskap har därför en särställning.

Som bekant styrs inte kärleken av riksdagsbeslut, vilket vi kanske skall vara glada för. Jag tror dock att vi ibland kan skapa förutsättningar för att ge kärleken en andra chans för att partner skall kunna ta sig förbi de svåra dagarna som alltid kommer. Den möjligheten växer i ett förhållande som inte bara är parternas gemenskap utan också stärks av vänskapskretsens och arbetskamraternas syn på oss som tillhörande en särskild. Där spelar det ingen roll om denna särskilda är en person av vårt eget kön eller en person av det andra könet. Vårt behov av att erkännas och uppmärksammas för vad vi är upplevs i detta fall lika starkt och har samma värde oavsett vilken sexuell läggning vi har.

De ringar som jag och de flesta av oss i denna kammare bär är inget komihågs-snöre för att vi, när kvällen kommer, skall minnas att vi har en partner som väntar på oss. Det är en signal till omvärlden om att vi tillhör någon särskild. För mig handlar partnerskapet om detta. I en värld där mycket av impulserna och trenderna handlar om att byta snabbt och ofta, och där riskerna med snabba byten torde vara uppenbara för alla, skall vi slå vakt om de krafter som kan motverka dessa trender.

Vi lever, tack och lov, i en tid när synen på homosexuella har förbättrats, när det inte längre ses som en sjukdom och när homosexuella inte längre förföljs eller fängslas i vårt land. Men samtidigt har detta beslut föregåtts av en debatt och av personliga påtryckningar, telefonledes och brevledes, som har präglats av intolerans. Man har försökt slå mynt av det faktum att homosexuellas sexuella läggning och beteende inte är representativt för en majoritet av befolkningen. För mig som heterosexuell leder detta till ett behov av

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

att tydligt markera mitt stöd för denna minoritets fulla rätt att leva sina liv i en atmosfär av acceptans och förståelse.

När jag i dag röstar för partnerskapet är det mitt sätt att markera mitt ställningstagande mot de många människor där ute som aldrig stannar upp och försöker att förstå dem som är annorlunda.

(Applåder)

Anf. 79 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Homosexualitet är ett fenomen, som synes ha levt med det mänskliga släktet i alla tider. Samhällets reaktion har skiftat kraftigt, och därför är det angeläget att nå fram till en balanspunkt, där olika intressen kan få en harmonisk lösning. Hela debatten är emotionellt laddad därför att frågan är närgången, och det blir lätt fråga om övertoner.

Inte sällan har samhällets makthavare – det gäller såväl profana som religiösa instanser – sett ned på homosexualiteten och fördömt den på ett sätt som inte är försvarbart. Det finns i vårt samhälle människor med homosexuell läggning som lever i parförhållanden. I vissa avseenden har dessa haft en särskilt utsatt situation.

Man kan också hävda att människor som varaktigt lever tillsammans utan att ha ingått äktenskap eller som lever i ett samboförhållande skulle kunna omfattas av en juridisk och ekonomisk skyddslagstiftning. Utgångspunkten skulle emellertid vara att lagstiftningen bygger på en faktisk hushållsgemenskap och inte på en sexuell identitet.

Fru talman! Jag vill redovisa några iakttagelser när det gäller det parlamentariska arbetet. Först måste det konstateras att kommittén har varit starkt delad. Detta gäller även de politiska partierna och inte minst den allmänna opinionen. Jag tror att det emotionellt laddade ämnesområdet har bidragit till att många människor inte har bearbetat frågan och därför har haft svårt att både intellektuellt och känslomässigt hantera spörsmålet.

För egen del menar jag att det behövs en lagstiftning, som tar sikte på människor som är stadigvarande sammanboende. I den mån äktenskapliga lagar skall vara förebild, tar ju dessa sikte på skyddsbehovet för kontrahenterna själva men framför allt för eventuella barn. Partnerskapslagen har tagit ett annat grepp, som i första hand bygger på den sexuella identiteten.

I debatten har uppmärksamats att Folkpartiets landsmöte för flera år sedan ställde sig positivt till en utredning om lagstiftning för partnerskap för homosexuella. Samtidigt avvisade landsmötet bestämt äktenskapet för homosexuella liksom rätten att adoptera barn. I den statliga utredningen har man slarvigt glidit förbi och slirar betänkligt i sin argumentation, när man talar om att adoptionsfrågan får hanteras i särskild ordning. Inte heller i lagutskottets betänkande är man särskilt tydlig på den punkten.

Äktenskapet mellan man och kvinna är en samlevnadsform som är unik. Ingen annan samlevnadsform kan jämföras med äktenskapet. Men det innebär inte att andra samlevnadsformer skall vägras eller diskrimineras. Det finns också i den kristna traditionen en linje, som har inneburit att ensamstående ställning har lyfts fram liksom kollektiv samlevnad i kommuniteter, kloster och andra gemenskaper och där givits ett särskilt värde. Det är viktigt

att hävda att varje människa är unik och självständig men också beroende av andra.

Lagutskottets majoritet har till synes tagit intryck både av remissvar och av den pågående debatten och landar nu långt om länge på standpunkten att också en bredare hushållsgemenskap, som kommittédirektiven talar om, borde utredas. Den stora juridiska svaghet som lagutskottets förslag inrymmer är att lagstiftningen bygger på en utredning, som hade brister och dessutom inte var fullföljd och färdig. Den andra stora invändning som man måste resa är att Lagrådet har underkänt den juridiska grunden, eftersom bristerna är för stora för att förslaget skall kunna utgöra grund för ny lag. Därtill kommer den splittrade opinionen, dels mellan partierna, dels inom partierna.

Jag tror, fru talman, att det skulle vara till fördel om hela frågan fick genomarbetas i en ny omgång, där Lagrådets kritik kunde hanteras och det blev en juridiskt hållbar produkt. Det skulle också innebära en breddning av en sådan lagstiftning. Eftersom utskottet har föreslagit att lagen inte skall träda i kraft förrän nästa år, skulle ett sådant här arbete kunna dra nytta av det halvår som finns mellan dagens ställningstagande och ett nytt beslut, som skulle kunna fattas innan året har gått ut. Då skulle ett betydligt större spektrum av synpunkter kunna vägas in och hanteras i ett stort och helt sammanhang.

Den statliga kommittén hävdar att dess ställningstagande vilar på en ideologisk grund, där tanken är alla människors lika värde och likhet inför lagen. Utifrån denna grund hävdar kommittén – och för övrigt också utskottsmajoriteten – att det inte ankommer på samhället att ha synpunkter på människors val av samlevnadsform. Man skall ha rätt att leva enligt egna önskemål, och enda villkoret är att man inte skadar andra. Detta synes vara skälet till att man har en parallellitet mellan äktenskapslagstiftningen och partnerskapslagen.

Även jag är beredd att instämma i talet om alla människors lika värde, och jag gör det med en kristen referensram. Men respekten för människors lika värde innebär inte med automatik att alla behandlas lika. Människors olikheter måste accepteras, och en del människor har särskilda behov. Det innebär också att alla samlevnadsformer inte kan få en likformig lagstiftning. Det kan vara motiverat att ge särskilt skydd åt utsatta människor och grupper eller samlevnadsformer som samhället vill främja. I ett mångkulturellt och pluralistiskt samhälle finns olika former för samlevnad.

Att äktenskapet förbehålls äkta makar innebär inte för den skull någon diskriminering av andra samlevnadsformer. Parbildning mellan man och kvinna syftar ju i normalfallet till släktets fortbestånd eller, om man så vill säga, reproduktion. I denna funktion har praktiskt taget alla kända samhällen valt att stödja familjebildningen i äktenskapets form. Jag tror att vi långsiktigt bekämpar diskrimineringen bättre med en bredare lagstiftning än vad utredningen och utskottsmajoriteten har tänkt sig.

I detta avseende drar jag samma slutsats som Sveriges kristna råd, som i sitt remissvar påpekar hur viktigt det är att ett nyanserat och uppriktigt samtal kan ske om hur en kylig hållning till homosexuella skall undanröjas. Det hade varit värdefullt med en längre beredningstid, som fullt ut hade följt upp

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

direktiv. Ett framhastat riksdagsbeslut, där en splittring råder i partier och opinioner, kan i sämsta fall leda till att de homosexuellas situation snarare försvåras.

Fru talman! Av det jag har sagt framgår att utredningsdirektiven bör fullföljas, att de juridiska svagheter bör arbetas bort och att hela frågan bör bedömas i ett större och bredare sammanhang. Jag kommer därför att stödja reservationen.

Anf. 80 TORGNY LARSSON (s):

Fru talman! Som man har noterat tidigare under denna diskussion, har det rått en upphetsad stämning i den allmänna samhällsdebatten under senare tid. Tidningen Dagen ger åtskilliga exempel härpå. Bl.a. stod det vid ett tillfälle att tisdagen den 7 juni kommer en av 1900-talets mest ödesdigra frågor att avgöras i riksdagen. Jag skulle kunna ge flera exempel. Vid något tillfälle jämförde man detta lagförslag med ett förslag som aldrig lades fram – jag tror att det var för 17 år sedan – om att incestlagstiftningen delvis skulle tas bort.

Det förekommer alltså åtskilliga övertoner i debatten. Det har vi också märkt genom alla de brev och telefonsamtal som jag förmodar att flera av oss har fått.

I och för sig är det inte konstigt att frågan om registrerat partnerskap kan väcka känslor till liv, även om de på många håll har gått aldeles för långt. Det är inte konstigt, eftersom frågan berör det grundläggande i den mänskliga naturen, nämligen sexualiteten. Det är naturligt att man mot den bakgrunden såsom ledamot tar sig en extra funderare över hur man skall ställa sig till en sådan här fråga.

Anledningen till att jag såsom kristen har bestämt mig för att rösta för utskottets förslag är det faktum att det finns en grupp människor, som är vad man kallar genuint homosexuella. Det är omdiskuterat hur många de är. Det har talats om 1–4 %, men det är ett faktum att de finns i alla länder och kulturer. Det finns överallt en grupp människor, som är homosexuella, oavsett vad vi heterosexuella tycker om detta. Efter samtal med människor som jag känner – läkare, psykiatriker, präster med lång självvårdserfarenhet och andra – har jag funnit det angeläget att det införs en lag i enlighet med föreliggande förslag, en lag som ger ökad trygghet och befrämjar stabila relationer. Flera talare här har på ett aldeles utomordentligt sätt beskrivit fördelarna med denna lag.

Vi kan som sagt var ha litet olika uppfattning om detta. Jag ser det som tillfredsställande och ställer mig helt bakom förslaget att homosexuella inte skall få adoptera barn.

Det finns ytterligare en sak som är värd att notera och som jag inte vet om någon har sagt något om. Lagen innebär inte i det här läget att kyrklig eller frikyrklig vigsel tillåts, utan rättsverkan skall, såvitt framgår av lagen, gälla för registreringsförrättningen. Det får bli kyrkornas egen sak att ta initiativet om en särskild vigselordning skall införas eller om man i stället vill ha ett komplement till registreringsförfarandet i form av något slags välsignelseakt.

Jag skulle vilja säga några ord med anledning av att det påstås att kristenheten skulle vara entydigt emot en lagstiftning i denna fråga. Man har bl.a.

hänvisat till ärkebiskopen, som ju i stället har uttalat sig för en lag om hushållsgemenskap.

I det sammanhanget är det värt att notera att han inte har alla biskoparna med sig, vilket han också påtalar i sin skrivning. Ärkebiskopen säger att han samtidigt har pekat på att man inom kyrkan med samma grundhållning kan komma fram till ståndpunkter som helt eller delvis skiljer sig åt. Det gäller också för biskopskollegiet; alla biskopar kommer inte till samma slutsats i samtliga frågor som behandlas i mitt yttrande.

Ärkebiskopen för också ett ganska intressant resonemang där han berör andra frågor som varit föremål för ställningstaganden under århundradens, för att inte tala om årtusendens, lopp: slaveriet, kvinnans ställning, dödsstraffet. När Gustav III ville avskaffa dödsstraffet var hans främsta motståndare prästerna, som hänvisade till Guds ord. I dag, menar ärkebiskopen, är det väl knappast någon som vill försvara dödsstraffet genom att hänvisa till Bibeln.

Vidare säger ärkebiskopen att det finns åtskilliga saker som man även som kristen har anledning att ta ställning till men som inte Bibeln kan ha någon erfarenhet av. Paulus kunde inte ta ställning till vare sig artificiell insemination eller kärnkraftsavfall.

Fru talman! Jag är övertygad om att det är nödvändigt att stifta den lag som nu har föreslagits. Eftersom tiden är långt gången skall jag inte förlänga debatten ytterligare.

Det finns dock några argument som har förts fram som jag finner mycket egendomliga, bl.a. att lagen skulle innebära ett hot mot vår kultur, ge felaktiga signaler och på något underligt sätt påverka heterosexuella att bli homosexuella. Men det kanske mest egendomliga argumentet är att detta berör så få.

Jag tycker att bl.a. Elisabeth Persson har svarat på ett alldeles utomordentligt sätt, så i det fallet hänvisar jag till vad hon sade för några timmar sedan.

Argumentet att lagstiftningen skulle gälla så få tycker jag är mycket egendomligt. Det finns åtskilliga lagar som bara berör ett fåtal personer. Vi har ju för övrigt, fru talman, haft en successionsordning i grundlagen ända sedan början på 1800-talet som bara berör en enda familj.

(Applåder)

Anf. 81 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja bemöta Torgny Larsson på några punkter.

I avslutningen av sitt anförande nämnde han att detta har en normativ effekt för hela samhället. Jag kan ge ett ganska gott exempel. När Sverige skulle bestämma sig för en sambolag var vi inom kds tveksamma. Men då fick vi höra att det inte har någon normativ effekt på samhället att stifta en sambolag; det var helt okej.

Nu talar man om att man vill ha en lag om partnerskap på grund av att den har en normativ effekt, vilket också vi menar att den har. Men man ändrar alltså sin argumentation från fall till fall. Jag vill fråga Torgny Larsson hur det här kan gå till.

När det gäller barn och adoption blir min fråga till Torgny Larsson: Blir

det likadant med den frågan för Torgny Larsson och Socialdemokraterna som det måhända har blivit med den mening som jag läste upp tidigare och som även Socialdemokraterna stod för för sju år sedan? I den sades att äktenskapet mellan man och kvinna är ett grundmurat fundament i vårt svenska samhälle. Men tydligen ställer inte Socialdemokraterna upp på detta sju år efteråt.

Jag vill också påminna om att majoriteten i Partnerskapskommittén faktiskt öppnade för vinklingen att man skulle se frågan om adoption av barn i ett vidare perspektiv. Det finns ju ett antal förespråkare för partnerskap som helt öppet talar om att adoption av barn blir nästa steg.

Min fråga till Torgny Larsson är: Kan vi lita på att Torgny Larsson och Socialdemokraterna inte också på denna punkt ändrar åsikt när det passar?

Anf. 82 TORGNY LARSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är mycket intressant att Chatrine Pålsson tar upp sambolagen. Det var tydligen sju år sedan, alltså 1987, denna lag genomfördes. Men det är inte så att antalet samboförhållanden har ökat i så enormt hög grad.

Jag råkade prästvigas 1967 och har vigt ett betydande antal personer. Dessutom är jag intresserad av statistik och råkar komma ihåg att det var just år 1967 som antalet äktenskap i vårt land började minska. De minskade under ca 20 år mycket kraftigt. Samboförhållanden började alltså förekomma ganska långt innan den nuvarande sambolagstiftningen kom till.

Jag kommer väl ihåg den debatt som fördes om sambolagstiftning. Ett enligt min mening starkt argument för lagen var att man på ett praktiskt sätt ville försöka lösa frågor som gällde människor som levde i samboförhållanden. Somliga av dem råkade faktiskt ganska illa ut. Därför såg jag lagen som en stor fördel. Men samboförhållanden fanns alltså innan lagen kom till.

När det gäller barn och adoption är min övertygelse – utifrån den kunskap som jag har i dag – att homosexuella inte skall kunna adoptera. Jag kommer dock att lämna riksdagen om några dagar och kan naturligtvis inte tala för vad Socialdemokraterna kommer att göra i framtiden. Men jag har uppfattat det som att detta är den ståndpunkt som det socialdemokratiska partiet intar. I övrigt ber jag Chatrine Pålsson att fråga Maj-Lis Löw eller någon annan som representerar utskottet.

Anf. 83 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Det var i första hand inte för att antalet sambor skulle ha ökat eller minskat som jag gjorde denna jämförelse, men kanske uttryckte jag mig oklart. Det var mest med anledning av att argumentet här och nu för att lagstifta om partnerskap är att det skulle ha en så normativ effekt på samhället att denna grupp plötsligt inte skulle diskrimineras längre. Det var i det avseendet som jag tog upp jämförelsen med sambolagen.

Frågan om adoption av barn skall tillåtas eller inte är litet oroväckande, och uppenbarligen finns det olika åsikter om detta. Men barn behöver ju en mamma och en pappa, och det kommer de att göra även år 2000. Det är angeläget att dessa många, oerhört viktiga saker inte kan ändras från år till år.

Anf. 84 TORGNY LARSSON (s) replik:

Herr talman! Också jag är också övertygad om att det är av mycket stort värde att ha både en mamma och en pappa. Tyvärr ser verkligheten inte alltid ut så. Det finns oerhört många barn som endast har en förälder.

I övrigt vill jag bara hänvisa till det jag sade förut om att det är min övertygelse att det inte är rimligt att homosexuella skall kunna få adoptera barn.

Jag är inte lika övertygad som Chatrine Pålsson om den normativa effekten. Jag har tyckt att det varit mycket intressant med de många samtal som jag har haft den senaste tiden. Människor har ringt mig och varit övertygade om att det är fel att införa en sådan här lag. Då har jag brukat säga, när jag har haft tid att prata med dem: Känner du någon homosexuell? Har du talat med någon homosexuell? Då är det vanliga svaret att det gör man inte. Man plockar fram något bibelcitat här eller bibelcitat där. Är man litet smartare hänvisar man till någonting annat. Men i grunden ligger ett slags värdering som innebär någon form av nedvärdering av människor som har en annan sexuell läggning än man själv har.

Anf. 85 LOTTA EDHOLM (fp):

Herr talman! Homosexuella har alltid varit en bespottad grupp i samhället. Allt från avrättningar och tortyr till diskriminering har förekommit genom tiderna. Här i Sverige försvann sjukdomsstämpeln för bara ca 15 år sedan.

Trots förföljelserna har homosexuella alltid funnits, så också i dag. Runt omkring oss finns det människor vars kärlek förnekas och bespottas. Det är om de här människorna debatten handlar. Den handlar inte om lagparagrafer, utredningar eller motionsrätt. Den handlar om människor, människor som nu äntligen ges en möjlighet att visa omvärlden att deras kärlek är lika mycket värd och betyder lika mycket som den heterosexuella kärleken. Ytterst handlar det om människors lika värde.

Dagens debatt handlar också om trygghet. För oss som är gifta eller samboende är tryggheten självklar. Vi vet att våra anhöriga kan leva tryggt även om vi själva skulle dö. Vid en eventuell skilsmässa får vi dela lika på tillgångarna. Den här tryggheten har inte homosexuella. En person vars sambo dör kan tvingas lämna lägenheten, trots att han eller hon har bott där i många år. Dessutom får gemensamma ägodelar lämnas om kvitto på dem saknas.

Homosexuella kan heller inte teckna försäkringar för sin sambo. Det är orimligt och visar att dagens lagstiftning diskriminerar homosexuella. Partnerskap för homosexuella kan råda bot på de praktiska orättvisor som finns.

Självfallet spelar partnerskapet också en viktig roll för normerna i samhället. Med den här lagstiftningen säger staten att homosexualitet inte är något klandervärt.

I en debatt om skolfrågor hösten 1992 sade jag att jag trodde att fördomarna mot homosexuella minskat. I dag är jag inte så säker längre. Under de senaste veckorna har jag fått många brev i frågan, från både sådana som är positiva och sådana som är negativa till partnerskap. Gemensamt för de negativa är en stark rädsla, men också fördomar. Breven inleds ofta med någon fras om att man inte bör lägga sig i hur andra människor lever sina liv, för att sedan övergå i långa stycken med fördömanden av homosexuella. Den

Prot. 1993/94:119

7 juni 1994

Registrerat

partnerskap m.m.

toleranta syn som inleder breven sveps snabbt i väg av fördomar och ibland av rent hat.

Tidningen Dagen tillhör de mest hatiska och öppet fientliga mot allt vad homosexualitet heter. Här om veckan sjönk tidningen så djupt att den jämförde sexuella övergrepp mot barn och incest med partnerskap för homosexuella. Det är inte bara en oförskämdhet mot de homosexuella, utan framför allt en oerhörd förolämpning mot alla de barn som utsätts för sexuella övergrepp.

Övertonerna i den här debatten har gjort mig alltmer övertygad om att det är rätt att rösta ja till partnerskap.

Holger Gustafsson bad oss i inledningen av debatten att noga överväga vårt ställningstagande. Det har jag verkligen gjort. Under många år har jag aktivt arbetat för partnerskap, både inom Folkpartiet här i riksdagen och genom argumentation i medierna. På senare tid har jag blivit alltmer övertygad. De hatiska breven och telefonsamtalen har alltså haft motsatt effekt.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Anf. 86 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Tiden rinner undan, så jag skall fatta mig mycket kort. Jag vill först understryka att jag till fullo instämmer i de anföranden som Elisabeth Persson, Bertil Måbrink, Maj-Lis Lööw, Ingela Mårtensson m.fl. har framfört, där en rad av de viktiga principiella synpunkter som finns i det här ärendet för att i dag fatta beslut om partnerskap redan påtalats.

Det jag vill lyfta fram är några ytterligare aspekter på det kristna budskapet. I den här debatten har Bibeln många gånger tagits till intäkt för att gå emot en partnerskapslag. Torgny Larsson har tidigare berört den frågan och även visat på att det inom kyrkan finns mycket olika uppfattningar om den här saken.

Det jag vill lägga till, där jag såsom kristen blir rätt skrämmd, är hur Bibeln av många av dem som bekämpar det här förslaget används som ett slagträ. Vi kan hitta citat i Gamla testamentet som klart talar emot homosexualitet och fördömer detta. Men vi kan också hitta många citat som talar om kärleken till nästan och att kärleken står över allt. Jag tror att vi skall akta oss för att använda bibelcitat till att slå varandra i huvudet med.

Jag skulle också vilja ta upp den fråga som Holger Gustafsson och flera andra – de som har reserverat sig i det här ärendet – har varit inne på, nämligen att det är av formella skäl man inte vill ta ställning till ett lagförslag i dag. Jag menar att det inte kan vara annat än svepskäl, eftersom det är mycket tydligt att man från det hållet inte har sagt att man i dag är villig att fatta ett principbeslut i frågan för att därefter låta regeringen och en ny riksdag återkomma med frågan. Om skälen var formella borde man självklart ha gjort det.

Jag vill till slut ta upp ytterligare en fråga i det här ärendet. Det gäller frågan om valfrihet. Vi som väljer att leva i ett heterosexuellt förhållande har möjlighet att välja. Vi kan välja att gifta oss, och vi kan välja att leva tillsammans utan äktenskapets helgd. Men av dem som i alla andra sammanhang talar om hur viktigt det är med normer i samhället förnekas i dag homo-

sexuella att registrera sig, att ordna sina förhållanden. Jag har mycket svårt att förstå varför man kan tala om valfrihet i en rad andra sammanhang, men att det på det här området inte skall finnas valfrihet. Det tycker jag är ett annat starkt argument som inte har kommit fram i den här debatten.

Därmed, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och även till meningsyttringen av Elisabeth Persson.

Anf. 87 ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Jag vill börja med att till Fredrik Reinfeldt säga att jag tycker att hans inlägg i debatten var mycket bra. Tack för det.

Med våra hjärtan skall vi sätta reglerna, sjunger sångaren Dan Hylander i en av sina sånger. Med våra hjärtan skall vi också fatta politiska beslut.

Frågan om registrerat partnerskap, som vi debatterar här i dag, är för mig och för många andra en viktig fråga. Den är viktig därför att den handlar om människors förutsättningar att leva ett värdigt och respekterat liv.

Jag har vuxit upp inom arbetarrörelsen i ett traditionellt brukssamhälle. Jag har också vuxit upp i ett hem med en kristen och aktiv mamma. Mina föräldrar har precis som så många andra föräldrar till stor del format min syn på människan och mina värderingar. Jag har känt den sociala kontrollen, intresset för vad som händer på bruket. Jag har hört diskussionerna bakom gardinerna när något nytt eller ovant har visat sig. Jag vet vilken generositet det finns bland människorna där, vilken ödmjuk inställning till livet som många bär på, glädjen över att få leva och dela vardagen med någon. Jag vet också vilka fördomar som växer bakom rädsla och okunskap.

Som politiker ser jag det inte som min uppgift att blåsa under och legitimera fördomar, utan att se bakom dem, förklara och komma med andra infallsvinklar. Det finns en intolerans mot de homosexuella i vårt samhälle. Delar av den argumentation som i dag har använts i denna debatt legitimerar den intoleransen. Då accepterar vi den hets mot en minoritet som det faktiskt är fråga om, precis som det har hetsats mot flyktingar och handikappade i andra frågor. Jag ställer inte upp på det.

Den konservativa och föräldrade syn på homosexualiteten som jag tycker att kds representerar är något som jag för alltid vill förpassa till historiens vindschammare. Den är en ny tid nu, en upplyst och öppen tid, som förutsätter verkliga och upplysta beslut.

Vi vet att det runt om i vårt land bland kvinnor och män från olika yrkesgrupper finns flera åsikter om förslaget. Vi vet också att en stor majoritet av folket tiger och samtycker. Alla har inte lust att engagera sig i frågan. De tycker inte att det berör dem.

Som ung i denna riksdag vill jag också säga att reaktionerna kring förslaget till viss del är en generationsfråga. Det är fler medelålders och äldre som har upprörts än yngre människor. Många unga tycker inte att detta är något konstigt. Varför skall inte var och en själv få välja vilket liv man vill leva, om det nu är så att någon av oss väljer den vi blir kär i?

Vi vet att det inte handlar om hokus pokus då människor är homosexuella. Det är inte sjuka eller onda människor som blir homosexuella. Det är inte något man kan sluta att vara helt apropå, och det är inte något som man kan

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

frälsas ifrån. Det är vanligt folk som finns runt omkring oss. Det är kompisar, som Kent Carlsson, som vi tycker om och som vi inte vill försvåra livet för.

Ingen av oss kan säga oss representera vare sig sanningen eller hela folket. I dag handlar det om vad vi själva tycker och om vi själva är beredda att låta andra leva sitt liv som de vill leva det. För mig handlar den här frågan om jämlikhet. För mig är möjligheten till ett registrerat partnerskap en självklarhet i ett demokratiskt samhälle.

Vi vet att homosexualiteten finns. Det är inte något som smittar, utan det är ett sätt att leva. Min uppgift som politisk företrädare är inte att försvåra för människor att leva sina liv lyckligt, utan tvärtom att underlätta för det goda livet.

Vi behöver ett öppnare och mjukare samhälle. Inte ett samhälle som reglerar känslor och värderar liv utifrån egna begrepp om vad som är moraliskt rätt och etiskt riktigt. Vi behöver mer förståelse för varandra, inte mindre.

Ett införande av en lag om registrerat partnerskap innebär inte slutet på vare sig heterosexualiteten eller det traditionella äktenskapet. Det kan aldrig bli fallet. Att vi inför denna lag kommer inte att locka fler människor att bli homosexuella. Förhoppningsvis får vi fler som vågar visa att de är homosexuella, vågar stå för det och teckna detta avtal. Men det är en annan sak.

Genom att införa lagen om registrerat partnerskap visar vi att samhället accepterar detta sätt att leva. Men fortfarande finns så många fördomar kring homosexualiteten att ingen för skojs skull väljer det sättet att leva, om man inte vill jäklas tillräckligt mycket med sig själv. Det är modiga och starka människor som vågar leva litet udda och bryta mot majoriteten.

Ju fler fördomar som finns, desto modigare, starkare och stoltare måste människor vara gentemot kompisar, familjen, arbetskamraterna, men också gentemot övriga samhället. Nu är det dags för oss att fatta ett lika modigt politiskt beslut och sätta oss över de fördomar som vi vet finns.

Alla vi som nu skall rösta: Rösta inte emot detta lagförslag på grund av egna fördomar, skepsis eller rädsla för att det är något fel eller något konstigt! Det blir så konstigt som vi gör det till. De homosexuella finns här liksom vi alla andra. Försvåra och mörklägg inte deras liv genom att skjuta upp beslutet! Låt dem stå för det liv de själva väljer att leva. Låt dem bara få sjysta möjligheter till det.

Herr talman! Detta är inte något stort steg för mänskligheten i stort. Det handlar om en minoritet, och det kommer alltid att vara en minoritet. Men det är ett viktigt beslut för den minoriteten. Låt den få detta beslut i dag, och säg ja till utskottets förslag!

Anf. 88 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag vill så vänligt som möjligt försöka att rätta till de felaktigheter som jag tycker att Ulrika Messing sade. Min första fråga till Ulrika Messing är: På vilket sätt har vi kristdemokrater i dag hetsat mot homosexuella? Jag vill ha något konkret exempel på det.

Jag har bett om respekt för vår åsikt, och jag har sagt att jag respekterar andras åsikter. Den teologiska diskussionen har inte heller den förts av oss kristdemokrater. Vi brukar försöka skilja på detta. Det är andra företrädare i debatten i dag som har fört den och tagit lösryckta meningar.

Man har också generellt anklagat tidningar, inte minst tidningen Dagen. Jag tycker att man bör vara nyanserad när man företräder en linje som vill ha respekt, förståelse och medkänsla och inte generalisera så grovt som jag tycker att Ulrica Messing gjorde.

När det gäller diskriminering av homosexuella har jag och vi kristdemokrater många gånger sagt att vi måste med all kraft motarbeta detta. Men att tro att man gör det genom en partnerskapslag är att förenkla problemet.

Jag tror att detta handlar om respekt för varandra, för varandras olikheter och det vi i skolan kan lära barn. Det är vad kristen etik i skolan handlar om, att respektera varandra utifrån vad vi är. Det handlar om att informera och att ha en mjuk framtoning i debatten, så att man inte hetsar upp den. Då är risken för diskriminering betydligt större.

En annan sak är att se till att nuvarande lagstiftning följs så mycket det bara är möjligt, osv. Men här verkar det som att flera företrädare menar, att om man säger nej till partnerskap diskriminerar man homosexuella. Detta är fel.

Anf. 89 ULRICA MESSING (s) replik:

Herr talman! Jag är inte så säker på att Chatrine Pålsson har rätt i det hon säger i sin slutkläm. Om Chatrine Pålsson precis som jag anser att det är fel att diskriminera människor undrar jag varför Chatrine Pålsson inte kan tänka sig att ge de homosexuella – som i och för sig är en minoritet, men en viktig minoritet – samma rättigheter som vi som är majoritet har. Det är för mig ett sätt att diskriminera människor.

Chatrine Pålsson undrar också när jag ansett att kds-företrädare har hetsat mot homosexuella. Jag kan ta exemplet när Chatrine Pålsson själv var i Bollnäs i höstas, och då jag deltog i och lyssnade på debatten. Jag tyckte att Chatrine Pålsson och andra företrädare för det kristdemokratiska partiet på många områden i hög grad hetsade många människor som var där.

Det resulterade också i, och det vill jag ha sagt i denna kammare, att lokala kds-företrädare hoppade av sitt parti, därför att de inte ställde upp på den linje som kom fram i den debatten.

Anf. 90 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag skall börja med det sista. De har varit mycket diskussion om debatten i Bollnäs. Jag frågade Ulrica Messing om vad hon hade hört i denna kammare i dag. Det jag undrade var på vilket sätt vi kristdemokrater i dag – nämligen Holger Gustafsson, jag och Ingvar Svensson – har hetsat.

Beträffande tanken om att det inte skall vara ett partnerskap har vi velat diskutera möjligheter. Vi vill att regeringen skall utreda hushållsgemenskap, som man skall kunna ansöka frivilligt. Där skulle också homosexuella inkluderas.

Sedan vill jag påminna Ulrica Messing om att vi lagstiftare inte bedömer och värderar känslor. Vi har en lagstiftning där äktenskapet mellan man och kvinna är ett fundament – och det är det först och främst för barnens skull.

Anf. 91 ULRICA MESSING (s) replik:

Herr talman! Jag måste säga till Chatrine Pålsson att det inte är någon skillnad för mig om man hetsar folk i denna kammare eller på torget i Boll-

näs. Som politisk företrädare har jag de åsikter jag har. De bör man stå för både internt och externt. Det borde kanske Chatrine Pålsson tänka på.

Jag tycker att förslaget om hushållsgemenskap i och för sig är ett förslag som vi kan titta på. Det är möjligt att det skulle underlätta för kusiner, klasskamrater osv. att få teckna ett avtal om hushållsgemenskap. Men detta är två olika saker.

Förslaget om registrerat partnerskap, som vi skall rösta om i dag, har lagts fram med kärleken som utgångspunkt, dvs. att två människor av samma kön älskar varandra och har valt att leva ihop. Det är inte framlagt bara för att lösa praktiska frågor. Detta är två olika saker. Jag är beredd att även diskutera hushållsgemenskapen, men det är en annan fråga, Chatrine Pålsson.

Anf. 92 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Ärade ledamöter! Jag vill börja med att bemöta Lennart Fridén som tyvärr inte är kvar här längre. Han sade tidigare under dagen att denna fråga inte är en generationsfråga. Jag skulle vilja säga att han har fruktansvärt fel. Vi skulle kunna titta på hur kammarens yngre ledamöter kommer att rösta. Jag tror att de yngre ledamöterna här, precis som de yngre människorna i samhället utanför, har en betydligt mer tolerant och vidsynt inställning till verkligheten. Vi är uppvuxna i ett samhälle där vi har blivit skolade i respekt för alla människors lika värde.

Det är därför som jag i denna fråga kan instämma i så gott som vartenda ord Fredrik Reinfeldt, Lotta Edholm, Karin Pilsäter och Ulrica Messing har sagt här i dag, vilket jag inte brukar kunna göra speciellt ofta. Vi har den gemensamma grundsynen om alla människors lika värde. Tyvärr är debattordningen här i kammaren sådan att alla vi som är litet yngre råkar hamna på slutet. Därför blir debatten litet snedvriden.

Det diskuteras om lagen och förslaget kommer att ha en normativ effekt. Ja, det kommer de att ha. Det är någonting som vi skall vara glada och stolta över. Vi pekar ut att vi inte gör skillnad på olika sorters kärlek mellan två individer. Alla skall ha lika rätt att manifesteras sin kärlek.

Jag vill passa på att läsa högt ur en motion som kammaren har behandlat tidigare i år, och ganska positivt t.o.m. Den lyder så här i utvalda stycken: "Familjen har inte bara praktiska och ekonomiska funktioner, vilka i sig inte är oviktiga, utan också betydelse för den mänskliga mognadsprocessen. I den lilla gemenskapen möter medlemmarna kärlek, omtanke, förståelse, tålamod och ansvar. Det är främst i familjegemenskapen som värdemönster, normer och vägledande etik kan överföras från generation till generation. En människas inre styrka har ofta ett samband med kvaliteten i närmiljön."

Jag skulle kunna gå vidare i motionen och peka på yngre människors värderingar. "Det nära familjelivet har hög prioritet bland ungdomarna, enligt de undersökningar som har gjorts. Familjen och de sociala relationerna har en högre rangordning bland kvinnor än män.

'Morgondagens värderingar' av Jegers/Lindgren bekräftar denna tes: 'Hem och familj har en oerhörd betydelse. Så gott som alla anser att det är bra att familjelivet betonas mer! Och i stort sett ingen säger emot. Det är något att ta fasta på.'

Då kan man fundera över vem det är som har skrivit denna motion. Det

är ledamoten Ingvar Svensson från kds. Några av er har säkert läst Ingvar Svenssons debattartiklar på DN Debatt. De har citerats tidigare i debatten. Motionen slutar med familjestabiliteten. Slutklämmen är: "Regeringen bör därför ges i uppdrag att ta fram ett långsiktigt program för familjestabilitet."

Det gällde inte alla. Det gällde bara några. Det gällde bara vissa familjer. Det gällde bara de familjer där Ingvar Svensson tyckte att det var riktigt och rätt och inte dem som faktiskt älskar varandra och där det finns kärlek mellan två personer.

Det är den andra frågan som vi kan diskutera här. Vad är äktenskapet? Vad är registrerat partnerskap? För de flesta människor är det antagligen ett uttryck för kärlek. När jag en gång skall gifta mig kommer jag att göra det av kärlek och inte på grund av att det är en ekonomisk eller juridisk fråga, vilket vissa debattörer tidigare i dag har hävdad. De hävdar det tydligen t.o.m. inför sin svärmor. Jag förstår nästan att svärmor blir litet upprörd. Det skulle jag också bli.

Det här förslaget visar tolerans. Det gör faktiskt att människor får chansen att visa och manifesteras sin kärlek. Det tycker jag inte Sveriges riksdag skall ha något emot. Åtskilliga talare har tidigare talat om den intolerans som vi alla har mött när den här frågan har diskuterats. Jag tror att vi alla har fått brev och telefonsamtal som faktiskt andas ganska mycket intolerans.

Jag tycker att det handlar om att man som politisk företrädare är ansvarig för det man säger. Där vill jag ge Ulrica Messing stöd. Mitt parti m.fl. har kritiserat framför allt ett parti för att understödja flyktingfientliga strömningar i samhället genom generaliserande uttalanden. När man talar om hur homosexuella män beter sig sprider man exakt samma värderingar. Det är oerhört generaliserande. Man gör exakt samma sak som det parti som vi talade om tidigare har gjort mot flyktingar.

I den här intoleransen finns det en tendens till att vilja gå emot det som är litet avvikande. Det kan vara de som är avvikande för att de har en annan hudfärg, de som är litet avvikande för att de har en annan sexuell läggning och de som är avvikande för att de har någon form av handikapp. Det är egentligen den grundläggande frågan som detta handlar om – toleransen och viljan att undvika A-människan som skall se likadan ut och inte avvika. Det är den sanna striden om den ultimativa kollektivismen kontra individualismen. Jag står gärna på individualismens och toleransens sida i den här frågan.

Sedan har det förts en diskussion om att reservationen som vi skall rösta om handlar om att vi skall skjuta upp det hela. Man har gjort en bred reservation så att alla som är det minsta tveksamma skall kunna rösta för den. Denna argumentation är ganska ofta återkommande. Man säger att det inte är rätt läge nu. Det är fel just nu, men det blir rätt sedan någon gång. Det är alltid samma sak. Det skall alltid ske någon annan gång. Besluten skall alltid fattas senare. Så är det inte.

Den här frågan har utretts. Den har stötts och blötts. Det är faktiskt läge att gå till beslut nu och visa handlingskraft. Vi får inte begrava frågan i ytterligare en utredning eller, vilket sannolikt vissa ledamöter ännu hellre vill, begrava den för all framtid. Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

Anf. 93 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Herr talman! Martin Nilsson och flera av de senare talarna har talat mycket om kärlek, tolerans och att vi inte skall diskriminera. De försöker genom detta att skapa en sida i debatten till skillnad från de andra. Detta är ett stort felgrepp. Jag vågar säga att ingen i kammaren vill motarbeta ett främjande av kärlek och tolerans. Ingen vill heller främja diskriminering.

Det har sagts att det handlar om kärlek och inte om lagar och paragrafer. Det kanske är så. Martin Nilsson har kanske rätt.

Men man begär lagar och paragrafer. Lagutskottet har tagit fram ett sådant förslag. Vi reservanter har en övertygelse om att dessa lagar inte är bra. Det är vad vi reservanter har som gemensam, bred plattform.

Jag har flera gånger sagt att en del inte alls vill ha lagstiftning, därför att de tror att det inte handlar om lagar och paragrafer. Andra kanske vill vänta för att förädla lagstiftningen kvalitetsmässigt, göra små justeringar. Vi är överens om att det inte är rätt tidpunkt i dag. Frågan är om man inte skall vara litet eftertänksam och inte bara tänka att det viktigaste är att man skjuter just nu, utan att man också skjuter rätt. Det är vad reservanterna vill. Det är därför vi hänvisar till den formella delen i vår reservation. Vi menar att man skall försöka att inte falla för känslorna just nu. Det verktyg som ni begär är ju lagar och avtal.

Anf. 94 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Den rent formella gången när det gäller Lagrådet osv. har diskuterats tidigare under dagen. Vad jag konstaterade i mitt inlägg var att det alltid skall ske någon annan gång, inte just nu. Jag ställer mig frågan: När är "en annan gång" och vilket är det alternativa förslaget? Jag tycker att det hela tiden pågår en uppskjutandeprocess. Hela den tid som Partnerskapskommittén arbetade sade man: Det är inte möjligt nu, vi måste avvakta utredningen och se vad den ger.

Nu har vi en utredning. Vi har ett lagförslag som är i högsta grad acceptabelt. Då säger man återigen att vi måste vänta, utan att precisera vad det är vi skall vänta på och hur länge. Det är väl ett rättmätigt krav att få reda på när det blir något annat. När kommer ert förslag?

Anf. 95 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag hoppas att jag, utan att gå händelserna i förväg, kan tolka reservanterna som att det vi vill vänta på inte är en osäker framtid. Vi vill se ett förslag med en större bredd och djupare förankring, inte med siffrorna 7-8 eller knappaste möjliga marginal i utredningen. Vi vill ha ett förslag som kammaren i större omfattning kan ställa sig bakom, ett förslag som vi känner har en förankring också bland människor utanför denna kammare. Det är detta vi vill nå fram till. Då är det dags att komma till skott.

Anf. 96 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall nöja mig med att konstatera helt kort att de partier här i riksdagen som i dag säger sig vara beredda att stödja partnerskapslagen i opinionsundersökningarna har stöd hos över 60 % av svenska folket. Vi har väl ändå något slags tilltro till opinionsundersökningar. Jag tror att det finns

ett stöd. Allt annat är en konstruktion som inte har gett något som helst utslag i verkligheten.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

Anf. 97 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Det som fick mig att rusa hit var att Martin Nilsson hade vänligheten att tala om att han hade lyssnat på mig tidigare. Han hade nog inte lyssnat riktigt bra. Han sade att jag hade sagt att detta inte är en generationsfråga. Jag hävdar fortfarande att det inte är det. Det finns de som är elaka och t.o.m. säger att det är en degenerationsfråga, men jag vill inte gå så långt.

Det som är något uppretande är att Martin Nilsson hävdar att den generation som består av oss förstockade fyrtiotalister inte är uppfostrad i tolerans, medan däremot Martin Nilsson och hans generation är det – med viss generalisering. En del andra har här åberopat bl.a. kristen bakgrund. När jag som liten gosse gick i söndagsskolan fick vi lära oss att sjunga "gul och röd och vit och svart, gör detsamma har han sagt". Det sitter fortfarande mycket djupt hos mig. På den tiden sparkade man inte på dem som låg. Vi gick inte ut och "knackade" folk för att de hade avvikande utseende. Jag tycker att man skall vara försiktig när man bedömer vilken generation som har gjort vad eller står för olika värderingar.

Det finns många i Martin Nilssons egen ålder som har olika uppfattningar i denna fråga, på samma sätt som det finns det i min ålder. Jag umgås med ganska många människor i Martin Nilssons ålder och kan konstatera att jag där inte finner någon majoritet för det ställningstagande som Martin Nilsson tycker att vi skall inta här i dag.

Martin Nilsson åberopade opinionsmätningar. Efter många undersökningar genom åren vet vi att partierna ibland mycket dåligt representerar sina medlemmars och sympatisörers åsikter i enstaka frågor. Dra inte för stora växlar på opinionsundersökningar, Martin Nilsson.

Anf. 98 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att detta är en generationsfråga. Självfallet kan man hävda att ungdomar inte är speciellt toleranta, när man ser bråk som gäller invandrare och flyktingar osv. Det fanns bråk även i tidigare generationer på annat sätt. Jag tror att ungdomar i dag generellt sett är mer öppensinnade, mer toleranta, än vad tidigare generationer varit. Det säger jag inte för att fördöma tidigare generationer. Jag tycker att de partier som i dag röstar för partnerskapslagen utgör ett ypperligt exempel på att man kan vara äldre och vara tolerant och vidsynt.

Värderingar och tankegångar förändras över tiden. Det tror jag man kan säga om man ser på undersökningar. Om man inte har förmåga att ta till sig de undersökningar som finns, Ungdomsbarometern osv., då tror jag att man har ett felaktigt synsätt.

Sedan kan man alltid diskutera vem som är mest ute bland ungdomar. Göte Jonsson och jag hade en sådan debatt för inte så länge sedan. Jag tänker inte hävda att jag är ute bland ungdomar mer än vad Lennart Fridén är, även om jag tror att så är fallet. Förra veckan var jag ute på en gymnasieskola i Jönköping, ett av de mer frireligiösa områdena. Där kanske man skulle för-

*Registrerat
partnerskap m.m.*

vänta sig att detta förslag skulle väcka en stor debatt och vrede. Jag konstaterade att det fanns ett oerhört starkt stöd. Ungdomarna där var starkt för detta förslag. Det är möjligt att de inte var representativa, men jag tror att de var det. Jag tror att ungdomar är beredda att acceptera allas lika värde och att acceptera kärlek såsom den är.

Anf. 99 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att acceptera allas lika värde men samtidigt att vi är olika.

Martin Nilsson kanske besökte samma skola i Jönköping som jag var på nyligen, den skola som jag en gång i tiden gick ut ifrån, för 30 år sedan. Martin Nilsson gör sig återigen skyldig till generaliseringar. Det är inte alls säkert att det är mera frikyrkligt i en gymnasieskola i Jönköping än på andra ställen.

Martin Nilsson generaliserar över huvud taget och säger att ungdomar är öppnare nu. Jag vågar nog hävda att många ungdomar i dag i enstaka frågor är mer slutna. Sedan är det en annan sak att vara öppen för i stort sett vad som helst. Ett samhälle utan fasta värderingar, där allting är relativt, finns all anledning att motverka.

Det finns ett gammalt talesätt som lyder: Den som inte är radikal när han är ung har inget hjärta, och den som inte blir konservativ när han blir äldre har ingen hjärna. Jag får hoppas att Martin Nilsson växer till i visdom så småningom.

Anf. 100 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Vem som växer till i vad kan vi säkert diskutera vid något annat tillfälle. Jag tror inte att ungdomars tolerans och vidsynthet med nödvändighet leder till normlöshet, vilket är något slags genomgående tendens i denna debatt. De som har ett tolerant synsätt betraktas som normlösa. Jag menar att det tvärtom är en norm att tycka att samhället och de lagar som skall finnas i samhället skall respektera kärlek mellan två människor. Det är den högsta och finaste normen ett land kan besluta om i sina lagar. Det är ett dåligt argument som Lennart Fridén kommer med – ursäktat angreppet, men jag tycker faktiskt att det är det.

Sedan kan man diskutera vidare om ungdomar. Jag refererar till de undersökningar som finns. Jag tror faktiskt att de ger det resultat som jag har talat om, om Lennart Fridén studerar dem.

Anf. 101 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Låt mig redan från början deklarerat att jag är för ett registrerat partnerskap för homosexuella.

För mig som liberal och kristen finns det inga hinder för en av samhället legitimerad homosexuell samlevnad. Det står för mig inte på något sätt i strid med Bibelns kärleksbudskap. Synd i biblisk mening är att leva själviskt och kärlekslöst. Det har inget med hetero- eller homosexuell samlevnad att göra. Vem av oss, oavsett läggning, är för övrigt beredd att kasta första stenen?

I höstas ägde en stor manifestation mot partnerskap rum på Brotorget i Bollnäs, som nämndes för en stund sedan. För mig avslöjade den en oförson-

lighet och en närmast fanatisk kärlekslöshet, inte bara mot tanken på registrerat partnerskap utan också mot homosexuella.

När jag själv i lokalpressen aktivt försvarade mitt ställningstagande för registrerat partnerskap och angrep de fruktansvärda attityderna mot homosexuella fick jag ytterligare bevis på denna oförsonlighet, liksom i den hetska lobbyverksamheten de sista veckorna. Det är en oförsonlighet som man på DN:s debattsida förra veckan kunde konstatera har säte också i denna kammarare.

Herr talman! Jag kan instämma helt i Georg Anderssons finstämda anförande tidigare i debatten. Trots det kommer jag inte i dag att kunna medverka till att nu föreliggande lagförslag antas.

Utgångspunkten för det nu föreliggande förslaget är uppenbarligen att så långt möjligt likställa partnerskap och äktenskap – till form såväl som till rättsverkningar. Bakom det tycks ligga en syn att samhället inte skall se anorlunda på homosexuell än på heterosexuell kärlek. Det anser inte heller jag att samhället skall göra.

För mig är emellertid inte äktenskapet något samhälleligt gillande eller någon uppskattning eller uppmuntran. Det är en rättslig reglering som tar sikte särskilt på barnet, vilket förvisso är en följd av heterosexuell samvaro.

Jag kan inte se att samhället skall sanktionera *någon* sexuell läggning eller samlevnadsform. Så länge det gäller myndiga människor och inte skadar någon skall samhället förhålla sig neutralt. Det är således inte en rättvisefråga med registrerat partnerskap utan en fråga om trygghet för de ingående parterna, och särskilt för den svagare parten. Det är det jag skulle vilja medverka till.

Herr talman! Nu har utskottet valt att utforma lagförslaget med utgångspunkt i äktenskapslagstiftningen. Rättsverkningar åstadkommes genom en teknisk parallellitet. Åtminstone inledningsvis hänger man på några undantag i ett avslutningskapitel.

Orsaken till denna konstruktion tycks vara att det skulle varit mycket krångligare att nyskriva en lag från början, och att tiden inte medger detta. Det är säkert sant, men om man av rättviseskäl vill ha en fullständig jämförelse mellan partnerskap och äktenskap är det nu liggande förslaget det logiska första steget.

Det är ju just den långtgående jämförelsen med äktenskapet som motiverar att de särskilda undantagen skrivs in i lagen – särskilt när det gäller adoptionsfrågan. Just konstruktionen med undantag innebär att det fortsättningsvis framför allt är undantagen som skall motiveras i lagen.

Konstruktionen innebär att opinionsläget framgent kommer att avgöra i vilken utsträckning undantagen skall gälla – om alls. Visst är det så, att även om riksdagen i dag inte skulle fatta något som helst beslut står det kommande riksdagar fritt att lagstifta hur långtgående som helst. Men med denna konstruktion kommer vi redan i dag att sänka den principiella ribban för framtida diskussioner.

Herr talman! Det helt avgörande för mitt ställningstagande, och det som jag under inga omständigheter kan medverka till, är rätten att adoptera barn. Man säger att den frågan inte skall behandlas nu. Utskottet har förtjänstfullt slagit fast att det är barnets bästa som skall gälla. Men utskottet

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Registrerat
partnerskap m.m.*

lämnar ändå frågan öppen genom att konstatera att "en sådan bedömning bör inte göras i detta sammanhang".

Utskottet fortsätter: "Så länge det inte är vetenskapligt klarlagt att ett barns sociala och känslomässiga utveckling objektivt sett är lika garanterad i en familj med två mödrar eller två fäder med en inbördes sexuell relation som i en heterosexuell familj, saknas den grundläggande förutsättningen för att gemensamt föräldraskap skall kunna etableras i ett registrerat partnerskap, nämligen hänsynen till barnets bästa."

Därmed relativiseras frågan om adoption till att vara en fråga om vad vetenskap och gällande allmän rättsuppfattning säger för närvarande. Därmed kan ett beslut om registrerat partnerskap ses som en etapp i en tidskedja som leder i en riktning. Det blir en tidsfråga. Att medverka till detta genom den relativisering som utskottet ger uttryck för är för mig inte möjligt.

Herr talman! Utskottets reservanter ger mig absolut ingen anledning att tro, att de i något sammanhang skulle vara beredda att medverka till ett registrerat partnerskap. Bakom reservationens formalistiska uppläggning ligger uppfattningar och attityder som är helt främmande för mig. Det är min övertygelse att en lag om registrerat partnerskap för homosexuella som tar hänsyn till dessa invändningar hade varit möjlig utan alltför lång tidsutdräkt.

Låt mig avslutningsvis konstatera att om riksdagen i dag fattar beslut om denna lag, kommer det för mig att vara helt otänkbart att i framtiden medverka till att riva upp den. De människor som berörs av en ny lag om registrerat partnerskap måste kunna lita på vårt samhälles ställningstagande. Ett beslut som tas i dag är för mig ett oåterkalleligt steg.

Anf. 102 JOHN BOUVIN (nyd):

Herr talman! Kolleger! Vad är kärlek? Vad är normalt? Vad är naturligt? Vad är sexualitet? Det har vi diskuterat nu i fem sex timmar.

Partnerskap, äktenskap, tolerans, respekt för din nästa, lika värde – vi har pratat ganska länge om detta. Jag har varit i kammaren från och till och suttit på rummet och lyssnat. Jag är tvungen att gå upp i talarstolen och klargöra vad som i alla fall är min syn på saken. För mig handlar detta om normalt beteende och vad som är naturligt osv. Jag vill bara göra en liten liten kommentar och berätta vad en präst visade mig för ungefär ett och ett halvt år sedan.

Han sade: "Du John! Kan inte du på ett enkelt sätt försöka förklara vad det är frågan om när den här frågan kommer upp i riksdagen?" "Vad då?" undrade jag. Då gjorde han på följande sätt: "Du John, detta är icke normalt. Det går inte. Detta går inte heller. Men detta är normalt."

Så enkelt är det.

(Anförandet illustreras med obscena gester.)

Anf. 103 TREDJE VICE TALMANNEN:

Meningsyttringar från läktaren är inte tillåtna.

Anf. 104 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Med all respekt för den långa debatt som har pågått och för alla dem som har förberett inlägg vill jag trots allt göra ett kort inlägg i frå-

gan. Det gör jag med anledning av den kantring åt det jag upplever som missbruk av religiös argumentation som har framkommit i dagens debatt. Övertramp och brist på respekt hos troende rättfärdigar inte fler övertramp av andra personer.

Ulrica Messing sade om homosexualitet att det inte är någonting man kan frälsas ifrån. Ordet "frälst" betyder ungefär "räddad". Det har en religiös laddning genom det bruk ordet har. Här har också religionsargumentation använts. Jag vill helt enkelt utan pekpinnar ändå vädja om att inte behöva höra sådant från Sveriges riksdags talarstol, som jag hyser stor respekt för.

Detta uttalande kan jag som personligt kristen för mitt samvetes skull inte låta passera utan denna kommentar. Vi kristdemokrater har, oavsett personlig uppfattning i religionsfrågor – det är inte alla som är troende på det sätt man brukar mena i vår grupp heller – varit mycket noga med att skilja mellan politikens kompetensområde och kyrkans kompetensområde.

Politikens kompetensområde är de horisontella mellanmännsliga relationerna. Där jobbar vi, vare sig vi kallas kristna eller inte, utifrån vår övertygelse. Kyrkans arbete och uppgift är en annan, som inte vi skall blanda oss i.

I Ulrica Messings parti finns det ledamöter med personlig kristen tro som har deklarerat att de kommer att rösta för partnerskapet. Jag vill respektera deras ståndpunkt, även om jag har en annan. Men jag tror att även dessa reagerar när de hör en deklaration om att homosexualitet är någonting man inte kan frälsas ifrån. Jag vill skilja på partipolitiken och kyrkoverksamheten och hoppas slippa höra denna typ av uttalanden.

Jag vill framföra en vädjan om att inte trampa på den som, trots allt, genom en personlig kristen tro upplevt det som man själv kallar befrielse från en negativt upplevd homosexualitet. Många har gjort detta just med hjälp av kristen tro. Jag har själv varit i kontakt med sådana, och jag vill ha respekt för dem. Jag vill även ha respekt för den som har en annan uppfattning.

Anf. 105 ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Roland Lében reagerade mot ett uttryck som jag använde i mitt anförande, att homosexualiteten inte är något som man kan frälsas från. Jag kan ha förståelse för att Roland Lében kanske tycker att jag har fel, men jag tror inte att jag har det. Jag har mött det här argumentet i debatten. bl.a. från företrädare för Pingstkyrkan, där man säger att om de homosexuella säger ja, skall man frälsa dem.

Jag tror inte att det är så enkelt. Jag tror inte att homosexualiteten beror på ett enkelt val som man har gjort, på samma sätt som man väljer mellan att köpa Aftonbladet eller att köpa Expressen. Det är inte så enkelt att välja hur man skall leva sitt liv.

Anf. 106 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Jag vill bara säga en sak som kommentar till detta. Det är inte fråga om vad jag vet eller tror i det här fallet. Jag hänvisade till de människor som säger sig ha gjort denna erfarenhet. Den kan jag inte ta ifrån dem, och det kan inte heller Ulrica Messing göra. Jag tycker därför att det

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

Registrerat
partnerskap m.m.

vore klokt av oss att hålla oss till en sakligare argumentation. Jag tänker inte säga något ytterligare i detta replikskifte.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (lagstiftning om registrerat partnerskap)

1. utskottet

2. res. (m, c, kds, nyd)

Votering:

171 för utskottet

141 för res.

5 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 2 m, 21 fp, 4 c, 3 nyd, 12 v, 1 -

För res.: 72 m, 8 fp, 20 c, 25 kds, 15 nyd, 1 -

Avstod: 1 m, 2 fp, 2 c

Frånvarande: 10 s, 5 m, 2 fp, 5 c, 1 kds, 5 nyd, 2 v, 2 -

(Applåder från åhörarläktaren)

Anf. 107 ANDRE VICE TALMANNEN:

Meningsyttringar från åhörarläktaren är icke tillåtna.

Mom. 3 (utredning om hushållsgemenskap)

1. utskottet

2. men. (v)

Votering:

297 för utskottet

16 för men.

2 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 74 m, 30 fp, 24 c, 25 kds, 17 nyd, 2 -

För men.: 1 s, 1 fp, 2 c, 12 v

Avstod: 1 s, 1 nyd

Frånvarande: 11 s, 6 m, 2 fp, 5 c, 1 kds, 5 nyd, 2 v, 2 -

Tage Pahlsson (c) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU32 Ny lotterilag

Mom. 9 (frågan om vem eller vilka som skall få tillstånd att anordna spel på värdeautomater och den därmed sammanhängande frågan om fördelningen av överskottet på sådant spel)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Votering:

173 för utskottet

140 för res. 1

2 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 30 fp, 25 c, 25 kds, 17 nyd, 1 -

För res. 1: 128 s, 11 v, 1 -

Avstod: 1 nyd, 1 v

Frånvarande: 10 s, 5 m, 3 fp, 6 c, 1 kds, 5 nyd, 2 v, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU24 Försäljning av AB Tipstjänst till svenskt föreningsliv m.m.

Mom. 1 (försäljning av Tipstjänst)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

3. men. (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 2 (slopad lotteriskatt för Tipstjänst)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

171 för utskottet

135 för res. 2

10 avstod

33 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 25 c, 25 kds, 17 nyd, 1 -

För res. 2: 128 s, 1 fp, 1 nyd, 4 v, 1 -

Avstod: 1 fp, 1 nyd, 8 v

Frånvarande: 10 s, 5 m, 3 fp, 6 c, 1 kds, 4 nyd, 2 v, 2 -

Mom. 3

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 4 (bingoskatten och roulettskatten)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 5 (kasinospel i Sverige)

1. utskottet

2. res. 4 (nyd)

Votering:

291 för utskottet

19 för res. 4

7 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 74 m, 29 fp, 25 c, 25 kds, 11 v, 1 -

För res. 4: 1 m, 18 nyd

Avstod: 2 s, 1 fp, 1 c, 1 nyd, 1 v, 1 -

Frånvarande: 10 s, 5 m, 3 fp, 5 c, 1 kds, 4 nyd, 2 v, 2 -

UbU11 Utvecklingsplan för skolväsendet

Mom. 1 (segregationstendenser i skolan)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

3. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering:

131 för res. 1

12 för men.

173 avstod

33 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

176 för utskottet

141 för res. 1

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 30 fp, 26 c, 25 kds, 19 nyd, 1 -

För res. 1: 128 s, 12 v, 1 -

Frånvarande: 10 s, 5 m, 3 fp, 5 c, 1 kds, 4 nyd, 2 v, 2 -

Mom. 2 (utvärdering m.m. av vuxenutbildningen)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

300 för utskottet

13 för men.

1 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 75 m, 28 fp, 26 c, 25 kds, 18 nyd, 1 -

För men.: 12 v, 1 -

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 11 s, 5 m, 4 fp, 5 c, 1 kds, 5 nyd, 2 v, 2 -

Mom. 9 (lärarutbildningen)

1. utskottet

2. res. 6 (s)

Votering:

176 för utskottet

141 för res. 6

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 30 fp, 26 c, 25 kds, 19 nyd, 1 -

För res. 6: 128 s, 12 v, 1 -

Frånvarande: 10 s, 5 m, 3 fp, 5 c, 1 kds, 4 nyd, 2 v, 2 -

Mom. 11 (lärlingsutbildningen)

1. utskottet

2. res. 7 (s)

Votering:

176 för utskottet

141 för res. 7

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 30 fp, 26 c, 25 kds, 19 nyd, 1 -

För res. 7: 128 s, 12 v, 1 -

Frånvarande: 10 s, 5 m, 3 fp, 5 c, 1 kds, 4 nyd, 2 v, 2 -

Mom. 15 (invandrarelevs undervisning i hemspråk och svenska som andraspråk)

1. utskottet

2. res. 9 (s)

Votering:

175 för utskottet

141 för res. 9

1 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 30 fp, 26 c, 24 kds, 19 nyd, 1 -

För res. 9: 128 s, 12 v, 1 -

Avstod: 1 kds

Frånvarande: 10 s, 5 m, 3 fp, 5 c, 1 kds, 4 nyd, 2 v, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU14 Distansundervisning, m.m.

Mom. 5 (inrättande av ett distansutbildningsinstitut)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

175 för utskottet

140 för res. 2

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 74 m, 30 fp, 26 c, 25 kds, 19 nyd, 1 -

För res. 2: 127 s, 12 v, 1 -

Frånvarande: 11 s, 6 m, 3 fp, 5 c, 1 kds, 4 nyd, 2 v, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU15 Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1993

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU18 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU20 Vissa ändringar i skollagen

Mom. 2 (elevavgifter vid fristående särskolor)

1. utskottet

2. res. (s)

Votering:

170 för utskottet

141 för res.

5 avstod

33 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 27 fp, 25 c, 25 kds, 19 nyd, 1 -

För res.: 127 s, 1 m, 12 v, 1 -

Avstod: 1 m, 3 fp, 1 c

Frånvarande: 11 s, 5 m, 3 fp, 5 c, 1 kds, 4 nyd, 2 v, 2 -

Beslut om samlad votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att lagutskottets betänkanden LU32 och LU38 samt konstitutionsutskottets betänkanden KU18, KU43 och KU45 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

6 § Ändringar i aktiebolagslagen m.m.

Föredrogs

lagutskottets betänkande

1993/94:LU32 Ändringar i aktiebolagslagen m.m. (prop. 1993/94:196).

Anf. 108 CARIN LUNDBERG (s):

Herr talman! Under 1980-talet var antalet konkurser 5 000–6 000 per år. Under början av 1990-talet ökade de lavinartat för att 1992 nå oanade höjder, närmare bestämt 21 219. I konkursernas spår har rapporter om ekonomisk brottslighet strömmat in. Uppfinningsrikedomen när det gäller att ”sno åt sig” på andras bekostnad verkar obegränsad.

Ekonomisk brottslighet måste bekämpas på alla plan, såväl de moraliska, praktiska som lagstiftande planen. En del har gjorts och annat är under utredning. Här har Aktiebolagskommittén ett stort ansvar.

Ett sätt att skydda borgenärerna är att höja nivån på aktiekapitalet. Regeringen föreslår att aktiekapitalet skall höjas från nuvarande 50 000 kr till 100 000 kr för privata aktiebolag. Om vi hade följt konsumentprisindex sedan förra höjningen gjordes, skulle nivån ha varit 275 000 kr. Men med nuvarande arbetsmarknadssituation när vi på alla sätt skall stödja små och medelstora företag, och med hänsyn tagen till övergångstiden, som nu är fram till 1998, nöjer vi oss med 100 000 kr för dessa bolag.

Grundprincipen för aktiebolag är att delägarna inte har något personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser. De senaste årens erfarenheter när det gäller ekonomisk brottslighet och missbruk av aktiebolagsformen gör dock, att vi anser att det i vissa situationer av uppenbart missbruk kan vara befogat med ett personligt betalningsansvar för personer som står bakom ett aktiebolag. Högsta domstolen har tillämpat principen om ansvarsgenombrott, och liknande regler finns också i många andra länder.

Frågan om ansvarsgenombrott har tidigare diskuterats i lagutskottet och i denna kammare. Vi socialdemokrater vidhåller vår uppfattning att Aktiebolagskommittén borde få i uppdrag att utreda frågan. Jag yrkar därför bifall till Socialdemokraternas reservation till lagutskottets betänkande 32.

En fråga som har diskuterats i massmedierna, ute på arbetsplatser och naturligtvis också inom dessa väggar är de s.k. fallskärmsavtalen. Indignationen har varit stor bland vanliga löntagare när de händelsevis har upptäckt

vilka summor som deras chefer erhållit, samtidigt som de själva fått minskad a-kassa och försämrad lönegaranti.

Naturligtvis måste något göras. Vi har gjort som vi brukar, nämligen att vi börjar med en utredning. Redovisningskommitténs delbetänkande tar upp denna fråga, och betänkandet är ute på remiss. Under tiden har Näringslivets börskommitté utkommit med en rekommendation, där man föreslår att vissa uppgifter lämnas individuellt. Uppgift skall lämnas om summan av ersättningar och övriga förmåner samt om de mest väsentliga villkoren i avtal om framtida pension och avgångsvederlag.

Vi ser fram emot remissvaren och regeringens förslag med anledning av Redovisningskommitténs betänkande. Det är mycket viktigt att vi får en lagstiftning på detta område.

Anf. 109 STIG RINDBORG (m):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Jag vill också konstatera att arbetet föreligger att anpassa den svenska aktiebolagslagen till vad som gäller enligt reglerna för EU och för Europa i enlighet med EES-avtalet.

Helt kort konstaterar jag att det finns en reservation om ansvarsgenombrott. Jag hänvisar till det som sägs i betänkandet. Därutöver vill jag tillägga att vi i Sverige, i 13 kap. 2 § aktiebolagslagen, har bestämmelser som på ett markerat sätt sätter tummen på en väsentlighet, nämligen det egna kapitalet. Andra länder har i allmänhet inte det. Jag har vid flera tillfällen understrukt vikten av att vi gör den paragrafen tydlig i det vidare arbetet att förändra aktiebolagslagen. Men redan i dag har det klart kommit in i företagarnas medvetande att den paragrafen är riktig och väsentlig.

Vad gäller ansvarsgenombrott i övrigt kan man konstatera att sådant förekommer vad gäller obetalda skatter, och det finns skadeståndsansvar rent generellt. Jag uppfattar det som väsentligt att ha en lagstiftning där man konstaterar att det finns en avskildhet för aktiekapitalet och bolagstillgångarna, en lagstiftning som inte gör delägarna och styrelsen personligt ansvariga annat än om de gör fel.

Kriminella handlingar kommer utan tvivel att medföra betalningsskyldighet för dem som sysslar med det. I allmänhet är bekymret det att det från sådana personer inte finns mycket tillgångar att komma åt.

Men det som i fortsättningen är väsentligt, och som vi i Redovisningskommittén och i Aktiebolagskommittén talat om, är att se till att komma in med årsredovisningar på rätt tider och se till att det blir reaktioner. Från Bolagsregistret har man meddelat att man sätter in resurser så att det skall kunna bli snabba reaktioner. Det är ju först när de uppgifter som finns i Bolagsregistret är aktuella, som de som skall göra affärer med företag kan inhämta kunskap om företagens ställning.

Vidare uppfattar jag att det är väsentligt att vi har en ordentlig revision av dem som har fått den uppläggning som innebär att de inte är personligt ansvariga. Jag hälsar med tillfredsställelse att lagstiftningen i dag börjar att bli likvärdig mellan de två företagsformerna aktiebolag/enskild firma och handelsbolag. Det är väsentligt för att man skall kunna ha en avskildhet och för att man skall kunna hålla strängt på att det skall finnas personlig ansvars-

frihet. Men reglerna och uppföljningen av dem skall vara så att det inte behövs ytterligare regellagstiftning på det sätt som reservationen anger, utan man följer upp det som redan finns.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Reformera
riksdagsarbetet*

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

7 § Ändrat anslag till Konsumentverket

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1993/94:LU38 Ändrat anslag till Konsumentverket (prop. 1993/94:150 delvis och 1993/94:100 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 10 §.)

8 § Reformera riksdagsarbetet

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU18 Reformera riksdagsarbetet (förs. 1993/94:TK1, TK2 och TK3 samt prop. 1993/94:77).

Anf. 110 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Som framgår av betänkandet råder det om den reformering som nu föreslås stor enighet om de flesta förslagen. Det beror ju på att riksdagen själv, med alla partier inblandade, har utrett frågan. I en del fall tycker utskottet att frågorna bör utredas vidare. Det gäller samarbetet mellan Riksrevisionsverket och Riksdagens revisorer på längre sikt. Det gäller också utskottsorganisationen och de s.k. utgiftsområdena och den kommande EU-nämndens funktionssätt.

Vänsterpartiet menar emellertid att riksdagen redan nu borde fatta beslut om att alla partier skall vara representerade med minst en ordinarie ledamot i EU-nämnden. Det har gått att lösa i den nuvarande EG-delagationen. Det bör då också gå när det gäller EU-nämnden.

Herr talman! Med det vill jag yrka bifall till reservation 1, som har samma innebörd som min meningsyttring under samma moment.

Det är glädjande att utskottet nu stöder förslaget att ledamöternas ekonomiska intressen skall registreras och bli lätt tillgängliga. Jag hoppas att Eva Zetterberg från vårt parti kommer att ta upp denna fråga senare.

Den viktigaste förändring som föreslås är omläggningen av budgetåret och övergången till rambudgetering samt förlängningen av riksmötet med slopandet av behovet av urtima riksdag. Detta motiveras med att man måste öka säkerheten hos marknaden om vilka förslag riksdagen kan tänkas god-

känna. Om marknaden vet detta tror man alltså att samhällsekonomin skall fungera bättre.

Vi skulle ju också kunna vända på steken och säga att vi politiker bättre vet vilka beslut som skall fattas om vi kan förutsäga hur marknaden skulle komma att bete sig. I så fall skulle marknadens åtgärder behöva godkännas av staten. En sådan tankegång har man emellertid inte än varit inne på.

Utredningen och utskottet inser emellertid problemet med marknadens opålitlighet. Det sägs att om synnerliga ekonomisk-politiska skäl föreligger skall regeringen även efter det att ramen för statsbudgeten är beslutad kunna avge proposition som föreslår inkomster och utgifter som ligger utanför budgetramarna.

Det som enligt vår mening är mest betänkligt och svårt med den föreslagna ordningen är att enskilda motionärer och även mindre partier får svårare att få sina förslag med budgetkonsekvenser behandlade. När någon väcker en motion som påverkar statsbudgeten efter det att ramen är fastlagd kommer motionen inte att kunna ställas under proposition.

Jag förutsätter emellertid att en enskild motionär kan yrka bifall till sin egen motion vid beslutet i första steget om statsbudgeten, även om inte finansutskottet stött ledamoten. Dessa problem hade enligt min mening varit enklare att lösa om riksdagen fått bestämma utgiftsområdena med ett beslut för varje sådant område.

Finansutskottets makt kommer med denna ordning att bli kraftigt förstärkt. Därför är det ett minimikrav att alla partier blir representerade med en ordinarie ledamot i finansutskottet.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till min meningsyttring under mom. 11.

I Lindbeckkommissionen sägs det att inskränkningar i motionsrätten är särskilt påkallade när det gäller förslag som leder till ökade statsutgifter. Carl B Hamilton från Folkpartiet är i sin motion inne på att det är nödvändigt att inskränka ledamöternas förslagsrätt om vi skall få ordning på statsfinanserna. Detta framskymtar i ett särskilt yttrande av moderater och folkpartister i utskottet. Det anges att den föreslagna ordningen med rambudgetar är angelägen med hänsyn till statsfinanserna.

När man tar del av dessa argument kan man få intrycket att det är riksdagen som saboterar statsfinanserna. I verkligheten är det faktiskt beslut gjorda av marknaden och av riksbank och regering som lett till en rad felbedömningar under 80-talet.

Det handlade om avregleringen av kreditmarknaden och de beslut som fattades till följd av det. Det var bankdirektörerna som tävlade om att låna ut pengar utan täckning. Det var revisorer och Banksinspektionen som inte klarade kontrollen och inte slog larm i tid. Det var storföretagens finansavdelningar, som ägnade sig åt spekulation i stället för långsiktiga och uthålliga investeringar i utbildning och modern teknik.

När det gällde valutaavregleringen var det inte heller riksdagen som fattade beslutet. Det drevs på av sådana framträdande borgerliga företrädare som Wibble och Tobisson. Kapitalrörelserna över gränserna skulle bli små, hette det. Vårt parti varnade för konsekvenserna.

Skattereformen beslutades givetvis formellt av riksdagen, men i botten låg

en uppgörelse mellan två politiska partier, Folkpartiet och Socialdemokraterna, som då såg väldigt lättsinnigt på de dynamiska effekterna.

Ett annat beslut som drivit upp budgetunderskottet är de höga räntor som blev följden av den dogmatiska knytningen till ecun och försöken att hålla fast kronkursen.

Alla de här misstagen har sedan drivit upp arbetslösheten och statens utgifter. Det var främst misstaget när det gäller ordningen i vilken besluten fattades. För systemskiftespolitiken under den gångna mandatperioden har givetvis riksdagsmajoriteten ett ansvar.

Det är när staten och riksdagen nu skall försöka städa upp som man önskar inskränka ledamöternas förslagsrätt. Skulle man dra slutsatser av historien är det närmast Riksbankens och regeringens beslutsrätt som skulle ifrågasättas. Standarden på den svenska ekonomutbildningen borde kanske också granskas.

Som tur är har det mesta av förslagen till inskränkning av motionsrätten avvisats. Men det kommer att bli jobbigt med individuella ekonomimotioner.

Vänsterpartiet kräver i sin motion en ventil med innebörden, att om det visar sig att ramarna slagit helt fel skall det finnas en möjlighet för riksdagen att i efterhand omfördela mellan utskotten. Givetvis skulle då också motioner med den innebörden kunna behandlas. Det föreslagna stela systemet skulle då bli mindre stelt.

Hela konstruktionen med kalenderårsbudget bygger egentligen på förutsättningen att valet hålls på våren, i slutet av maj eller början av juni. Då kan de nyvalda ha en chans att förbereda sina budgetförslag. Tjänstemän som jobbar på sommaren tar då inte helt över processen, och styrningen från föregående regering blir mindre. Beredningen kan alltså bli bättre. Därför har vi stött förslaget att lägga valet på våren.

Jag yrkar bifall till min meningsyttring till mom. 2 och 11 och till reservation 1.

Anf. 111 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det brukar sägas att parlamentariska församlingar är obotligt konservativa vad gäller församlingarnas egna arbetsformer. Så är det nog i stort sett. Vi erinrar oss att det tog 14 år av utredningsarbete och överväganden innan man kunde fatta beslut om övergång till ett enkammarssystem. Det tog ytterligare ett antal år innan riksdagen kunde samla sig till ett beslut om en ny grundlag, dvs. den grundlag som vi nu har. Det är naturligtvis i och för sig bra att man inte ändrar grundlagen och riksdagens arbetsformer från tid till annan, utan att förslagen övervägs noga.

Vad vi nu kan se framför oss är ett betänkande, KU18, som vilar på ett utredningsarbete som har gått ovanligt snabbt. Utredningen har letts av riksdagens talman Ingegerd Troedsson, och man har lyckats slutföra ett arbete som inte har varit utan komplikationer och inte utan svårigheter. Men man har ändå lyckats slutföra detta arbete på ett lyckosamt sätt. Resultatet av det arbetet innebär ganska omfattande förändringar av riksdagens arbetsformer. En del av förslagen kommer också att påverka statsförvaltningen som helhet.

Det är tillfredsställande att det är ett i stort sett enhälligt utskott som står bakom de förslag som nu föreläggs kammaren. Den i särklass viktigaste förändringen som föreslås är omläggningen av budgetåret till kalenderår. Redan Grundlagberedningen föreslog detta, men fick inte gehör för det. Vi har under många år upplevt den konstiga situationen att riksdagen formellt startar på hösten men i realiteten egentligen inte gör det, eftersom budgeten fortfarande läggs fram i januari.

Vidare har detta medfört stora svårigheter att planera riksdagens arbete, eftersom beredningen i utskotten och på annat sätt av viktiga lagstiftningsärenden och budgetärenden har gått parallellt. Vi har fått den anhopning av stora och viktiga ärenden under en jäktig slutperiod av riksdagens vårsession varje år som inte har varit till gagn för egentligen någonting.

Jag har för min del länge föreslagit i princip den förändring som nu ligger framme. Jag började väcka motioner om detta i mitten av 70-talet. Det tar således sin tid. Men det är med en viss personlig tillfredsställelse som jag nu ser att den tanke som jag kopplade på från Grundlagberedningen nu ser ut att realiseras.

Det bör därmed bli möjligt att behandla budgeten mera koncentrerat under hösten. Det är många fördelar med detta, men en fördel är att det blir en intensiv och koncentrerad beredning. En annan fördel är, som jag antydde, att riksdagen kan ägna våren åt andra viktiga ting inom lagstiftningen.

Det finns en brist i det här förslaget som jag inte kan undgå att nämna, och det är att vi inte har lyckats få resonans för förslaget att lägga de allmänna valen på våren. Socialdemokraterna har inte velat sluta upp kring den tanken, av skäl som jag inte riktigt har lyckats genomskåda. Det hade naturligtvis varit bättre att ha valen på våren, från olika synpunkter. Den allmänna politiska valdebatten hade kunnat komma i nära anslutning till de stora och omfattande debatter som föregår i riksdagen.

En annan sak som också är viktig, kanske mera på ett tekniskt sätt, är att om det skulle bli regeringsskifte hade den nya regeringen kunnat tillsättas vid ett kort sammanträde under sommaren, och den hade kunnat komma i gång och ha sitt budgetförslag färdigt när den nya riksdagen sammanträder på hösten. Jag ser det alltså som en brist att vi inte har lyckats komma ända fram i detta avseende.

Nu har jag ändå gått med på det förslag som ligger, därför att jag anser att själva omläggningen av budgetåret från olika synpunkter är mycket viktig. Utredningens undersökningar och KU:s överväganden har visat att det är möjligt att klara av budgeten på hösten även om vi skulle få ett regeringskifte. Det bör kunna gå, men det kan bli stressigt och det kan föra med sig vissa bekymmersamma övergångsproblem.

I våra grannländer Norge och Danmark har man det så här, och om de klarar det bör det kunna gå också i den svenska riksdagen.

Om omläggningen fullföljs – helst med vårval – bör det kunna bli bättre möjligheter i framtiden att planera riksdagens arbete. Det har varit väldigt ryckigt och väldigt svårt att planera arbetet i riksdagen på ett rationellt sätt. Jag inser att en riksdag aldrig kan bli en normal arbetsplats – självklart inte. Ledamöterna måste vara beredda på allehanda inskränkningar i den personliga bekvämligheten och även på ganska tvära omkastningar i sin planering.

Riksdagsarbetet måste komma i första hand, och utfallet av skiftningarna i den politiska temperaturen kan man aldrig med säkerhet förutse. Men med en budgetprocess på hösten och en lugnare process när det gäller lagstiftnings- och planeringsarbete under våren bör det bli möjligt att förbättra effektiviteten i riksdagens arbete.

Det bör också vara möjligt att mer konsekvent realisera en annan tanke som jag personligen började driva i mitten av 70-talet, nämligen att lägga in riksdagsfria veckor under arbetsperioden. Tanken bakom detta var att riksdagsledamöterna har två väsentliga uppgifter. Den ena är givetvis att finnas här i huset och delta i beredningsarbetet och i besluten. Den andra viktiga uppgiften är att finnas ute bland folk, att kunna möta sina väljare, att kunna ta del i debatter av olika slag på hemorten under hela riksdagsåret.

Personligen har jag ofta fått klagomål från människor som har tyckt att det har varit högst beklagligt att jag tvingats säga nej till att ställa upp i olika sammanhang på hemorten. Jag har bara kunnat hänvisa till riksdagsarbetet. Med mer systematiskt inlagda fria veckor bör riksdagsledamöterna få bättre möjligheter att förverkliga denna andra viktiga uppgift.

Det har också införts ett par lediga veckor, som såvitt jag har kunnat förstå har uppskattats mycket av ledamöterna. Jag hoppas att man kan gå vidare med detta.

När det gäller själva budgetarbetet i riksdagen är de viktigaste förslagen i utredningen övergången till rambudgetering, konstruerandet av utgiftsområden och en ny process när det gäller relationerna mellan budgetberedande utskott och finansutskottet. Det här finns noggrant beskrivet i betänkandet, och jag skall inte närmare gå in på det. Här kan uppkomma vissa svårigheter – föregående talare var inne på en del av dem – men jag förutsätter att man lätt kan komma till rätta med dem allteftersom man vinner erfarenhet.

Det gäller också utskottsorganisationen. Det har funnits många uppslag om en förändrad utskottsorganisation, och jag tror att det finns goda skäl att genomföra förändringar – mer eller mindre genomgripande – men detta får den nya riksdagen ta ställning till. Det är ju också ett område där riksdagen själv kan pröva sig fram.

Ett utslag av tänkandet inom utredningen som återspeglas i konstitutionsutskottets betänkande är att utskotten skall ägna sig mer åt uppföljning och granskning av de beslut som fattas här i riksdagen, dvs. se efter vad det blev av dem. Det tror jag är en väldigt viktig uppgift.

Nära förbunden med denna syn på arbetet är förslagen om att förstärka Riksdagens revisorer. De utför en mycket viktig gärning, och man kan säga att de under senare år har aktiverat sin verksamhet på ett mycket glädjande sätt. Jag tror att det är viktigt att även denna revision byggs ut. Det har varit delade meningar inom utskottet om vilken takt det skall ske i och vilket sätt det skall ske på, men slutresultatet är dock att vi har kunnat uppnå enighet också på den punkten, nämligen om en förstärkning på kort sikt och om överväganden om ytterligare förstärkningar på litet längre sikt.

Med hänvisning till de resonemang som finns i betänkandet om riksdagsrevisionen kontra Riksrevisionsverket vill jag i det här sammanhanget gärna säga att jag är lika övertygad nu som jag har varit tidigare när jag har debatterat de här frågorna om att det är nyttigt för revisionsverksamheten att vi

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Reformera
riksdagsarbetet*

har två organ med delvis lika och delvis olika uppgifter. Detta har inte orsakat något problem hittills, och jag tror inte att det kommer att bli några problem i framtiden heller. En förbättrad revision från den sida som sorterar direkt under regeringen och från de revisorer som sorterar under riksdagen tror jag är väldigt viktig.

Jag har dragit över min tid litet grand, herr talman, men jag skall strax sluta. I samband med granskningsdebatten var det en del av utskottets ledamöter som hade godheten att säga en hel del vackra ord om mig personligen. Jag uppskattade dem mycket, och jag tackar utskottets ledamöter för detta. Jag vill utan något som helst hyckleri säga att jag kommer att sakna kamratskapet i konstitutionsutskottet och att jag kommer att sakna möjligheterna att vara med och påverka utskottets ställningstaganden i de ständigt lika viktiga frågor som utskottet har under beredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 112 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Vi har ju en 4-procentsspärr i det svenska parlamentariska systemet. Ett av argumenten för att den skall finnas är ju att de partier som kommer in i riksdagen inte skall vara alltför små; de skall kunna klara av riksdagens arbete. Då tycker man kanske att det vore rimligt att de partier som klarar sig över 4-procentsspärren fick en ordinarie plats i finansutskottet, som ju blir avsevärt stärkt. Detsamma gäller den viktiga EU-nämnden. I EU-delegationen har vi ju haft den ordningen.

Bertil Fiskesjö nämnde inte den här problematiken. Jag skulle bara vara intresserad av att höra om han har någon ståndpunkt när det gäller möjligheterna för små partier att få bra arbetsförutsättningar i riksdagen.

Anf. 113 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag kan helhjärtat instämma i de uppskattande orden till Bertil Fiskesjö.

Det här utvecklar sig ju till en stillsam debatt i jämförelse med den ganska livliga diskussionen under utredningsarbetet; det är intressant att se hur vi når större och större samstämmighet om hur riksdagens arbetsformer skall utformas. Jag tänker inte ta upp Bertil Fiskesjös försök att kasta en handske om förändringen av valdagen. Den frågan diskuterades ju av våra partiledare under höstens överläggningar, och de kom då överens om att de inte skulle aktualisera en förändring av valdagen.

Var för sig är Riksdagsutredningens förslag inte särskilt dramatiska, men sammantaget öppnar de ändå för en rejäl förnyelse av riksdagens arbete. Inte minst kan det bli en större koncentration och bättre inriktning på de övergripande och långsiktiga frågorna. Det är bra för utskottsarbetet, och det är bra för kammardebatterna. Det är viktigt att vi verkligen försöker fösa undan den enorma volym av detaljer som tränger sig på i det politiska arbetet.

Vi kan inte helt slippa undan detaljer; det vore fel. Men vi måste organisera arbetet så, att inte riksdagen blir slav under småsakernas tyranni. Det kräver medvetna vägval.

Det här förslaget leder till en bättre rytm i riksdagsarbetet och en bättre

uppföljning och utvärdering. Vi kan planera riksdagsåret så att det blir ett bättre samspel mellan väljare och valda. Vi kan få en bättre inriktning på det långsiktiga.

Bengt Hurtig talade om att finansutskottets makt kraftigt förstärks. När jag har arbetat i Riksdagsutredningen har jag inte sett det som att det gäller att stärka just finansutskottets makt. Det gäller att få en stadga i dess arbete, men de farhågor som ibland yppas om att finansutskottet skulle breda ut sig över hela riksdagsarbetet som en bläckfisk med väldiga armar tror jag inte bara är överdrivna utan också felaktiga. Jag vill peka på att det med den ordning som nu föreslås kommer att bli stora fördelar för fackutskotten. De kommer in på ett tidigare stadium när det gäller viktiga ekonomiska prioriteringsfrågor. Om vi kan utveckla detta på ett riktigt sätt kommer fackutskottens ställning att kunna stärkas genom att de kommer in på ett mera aktivt sätt i budgetprocessen.

Jag ser det inte som att ett mäktigt finansutskott suger ut makt ur de andra utskotten. Det handlar om ett samspel som stärker alla riksdagens utskott.

Jag hoppas att riksdagen inte skall försumma de möjligheter som nu bjuds på många sätt. Med den förhoppningen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 114 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Vi kan göra olika bedömningar om hur makten i finansutskottet kommer att utvecklas. Finansutskottet har redan en ganska central betydelse i riksdagens arbete.

När utskotten har avgett sina yttranden över budgetramens storlek gör finansutskottet en sammanvägning och lägger fram ett förslag till en sammanhållen budget. Det blir ett klubbslag i riksdagen. Därefter har de övriga fackutskotten inte någon större möjlighet att påverka sin budgets storlek. Det är ju fördelningen av den totala budgeten som är avgörande.

Erfarenheten får utvisa hur det här kommer att falla ut. Efter några år har vi möjlighet att utvärdera vad som har hänt.

Anf. 115 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag har i och för sig en begränsad erfarenhet, men det intryck som jag fick när jag var aktiv i skatteutskottet var att finansutskottet inte hade särskilt mycket att säga till om i viktiga frågor. Det föreslog en del allmänna riktlinjer, men det var i skatteutskottet som de verkligt tunga ekonomiska frågorna behandlades.

Detta kan växla mellan olika perioder, men jag fick inte alls intryck av att finansutskottet var särskilt mäktigt. Tvärtom var det under vissa skeden ett ganska lättviktigt utskott.

Jag tycker över huvud taget inte att det handlar om det här. Det är viktigt att partigrupperna tar ansvar för samordningen mellan alla utskott. Om de gör det kan detta mer rationella sätt att arbeta ge en stadga åt arbetet i finansutskottet. Det kan också vara till stor fördel för fackutskotten. Då kan man bättre ta till vara deras synpunkter på ett tidigare stadium när det gäller viktiga ekonomiska avvägningsfrågor.

Anf. 116 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag tillhör dem som hälsar detta förslag utan någon större glädje. Jag menar att det är ett i flera avseenden olyckligt förslag som vi nu skall ta ställning till. I några avseenden är det ett farligt förslag. I alla avseenden är det ett djupt otillräckligt förslag.

Förslaget är olyckligt därför att det innebär att vi nu skall övergå till kalenderårsbudget utan att samtidigt övergå till vårval. Det kommer att leda till djupgående förändringar i riksdagens arbetsbetingelser under höstarna. Det kommer att leda till en ytterst forcerad behandling av budgetbetänkandena, och det kommer att leda till att man under en del år inte kommer att hinna avsluta budgetbehandlingen innan kalenderåret börjar. Detta får i sin tur allvarliga effekter för statsförvaltningen, där det inte kommer att finnas färdiga regleringsbrev till hands när utgifterna kommer.

Riksdagsutredningen är på det klara med att det inte finns några möjligheter att hålla tidtabellen före årsskiftet under valår, när budgeten läggs fram sent. Det innebär att man med öppna ögon accepterar att myndigheterna utsätts för den här typen av allvarliga svårigheter i det egna arbetet.

Jan Bergqvist sade att partiledarna hade kommit överens om att inte aktualisera frågan om vårval. Det är nästan riktigt, men sanningen är att de inte har kommit överens om att aktualisera frågan om vårval. Ordet inte skall flyttas i meningen. Då blir det en något annan innebörd.

Jag tillhör dem som liksom Bertil Fiskesjö djupt beklagar att Socialdemokraterna har förhindrat denna angelägna reform.

Det är olyckligt att vi nu genomför en förändring av budgetbehandlingen utan att radikalt förenkla hanteringen. En sådan förenkling hade kunnat ske om finansutskottet hade fått en starkare ställning. Vi har haft en diskussion där Jan Bergqvist har velat lugna dem som menar att finansutskottet har fått en för stark ställning. Jag intar den rakt motsatta uppfattningen. Jag beklagar djupt att man inte har tagit steget att ge finansutskottet en starkare ställning. Det går att beklaga desto mer med tanke på det prekära läge som statsfinanserna nu befinner sig i.

Under de närmaste åren står vi i Sverige inför en enorm politisk ansträngning för att försöka få bukt med ett galopperande budgetunderskott. Det kommer att kräva en utomordentlig mognad, beslutsamhet och klokhet av denna riksdag. Det är nödvändigt att se till att budgetpolitiken blir konsistent, att förhindra att den rämnar i sina olika beståndsdelar. Jag tror att man kan säga att vi under de år som har gått sedan utskottsreformen för 23 år sedan har klarat oss ganska väl. Det har inte inträffat stora olyckor i riksdagsbehandlingen av budgetpropositionen. Det är, om man får tillåta sig uttrycket, mera tur än skicklighet. Det kan mycket väl inträffa att vi under kommande år hamnar i det läget att utskottens oberoende i fråga om budgetbehandlingen leder till djupt inkonsistenta budgetbeslut.

Det är angeläget att man förhindrar en sådan utveckling genom att ge finansutskottet en sammanhållande roll i budgetbehandlingen. Den rollen har finansutskottet i ett flertal andra länder. Vi bör därför gå vidare med reformen av budgetprocessen och se till att det i nästa steg införs en sådan ordning att hela budgetpropositionen remitteras till finansutskottet och att fackutskotten därefter får tillfälle att yttra sig över de olika avsnitten. En sådan

ordning ger mycket starkare garantier för en konsistent statsbudget än den ordning som vi nu har.

Jag säger att detta är en djupt otillräcklig reform. Det är den i perspektivet av de väldiga statsfinansiella problem som tornar upp sig.

Herr talman! Jag har under de år som jag har varit medlem i riksdagen engagerat mig starkt för en bättre riksdag vad gäller arbetsformerna. Jag har verkat för öppna utskottsförhör, för att stoppa kvällsvoteringarna, för att införa sammanhållna voteringar och för att få starkare krav på konsekvensbedömningar i regelsystemet. På dessa punkter har det gått bra. På flera andra punkter har det gått dåligt.

Jag har verkat för att vi skall få rimligare sammanträdeslokaler som är mer anpassade till antalet deltagare i debatterna. Jag har verkat för att vi skall få något färre antal ledamöter. Jag har också verkat för en starkare sammanhållning av budgetbehandlingen. I det avseendet har jag inte lyckats särskilt väl. Jag tror ändå att det är viktigt att arbetet med att reformera riksdagens arbetsformer går vidare.

Jag vill i efterhand sälla mig till dem som tackade Bertil Fiskesjö för hans insatser i konstitutionella frågor. Jag är inte längre ledamot av konstitutionsutskottet, men jag har varit det under den period då Bertil Fiskesjö var ordförande. Jag vill tacka honom för samarbetet både i det utskottet och i ett otal konstitutionella utredningar där vi har varit ledamöter.

Anf. 117 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Oavsett var man placerar ordet "inte" när det gäller att inte flytta valdagen, konstaterar jag att även Folkpartiet accepterade det här.

Daniel Tarschys sade att det inte är möjligt att klara av budgeten under hösten, åtminstone inte under valår. Jo, det är det visst, åtminstone under de valår då det inte sker någon förändring av regeringen. Vi skall nu förlänga mandatperioden till fyra år. Vi kan inte räkna med att det skall bli ett regeringsskifte vid varje val. Problemet med att det förvisso kan bli en stark press och koncentration vid valår är betydligt överdrivet. I den mån man inte hinner med budgeten kan man gå in en bit i januari. Den metoden förekommer i andra länder. Det fungerar där. Jag kan inte förstå varför det inte skulle kunna fungera även i Sverige.

Jag har en helt annan syn på frågan om hur statsfinanserna skall saneras än vad Daniel Tarschys har. Han tror att om man bara har ett mäktigt finansutskott, ett överutskott, skall man minsann kunna klara av det här. Saneringen av statsfinanserna kan aldrig klaras om man inte får med sig en majoritet av partigrupperna i riksdagen. Därför är det avgörande att partigrupperna samordnar sitt arbete i fackutskott och finansutskott och är beredda att medverka till en sund ekonomi.

Det är enligt min mening oerhört överdrivet, vilket Lindbeckkommissionen och andra har varit inne på, att man skall skapa ett slags utskott som står över alla andra, som skall styra och ställa och ha en oerhörd makt. Det hjälper inte. Det är inte på det sättet man skall arbeta. Det skall vara ett samspel mellan dem som kan fackområdena och dem som håller i budgeten. I Daniel Tarschys tal fanns litet av hokusfokus där man bortser från att om partigruppernas samordning fungerar bra så fungerar också alla utskott bra.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Reformera
riksdagsarbetet*

Anf. 118 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jan Bergqvist har helt rätt i att om partigrupperna fungerar väl så uppstår det inga problem med sammanhållningen av riksdagsbehandlingen. Jag menar dock att vi måste utforma våra grundlagar så att de håller även om partigrupperna inte fungerar väl. Vi har faktiskt närliggande exempel på partigrupper som inte fungerar väl. Kalamiteten kan uppstå att vi får ett mera oroligt parlamentariskt läge där partigrupperna inte fungerar som sammanhållande krafter.

Hur skulle det se ut i en kommun om varje nämnd gick till fullmäktige med sin del av budgeten utan den enhetliga sammanhållningen bestående av att finanskontoret, eller vad det kan heta, försökte samordna budgeten? Hur skulle det se ut i regeringen om varje departement hade rätt att gå direkt till riksdagen och begära pengar till sina anslag utan att Finansdepartementet samordnade budgeten? Jag är orolig för att man då mycket lätt skulle hamna i ett ännu mera allvarligt statsfinansiellt och kommunalfinansiellt läge än vad vi redan har runt om i landet.

Jan Bergqvist har självfallet rätt i att ett val inte behöver leda till ett regeringskifte. Jag har inget emot, herr talman, om väljarna redan i höst skulle visa att Jan Bergqvist har rätt på den punkten.

Anf. 119 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag tror säkert att budgetprocessen kan acceptera ett regeringskifte vid varje val. Jag menar, vilket vi angav i ett särskilt yttrande till Riksdagsutredningen, att farhågorna för att man inte skall klara av budgetprocessen under hösten oavsett om det blir regeringskifte eller inte är kraftigt överdrivna. Jag vill bara understryka att det sannolika om man ser 10, 20 eller 30 år framåt är att det inte kommer att bli regeringskifte vid varje val. Det sker betydligt mera sällan.

Daniel Tarschys argumenterar som om det föreliggande förslaget inte innebär en betydande samordning. Man öppnar här för en mycket bra samordning mellan fackutskott och finansutskott. Man skall ta saker i rätt ordning. Man skall börja med de stora frågorna och sedan ta detaljfrågorna efter hand. Med den här uppläggningsen gäller det att konstatera var man har majoriteten. Det är inget större fel på arbetsformerna. Hur vi skall få handlingskraftiga regeringar om det inte skapas klara majoritetsförhållanden är ett annat problem. Det löser man inte på något sätt genom att skapa några speciella maktbefogenheter åt just finansutskottet.

Jag anser att den bedömning som Daniel Tarschys gör av Riksdagsutredningens förslag är alltför pessimistisk och negativ. Han ser inte alls de stora möjligheter till en successiv, men ändå, utveckling mot bättre och bättre effektivitet och större och större samordning.

Anf. 120 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag ser möjligheterna till en förbättring. Jag tror att den reform som vi nu skall fatta beslut om mycket snart kommer att visa sig vara otillräcklig.

Jag vill dock betona att vi måste utforma budgetprocessen i riksdagen så att den inte bara tål vackert väder och lägen där partierna fungerar och håller

ihop, där utskotten är lojala och där det samlade resultatet blir någorlunda korrekt i förhållande till regeringens intentioner. Budgetprocessen måste också tåla mera turbulent parlamentariska lägen, där det kan vara fråga om betydande oenighet, upphetsning och strid om olika komponenter i regeringens politik. Därför är det nödvändigt att ge finansutskottet en starkare ställning. Det är också nödvändigt att se till att det är möjligt att sammanhållet votera om olika budgetalternativ. Vi skall inte göra som vi nu gör. Nu sönderdelar vi budgeten i dess olika primfaktorer.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Reformera
riksdagsarbetet*

Anf. 121 INGVAR SVENSSON (kds):

Herr talman! Först skulle jag vilja vända mig till tredje vice talman Bertil Fiskesjö. Det var många som tackade honom under granskningsdebatten. Det här är troligen den sista debatten under vilken vi uppträder tillsammans här i kammaren.

Innan jag kom in i riksdagen uppfattade jag Bertil Fiskesjö som en vital polemiker på tidningssidorna. I utskottet har jag lärt känna honom som en uppfriskande, provocerande politiker. Han är mycket klarsynt och har en oerhörd kompetens. Men inte bara det. Han är också varmhjärtad. Han har glimten i ögat, och han har en underbar, torr humor. För mig såsom lärling i riksdagen har det varit mycket betydelsefullt att ha Bertil Fiskesjö som läromästare. Det har varit mycket betydelsefullt och viktigt. Tack skall du ha Bertil, och lycka till som riksdagsveteran!

Herr talman! I motsats till Daniel Tarschys tycker jag att det beslut som vi kommer att fatta i dag när det gäller uppföljningen av Riksdagsutredningen är mycket glädjande och viktigt och utgör något av en milstolpe i utvecklingen av riksdagens arbetsformer.

Det är många saker som redan berörts här, så jag skall inte fördjupa i dem. Det är viktigt att vi avdramatiserar det här med riksdagsåret och slipper begreppet urtima riksdag, att vi får möjlighet att framställa skriftliga frågor under sommaren osv. Vi har påpekat att det faktiskt är angeläget att slå vakt om motionsrätten, att man uppmanar till frivillig restriktivitet när det gäller riksdagens kompetensområde och inte så att säga springer utanför.

Det absolut viktigaste är övergången till kalenderårsbudget och rambeslutsmodellen. Jag tror att det är oerhört betydelsefullt. Jag tror också att valdagens förläggning är en fråga som går att hantera, även om det kan bli problem under just valår. I och med att vi nu inför fyraåriga mandatperioder är det fråga om temporära problem.

På någon punkt är jag kritisk, även om jag inte avgett vare sig reservation eller särskilt yttrande. Det är att Riksdagsutredningen inte kom fram till ett ordentligt förslag när det gäller utskottsorganisationen, utan man sköt frågan framför sig. Det kan bli bekymmer. Skall man fatta den här typen av beslut är det väldigt viktigt att de fattas inför en ny mandatperiod. Det är oerhört svårt att gå in under en mandatperiod när folk valts till olika utskott och göra kraftfulla förändringar. Vi hoppas att också den frågan kan hantearas under det kommande året på ett bra sätt.

Jag är oerhört kritisk mot hanteringen i utskottet när det gäller utbyggnaden av Riksdagens revisorers organisation. Vi var eniga i utredningen. Plötsligt började socialdemokraterna darra på manschetterna utan att ha lämnat

några reservationer eller särskilda yttranden i utredningen. Nu blir det en försiktig utbyggnad, och det har jag accepterat utan någon särskild markering. Den här typen av frågor bör ju beslutas i betydande enighet. Men det hade varit bra om vi hade fullföljt Riksdagsutredningen på denna punkt.

Anf. 122 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara upplysa Ingvär Svensson om att vi faktiskt avgav ett särskilt yttrande om revisorerna i Riksdagsutredningen.

Anf. 123 INGVAR SVENSSON (kds) replik:

Herr talman! Jo, det är sant, Bergqvist, att det fanns ett särskilt yttrande. Men det gällde endast placeringen av den pool som skulle kunna användas av utskotten, inte själva sammansättningen.

Anf. 124 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! I vårt särskilda yttrande förde vi också en diskussion om hur utbyggnaden av Riksdagens revisorer skulle finansieras. Vi pekade på möjligheten att samordna resurserna i Riksrevisionsverket och Riksdagens revisorer. Vi underströk att det är viktigt att man inte bara bygger ut på olika håll utan också funderar över hur utbyggnaden skall finansieras.

Anf. 125 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag skall försöka vara så kortfattad och "predikastisk", som man brukar säga, som möjligt.

Jag är väl litet udda. Även om det här är mitt sista inlägg i riksdagen, skall jag inte ägna mig åt tacksägelser till vare sig talmännen, ledamöterna eller personalen. Det finns andra tillfällen för det. Jag hemställer att andra som går upp i talarstolen efter mig och vill ta upp tiden med tacksägelser gentemot mig undviker det. Jag tycker att ni kunde ha gjort det tidigare i så fall. Ni kan också göra det under den pågående veckan, vi har ytterligare några dagar kvar. Ni kan tala om för mig hur bra ni tycker att jag är, och jag skall tala om för er hur bra ni är.

Herr talman! Jag har under alla mina år i riksdagen arbetat med väldigt många olika uppgifter. Alla har varit oerhört spännande, stimulerande och engagerande. Men frågan är om inte arbetet och ordförandeskapet i Riksdagens revisorer har tagit priset. Att granska och utvärdera våra reformer inom den offentliga sektorn, den offentliga verksamheten, är oerhört viktigt. Jag tror att jag vågar säga att Riksdagens revisorers verksamhet har utvecklats och blivit allt bättre. Men den kan bli ännu bättre. Det är en utmaning för såväl kansliet som den kommande nya uppsättningen i höst. Som glad pensionär skall jag med intresse vara ett slags utomstående revisor av Riksdagens revisorers verksamhet.

Riksdagsutredningens förslag gladdde mig mycket. Vissa socialdemokratiska ledamöters motioner förvånade mig lika mycket, inte minst konstitutionsutskottets ordförande Thage Petersons agerande. Vi har känt varandra länge, från hedenhös i filmcensursutredningen för många decennier sedan. Där kamperade vi ihop, hade trevligt och uppskattade varandras vänskap. Sedan har jag följt Thage Petersons öden och äventyr och uppskattat hans

insatser i svenskt samhällsliv. Men Thage Petersons agerande efter det att vi kritiserat handläggningen av frågan om Saabfabriken i Malmö, då Thage Peterson var industriminister, förvånade mig.

Det är litet märkligt att konstitutionsutskottets ordförande inte är här just nu. Han måste ha ett väldigt tungt skäl för att han inte är här, i det här rummet. Men jag är rätt övertygad om att han kommer att läsa protokollet.

I dag har Thage Peterson bemött DN:s ledare i söndags. Där backar Thage Peterson, kan man säga. "Makten måste kontrolleras" är överskriften. Jag vet inte om det är Thage Peterson som skrivit den eller om det är DN. Det står så här: "Jag själv och mitt parti vill ha en stark riksdagsrevision." Jag tycker att det är bra att det står så. Det länder med andra ord Thage Peterson till heder att han har kommit med denna artikel i DN i dag.

Revisorer skall inte vara älskade. Det är vi inte heller. Alldeles särskilt på vissa håll har jag till min förvåning upptäckt att vissa generaldirektörer har visat prov på mycket dåligt humör och brist på förmåga att hantera kritik. En generaldirektör, ett statsråd eller en myndighetsperson över huvud taget som inte med gott humör kan hantera kritiken och lära av den ifrågasätter jag. Jag ifrågasätter om vederbörande är lämplig som chef och ledare.

En sak till. Vi har haft mycket gott samarbete med alla utskotten. Men det arbetet kan självfallet också bli bättre, som framgår av utskottstexten. Vi har också haft ett mycket gott samarbete med Riksrevisionsverket. Och det kan naturligtvis också bli mycket bättre. Men till vissa ledamöter och Thage Peterson, som jag nu ser gående i kammaren, vill jag säga att Riksrevisionsverket ju är regeringens organ. Riksdagens revisorer är riksdagens organ. Låt där vara en principiell rågång.

För övrigt har jag i ett annat sammanhang, som styrelseledamot i en verksstyrelse, sett hur RRV arbetar. Det har gjort mycket goda insatser.

Herr talman! Avslutningsvis är gransknings- och förvaltningsrevisionsverksamheten en synnerligen nödvändig uppgift för riksdagen. Jag uppskattar att utskottet så småningom blev enigt när det gällde frågan om riksdagsrevisionen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 126 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag medger att Thage G Peterson får avge replik på Alf Wennerfors anförande.

Anf. 127 THAGE G PETERSON (s) replik:

Herr talman! Jag satt på mitt rum och skrev några rader på ett tacktal som jag skall rikta till tredje vice talmannen och vice ordföranden i KU. Det var orsaken till att jag inte var i kammaren. Vi skall ha avslutningsfest i konstitutionsutskottet, och jag tar allvarligt också på den frågan.

Jag visste inte att Alf Wennerfors ville ägna så mycket tid åt min person i debatten om Riksdagsutredningen, där vi är eniga. Det föreligger inte någon socialdemokratisk reservation, utan det är fråga om ett enigt betänkande.

Alf Wennerfors har liksom många andra, överreagerat på ett brev som snart är ett och ett halvt år gammalt. Det var inte något hemligt med det brevet, utan det var ett offentligt dokument som skickades till Riksdagens

revisorerna och som innehöll upplysningar. Jag kunde ha valt att knacka på Alf Wennerfors dörr, eftersom vi är bänkkamrater. Men då hade jag på ett otillbörligt sätt lagt mig i revisorernas verksamhet. Det var bättre att jag samlade ett antal synpunkter i ett brev som offentliggjordes och överskickades till Riksdagens revisorer. Jag såg inte något speciellt anmärkningsvärt med detta.

Sedan vill jag gärna säga att Alf Wennerfors och jag är överens på en väldigt viktig punkt, nämligen hur oerhört viktiga och nödvändiga Riksdagens revisorer verkligen är – det har jag sagt i flera sammanhang och det vill jag upprepa här – liksom konstitutionsutskottets granskande verksamhet är oerhört viktig i en demokrati.

Jag vill också kosta på mig att säga att jag uppskattar Alf Wennerfors insatser i Riksdagens revisorer. Jag är helt säker på att det arbete som han har utfört under sina år som ordförande i Riksdagens revisorer också har ett bestående värde. Jag ser inte någon motsatsställning mellan mig och honom när det gäller punkten om Riksdagsrevisorernas betydelse. Min respekt för Alf Wennerfors och mitt förtroende för det arbete som han har utfört i Riksdagens revisorer kommer inte heller att kunna minskas.

Anf. 128 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Med anledning av kalaset skall jag inte bli långrandig. Jag vill återigen säga att det som står i artikeln länder Thage G Peterson till heder. Thage Peterson backar litet grand och det länder honom till heder. Det som jag nu hörde Thage Peterson säga från talarstolen gläder mig.

Anf. 129 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag till fullo instämmer i det som Bengt Hurtig tidigare har tagit upp och i det som Vänsterpartiet har lyft fram i sin meningsyttring. Jag skall inte upprepa dessa ståndpunkter, eftersom de med all tydlighet har framgått för kammarens ledamöter.

Jag vill bara ta upp några andra synpunkter på detta ärende. Jag tänkte börja med frågan om behovet av reformer inom riksdagen. Jag är väldigt glad över Riksdagsutredningen, och jag anser att man har gjort ett mycket gott arbete. I mina ögon är behovet av reformer mycket stort.

Daniel Tarschys påpekade att det under senare år har genomförts många förändringar. Jag anser att dessa förändringar är av godo. Det gäller t.ex. öppna utskottsförhör, möjligheten till samlade voteringar och möjligheten att inte förlägga voteringar på kvällarna utom när nöden så kräver det. Men dessa förändringar är inte alls tillräckliga. Det finns ett stort behov av ytterligare reformer.

En fråga som har tagits upp i utredningen och i betänkandet gäller slopan det av urtima riksmöte och möjligheten att förlänga riksdagsåret. Jag hälsar det förslaget – och förhoppningsvis det beslutet i dag – med stor tillfredsställelse. Enligt min uppfattning är den arbetsordning som råder här i riksdagen i det närmaste omänsklig. Under den korta tid som jag har haft förmånen att vara med här – tre år – har jag kunnat konstatera att det är svårt att få riksdagsarbetet och den tid som man här lägger ned på det att gå ihop med

det privata livet och familjen. Det har visat sig i det närmaste omöjligt, trots att jag bor här i Stockholm.

Det arbete som vi utför här är väldigt hämmat av det faktum att vi under mycket kort tid har att ta fram olika förslag och fatta beslut. För egen del är den här situationen nästan ohållbar. Jag har tolkat det i stor utsträckning så, att eftersom vi är ett litet parti får de enskilda representanterna ta sig an väldigt många frågor. Men vid samtal med andra ledamöter, och inte minst när Ingela Thalén häromveckan gick ut i en stor artikel i Aftonbladet och beskrev sin situation, har jag kunnat konstatera att detta inte alls hänger ihop med att vi är ett litet parti. Denna orimliga arbetsbörda delas av många. Förslaget om en förlängning av riksdagsåret skulle alltså väsentligt kunna förbättra situationen på den här punkten.

Fru talman! Jag har betraktat den här frågan utifrån möjligheten att kunna leva ett normalt liv även om man är riksdagsledamot. Jag tycker att det har varit svårt. Men detta har också en politisk aspekt, och det kunde vi se under hösten 1992 då krispaketet antogs. Just frånvaron av urtima riksting gjorde att riksdagen inte kallades in och fick möjlighet att under kort tid debattera de stora och viktiga förslag som då lades fram och som det fanns många synpunkter på. Vikten av att förändra arbetsordningen här i riksdagen gäller både för att kunna leva ett normalt liv och för att få politiska förslag bättre förankrade och bättre diskuterade innan man går till beslut.

Fru talman! Jag vill också beröra en motion som behandlas i det här betänkandet. I och för sig förtjänar motionen inte uppmärksamhet men den finns där ändå. Det är en mycket märklig motion som Charlotte Cederschiöld har väckt. Hon har tagit upp de problem som hon ser med att ledamöterna är placerade länsvis och inte utifrån partibeteckning. Enligt Charlotte Cederschiöld leder detta till bytänkande. Jag har väldigt svårt att förstå den synpunkten, och jag har svårt att förstå hur Charlotte Cederschiöld som delar bänk med Barbro Westerholm kan ha så stora invändningar mot den länsvisa placeringen.

Jag delar bänk med Henrik S Järrel, och för egen del kan jag säga att jag tycker att det är en fördel med att vara länsvis placerad och med att vi inte sitter samlade i partigrupper. Om man inte kan behålla partidisciplinen och de partimässiga skälen till varför man tycker si eller så i en fråga tror jag inte att det hjälper att man sitter samlat, utan då är det helt andra faktorer som är avgörande. Jag är alltså glad över att utskottet har avstyrkt denna motion. Det är beklämmande att den över huvud taget har väckts.

Fru talman! Avslutningsvis skall jag ta upp en motion som jag under tre år i följd har väckt och som har fått en mycket positiv behandling. Man brukar säga att trägen vinner. Vi från Vänsterpartiet har tagit upp frågan om registrering av ledamöters ekonomiska intressen. Och varför har vi gjort det? Ja, det kan naturligtvis vara av intresse för var och en av oss att se hur den ekonomiska situationen för övriga ledamöter ser ut. Men det är inte detta som har varit huvudmotivet. Jag anser att denna fråga har väldigt stor betydelse med tanke på det bristande förtroende som många av oss politiker faktiskt åtnjuter bland det svenska folket. Många anser att vi politiker skor oss på andras bekostnad och att vi inte lever upp till situationen som föredömen på det sätt som vi borde göra i olika avseenden.

Jag tror att det är av stor betydelse att det klart och tydligt framgår hur ledamöters ekonomiska situation ser ut och i vilken mån vi ledamöter kan anses vara otillbörligen påverkade av att vi har ekonomiska intressen i en bolagsstyrelse, fackförening eller i något annat sammanhang.

Därför blev jag mycket glad när vi första gången fick stöd för vår reservation av Socialdemokraterna men nu senast också av enskilda ledamöter – Inger Lundberg från Socialdemokraterna och Barbro Westerholm från Folkpartiet. Jag hoppas att riksdagen i dag kan fatta ett enhälligt beslut om detta förslag.

Man kan säga att detta är en liten fråga, men den är betydelsefull. Om den i någon mån kunde bidra till att höja politikernas anseende, vore det mycket bra.

Anf. 130 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Fru talman! För att jag inte skall få dåligt rykte vill jag bara säga att jag redan har avtackat Bertil Fiskesjö.

Jag skall nu övergå till att tala om konstitutionsutskottets betänkande KU18. När det gäller mina reservationer vill jag i korthet säga att jag, i likhet med tredje vice talman Bertil Fiskesjö, är glad att det är ett enigt utskott som står bakom förslaget om tillsättande av en utredning för revisions- och utredningsarbete och hur det arbetet skall bedrivas.

Jag tror att det är viktigt att diskutera förstärkningen av riksdagens revisions- och utredningsverksamhet. I detta sammanhang är det speciellt viktigt med ytterligare diskussion om hur samarbetet skall organiseras mellan revisionen och utskotten, vilka måste få förbättrade utredningsresurser och möjligheter att genomföra konsekvensanalyser. Här vill jag varna för en inom riksdagen härskande övertro på konsekvensanalyser. Det har blivit något av ett magiskt ord.

KU har bett de olika utskotten att kommentera användandet av konsekvensanalyser. Finansutskottet har ansett att riksdagen bör ställa krav på att konsekvensanalyser skall ingå i alla lagstiftningspropositioner.

Ny demokrati har i finansutskottet anmält en avvikande mening. Vi har anförut att man på det ekonomiska området bör skapa ett till Lagrådet motsvarande organ, vilket bör kallas ett ekonomiskt råd. Rådet skall ha till uppgift att granska regeringens konsekvensanalyser och biträda riksdagen med ett förbättrat beslutsunderlag.

Jag skall i korthet beröra några av reservationerna. Vi har i en reservation beträffande riksmötets högtidliga öppnande föreslagit ett återgående till den ordning som rådde vid riksdagens högtidliga öppnande år 1975. Jag har till min glädje funnit att manstarka namn från Moderaterna stöder vår reservation i ett särskilt yrkande.

Jag har också i en reservation tagit upp ledamöternas placering i kammaren. Eftersom vi nu har bråttom behöver vi inte diskutera denna fråga ytterligare.

Jag vill i stället ta upp en reservation som står mig personligen mycket nära. Det gäller frågan om ersättare för riksdagsledamöter, vilket jag har varit. Ni får verkligen höra problemställningen från "the horse's mouth". För de riksdagspartier som inte omfattas av kvittningssystemet är det nu inte

möjligt att kalla in en ledamot för kortare tid än 30 dagar, vilket är en stor olägenhet i en situation där varje röst räknas. Som ni vet räknas varje röst från Ny demokrati, vilket ni säkert kommer att märka vid de fortsatta debatterna och omröstningarna under denna vecka.

Jag har, som ni själva säkert har sett, linkat i två månader. Jag skulle egentligen ha legat hemma, eftersom jag har haft svårt ryggskott. Men jag har med stor smärta tvingat mig hit för att delta i de viktiga omröstningarna. Jag tycker att systemet är fel. Jag har lidit av detta. Det är tid att ändra systemet. Om man är sjuk och kan uppvisa läkarintyg skall man kunna sätta in en ersättare, även för en kortare tid än 30 dagar.

Fru talman! Med tanke på kammarens arbetsbelastning skall jag helt kort yrka bifall till Ny demokratis reservationer 1 och 4.

Anf. 131 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Också jag vill instämma med dem som har tackat Bertil Fiskesjö för de insatser han har gjort i konstitutionsutskottet både som ledamot och vice ordförande.

Som det ibland framskymtar i medierna kan de stridande viljorna i konstitutionsutskottet vara ganska heta. Bertil Fiskesjö har på ett utmärkt sätt och med lätt sinne försökt att lösa upp de knutar som har funnits. Jag känner stor sympati för hans sätt att arbeta i konstitutionsutskottet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 10 §.)

9 § Riksdagsledamöternas pensioner m.m.

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1993/94:KU43 Riksdagsledamöternas pensioner m.m. (förs. 1993/94:RfK4).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 10 §.)

10 § Uppskov till 1994/95 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1993/94:KU45 Uppskov till 1994/95 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden (prop. 1993/94:77 delvis, 1993/94:113 delvis och 1993/94:217 samt förs. 1993/94:TK1 delvis och 1993/94:TK2 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Reformera
riksdagsarbetet*

Beslut

LU32 Ändringar i aktiebolagslagen m.m.

Mom. 9 (ansvarsgenombrott)

1. utskottet

2. res. (s)

Votering:

177 för utskottet

140 för res.

1 avstod

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 76 m, 29 fp, 26 c, 25 kds, 20 nyd, 1 -

För res.: 127 s, 12 v, 1 -

Avstod: 1 s

Frånvarande: 10 s, 4 m, 4 fp, 5 c, 1 kds, 3 nyd, 2 v, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU38 Ändrat anslag till Konsumentverket

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU18 Reformera riksdagsarbetet

Mom. 2 (rambeslutsmodellen m.m.)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

304 för utskottet

13 för men.

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 76 m, 29 fp, 25 c, 25 kds, 20 nyd, 2 -

För men.: 1 c, 12 v

Frånvarande: 11 s, 4 m, 4 fp, 5 c, 1 kds, 3 nyd, 2 v, 2 -

Mom. 11 (utskottsindelningen)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

304 för utskottet

13 för men.

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 76 m, 29 fp, 25 c, 25 kds, 20 nyd, 1 v, 1 -

För men.: 1 c, 11 v, 1 -
Frånvarande: 11 s, 4 m, 4 fp, 5 c, 1 kds, 3 nyd, 2 v, 2 -

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

Mom. 13 (EU-nämndens sammansättning)

1. utskottet

2. res. 1 (nyd)

Votering:

284 för utskottet

32 för res. 1

2 avstod

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 76 m, 28 fp, 25 c, 25 kds, 1 nyd, 1 v, 1 -

För res. 1: 1 s, 19 nyd, 11 v, 1 -

Avstod: 1 fp, 1 c

Frånvarande: 10 s, 4 m, 4 fp, 5 c, 1 kds, 3 nyd, 2 v, 2 -

Göran Magnusson (s) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 23 (ersättare för riksdagsledamöter)

1. utskottet

2. res. 4 (nyd)

Votering:

298 för utskottet

20 för res. 4

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 76 m, 29 fp, 26 c, 25 kds, 12 v, 2 -

För res. 4: 20 nyd

Frånvarande: 10 s, 4 m, 4 fp, 5 c, 1 kds, 3 nyd, 2 v, 2 -

Mom. 30 (Riksdagsutredningens lagförslag såvitt avser förslagen i bil. 1 ändring av 4 kap. 2 § RO)

Av utskottsbetänkandet framgick att ändringen önskades genomförd genom ett beslut. För bifall här till krävdes att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter förenade sig om beslutet.

Beslut fattades genom omröstning med rösträkning.

Votering:

317 för bifall

1 för avslag

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För bifall: 128 s, 76 m, 29 fp, 25 c, 25 kds, 20 nyd, 12 v, 2 -

För avslag: 1 c

Frånvarande: 10 s, 4 m, 4 fp, 5 c, 1 kds, 3 nyd, 2 v, 2 -

KU43 Riksdagsledamöternas pensioner m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU45 Uppskov till 1994/95 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick avgöras vid morgondagens arbetsplenum.

11 § Folkomröstning om EU-medlemskap

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU50 Folkomröstning om EU-medlemskap (prop. 1993/94:245).

Anf. 132 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Av skäl som redan har berörts och på grund av KU:s vidare aktiviteter i kväll måste jag vara mycket kortfattad, trots att jag hade förberett ett betydligt längre anförande. Men jag hänvisar till den motion som har väckts av Hans Gustafsson och mig i detta ärende. Där har vi utförligt motiverat de yrkanden som jag strax skall återkomma till.

Vad gäller respekten för folkomröstningens resultat anser jag att den lämpligaste formen för en höjning av trovärdigheten vore en gemensam deklaration av samtliga partier som är representerade i riksdagen, i vilken partierna förbinder sig att respektera folkomröstningens resultat.

Av deklarationen bör framgå att blankröster skall räknas separat och att de inte direkt eller indirekt kan tillgodoräknas någon sida. Den sida som får flest röster har vunnit. Ett högt valdeltagande är synnerligen önskvärt men är inget villkor för att folkomröstningens resultat skall respekteras.

Jag yrkar bifall till reservation 2 mom. 6.

Beträffande alternativens utformning vänder jag mig emot att valsedlarna för ja- och nej-sidan föreslås utformas som en fråga med den formulering som föreslås i propositionen.

Formuleringen "Anser du att Sverige bör bli medlem i EU enligt avtalet mellan Sverige och EU:s medlemsstater?" skapar intrycket att det är fråga om en opinionsundersökning och inte en valhandling, som dessutom innebär beslutsfattande.

Frågeformuleringen kan fungera ledande genom att implicera ett ja-svar. Alternativen bör vara så enkla och klara som möjligt så att medborgarna kan avge svar med entydig viljeinriktning. Detta uppnås genom att valsedlarna endast anger antingen ja till svenskt medlemskap i Europeiska unionen eller nej till svenskt medlemskap i Europeiska unionen och det dessutom finns en blank valsedel under den för alla valsedlar gemensamma rubriken Folkomröstningen den 13 november 1994.

Att blanda in anslutningsavtalet mellan Sverige och den europeiska unionen och dess medlemsstater gör medborgarnas viljeyttring villkorad och tillfällig. Om villkoren i anslutningsavtalet ändras direkt eller indirekt, t.ex. genom beslut av EU-domstolen eller det europeiska rådet, blir en eventuell ja-seger i folkomröstningen mindre legitim. Jag yrkar bifall till reservation 1 beträffande mom. 2. Jag kommer att begära votering och rösträkning härom.

Fru talman! Vidare yrkar jag beträffande mom. 12 bifall till reservation 3. Jag kommer också på den punkten att begära votering och rösträkning. Jag anser att det är nödvändigt med ett tillkännagivande till regeringen om att det från demokratiska utgångspunkter är önskvärt med en öppen och löpande redovisning av kampanjorganisationernas finansiering, framför allt med hänsyn till att speciellt ja-sidan kommer att få och redan har fått mycket stora bidrag från företag, enskilda och organisationer.

Anf. 133 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag instämmer i mycket av vad Hans Göran Franck nyss sade. Frågan om medlemskap i den europeiska unionen är avgörande för vårt lands framtid och självbestämmanderätt. Det är bra att riksdagens partier i enighet vänder sig till svenska folket och att alla partier försäkrar att folkviljan skall respekteras.

Utskottet understryker att samtliga regeringspartier och övriga partier har varit ense om att en rådgivande folkomröstning i praktiken skall vara beslutande. Jag hoppas att det kan bekräftas här i dag.

Det är viktigt att de frågor som ställs till folket blir entydiga och klara. Det bör inte finnas något utrymme för riksdagen att konstruera anledningar till att bortse från folkomröstningens resultat.

Vad folket har att ta ställning till är helt enkelt, som sägs i reservation 1, ett ja eller ett nej till ett medlemskap. Den formuleringen är entydig och kan inte ge upphov till några diskussioner. Därför vill jag också yrka bifall till denna reservation som avser mom. 2.

Vi menar att det är nödvändigt att folkets vilja entydigt definieras som det ja-alternativ eller det nej-alternativ som samlar flest röster och som vinner. Man kan t.ex. inte dra slutsatsen att en eventuell blankröst skulle vara det samma som att väljaren överlåter åt riksdagsmajoriteten att avgöra frågan. Blankrösten bör tolkas så att väljaren överlåter åt de icke blankröstande att bestämma.

Det finns enligt min mening nu bara två situationer som skulle medföra att riksdagen inte låter sig vägledas av folkomröstningsresultatet. Den ena är om det blir exakt samma antal röster för eller emot ett medlemskap. Den

andra är att blankrösterna skulle bli flest. Risken för att någon av de situationerna skulle uppträda är ganska liten.

Invandrarnas utanförståendeskap är ett demokratiskt problem. Invandrarna bör ha rösträtt efter samma grunder som i kommunala val. Därför hävdar vi att den kommunala röstlängden skall ligga till grund för deltagande i folkomröstningen. Problemen som kan uppstå härvidlag tror vi går att lösa.

Vi menar också att kampanjbeloppen borde ha varit av minst samma storlek som de medel som anslogs till kampanjorganisationerna vid folkomröstningen rörande kärnkraften. Dåvarande belopp om 18 miljoner per sida skulle i dagens penningvärde motsvara 49 miljoner kronor, eller 98 miljoner kronor totalt. Då emellertid kampanjorganisationerna redan erhållit 10 miljoner skulle vi alltså ha velat höja beloppet till 88 miljoner kronor. Det har vi emellertid inte fått gehör för.

Vi kan konstatera att ja- och nej-sidan de facto har mycket olika resurser. Arbetsmarknadsstyrelsens beslut om att ALU-jobb inte skall få användas i kampanjorganisationerna har särskilt drabbat nej-sidan. Det påstås nu att Europainformationssekretariatet på Utrikesdepartementet har ALU-anslagna. Såvitt jag vet har inte Arbetsmarknadsstyrelsen sagt någonting om detta.

Den här typen av problem stöter vi hela tiden på. Etablissemangen har lätt för att styra över resurser till ja-sidan, medan nej-sidan får kämpa för att komma åt dem. Vi tycker därför att det är viktigt med en öppen redovisning av finansieringen av kampanjerna. Därför har vi också ställt oss bakom reservation 3 under mom. 12.

I vårt förslag har vi också strukit under att bidragen borde ha varit lika stora som i folkomröstningen om kärnkraften.

I remissbehandlingen borde Maastrichtfördraget och rapporten från EU:s ministerråd till EU-parlamentet ha ingått. Birgitta Hambraeus har tagit upp detta i sin motion. Det tycker vi är bra.

Riksdagen har nu i en första läsning antagit förslagen till ändringar i regeringsform och tryckfrihetsförordning, vilka blir en följd av EU-medlemskapet. Vi vill understryka att den andra riksdagsbehandlingen av de här förslagen måste ske efter det att folkomröstningen har ägt rum.

Anf. 134 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 50, om den planerade folkomröstningen om svenskt EU-medlemskap den 13 november, baserad i allt väsentligt på den proposition som i sin tur har partiöverläggningarna under förra hösten som bakgrund.

Detta har gjort att utskottet naturligtvis har känt sig i hög grad bundet. Det har inte stått så mycket utrymme till buds för oss att gå in och göra några större ändringar. Partiöverläggningarna har styrt händelseförloppet inte bara i det här hänseendet utan också när det gäller andra grundlagsfrågor.

Det är egentligen fyra frågor som har diskuterats här. De har också tagits upp av både Hans Göran Franck och Bengt Hurtig. Det är folkomröstningens status. Den är formellt rådgivande, men blir i realiteten beslutande. Det har efterlysts en gemensam deklaration från partiledare, från gruppledare. Jag har efterhört de synpunkter som finns i olika sammanhang och kan bara

konstatera, vilket också framgår av betänkandet, att det är alldeles entydigt hur resultatet skall tolkas.

Det är den relativa majoriteten som blir avgörande. Det förslag, ja eller nej, som får de flesta rösterna kommer också att avgöra frågan om Sveriges inträde i EU. Blankrösterna utgör alltså inte i realiteten något problem. De kommer att registreras, de finns där, men de kommer inte att påverka resultatet.

Sedan finns det naturligtvis vissa teoretiska konstruktioner som man kan göra, att blankrösterna skulle bli flest. Men, som Bengt Hurtig var inne på, detta är ändå ingenting som har så förfärligt mycket med verkligheten att skaffa. Skulle så bli fallet får väl den nytillträdande riksdagen ta ställning till det problemet.

Även några andra problem har tagits upp. Det gäller vilka som skall utöva rösträtt. Här har man varit överens vid partiledaröverläggningarna att det bara bör vara svenska medborgare som skall ifrågakomma.

Man har också vid partiledaröverläggningarna nått en uppgörelse om vilka medel som bör anslås till kampanjverksamheten och om principerna för hur de här medlen skall fördelas. Det finns alltså inte heller där något större utrymme för något eget spel från KU:s sida.

Med det sagda, fru talman, yrkar jag avslag på reservationerna och meningsyttringarna och bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Anf. 135 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Det var mycket bra att få höra de här formuleringarna. Jag hoppas att de kan lugna dem som ifrågasätter att riksdagen kommer att följa folkomröstningsresultatet.

Men låt oss spekulera i att det skulle bli 35 % nej, 33 % ja och 32 % blanka röster. Kommer då Moderata samlingspartiet att följa folkomröstningsresultatet, eller kommer man att försöka hävda att det är för många blankröster?

Anf. 136 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Självfallet gäller i den situationen att de 33 procenten är de flesta. De 32 procenten är färre. Blankrösterna räknas inte.

Däremot kan jag för egen del inte tänka mig att rösta nej till EU. Men möjligheten finns alltid i en kritisk situation att lägga ned sin röst.

Anf. 137 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Vi skall i morgon fatta beslut om en lag om folkomröstning om EU-medlemskap. Enligt 8 kap. 4 § i regeringsformen skall riksdagen varje gång en folkomröstning skall genomföras fatta beslut om särskild lag.

I går var jag på en folkhögskola och svarade på frågor om riksdagens arbete. En fråga som ställdes med stort allvar var om riksdagen skulle respektera folkomröstningsresultatet. Kampanjen Nej till EU har varit ute och sått misstro i landet och påstått, utan att ha särskilt mycket till bevis, att folkomröstningsresultatet kommer att fintas bort. Uppenbarligen har denna misstänkliggörande propaganda varit framgångsrik. Därför var det välgörande för mig att redogöra för det kommande riksdagsbeslutet och för åtminstone vårt partis, det socialdemokratiska partiets, ställningstagande.

Partikongressen, vårt partis högsta beslutande organ, har uttalat att "riksdagsgruppen skall följa resultatet av omröstningen". Vår partiordförande har deklarerat detta offentligt vid upprepade tillfällen. Förtroendet för riksdagen som landets högsta beslutande instans skall heller inte kunna ifrågasättas. Vad KU uttalar i betänkandet på s. 9 skall respekteras. Där står följande:

"Formellt är folkomröstningen rådgivande, men samtliga riksdagspartier har varit ense om att den i praktiken skall vara beslutande, dvs. att den meningsyttring som fått flest röster skall avgöra frågan om ett svenskt medlemskap i EU."

Folkets vilja skall gälla. Folkomröstningen skall handla om ja eller nej till medlemskap i enlighet med det avtal om ett svenskt medlemskap som förhandlats fram med EU:s medlemsstater.

Även om det i hög grad är hypotetiskt kan situationen bli den att röstetalalet är lika stort för ja- och nej-sidan, likaså att antalet blankröster får majoritet. Hur riksdagen då skall förfara måste bli en fråga för de partier som väljs in i riksdagen efter höstens val, säger KU vidare.

De opinionsmätningar som hittills ägt rum tyder emellertid inte på att utslaget skulle kunna bli sådant. Här kan jag emellertid deklarerat att vårt parti redan har tagit ställning. Även om blankrösterna blir i majoritet kommer vi att i riksdagen rösta för det alternativ, ja eller nej, som fått flest röster.

Att nej-sidan över huvud taget kunnat sprida misstro om att riksdagen inte skulle respektera folkomröstningsresultatet har sin grund i en del egendomliga yttranden av moderater. Lars Tobisson har på ett möte med den gemensamma parlamentarikerkommittén EU-Sverige, med pressen närvarande, den 22 februari uttalat att moderaterna skulle avstå från att rösta för ett utskottsbetänkande som fastställer samma sak som folkomröstningen om folkomröstningsresultatet gav ett nej-utslag.

Dessutom har det antytts från moderat håll att den proposition som aviseras till augusti, om den formella anslutningen till EU, där också riksdagens roll belyses liksom hur samarbetet mellan riksdag och regering skall regleras vid ett EU-medlemskap, skulle kunna komma att dras tillbaka.

Dumma uttalanden kan ju korrigeras, inte minst för att stärka förtroendet för riksdagen och för politikernas hederlighet. Birger Hagård har nu chansen att göra detta. Jag tycker att han i sitt tidigare anförande har klart deklarerat att han för sin del tänker följa folkomröstningsresultatet. Men min fråga är trots allt: Har Birger Hagård hela moderatgruppen bakom sig i den saken?

Fru talman! Det är högst otillfredsställande att det skall kunna råda någon oklarhet om att folkomröstningsresultatet inte skall vara utslagsgivande. Därför hade jag i likhet med Hans Göran Franck tänkt be företrädare för samtliga partier att deklarerat att omröstningsresultatet skall vara bindande för riksdagen.

Anf. 138 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Fru talman! Det Catarina Rönning har sagt understryker betydelsen av det som Hans Gustafsson och jag har framfört i vår motion. Jag anser att det, även om det som Birger Hagård säger har förekommit partiöverläggningar, finns all anledning att i det här läget verkligen understryka vikten och

behovet av att få en gemensam skriftlig deklARATION från samtliga riksdagspartier. Det rör sig inte för min del om att på något sätt misstänkliggöra någonting. Det rör sig om att stärka förtroendet för folkomröstningen. Det görs bäst genom att man får den här gemensamma skriftliga deklARATIONEN.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Folkomröstning om
EU-medlemskap*

Anf. 139 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Jag har sagt tidigare och jag upprepar det: Här finns deklARATIONER från samtliga partier. Folkomröstningsresultatet kommer att följas. Det är den relativa majoriteten som kommer att vara avgörande. Då behövs det inte, Hans Göran Franck, några ytterligare deklARATIONER i det här sammanhanget.

Moderata samlingspartiet står bakom detta. Skulle det bli så olyckligt att man skulle få ett negativt folkomröstningsresultat, kommer i varje fall inte jag att kunna rösta emot ett svenskt medlemskap i EU, en fråga som jag har slagits för i hela mitt liv. I värsta och sämsta fall tvingas jag i en sådan situation att avstå. Men den valsituationen kommer knappast att uppstå. Blir det ett nej i folkomröstningen kommer inte saken att kunna fullföljas.

Anf. 140 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ha ett förtydligande av Birger Hagård i den här frågan. Om folkomröstningsresultatet erhåller en blygsam övervikt för nej och om blankrösterna får majoritet, har jag tolkat Birger Hagård rätt när jag uppfattar att han säger att han kan tänka sig att avstå från att rösta då ett konfirmerande av folkomröstningsresultatet skall föreläggas riksdagen?

Anf. 141 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Det behövs i så fall inte något konfirmerande av riksdagen. Det är endast i en ja-situation som det konstitutionellt är nödvändigt att få frågan därhän.

Anf. 142 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Birger Hagård har yttrat sig på ett sätt som för hans del kan sägas vara tillfredsställande. Jag utgår från att han verkligen har hela sitt parti bakom sig. Men han kan inte tala mer än för sig och för sitt parti. Det finns ju fler partier. Jag vidhåller att en gemensam skriftlig deklARATION behövs. Den skulle stärka förtroendet för folkomröstningen.

Anf. 143 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Jag skulle vilja ha ett uttalande från samtliga partier. Det är lika intressant att fråga Vänsterns representant hur han kommer att ställa sig: Kommer folkomröstningsresultatet att absolut respekteras?

Anf. 144 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Det är också vårt partis ställningstagande att vi skall följa folkomröstningens resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.06 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

12 § Bostadsdomstolen

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1993/94:JuU31 Bostadsdomstolen (prop.1993/94:200).

Anf. 145 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Riksdagen skall snart och efter en ganska kort debatt besluta att avveckla Bostadsdomstolen. Domstolen upphör efter nästan exakt 20 års väl vitsordad verksamhet.

Om riksdagens ledamöter skulle ta ställning till frågan om domstolens fortsatta verksamhet efter det arbetsresultat som domstolen har presterat vore utgången given. Motiveringen för förslaget om nedläggning är dock en helt annan än att domstolen inte fullgör sina uppgifter på ett bra sätt.

Det handlar om principer. Det skall inte finnas några specialdomstolar. En majoritet av utskottets ledamöter har ställt sig bakom den principen, och fort skall det gå. Domstolen försvinner nu på några veckor.

Därmed kan regeringen utåt säga att den påbörjat avvecklingen av specialdomstolarna, trots att den misslyckats med att under sin regeringstid lägga fram förslag om att helt avveckla hyresnämnderna och arrendenämnderna.

Riksdagen får genom denna proposition möjlighet att ansluta sig till regeringens principer för specialdomstolar. Socialdemokraterna avvisar denna propå och yrkar avslag på hela propositionen.

Herr talman! Bostadsdomstolens avskaffande är i dagsläget närmast att likna vid ett bländverk i förhållande till regeringens ambition att slopa denna specialdomstol. Specialdomstolens avskaffande klaras blott och bart genom att en ny speciallag stiftas. Den speciella lagen möjliggör skapandet av en speciell domstol inom Svea hovrätt.

Detta specialarrangemang måste till därför att regeringen inte kunnat vänta med ställningstagandet till Bostadsdomstolen till dess att hela frågan kunnat bedömas. Nu sker förändringen trots att det är oklart med första instansens roll, samtidigt som ändringar av avsevärt slag sker i den materiella hyrslagstiftningen, bl.a. en ny förhandlingsordning.

Alla anser att den valda lösningen inte är bra. Regeringen, och givetvis utskottsmajoriteten, anser att de praktiska olägenheterna med en delreform inte framstår som särskilt påtagliga. Lagrådet säger att förslaget kan godtas

som ett provisorium trots att det ofrånkomligen är förenat med vissa olägenheter.

Detta är förutsättningarna för beslutet om att avveckla Bostadsdomstolen. Det känns trist att uppleva hur regeringen med majoritetsmakten återigen driver igenom ett beslut som många opponerar sig mot. Särskilt beträffande domstolar borde breda lösningar eftersträvas.

Socialdemokraterna anser att regeringens restriktiva syn på specialdomstolar inte är sakligt motiverad. Varje domstols verksamhet måste bedömas efter dess egna meriter och inte efter en stelbent principiell uppfattning.

Intresseledamöternas medverkan i dömandet ger extra auktoritet åt domstolens avgöranden. De innebär också snabbare och mer kompetent prövning av målen.

Den medlande verksamhet som hyresnämnderna har liksom deras funktion och sammansättning är av stor betydelse för hyresmarknadens funktionssätt och parternas tilltro till detta.

I propositionen i detta ärende berörs frågan om Bostadsdomstolens sammansättning och dennas förenlighet med kraven i Europakonventionen om mänskliga rättigheter. I förra veckans debatt om hyreslagstiftningen påstod den moderate företrädaren Mikael Odenberg i generella ordalag att vår hyreslagstiftning medfört att Sverige av Europadomstolen fällts för kränkning av de mänskliga rättigheterna.

Man kunde av detta inlägg få intrycket att det var Bostadsdomstolen som sådan som Europadomstolen uttalat sig om. Så var emellertid ingalunda fallet. Det Europadomstolen uttalade sig om var sammansättningen av Bostadsdomstolen i ett alldeles speciellt fall. Det man kritiserade rättades till genom ett riksdagsbeslut redan våren 1991. Den kritiken äger knappast relevans i dagens debatt.

I anslutning till att Europadomstolen prövade saken uttalade den också följande: "På grund av sin särskilda erfarenhet, förefaller de lekmanaledda möter som sitter i Bostadsdomstolen tillsammans med yrkesdomarna i princip vara utomordentligt väl kvalificerade att delta i bedömandet av tvister mellan hyresvärdar och hyresgäster och av de särskilda frågor som kan uppstå i sådana tvister". Det är ett bra betyg, som inte kan tas till intäkt för kritik mot Bostadsdomstolen.

Herr talman! Jag vill slutligen yrka bifall till reservation 1 till justitieutskottets betänkande 31 för innevarande riksmöte. Under förutsättning att reservation 1 skulle komma att avslås yrkar jag också bifall till reservation 2. Om reservation 2 skulle bifallas yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 146 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag har i kväll endast för avsikt att till detta betänkande lämna Västerpartiets röstförklaring med anledning av den motion som behandlas i betänkandet och som väckts med anledning av propositionen.

Vår motion tillgodoses genom de socialdemokratiska reservationerna. Därför kommer vi att rösta för reservationerna 1 och 2 och i förekommande fall även för reservation 3.

Anf. 147 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Frågan om specialdomstolarna har varit uppe till debatt vid ett flertal tillfällen. I dag har vi att besluta om Bostadsdomstolens upphörande. I föreliggande betänkande, JuU31, som behandlar regeringens proposition 1993/94:200 Upphörande av Bostadsdomstolen m.m., föreslås i enlighet med propositionens förslag att Bostadsdomstolen upphör den 1 juli 1994.

I departementspromemorian Domstolsväsendet – organisation och administration i framtiden, beskrevs att vissa överväganden av principiell art borde göras inför ställningstagandet om specialdomstolarnas framtid. Sådana överväganden har gjorts på regeringskansliet och lett till promemorian Specialdomstolarna i framtiden. Efter ytterligare överväganden har sedan den proposition lagts fram som vi nu debatterar.

Förutom frågan om Bostadsdomstolens avskaffande tas i propositionen upp vissa allmänna frågor om specialdomstolarna och var rättsskipningen skall ske i framtiden beträffande dagens arrende- och hyresnämndsärenden.

Herr talman! Domstolsväsendet har ju som grundstomme två parallella domstolsorganisationer, dels allmänna domstolar, dvs. tingsrätterna, hovrätterna och Högsta domstolen, dels förvaltningsdomstolar, dvs. länsrätterna, kammarrätterna och Regeringsrätten.

Till detta system kommer dessutom de fristående specialdomstolarna samt ett antal nämnder som prövar olika slag av tvister, t.ex. hyres- och arrendenämnderna, vilka särskilt berörs i det nu diskuterade betänkandet.

I propositionen gör regeringen den bedömningen att flertalet av måltyperna i specialdomstolarna i framtiden bör prövas av de allmänna domstolarna eller de allmänna förvaltningsdomstolarna.

De viktigaste argumenten som brukar framföras till specialdomstolarnas fördel är snabb rättsskipning, specialkunnande och parternas förtroende.

Herr talman! När det gäller snabb rättsskipning bör det påpekas att specialdomstolar inte alltid utgör någon garanti för snabbhet. Balanserna kan vara besvärande även för specialorganen. Hur lång tid som ärendet tar är en fråga om resurser och prioriteringar. Genom olika regler om förtur m.m. kan det ges ett extra snabbt förfarande även inom de allmänna domstolarna. Snabbhetskravet är, som jag ser det, ett relativt svagt argument för värnande om specialdomstolar.

Ett annat av argumenten för specialdomstolar brukar vara kravet på specialkunskaper. Men särskilda ledamöter med särskilda fackkunskaper kan faktiskt även tillföras de lägre instanserna inom allmänna domstolar och allmänna förvaltningsdomstolar. Specialkunskap kan tillgodoses genom koncentration av vissa mål till vissa domstolar, genom adjungering av olika typer av jurister eller på annat sätt.

Vissa typer av mål kan också speciallottas på vissa avdelningar eller rotlar inom en domstol som därmed kan hålla en hög sakkunskap på sina speciella områden. Kravet på sakkunskap förutsätter alltså inte specialdomstolar.

Herr talman! Argumentet att s.k. intresseledamöter i specialdomstolarna inger parterna ett större förtroende än en sammansättning med andra ledamöter känns tveeggat. Å ena sidan har naturligtvis intresseledamöter stor sakkunskap och kan genom detta och sin knytning till berörda organisatio-

ner ingjuta ett ökat förtroende. Men å andra sidan kan sådana knytningar till organisationerna förväntas ge solidarisering med och verkande för just de organisationer som de på något sätt är knutna till. Tvivel om opartiskhet kan då självfallet uppstå.

Herr talman! I propositionen framhålls bl.a. att införandet av Bostadsdomstolen medförde ett avsteg från principen om ett sammanhållet domstolsväsende. Vissa frågor enligt hyreslagsstiftning prövas fortfarande av allmän domstol, vilket innebär en splittring av hyresprocessen. Bostadsdomstolen är dessutom relativt liten med visst beroende av domstolsväsendet i övrigt för sin personalförsörjning.

Sammantaget har regeringen i sitt förslag kommit fram till att det är tid för att genomföra en delreform. Den har föreslagit att Bostadsdomstolen bör upphöra som fristående domstol den 1 juli 1994. Vidare föreslås att Svea hovrätt i ett första steg ensam övertar Bostadsdomstolens roll som överinstans till hyresnämnderna. Justitieutskottet instämmer i regeringens förslag.

Låt mig sedan säga några ord om arrende- och hyresnämnderna. Regeringen har den principiella inställningen att rättsskipningen inom det hyres- och arrenderättsliga området bör koncentreras till de allmänna domstolarna. Regeringen föreslår i propositionen att arrende- och hyresnämnderna på sikt skall upphöra. Huvuddelen av deras arbetsuppgifter skall övertas av tingsrätterna. Tingsrätternas normala förfarande och sammansättning bör gälla i de mål som övertas. Det innebär också att intresseledamöter inte bör delta.

Trots regeringens principiella inställning anser regeringen att tingsrätternas övertagande av arrende- och hyresnämndernas ärenden kräver att ytterligare överväganden sker innan förändringen kommer till stånd. Regeringen aviserar en översyn av de hyresprocessuella reglerna liksom en viss omarbeting av de materiella reglerna under sommaren och hösten 1994.

Däremot bör, enligt regeringsförslaget, arbetet med samlokalisering och viss administrativ samverkan mellan nämnderna och tingsrätterna fortsätta i enlighet med den principiella inriktning som regeringen angivit. Justitieutskottet instämmer i regeringens förslag. Det gäller också förslaget om att Svea hovrätts beslut inte skall kunna överklagas, liksom övriga förslag i propositionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 148 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Här står två olika synsätt mot varandra. Kjell Eldensjö försöker på majoritetens vägnar att skaka fram några argument, t.ex. Bostadsdomstolens litenhet och vissa principiella resonemang om att vi skall ha allt inom samma domstol.

Jag måste få fråga Kjell Eldensjö en sak. Man talar om den sakkunskap och de speciella kunskaper som kan finnas på hyresrättslagstiftningens område och att det kan uppstå svårigheter att klara detta med de allmänna domstolarna. Då säger Kjell Eldensjö att vi får koncentrera den här typen av mål till en viss avdelning inom domstolen eller till en viss domstol. Betyder det att det bara är vissa tingsrätter som skall handlägga de här målen och att det i fortsättningen bara skall vara en överinstans, nämligen Svea hovrätt? Är

det inte principen som får gälla här, Kjell Eldensjö? När det sedan uppstår svårigheter i den praktiska hanteringen ändrar man uppfattning litet grand. Det viktiga är att avskaffa Bostadsdomstolen som speciell domstol.

I praktiken flyttar man in denna speciella domstol i Svea hovrätt och fortsätter som om ingenting egentligen har hänt. Det här förslaget handlar ju i första hand om att regeringen och de borgerliga företrädarna skall kunna peka på att de faktiskt har gjort något när det gäller specialdomstolarna och att de försöker leva efter principerna. Det finns ju ingen kritik mot funktionssättet hos vare sig hyresnämnder, arrendenämnder eller Bostadsdomstolen som ger anledning till någon förändring.

Sedan säger Kjell Eldensjö att man enligt regeringens förslag skall utreda en rad frågor runt detta. Detta är ju poängen i Socialdemokraternas kritik när det gäller dellösningen med Bostadsdomstolen. Det hade ju varit mycket bättre att utreda hela saken först och därefter fatta de beslut som en noggrann utredning och överväganden kring den kan leda fram till. Här börjar man ju i andra änden genom att sätta i gång en process som man inte riktigt vet vart den leder. Man vill besluta först och utreda sedan. Det tycker vi är en felaktig beslutsteknik.

Anf. 149 KJELL ELDENSJÖ (kds) replik:

Herr talman! Det är helt riktigt att Svea hovrätt tar över i första hand. Inriktningen är naturligtvis att de övriga hovrätterna skall komma in i bilden vid ett senare tillfälle. Detta ses ju som en delreform. Bostadsdomstolens personal kommer i stor utsträckning att tas över av Svea hovrätt. Genom den personalen får man en fortsatt kompetens.

Det är också riktigt att det finns en skiljelinje här mellan regeringspartierna och Socialdemokraterna. Enligt regeringspartierna skall domstolsväsendet vara så sammanhållet som möjligt, vilket också Domstolsutredningen har poängterat. Vidare gäller att domstolsväsendet skall bygga på domstolar med så generell kompetens som möjligt. Huvudsakligen skall man syssla med just rättsskipningsuppgifter.

När det gäller hyresnämndernas avskaffande och tingsrätternas övertagande skall det fortfarande göras överväganden på dessa punkter. Regeringen kommer naturligtvis att återkomma om detta senare.

Anf. 150 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Det är bra att regeringen avser att återkomma. Det måste den naturligtvis göra om det skall ske förändringar i organisationen. Men det hade naturligtvis varit ännu bättre om regeringen hade snabbat på utredningen så att vi hade haft ett fullvärdigt utredningsunderlag att ta ställning till. Nu skall vi ju besluta att Bostadsdomstolen skall flyttas in i Svea hovrätt och i praktiken fortsätta där som något slags specialenhet.

Regeringen vill dessutom att riksdagen skall uttala sig för den inriktning som regeringen har, nämligen avskaffandet av hyresnämnderna och arrendenämnderna. Det är ju den inriktning som regeringen har, och den vill ha ett godkännande av detta. Vi socialdemokrater motsätter oss det.

Intresseledamöterna i de olika instanserna företräder inte parterna direkt. De är utsedda på grund av sin särskilda sakkunskap inom bostadsområdet,

t.ex. när det gäller förvaltning och hyresgästaspekter. Europadomstolen säger i sitt uttalande att den här sakkunskapen medför att man på ett bra och riktigt sätt kan handlägga de ärenden och de mål som blir aktuella. Jag tycker att det är trist att man nu motar ut parterna ut tvistlösningen när det gäller hyreslagen och andra tvister som kan uppstå i anslutning till boendet.

Avslutningsvis vill jag fråga Kjell Eldensjö: Vad är det egentligen för fel på specialdomstolarna? Man kan säga allmänt att man skall ha det på ett visst sätt. Men vad är det egentligen som gör att det är så förfärligt besvärligt att ha specialdomstolar?

Jag minns ett litet ärende inom justitieuskottets beredningsområde som gällde kronofogdemål, som flyttades från kammarrätten ner till tingsrätterna. Då gällde plötsligt inte detta med alla tingsrätters behörighet på alla områden. Den typen av mål skulle koncentreras till den största tingsrätten i länet.

Trots kraftfulla deklarationer från framför allt de partier som nu utgör regeringsunderlag i tidigare sammanhang om att alla domstolar skall vara kompetenta att döma i alla mål beslöt man att koncentrera s.k. kronofogdemål till den största tingsrätten. De heligt deklarerade principerna kom knappast inte att gälla i verkligheten, när man ställdes inför de praktiska problemen. Då blev det plötsligt så att alla tingsrätter inte kunde anförtros att döma i denna typ av mål. Vilka principer är det egentligen som gäller?

Anf. 151 KJELL ELDENSJÖ (kds) replik:

Herr talman! Man skulle kunna vända på frågeställningen och fråga sig om vi skall inrätta domstolar för vartenda ämnesområde. Det är inte den inriktning som regeringen har. Här talas om ett sammanhållet domstolsväsende. I en tid av besparingar, när vi behöver effektivisera, är det viktigt att man gör vissa reformer och förändringar som kan leda till effektiviseringar, om man ser över hela domstolsväsendet.

Organisationsförändringar förekommer överallt för att möta tidens krav, inom industrin och näringslivet i övrigt. Det måste också gälla statliga myndigheter och även domstolsväsendet. Vi lever nämligen i en föränderlig värld, som alla känner till.

Anf. 152 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! När vi här i kammaren den 18 maj diskuterade förslagen om en brottsofferfond och en ny brottsoffermyndighet såg jag mig föranlåten att redovisa på vilket egendomligt sätt en rad viktiga frågor under det senaste riksdagsåret beretts av Justitiedepartementet.

Jag nämnde polisens omorganisation. I fråga om denna förklarade justitieministern här i kammaren att hon avsåg att efter en snabbremsa lägga Håkan Winbergs utredning till grund för en proposition. Jag nämnde hur hon fick backa efter en rad protester i massmedia som krävde att denna stora fråga måste få bli mer allsidigt belyst i en större utredning.

Jag nämnde departementspromemorian med förslaget att avskaffa Domstolsverket, som 90 % av remissinstanserna sa nej till. Från departementet försökte man avskaffa den allsidigt tillsatta styrelsen, med bl.a. kvinnlig representant för kanslipersonalen som utgör 70 % inom domstolsväsendet, till

förmån för en styrelse bestående av höga domare. Där lyckades man, efter det att frågan legat en månad i justitieutskottet varvid nydemokraterna bearbetades, i slutskedet genom förhandlingar på högsta nivå mellan Tobisson och Wachtmeister.

Jag kritiserade slutligen sättet på vilket departementet berett den nya brottsoffermyndigheten. I en departementspromemoria föreslogs att Brottsskadenämnden, som finns här i Stockholm, skulle administrera den föreslagna brottsofferfonden. Förslaget fick allmän remissacceptans. Men när man förväntade sig en proposition med detta innehåll tillsatte regeringen justitieutskottets ordförande att snabbutreda en ny myndighet för detta ändamål. Förslaget blev sedan utan remissförfarande underlag för en proposition.

I dag har jag anledning att åter kritisera Justitiedepartementets arbetsmetoder. Den 2 juni i år fattade riksdagen bl.a. beslut om ändring i lagen om bostadsdomstol per den 1 juli 1994. I dag skall vi fatta ett nytt beslut om avveckling av nämnda domstol per den 1 juli 1994.

Jag försökte förgäves i debatten den 18 maj få Britta Bjelle, som då företrädde utskottsmajoriteten, att redovisa sin syn på den handläggning från departementets sida som jag kritiserade. Det lyckades inte. Jag vill nu ställa samma fråga till Kjell Eldensjö, nämligen om han tycker att den redovisade handläggningen är acceptabel.

Avvecklingen av Bostadsdomstolen är en del av en reformering av den hyresrättsliga lagstiftningen. Men i denna ingår även, som tidigare talare har varit inne på, förändringar av de s.k. hyresnämnderna och arrendenämnderna som nu är föremål för utredning inom departementet. Det är en mycket grannliga uppgift att inordna dessa nämnder i de allmänna domstolarnas verksamhet, dels därför att de även har en social funktion, dels därför att det ingår teknisk expertis i nämnderna.

Den sociala funktionen består bl.a. däri att allmänheten kan ringa och förhöra sig om lagstiftning och praxis. Hyresnämnden i Göteborg har som exempel en person avdelad för att på heltid besvara frågor på området. Det är många som utnyttjar denna service, främst bland hyresgästerna. Jag har själv som praktiserande jurist erfarenhet härav och har efter samtal med expertis inom framför allt arrendenämnderna kunnat bidra till att utan domstolsförfarande lösa tvister. Någon liknande uppläggning finns inte inom de allmänna domstolarna.

Sakkunskapen inom nämnderna på byggnads- och jordbruksområdet utgörs, som tidigare talare har varit inne på, av s.k. intresseledamöter. Det innebär att parterna vid domstolsförhandlingar i regel inte behöver tillhandahålla sådan expertis.

Dessa frågor har man på departementet ännu ej någon lösning på. Men i något slags missriktad ambition att visa handlingskraft föreslår man nu att Bostadsdomstolen i vart fall skall avvecklas, även om ersättningen i form av Svea hovrätt tills vidare beskrivs som ett provisorium. Man gör det trots att såväl Högsta domstolen som Lagrådet avrått och framhållit att vi behöver avvakta till dess vi har en helhetslösning på området.

Jag har i min motion, till vilken socialdemokraterna i reservation 2 yrkat bifall, försökt att rädda situationen för departementet och regeringen genom

att avstå från att yrka avslag på propositionen. Jag föreslår i stället att avvecklingen av Bostadsdomstolen sker per den 1 juli 1995 och inte den 1 juli 1994.

Då föreligger möjligheten att riksdagen innan Bostadsdomstolen upphör även har fått ta del av förslag om avveckling av arrende- och hyresnämnderna. Det ges vidare möjlighet att om det fortsatta utredningsarbetet inom departementet så påfordrar justera beslutet om Bostadsdomstolen.

Det finns en rad ytterligare viktiga argument för att låta ikraftträdandet anstå ett år. Nyligen beslutade riksdagen införa betydande förändringar i hyresförhandlingssystemet per den 1 juli i år. Alla konsekvenser av den nya lagstiftningen kan inte nu förutses. Som vid många andra reformer måste ett stort antal frågor överlämnas till rättstillämpningen.

I en sådan situation är det ytterst angeläget att de rättstillämpande myndigheterna, i detta fall hyresnämnder och bostadsdomstol, har en sådan fast organisation och sådana kunskaper på ämnesområdet att reformen kan genomföras i enlighet med lagstiftarens intentioner och utan att rättssäkerheten sätts i fara.

De beslutade lagändringarna i hyresförhandlingssystemet har väckt stor uppmärksamhet och har lett till en mer polariserad situation på hyresmarknaden. Hyresgästförbundet har i stora annonskampanjer kritiserat den nya lagen. Mot denna bakgrund accentueras behovet av stabilitet hos de rättsvårdande myndigheterna. Bostadsdomstolen innehåller, som vi tidigare berört, experter på området i form av s.k. intresseledamöter. Domstolen har därför en stark ställning och kan bidra till att motsättningarna mellan parterna överbryggas. Provisoriet med Svea hovrätt innebär att intresseledamöterna försvinner. Ingen ifrågasätter hovrättens kompetens, men att just nu göra förändringar är olyckligt.

Herr talman! Jag vill avsluta med att till de tidigare frågor jag riktat till utskottsmajoritetens företrädare bifoga frågan varför vi inte i detta fall skall följa Lagrådets rekommendation.

Anf. 153 KJELL ELDENSJÖ (kds) replik:

Herr talman! Reformarbetet är naturligtvis föranlett just av det som jag har sagt tidigare – strävan efter ett sammanhållet domstolsväsende. Regeringen har med tillstyrkan av justitieutskottet ansett att just frågan om Bostadsdomstolens avskaffande och Svea hovrätts övertagande av uppgifterna är tillräckligt utredd och att man kan genomföra denna delreform. Man anser det angeläget att verksamheten kommer i gång. Flera andra har sagt samma sak när det gäller just den biten.

Lagrådet har uttalat viss tveksamhet men ändå ansett att det skulle vara acceptabelt som ett provisorium. Jag vill också påpeka att bostadsutskottet har gjort samma sak och tillstyrkt förändringen.

Anf. 154 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Kjell Eldensjö försvarar utskottsbehandlingen och påpekar att det inte skulle finnas några nackdelar med att avveckla Bostadsdomstolen innan man har ett samlat grepp om förändringar inom hela hyreslagstiftningens område.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

Bostadsdomstolen

Det är intressant att notera att man har en omvänd bevisföring när man avslår mitt förslag om att flytta fram ikraftträdandet av Bostadsdomstolens avveckling ett år. Man hävdar att de praktiska olägenheterna med att avveckla Bostadsdomstolen omgående inte framstår som särskilt påtagliga. Jag har full förståelse för att man inte kan peka på några positiva fördelar med att avskaffa Bostadsdomstolen innan man vet vad man skall göra med hyresnämnderna.

Såväl arrendenämnderna och hyresnämnderna som Bostadsdomstolen är kostnadseffektiva organ som åtnjuter stort förtroende. Det medför t.ex. inte några kostnadsbesparingar för Statsverket att snabbavveckla Bostadsdomstolen.

Däremot finns det, som jag framhöll i mitt anförande, påtagliga olägenheter. Jag är mycket förvånad över att den borgerliga delen av justitieutskottet inte insett nackdelarna. Det finns behov av att behålla de kända instanserna under en tid när hyreslagstiftningen, som är ny, skall sätta sig. Det finns behov av att göra justeringar med anledning av vad som eventuellt framkommer vid den fortsatta beredningen av hyresnämndernas inordnande i de allmänna domstolarna osv.

Jag tycker inte minst att det är uppseendeväckande att man går emot Lagrådets yttrande när man från utskottets sida inte kan påvisa några fördelar med att avveckla Bostadsdomstolen.

Jag hade under förmiddagen möjlighet att lyssna till kds representant Holger Gustafsson i partnerskapsdebatten, och för den delen också till Moderaternas Per Stenmarck. Båda talade med emfas om att ta Lagrådets yttrande på allvar och visa respekt och t.o.m. högaktning för Lagrådet.

Jag måste därför fråga Kjell Eldensjö om respekten för Lagrådet bara är en fråga om lämplighet för kds, dvs. att man skall visa respekt när det passar med kds inställning och inte annars.

På vilket sätt har Lagrådet fel när man precis som Högsta domstolen konstaterar att frågan om Bostadsdomstolen bör samordnas med frågan om hur hyresnämnderna skall inordnas i de allmänna domstolarna?

Anf. 155 KJELL ELDENSJÖ (kds) replik:

Herr talman! Det reformarbete som pågår inom domstolsväsendet syftar som jag sade till ett sammanhållet domstolsväsende. Allt större krav på domstolarna kräver samordning av resurserna. Det är viktigt att dessa reformarbeten kommer i gång. Det har bedömts att man kan göra denna delreform nu.

Jag har uppfattat Lagrådets uttalande så, att det fanns viss kritik mot förslaget, men att det var en godtagbar delreform – under förutsättningen att den var ett provisorium som man sedan skulle göra förändringar i.

Anf. 156 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Det kan finnas anledning att läsa upp vad Lagrådet skrivit i detta fall: "Flera av remissinstanserna, bland dem Högsta domstolen, anser att frågan om Bostadsdomstolens framtid bör avgöras samtidigt med frågan om hyresnämndernas framtid. Lagrådet delar Högsta domstolens uppfattning att de bästa förutsättningarna för att få till stånd en lämplig och be-

stående ordning för handläggning av hyresrättsliga frågor föreligger om man först tar ställning till hur prövning skall ske i första instans och sedan låter detta ställningstagande vara styrande för utformningen av förfarandet vid ett överklagande.”

Hur Kjell Eldensjö kan få det till att Lagrådet inte avstyrker den ordning som justitieutskottet nu har föreslagit är för mig en gåta.

Kjell Eldensjö svarade heller inte på frågan om han tyckte att den redovisade handläggningen av stora frågor under det senaste året från departementets sida är acceptabel. Jag förstår att han tiger, precis som justitieutskottets ordförande gjorde i det fallet. Det är nämligen inte acceptabelt att departementet, som är den myndighet som har det högsta ansvaret i vårt land för rättssäkerheten och utvecklingen på rättsområdet och som skall se till att vi förblir en rättsstat, har en sådan beredningsgång som man har redovisat i dessa ärenden. Man kan inte acceptera sådana förarbeten som vi har bevittnat i dag och sådana förarbeten som jag tidigare har pekat på.

Anf. 157 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag vill göra ett par korta kommentarer till det replikskifte som Kjell Eldensjö och jag hade. Kjell Eldensjö uttalar att vi inte kan ha lagstiftning eller domstolar på vartenda ämnesområde. Det tycker inte jag heller att man kan ha. Det måste prövas från tid till annan. Jag vill bara påminna Kjell Eldensjö om att honom närstående riksdagsledamöter då och då motionerar om att man exempelvis skall införa särskilda familjedomstolar, som väl då torde få karaktären av en specialdomstol. Det är väl kanske inte så alldeles enkelt att hålla reda på principerna i alla sammanhang.

Kjell Eldensjö säger litet upplysande och uppfordrande till mig att vi lever i en förändringens tid. Vi skall naturligtvis notera att det under den senaste mandatperioden funnits många exempel på att vi lever i en förändringens tid. Om vi håller oss till domstolar är det angeläget för mig att framhålla senare delen av reservation 1. Vi säger där att utskottet – alltså Socialdemokraterna – inte ifrågasätter att det kan finnas skäl att se över verksamheten vid vissa specialdomstolar och domstolsliknande nämnder. Innan man överväger djupgående processuella och organisatoriska förändringar måste det dock finnas vägande sakliga skäl härför.

Detta kan Kjell Eldensjö läsa på till nästa gång vi hamnar i denna debatt. Jag vill också avslutningsvis upplysa om att socialdemokraterna medverkade till att försäkringsrätterna inordnades i kammarrätterna och att försäkringsmålen skall avgöras i länsrätterna som första instans. Det är ett exempel där vi positivt medverkat till förändringar där det finns sakliga skäl till förändringar.

Vi motsätter oss dessa förändringar därför att de inte är motiverade av sakskalet utan av doktrinära skäl. Man vill ha det på ett alldeles speciellt sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

Bostadsdomstolen

13 § Slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1994/95, m.m.

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1993/94:JuU33 Kompletteringspropositionen 1993/94:150

Slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1994/95, m.m. (prop. 1993/94:150 delvis och 1993/94:100 delvis).

Anf. 158 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Till detta betänkande, som behandlar den del av kompletteringspropositionen som rör Justitiedepartementets område, har socialdemokraterna avgivit fyra reservationer. Jag skall fatta mig ganska kort, eftersom flera av de frågor som tas upp i betänkandet och i reservationerna har debatterats här i kammaren vid flera tillfällen under våren.

I den första reservationen berör vi den i kompletteringspropositionen behandlade frågan om att anslå mer medel till polisväsendet för täckande av kostnader för garantipensioner för polispersonal. Vi säger i vår reservation att det är rimligt att all personal inom polisväsendet, alltså även den administrativa personalen, får möjligheter att vid den omstrukturering som nu pågår inom polisväsendet komma i åtnjutande av garantipension. Vi menar alltså att de 90 miljoner som nu anvisas till polisväsendet också bör avse den administrativa personalen, inte bara polispersonalen. Inte minst talar jämställdhetsskäl för att dessa 90 miljoner kronor skall omfatta också den administrativa personalen.

Detta krav har utskottsmajoriteten gått emot. Det är bara att konstatera att utskottsmajoriteten inte tycks vara beredd att se till att även den administrativa personalen får samma trygghetssystem som polispersonalen.

I reservationerna nr 2 och 3 tar vi upp frågor som har att göra med den ekonomiska brottsligheten. Vi kan konstatera att regeringens åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten har varit senfärdiga och har kännetecknats av bristande engagemang. Detta har vi under några års tid gång på gång påvisat i kammaren. Även när det gäller att följa upp de beslut som riksdagen har fattat under våren mot den borgerliga riksdagsmajoritetens vilja uppvisar regeringen en påfallande lamhet och senfärdighet.

Den nya organisation för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten som riksdagen beslutat om med bifall till socialdemokraternas förslag skall enligt vad regeringen nu säger inte träda i kraft förrän den 1 juli 1995. Vi menar att regeringen bör ha ett helt annat tempo när det gäller att få till stånd en effektiv och samordnad organisation i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Denna organisation bör kunna träda i kraft till hösten eller allra senast den 1 januari 1995.

Det har under några års tid bedrivits ett utredningsarbete där det ena förslaget efter det andra har presenterats av riksåklagare och rikspolischef. Vi menar att det nu finns ett bra underlag för ett omedelbart förverkligande av en ny och slagkraftig organisation för ekobrottsbekämpningen. Vi tar upp den frågan i reservation 2, där vi menar att riksdagen bör ge regeringen till känna att planeringen av den nya organisationen bör ske i ett snabbare tempo.

I reservation nr 3 kräver vi en översyn av lagstiftningen i syfte att effektivisera bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Det finns på en rad lagstiftningsområden skäl att se efter om man inte kan få till stånd en effektivare lagstiftning både för att förebygga och för att bekämpa ekobrott. Det gäller lagen om penningtvätt, aktiebolagslagstiftningen, konkurslagstiftningen, skattebrottslagstiftningen och en del andra lagstiftningsområden.

Det kan konstateras att de åtgärder som regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten vidtagit under de här åren på lagstiftningsområdet snarare har underlättat för ekobrottslingarna än försvårat för dem. De försämringar som har skett av skattemyndigheternas möjligheter att utöva skattekontroll, avskaffandet av generalklausulen och andra åtgärder på lagstiftningsområdet från regeringen sedan 1991 har snarare underlättat än försvårat verksamheten för skattefuskare och ekobrottslingar.

I reservation nr 4 tar vi upp en del frågor som har att göra med kriminalpolitiken, främst kriminalvården. Vi framhåller att det nu krävs en kraftfull satsning på brottsförebyggande åtgärder. Som Brottsförebyggande rådet konstaterar i sin omvärldsanalys är det enda riktigt verksamma medlet för att bryta brottskurvan att satsa massivt på brottsförebyggande åtgärder. Vi har i vår motion från allmänna motionstiden i riksdagen föreslagit att man skall upprätta en särskild brottsförebyggande fond om i inledningsskedet 25 miljoner kronor, för att satsa på brottsförebyggande projekt ute i kommunerna. Det behövs en massiv omorientering från repressiva eller reaktiva åtgärder till proaktiva – brottsförebyggande – åtgärder. Vi måste påbörja ett arbete i den riktningen för att kunna bryta den ganska oroande brottsutveckling under det närmaste årtiondet som vi kan se fram emot.

Vi framhåller i reservationen också att det är angeläget att utveckla alternativa påföljder. Regeringen har varit alltför passiv när det gällt att gå fram på bredden för att få till stånd en större tillämpning av alternativa påföljder som samhällstjänst och kontraktsvård. Vi säger i reservationen att regeringen här bör återkomma till riksdagen med förslag.

Den tredje fråga som vi tar upp i reservation nr 4 är ersättningen till nämndemännen, vilken vi menar snarast bör förbättras. Vårt förslag är att den skall höjas till 800 kr per dag i enlighet med den motion som vi väckte under den allmänna motionstiden. Siktet bör vara inställt på att åstadkomma ersättningsregler för nämndemännen som stämmer överens med de ersättningsregler som gäller för kommunalt förtroendevalda.

Herr talman! Efter dessa kommentarer till de reservationer som socialdemokraterna avgivit vill jag, för att spara kammarens tid, yrka bifall endast till en av dem, nämligen till reservation nr 1.

Anf. 159 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Eftersom detta är min sista debatt här i kammaren när det gäller justitieutskottets ärenden, vill jag börja med att tacka för ett kamratligt bemötande. Jag har inte haft möjlighet att vara så ofta i utskottet, men det har alltid varit roligt att komma dit och att arbeta tillsammans med de övriga ledamöterna.

I fråga om detta betänkande har Vänsterpartiet inte några egna motioner

och inte heller någon meningsyttring, vilket främst beror på att de frågor som där behandlas nyligen har varit uppe till debatt och beslut i kammaren.

Jag skall göra några korta kommentarer till reservationerna. När det gäller reservation 2 om åtgärder för bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten vill jag påpeka att vi flera gånger har kunnat skapa en majoritet i kammaren både för att anslå mer medel och för att gå snabbare fram i dessa frågor.

När det gäller att få den här organisationen i gång, att få den här skutan i sjön, har tydligen Ny demokrati nöjt sig med löftet om fortsatta utredningar, och det kan jag bara beklaga.

Reservation 3 handlar om en översyn av lagstiftningen när det gäller ekonomisk brottslighet. Vänsterpartiet har i en motion fört fram att det nu behövs en samlad översyn av lagstiftningen. Den motionen avstyrktes i betänkandet JuU19. Vänsterpartiet hade för avsikt att rösta med reservation 2 och 3.

Reservation 4 rör kriminalvården. De krav som reses i den reservationen är för mig lika gamla som min tid i riksdagen har varit lång. Redan under mitt första riksdagsår, 1988, förde jag i en motion fram just de här kraven på att det brottsförebyggande arbetet skulle uppmärksammas och att insatser skulle göras på det området, eftersom jag menar att det arbetet är det allra viktigaste om brottsligheten skall kunna minska i framtiden.

Vi har under de tre senaste åren kunnat bevittna hur antalet fängelsedömda har ökat katastrofalt, att fängelsestraffen har förlängts och att alternativen till fängelse inte har kommit fram. Också detta känner jag sorg inför.

Också ersättningen till nämndemän är ett gammalt krav från vår sida. Jag kan inte låta bli att till Lars-Erik Lövdén påpeka att det var synd att vi inte åtgärdade detta medan vi var i majoritet. Kanske hade vi då också bättre förutsättningar ekonomiskt att förbättra situationen för nämndemännen.

Herr talman! Eftersom Lars-Erik Lövdén påpekade att han bara begärde omröstning i fråga om reservation 1 nöjer också jag mig med det.

Anf. 160 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande 1993/94:JuU33 behandlas kompletteringspropositionen i de delar där den berör justitieutskottets ansvarsområde.

Under våren 1994 har regeringen beslutat om ändring i förordningen 1980:759 om utbetalning av statliga tjänstepensionsförmåner och vissa socialförsäkringsförmåner, m.m. Fortsättningsvis blir det myndigheterna som blir skyldiga att betala kostnaderna för pensionsersättningar för arbetstagare som avgår frivilligt för att någon annan uppsagd eller uppsägningshotad arbetstagare skall kunna fortsätta sin anställning, detta i enlighet med trygghetsavtalet.

Polisen genomgår ju för närvarande mycket stora förändringar. Budgetansvaret har decentraliserats, och stora omorganisationer pågår runt om i landet. Det är i samband med det här som såväl regeringen som majoriteten i utskottet anser att det kan förväntas att en större andel poliser kan vilja utnyttja de här reglerna. Det är för att underlätta för Polisen att klara det

här som för nästa budgetår ytterligare 90 miljoner kronor anvisas som en engångssumma till Polisen.

Herr talman! I reservation nr 1 framförs kravet att alla anställda inom polissorganisationen skall omfattas av dessa medel, att de skall delas på alla kategorier anställda. Utskottets majoritet delar inte den uppfattningen.

Att anslaget har kommit till beror just på Polisens mycket speciella utbildning och därför också den ganska smala sektor som kan ge liknande arbeten. Man måste räkna med att merparten av de 58–59-åringar som önskar gå för att erbjuda yngre kolleger arbete inte kommer att kunna finna andra arbeten. Polisyrket är dessutom ett yrke som kräver väldigt mycket av sina utövare. Det är ett jobb som kan medföra både utbrändhet och psykisk påfrestning. Det som blir följden av att oftast arbeta på den mörka sidan i samhället, med utslagna människor, med människor i nöd, med kriminella, med att utreda våldsbrott, med att ta hand om brottsoffren innan de slussas vidare, osv.

Situationen är alltså annorlunda för just poliser, och det är därför, herr talman, som pengarna denna gång är specialdestinerade. Jag yrkar därför avslag på reservation 1 och bifall till utskottets hemställan.

Herr talman! Anslagen till bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten har debatterats många många gånger – jag håller med Lars-Erik Lövdén om att vi ständigt har fört den debatten i kammaren. Ändå måste jag säga att den borgerliga fyrtipartiregeringen har gjort väldigt mycket för att få hejd på den sortens brottslighet. Det var den förra borgerliga regeringen som t.ex. lät utbilda ekopoliser och satte i gång den verksamheten.

Medlen till dessa ekopoliser förskingrades av den socialdemokratiska regeringen av besparingsskäl under 80-talet. Då drog man in på utbildning av poliser, och man sparade så mycket på det området att polisbristen blev uppenbar för alla. Ett resultat blev också att man inte hade något att sätta emot när följderna av de glada avregleringstiderna kom och allt gick över styr.

Vi har i justitieutskottet, bl.a. i samband med både offentliga och interna utfrågningar, noggrant följt uppbyggnaden av nya system för att komma till rätta med ekonomisk brottslighet av alla slag. De sista anslagen för täckande av de 30 nyinrättade åklagartjänsterna skall just undanröja nya flaskhalsar vid bekämpande av denna sorts brottslighet.

I ett interpellationssvar i kammaren i maj i år anförde justitieministern att regeringen inte har bedömt det som rimligt eller möjligt att kräva att den centrala gruppen för bekämpande av ekonomisk brottslighet i sin helhet – jag vill betona i sin helhet – skall kunna vara klar och fullt utvecklad före den 1 juli 1995. Justitieministern höll det inte för otroligt att verksamheten kan komma att starta, helt eller delvis, redan tidigare. Utskottet instämmer i den bedömningen, och jag yrkar därför, herr talman, avslag även på reservationerna 2 och 3.

Herr talman! Vi är alla överens om att det är bättre med brottsförebyggande arbete än att kriminaliteten ökar. Svårigheterna är att det brottsförebyggande inte alltid kan utvärderas och att man faktiskt genast måste ta itu med de brott som redan har begåtts. Det är viktigt ur många synvinklar.

Till det förebyggande arbetet räknar vi faktiskt den nya omorganisation med kvarters- eller områdespolisverksamhet som nu har sjuväntsatsats. Poliser

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Slutlig reglering av
statsbudgeten för
budgetåret 1994/95,
m.m.*

kommer i och med detta att vara ute bland allmänheten och lära känna sina kvarter på ett helt annat sätt. Detta, om något, är brottsförebyggande, och vi hoppas mycket på denna verksamhet.

När det gäller annan påföljd än fängelsestraff har den här regeringen infört t.ex. samhällstjänst i hela landet. Vi har tagit bort den ojämlikhet inför lagen som det innebar att man kunde dömas till samhällstjänst i bara några få områden. Vi har också undersökt möjligheten att införa elektronisk övervakning. Vi försöker alltså med olika former.

När det slutligen gäller nämndemannaersättningen vet Lars-Erik Lövdén lika väl som jag varför de högre arvoden inte införts vare sig av den socialdemokratiska eller av den borgerliga regeringen: staten har mycket ont om pengar.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation 4 och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Innan jag slutar vill jag ändå rikta ett tack till Berith Eriksson som tänker lämna oss. Hon tillhörde under den förra mandatperioden justitieutskottet helt och hållet, och nu har hon haft sin tid delad mellan två utskott. Jag vill från utskottet tacka Berith Eriksson, som har varit en mycket engagerad medlem av utskottet. Hon har deltagit med liv och lust i alla debatter. Vi har mellan debatterna haft mycket trevligt tillsammans.

Anf. 161 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag skall försöka undvika att låta debatten sväva ut i en stor kriminalpolitisk debatt, men några kommentarer till Birgit Henrikssons anförande finns det ändå skäl att göra.

När det gäller ekobrotten är det nu bara regeringen som tycker att man har visat handlingskraft. I stort sett alla bedömare – konkursförvaltare, ekobrottsbekämpare inom Polisen och skattemyndigheter, olika debattörer och många andra som är engagerade i arbetet mot den ekonomiska brottsligheten – tycker att regeringens agerande har präglats av passivitet och nästan likgiltighet.

Det startade utomordentligt dåligt för justitieministern när hon sade att ekobrotten inte skall prioriteras därför att de inte drabbar de enskilda utan bara samhället. Därmed angavs också tonen för regeringens politik mot den ekonomiska brottsligheten.

Ni har konsekvent från borgerligt håll följt upp det i riksdagen genom att rösta nej till varje förslag på anslagsförstärkningar, lagstiftningsåtgärder och organisationsförbättringar när det gäller insatser mot ekobrotten. Det gjorde ni så sent som i våras när ni röstade nej till ytterligare anslag på 128 miljoner. Någon dag innan regeringen fick vika sig röstade ni nej till en ny organisation för kampen mot ekobrotten. Det saknas alltså engagemang och hetta från främst moderaterna när det gäller kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Vi menar, och det har vi också angivit i vår motion, att det krävs en massiv satsning på brottsförebyggande arbete för att bryta brottskurvorna. Även där saknas engagemang från moderat håll. Ert agerande präglas av passivitet och ovilja. Engagemanget har i stället mer legat på de repressiva åtgärderna, vilket vi kan avläsa i form av en 25-procentig ökning av antalet anstaltsplat-

ser inom kriminalvården till en kostnad av 1 miljard, 300–400 miljoner i driftskostnader om året.

Herr talman! Jag skall också rikta ett tack till Berith Eriksson för hennes insatser i justitieutskottet. Berith Eriksson har hållit humanismens fana högt, och det är viktigt i den kriminalpolitiska debatten. Hennes engagemang i de kriminalpolitiska frågorna har präglats av medmänsklighet och uppslutning bakom de svaga och utsatta. Dessutom har Berith Eriksson varit en väldigt god kamrat i utskottsarbetet. Tack så mycket!

Anf. 162 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen så mycket mer. Vi har tidigare haft många diskussioner om ekobrottslighet och annan brottslighet i denna kammare. Vi är inte överens.

Det som förvånar mig något är att vi kan dra så skilda slutsatser av exempelvis en och samma hearing. Vi hade nyligen en hearing i justitieutskottet, visserligen bakom stängda dörrar, för att följa upp och se vad det har blivit av satsningarna, hur det går. Vi fick positiva reaktioner från alla håll. Det som framkom var att åklageriet kunde bli en flaskhals. Man fick 30 nya tjänster. Man skakade fram 90 miljoner. Jag anser att det var både snabbt och bra gjort.

När man sedan frågade var egentligen problemet i dag ligger fick vi höra att det var svårigheten att få fram kompetent välutbildad personal. Det är ingenting som man bara plockar fram som trolleri ur hatten. Lars-Erik Lövdén vet lika väl som jag att här ligger en av orsakerna till dröjsmål.

Man håller nu på med utbildningar. Man har kört i gång överallt. Men det tar viss tid att få fram den mycket kompetenta utredningspersonal inom alla områden som behövs för att komma till rätta med den svåra ekonomiska brottsligheten. Det är inga duvungar man har att göra med på detta område.

Anf. 163 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag lade märke till att Birgit Henriksson i sitt huvudanförande sade att en av anledningarna till att det var problem var att det hade uppstått en polisbrist. Då har man alldeles fel utgångspunkt, med tanke på vad Birgit Henriksson sade nu senast om behovet av kompetent och välutbildad personal.

Det vi har envisats med och tjatat om under de här åren är att polisväsendet skall anställa kvalificerade ekonomer och revisorer och ge dem en kompletterande utbildning för att bedriva utredningsverksamheten inom polisväsendet. Det hade regeringen haft möjlighet att göra långt tidigare än nu när regeringen tvingas att göra det på grund av ett riksdagsbeslut, där Birgit Henriksson röstade emot. Vi fick ju igenom en anslagshöjning på 52 miljoner till polisväsendet mot Birgit Henrikssons och moderaternas vilja. Så här i efterhand kanske Birgit Henriksson kan konstatera att det var bra att riksdagen fattade det beslutet, så att man kan gå i gång med personalförstärkningarna ute på ekorotlarna och få kvalificerad personal med god utbildning i ekonomi, revision och liknande.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Slutlig reglering av
statsbudgeten för
budgetåret 1994/95,
m.m.*

Anf. 164 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Vi är helt överens om att det behövs kvalificerade revisorer m.m. Men vi hade dock byggt upp en specialpolis, ekobrottsutbildad polis, vars medel förskingrades. Det var detta jag hänvisade till. Poliser behövs nämligen vid utredning av alla sorters brottslighet, och man behöver även kompetenta poliser.

Vid den hearing som vi hade och där vi diskuterade uppföljningen av det man hade satt i gång framgick det på konkreta frågor att det inte direkt var pengar som det rårde brist på. Rikspolisstyrelsen sade sig ha en viss pott för att kunna köpa in kvalificerad personal. Det var de kvalificerade personerna man inte kunde hitta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

14 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1993/94:JuU34 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

15 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1993/94:UU27 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden (skr.
1993/94:237).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

16 § En effektivare fordonskontroll

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1993/94:TU35 En effektivare fordonskontroll (prop 1993/94:167).

Anf. 165 ANITA JÖNSSON (s):

Herr talman! Vi skall nu behandla trafikutskottets betänkande nr 35 om en effektivare fordonskontroll. Rubriken ger sken av att vi har att ta ställning till ett förslag som innebär att det skapas bättre förutsättningar för service till lägre kostnad för oss bilägare när vi skall besiktiga bilen. Om så var fallet

kunde vi socialdemokrater naturligtvis ha instämt och därmed gjort debatten kort.

Nu är det tyvärr inte så. Kommunikationsministern, vilket han har blivit känd för, lägger återigen fram en proposition som är dåligt underbyggd och som saknar varje tillstymmelse till analys och konsekvensbeskrivning.

Regeringen uppdrog i december 1991 åt en särskild utredare att föreslå hur AB Svensk Bilprovnings monopol på besiktningsverksamhet av vägtrafikfordon skulle kunna avskaffas. Utredarens uppgift var inte att se om bilprovningen skulle avmonopoliseras utan hur det skulle ske. Med dessa direktiv visar regeringen på en nonchalant inställning till sin uppgift att garantera trafiksäkra och miljövänliga fordon.

Det är viktigt att kritiskt granska effekterna av förändringen innan beslut fattas, och det rimliga hade varit att utifrån en kritisk granskning pröva om en avmonopolisering är möjlig.

I utredningsbetänkandet pekar utredaren just på denna grundläggande fråga. Jag citerar från utredningen Kontroll i konkurrens. Utredaren säger:

”Jag har inte från konsumenthåll funnit någon aktuell och uttrycklig kritik av den ordning på vilken vi i Sverige hittills har bedrivit kontrollbesiktning av fordon. Av detta skäl finns heller knappast någon anledning att överge nuvarande besiktningsorganisation, som i många fall fungerat som ett positivt exempel i det internationella arbetet på att höja trafiksäkerhet och minska fordonens miljöpåverkan.”

Utredningen lämnade dock, i enlighet med direktiven, förslag om hur en avmonopolisering skulle ske.

Utredningen föranledde allvarlig kritik från bl.a. Naturvårdsverket, Statens väg- och trafikinstitut, Riksrevisionsverket, Konsumentverket, Institutet för vatten- och luftvård samt från samtliga glesbygdskommuner.

VTI framhöll i sitt yttrande att kontroll i konkurrens är en osund tanke. Konkurrens fungerar endast när det råder normala marknadskrafter, och så är inte fallet när det gäller en kontroll som samhället kräver av säkerhets- och miljöskäl, men som annars ingen efterfrågar.

Naturvårdsverket är mycket kritiskt i sitt remissvar. Jag citerar:

”Naturvårdsverket anser att utredningens förslag skulle leda till en försämrad löpande kontroll av bilars avgasutsläpp med följd att möjligheterna att nå de av statsmakterna fastlagda miljömålen på trafikområdet försämrats. Samtidigt kommer ökade myndighetsinsatser att krävas för att administrera ett decentraliserat kontrollsystem. — — — Det nuvarande svenska kontrollbesiktningssystemet fungerar bra i en internationell jämförelse.”

I propositionen har regeringen, förutom förslaget om avmonopolisering av kontrollbesiktning, även föreslagit konkurrensutsättning för andra fordonsbesiktningar än kontrollbesiktning. Det gäller typbesiktning och registreringsbesiktning.

Förslaget om dessa besiktningsformer är inte föranlett av någon djupare analys eller någon utredning. Detta bekräftas också av att utskottsmajoriteten skickar tillbaka denna del av propositionen till regeringen för ytterligare beredning. Det är inget högt betyg som utskottsmajoriteten ger åt Kommunikationsministerns arbete, och det borde kännas genant för en minister i

"Sveriges kompetentaste regering någonsin". Det finns därför ingen anledning att kommentera propositionen ytterligare i just denna del.

År 1963 fattade riksdagen beslut om periodisk besiktning av fordon samt om bildandet av AB Svensk Bilprovning. Skälet var att öka trafiksäkerheten genom att åtgärda tekniska fel på fordonen. Därefter har kontrollen utökats i olika steg till att gälla även fordonens miljöegenskaper. Det finns nu ett väl fungerande system för att kontrollera att de bilar som rullar på våra vägar är i gott skick.

Efter nästan 30 år av periodisk kontrollbesiktning har vi i Sverige en fordonspark med hög teknisk standard, något som är till gagn både för trafiksäkerheten och för miljön.

AB Svensk Bilprovning är riksprovplats sedan 1978 och svarar för den övervägande delen av all föreskriven kontroll och besiktning av fordon.

Det finns ett rikstäckande nät av bilprovningsstationer, och stationsnätet består av 176 bilprovningsstationer. Det ger i dag över 97 % av fordonsägarna tillgång till en bilprovningsstation inom 3 mils radie, och ca 99 % av fordonsägarna har en bilprovningsstation inom ca 60 km räknat från bostadsorten. Vi fordonsägare har alltså i dag en god tillgång till besiktningsservice.

Avgiftssättningen för själva besiktningen är enhetlig över hela landet, och tack vare den utjämning som sker inom AB Svensk Bilprovning får hela landet god service till enhetliga kostnader.

Det finns inget tungt vägande skäl som talar för ett upplösande av monopoliet på kontrollbesiktningar, men det finns starka skäl som talar emot.

Jag har läst propositionen väldigt noga, men jag kan inte hitta en mening, inte en siffra, inte en sammanställning av uppgifter som underlag för förslaget. Det finns egentligen bara en mening i propositionen som gör någon form av ansats till motiv för förändringen. Den lyder:

"Konkurrenskommittén konstaterade i sitt huvudbetänkande, Konkurrens för ökad välfärd, att konkurrensen inom viktiga delar av den svenska ekonomin är otillräcklig och att konkurrenstrycket behöver ökas."

Mer analys behöver inte majoriteten i utskottet för att slå sönder ett väl fungerande system med bilprovning.

Blir då kostnaderna lägre för konsumenten i ett konkurrensförhållande? Det vet vi inte. Men som brukligt är av kommunikationsministern grundar han sina förslag på en stark tro.

Det finns ett litet avsnitt i propositionen som handlar om ekonomi. Där konstateras att effekterna är svårbedömda och att det å ena sidan skapas ett serviceutbud som på sikt bör leda till lägre priser och ett serviceutbud som är bättre anpassat till kundernas behov. Å andra sidan uppkommer vissa ökade kostnader vad gäller främst marknadsföring och administration.

Med detta formidabla resonemang landar regeringen på att avvecklingen av monopoliet på den periodiska fordonskontrollen kommer att få övervägande positiva effekter.

Totalt sett kan kostnaderna dock knappast bli lägre i ett konkurrensförhållande, eftersom det tillkommer kostnader för marknadsföring, ackreditering, kvalitetsövervakning m.m. Dessutom är AB Svensk Bilprovning ett "non-profit-företag", men konkurrenterna har naturligtvis ett vinstintresse för att etablera sig på marknaden.

Kommer då tillgängligheten att bli bättre?

Under den borgerliga regeringsperioden med alla avregleringar och en stark tro på marknadskrafterna har vi sett att konsekvensen blir att verksamheter etablerar sig i de folktäta områdena medan landsbygd och glesbygd får sämre service. Jag är övertygad om att vi kommer att få samma effekt inom bilprovningsverksamheten, om det förslag som vi nu behandlar vinner riksdagens gehör. Tydligt är att konkurrensen inte kommer att ge vare sig konsumenterna eller samhället några ekonomiska eller andra fördelar. I stället finns en mycket stor risk att service i glesbygd blir dyrare och av lägre kvalitet.

De privata företagen kommer av marknadsekonomiska skäl att etablera sig i områden som har tillräckligt kundunderlag för att verksamheten skall bli lönsam. Den mera kostsamma verksamheten lämnas därmed över till AB Svensk Bilprovning.

På sikt innebär detta en försvagad ekonomi för AB Svensk Bilprovning och därmed nedläggning av sådana bilprovningsstationer som inte kan täcka sina egna kostnader.

En viktig faktor för bilägarna i dag är att de vet att det sker en opartisk bedömning om i vilket skick som bilen befinner sig. I det system som vi har i dag, där AB Svensk Bilprovning är riksprövplats, finns denna opartiskhet inbyggd. När regeringen nu föreslår förändringar som innebär att vem som helst kan starta en bilprovningsanläggning måste en stor byråkrati byggas upp för att i framtiden försöka garantera objektiviteten.

Herr talman! Utskottsmajoriteten har inte presenterat några som helst bevis för att en avmonopolisering skulle leda till att fler än 97 % av fordonsägarna får en bilprovningsstation inom ett närmare område. Inte heller presenteras några bevis för att fordonsägarnas kostnader för kontrollerna skulle minska eller för att verksamheten skulle bli effektivare. Vi anser att det finns en uppenbar risk för en sämre service i glesbygden.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna som innebär avslag på propositionen.

Anf. 166 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Som vi har hört innehåller betänkandet ett förslag om att fristående ackrediterade besiktningsföretag skall få utföra kontrollbesiktning på fordon som AB Svensk Bilprovning i dag har, och har haft, monopol på.

Trafikutskottet godkänner dock inte förslagen i alla delar. Vi föreslår att kontrollbesiktningen av bilar, dvs. den största delen av AB Svensk Bilprovnings verksamhet och den största delen av besiktningskundernas kontakt med verksamheten, skall upplåtas för konkurrens. Men själva verksamheten – och det är ett viktigt ”men” – skall kontrolleras av samhället och staten genom ackreditering. Detta skall vara en garanti för en bra verksamhet och för att resultatet blir en säker trafik.

Det kan finnas anledning att i samband med ett sådant här ärende diskutera just statens roll. Det är inte så många dagar sedan vi i denna kammare hade en mycket intressant debatt mellan Widar Andersson, Socialdemokraterna, och Carl Bildt om statens roll i Sverige i allmänhet. Jag vill nog påstå

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*En effektivare
fordonskontroll*

att det klart framgick av debatten att statens huvudsakliga uppgift är att svara för att vi har ett bra och fungerande regelverk och att staten skall kontrollera efterlevnaden. Men – det är också ett viktigt ”men” – den direkta produktionen av viss verksamhet, vilket detta är ett exempel på, kan andra sköta. Detta förslag ligger helt i linje med det resonemanget.

Förslaget innebär, och jag citerar propositionen: ”Målsättningen bör vara att den föreslagna avregleringen skall leda till lägre kostnad och bättre service för alla bilägare samt till en totalt sett bättre trafiksäkerhet och ett bättre miljöskydd.” Vårt förslag innebär just detta.

Herr talman! Socialdemokraterna framför kritik mot förslaget. De påstår bl.a. att det innebär försämringar för glesbygden. Jag vill påstå att det är felaktigt. Om de som i dag har monopol på bilprovningen lägger ner sin verksamhet i glesbygden, öppnas med detta förslag nya möjligheter för andra att antingen ta över verksamheten eller bedriva ny verksamhet med en viss annorlunda inriktning och på ett visst annorlunda sätt.

Man får inte glömma den utveckling som sker, och som kan förväntas ske, om man släpper vad som brukar kallas monopolets bojar. Även om vi tror att de vid Svensk Bilprovning i dag är ganska effektiva, vilket jag tror att de till viss del är, kan man ställa frågan: Hur vet vi det? Vad är det som säger att Svensk Bilprovnings sätt att sköta verksamheten egentligen gynnar glesbygden på det sätt som vårt förslag kommer att medföra vad gäller möjligheten för olika alternativ att etablera sig i glesbygden på olika sätt?

Man kan också undra vilka nya tankar som kan uppstå om man nu avskaffar monopolet, om man låter fler aktörer och människor fundera fritt över olika sätt att sköta verksamheten. Vad är det som hindrar att ackrediterade besiktningsföretag kommer på de nya idéerna när det gäller service i bl.a. glesbygden? Det är exempelvis inget som säger att man inte kan använda olika verkstaders utrustning i mycket glesbefolkade områden för att genomföra godkända besiktningar. Det finns också exempel på detta nämnt i propositionen. Varför vill inte socialdemokraterna och Anita Jönsson låta alla dessa idéer prövas?

Vi kan se oss om i omvärlden. I t.ex. Tyskland har man motsvarande ordning som den vi nu vill införa. Kan Anita Jönsson påstå att trafiksäkerheten i Tyskland har påverkats negativt av denna ordning? Vad det egentligen handlar om är ju att vi skall se till att få en säker och t.o.m. säkrare trafik och en kontinuerlig utveckling och förbättring av trafiksäkerheten. Men det som slår en när man läser detta betänkande och de reservationer som socialdemokraterna har avgett är att socialdemokraterna inte har några egna förslag.

Det finns anledning att ställa några berättigade frågor till Anita Jönsson och socialdemokraterna. Vad vill socialdemokraterna göra för att öka trafiksäkerheten? Här liksom på många andra områden har ni inga förslag. Jag noterar att socialdemokraterna framför exempelvis inga förslag om att ändra styrningen av AB Svensk Bilprovnings verksamhet. Samtidigt har jag i artiklar läst att styrningen har varit obefintlig under en mängd år.

De positiva förändringar som har skett inom besiktningsverksamheten, trots att vi har haft monopol, har enbart berott på att man haft en driftig och kunnig ledning och styrelse för AB Svensk Bilprovning. Men det är inte

ägaren i form av riksdagen eller regeringen som egentligen har initierat detta. I det här fallet är det ägaren som genom att förelägga detta förslag initierar en kontinuerlig utveckling, vad gäller inte bara AB Svensk Bilprovnings verksamhet utan också hela bilprovningsverksamheten.

AB Svensk Bilprovning har haft monopol i 30 år – jag upprepar ”i 30 år”. Vill Anita Jönsson påstå att 30 års monopol allmänt gynnar kundanpassning, effektivisering och utveckling av verksamheten?

Jag drar mig till minnes ett antal av de motioner som i denna kammare har framlagts, där man har krävt exempelvis nya bilprovningsanläggningar i olika delar av Sverige. Vad har riksdagens svar på detta varit? Nej, nej, det här är upp till Svensk Bilprovning. Svensk Bilprovning har haft monopol, så det som Svensk Bilprovning har tyckt och beslutat är vad som har gällt. På vilket sätt har detta gynnat de krav som har förts fram i form av motioner i riksdagen om möjlighet för människor i andra delar av landet, som inte har denna tillgång till besiktning, att få en bättre möjlighet att besiktiga sina bilar? Jag vill påstå att nuvarande ordning har missgynnat glesbygden.

Det vore intressant att få höra Anita Jönsson ge något exempel på något område, där 30 års monopol har gett en bättre utveckling vid en jämförelse med om det hade varit 30 år av kontinuerlig konkurrens, utveckling, yttre tryck och kundanpassning.

Ni har ju inga förslag på hur man kan utveckla denna verksamhet. Anita Jönsson kan väl redovisa här i kammaren för hur Socialdemokraterna vill att Svensk Bilprovning och bilprovningsverksamheten kontinuerligt skall utvecklas och förbättras till förmåga för alla medborgare och trafikanter här i landet och till förmåga för trafiksäkerheten. Socialdemokraterna har ju inga idéer. Om ni har det, vore det intressant att få höra dessa här från talarstolen.

Vi har redan i vissa delar avmonopoliserat besiktningsverksamheten när det gäller att rätta till de s.k. tvåorna, som det heter i besiktningskontrollen, där man får anmärkningar för mer eller mindre trafikfarliga fel. Där låter vi andra ackrediterade besiktningsföretag gå in och laga felen som ur trafiksäkerhetssynpunkt är mycket allvarliga. Kan socialdemokraterna påverka att det har medfört sämre trafiksäkerhet? Här handlar det ju egentligen om det mest trafiksäkerhetsinriktade området. Varför har ni i så fall inte föreslagit en förändring så att man kan reparera de skador som kan anses direkt påverka trafiksäkerheten?

Min bedömning efter att ha läst socialdemokraternas ställningstagande i betänkandet är att de silar mygg och sväljer kameler. Tidigare har vi varit överens om att införa glesare besiktning, dvs. att helt slopa besiktningen av stora delar av den svenska bilparken. Hur kan detta vara rätt, när förändringar beträffande vem som utför besiktningen tydligen är så otroligt uppseendeväckande?

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 167 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Frågan är vad man skall jämföra med. Jan Sandberg frågade hur det hade sett ut om Svensk Bilprovning inte hade haft monopol under

dess 30 år. Ja, vi kan göra en internationell jämförelse, och då står sig Svensk Bilprovning mycket bra. Tillsammans med Belgien har vi de lägsta priserna i Europa. Vi har en av de bästa bilparkerna i hela Europa. Inom EU kommer medlemsländerna att få behålla sina statliga eller statsägda organ, som i monopolställning utför den återkommande besiktningen. I Danmark, som står i begrepp att bygga upp resurser för en återkommande besiktning av den lätta fordonsparken enligt EG:s minikrav, har man efter grundlig utredning – vilket man inte kan säga att den svenska regeringen har gjort – av olika alternativ med konkurrens stannat för att i stället bygga ut den statliga bilinspektionen, som skall fortsätta att verka i monopolställning.

Sedan försökte Jan Sandberg tala om att vi socialdemokrater inte vill ha någon utveckling. Jag tycker att Svensk Bilprovning verkligen har utvecklats under dessa 30 år. Staten såsom huvudägare av Svensk Bilprovning – naturligtvis står också riksdagen bakom – har varit med om att driva fram denna utveckling. Det har skett en mycket fin forskning och utveckling, som man kommer hit och studerar från andra länder.

Jag vill citera ur en artikel i Expressen, som väl ingen kan påstå går Socialdemokraternas ärenden. Där skriver Håkan Mattson:

”Rädda bilprovningen. Regeringens proposition som läggs i dag innebär att det i framtiden blir sämre, dyrare och besvärligare att besiktiga bilen. Vi har under 20 år byggt upp en fungerande årlig fordonskontroll, och jag vågar påstå att den fungerar väl, även om enskilda misstag alltid begås. Bilprovningen har otvivelaktigt gett oss säkrare bilar och färre olyckor.”

Anf. 168 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! Om vi börjar med den internationella utblicken, handlar det mycket om hur olika länder ser just på kontrollen av fordon i trafiksäkerhetsperspektivet. Där är det de facto så att många länder inte alls koncentrerar sig på detta område. Men bland de länder som ser detta såsom en del i att bedriva en bra trafiksäkerhetsutveckling finns det ganska belysande exempel – jag nämnde Tyskland – på insikten om dels att detta kan vara ett sätt att påverka trafiksäkerheten i positiv riktning, dels att det kan vara bra för trafiksäkerheten att släppa fram alternativ. Tyskland är ett exempel. Vi ser ungefär på samma sätt på vikten av att ha en bra bilpark, men nu är tanken att vi i Sverige skall anpassa oss till Tyskland även när det gäller att hitta effektiva metoder för kontrollen.

Jag vill inte påstå att jag direkt fick svar på de frågor som jag ställde till Anita Jönsson. Förutom den internationella utblicken som jag nu har kommenterat har Anita Jönsson inte nämnt några exempel på hur en verksamhet som bedrivits i monopol i 30 år har kunnat bevisa att den är det bästa och mest effektiva sättet att utveckla trafiksäkerhet och kundanpassning.

Jag hörde inte Anita Jönsson på något sätt bemöta mitt påstående om att Socialdemokraterna på intet sätt, vare sig i regeringsställning eller nu såsom oppositionsparti, har framlagt förslag om hur man skall utveckla svensk bilprovningens verksamhet. Den utveckling som har skett i Sverige har i stort sett berott enbart på att Svensk Bilprovning styrelse trots monopolet har tyckt att kundanpassning och utveckling är någonting viktigt. Men det har inte kommit några initiativ från socialdemokratiskt håll. Nu kommer ett stort och

viktigt initiativ från den nuvarande regeringen i syfte att förbättra trafiksäkerheten och möjligheten för olika medborgare i detta land att få en bra verksamhet.

Hur kan 30 års monopol ge den bästa möjliga trafiksäkerhetseffekten? Vilka idéer har Anita Jönsson och Socialdemokraterna när det gäller att utveckla Svensk Bilprovnings verksamhet? Vad svarar Anita Jönsson alla de människor och de riksdagsmän i denna kammare som har fört fram krav på flera besiktningstationer, när Svensk Bilprovning, som i dag har monopol, säger nej? På vilket sätt skall dessa människor ha möjlighet till de öppningar som ges genom detta nya förslag att pröva på en ny verksamhet i annan regi men med bibehållen kvalitetskontroll och ett utvecklande och flexibelt sätt att ordna detta för så många medborgare som möjligt i Sveriges avlånga land? Dessa frågor vill jag ha svar på.

Anf. 169 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Av Jan Sandbergs inlägg skulle man kunna tro att Svensk Bilprovning i dag inte fungerar bra och inte har utvecklats till ett bra företag. Men det är ju precis tvärtom. Kunderna är väldigt nöjda med servicen. Svensk Bilprovning gör årligen återkommande enkäter, där kunderna får skatta olika saker som de är nöjda eller missnöjda med. För det mesta är de nöjda med servicen och kostnaderna för bilprovningen.

När det gäller förutsättningarna för andra företag att bedriva denna typ av verksamhet i andra områden som Jan Sandberg hänvisar till, vill jag framhålla att det är framför allt i glesbygden som man kunde önska att det funnes fler bilprovninganläggningar. Absolut ingenting i detta förslag tyder på detta. Tvärtom föreslår regeringen en speciell konstruktion för glesbygden, vilken innebär att verkstäder i glesbygden får lov att utföra bilprovningar med den mindre objektivitet som man tyvärr kan förvänta sig. Det handlar ju om dubbla lojaliteter. Dels skall man besiktiga bilen, dels skall man ha möjlighet att få den reparerad.

Jag kan inte hitta någonting i propositionen som visar att detta skulle betyda en utveckling av bilprovningen. Däremot skapar det en väldigt stor byråkrati. Det sägs t.o.m. i propositionen, men man har inte kunnat bedöma hur mycket det kan kosta. Man har svårt att bedöma effektiviteten på grund av kostnaderna för byråkratin. Detta är ytterligare ett mycket dåligt förslag från regeringen, som på intet vis gagnar trafiksäkerheten i detta land.

Anf. 170 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! Detta förslag gynnar trafiksäkerheten i landet samt nya idéer och verksamhetsinriktningar, vilket i sin tur gynnar hela Sveriges befolkning och dem som har fordon.

Jag fick fortfarande inte något svar på de frågor som jag ställde i mitt inledningsanförande och i repliken. Hur gynnas glesbygden med det nuvarande monopolet? Vad svarar Anita Jönsson alla de människor som vill ha nya besiktningstationer på olika håll och kanter i Sverige? Hon säger nej; det får bilprovningen avgöra. Och även bilprovningen säger nej. Vad skall Anita Jönsson säga till dem som i dag tycker att servicen är bristfällig?

Det finns redan en annan aktör på området, som i och för sig inte är akre-

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*En effektivare
fordonskontroll*

diterad än, nämligen Motormännens Riksförbund, som utför en service som motsvarar Svensk Bilprovning och t.o.m. litet mer. Har Anita Jönsson någon gång hört kritik mot den organisationen och dess besiktningsverksamhet? Det vore intressant att höra.

Vi har ju redan i dag ett system, där den som har besiktigt sin bil och fått en relativt grav anmärkning, vilket en tvåa innebär, kan vända sig till en annan ackrediterad verkstad och få bilen reparerad. De mest trafikfarliga felen kan andra än Svensk Bilprovning reparera. Det borde vara en katastrof för trafiksäkerheten, om man skulle lyssna till vad Anita Jönsson säger. Inte heller till detta har jag fått någon kommentar.

Huvudfrågan i denna debatt är: Hur vill Socialdemokraterna se till att den svenska bilprovningens verksamhet kontinuerligt utvecklas, förbättras och kundanpassas? Socialdemokraterna har nu och även tidigare visat att de inte har några egna idéer.

Anf. 171 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! I motionen T48 har jag tagit upp en del av de problem inom handeln med begagnade bilar som inte berörs i propositionen eller som man valt att se på ett annat sätt. Inte heller utskottet har lånat sitt öra åt dessa problem speciellt mycket. Problemen gäller ägarskiftena, eller de s.k. överlåtelsebesiktningarna.

Den auktoriserade bilhandeln får lämna garantier på bilarna, vilket är rätt och riktigt gentemot konsumenten. Men den stora handeln i Sverige är den s.k. privathandeln. Det är värt att lägga märke till att över 65 % av handeln med begagnade personbilar sker via den s.k. privathandeln, dvs. man köper bilen privat av någon annan konsument, trots att svensk bilhandel är ganska stor.

Men det är inte riktigt så enkelt. Den s.k. privathandeln har nämligen en baksida. På vissa ställen kan man åka i väg, betala en summa, ställa upp sig och utbjuda sin bil till försäljning. Men det är inte säkert att det alltid är Medelssvensson som står där för att sälja sin bil, utan det kan röra sig om icke-auktoriserad handel – garage-, ladu- och källarhandel. Men i sammanhanget kallas det privat.

Någon åker dit med sina surt förvärvade slantar och köper bilen "privat". Man säger: Det var en lysande affär. I stället för att betala 85 000 som de begärde på olika ställen för den här modellen behövde jag bara ge 80 000, eftersom jag köpte den privat.

Efter ett tag upptäcker man att bilen är behäftad med en massa olika problem; den var egentligen inte ett sådant fynd som man hade trott. Då tar man kontakt med Motorbranschens riksförbund, som har att styra över den auktoriserade handeln, och säger att man har köpt en bil och blivit lurad. Av vilket företag har du köpt den? undrar de. Man svarar att man har köpt den på Täby galopp, eller var det nu är. Tyvärr, då kan vi inte hjälpa dig. Det har vi inget ansvar för, säger de. Då ringer man till Konsumentombudsmannen, som inte heller kan hjälpa en.

Det är klart att man kan säga att folk får stå sitt kast och själva svara för sina dumheter. Men i denna kammare har ni, mina vänner, väldigt stor för-

måga att vilja värna om den enskilde konsumenten. Han skall verkligen inte behöva bli lurad av någon handlare som säljer det ena eller det andra.

Men när det gäller en stor del av familjens inköp, nämligen begagnad personbil, tycker vi att det är riktigt. Då skall skojarna få härja fritt. Däremot skall vi lägga krav på den auktoriserade handeln. Den skall banne mig få stå upp och ta sitt ansvar! Det skall den göra. Men varför lägger vi inte samma ansvar på skojarna?

Jag tycker därför att ingen överlåtelse skall få ske om inte kontrollbesiktning är gjord inom den senaste tremånadersperioden. Utskottet skriver: "Något obligatoriskt krav på överlåtelsebesiktning föreslås inte i propositionen. I propositionen pekar man bl.a. på att den som avser att köpa en äldre bil kan skaffa sig information om bilens skick vid den senaste kontrollbesiktningen och att möjligheter finns till frivillig besiktning."

Den senaste kontrollbesiktningen kan vara elva månader gammal. Hur mycket stämmer då av vad som skrevs av bilprovningen, eller av någon annan, vilket skulle vara möjligt enligt detta förslag? Konsumenten har alltså inget som helst skydd i detta sammanhang, trots att bilköp utgör en stor del av människors handel.

Varken utskottsmajoriteten eller reservanterna har tyckt att det här var något att ta hänsyn till, men man har kanske inte observerat att 65 % eller drygt det av den här handeln sker på det här sättet.

Herr talman! Vid denna sena timme lönar det sig inte att uppmana kamraren till att göra någon större insats för det här. Men jag vill peka på problemet. Om man väl vet om det här problemet, mina vänner, kommer det att aktualiseras ytterligare i Sveriges riksdag. Men det konsumentansvar som vi brukar vilja ha är här tyvärr bortglömt. Det borde det inte vara.

Jag har även tagit upp vissa problem när det gäller flygande besiktning som nämns i propositionen och som jag hoppas att man nu kommer att ta hänsyn till. Jag skall inte gå in på det eftersom min tid strax är slut. Det som jag har framfört är det viktiga och det rätta och det som Sveriges riksdag borde ta tag i på ett annat sätt än på det lättvindiga sätt som utskottet har behandlat det på.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

17 § Investeringsplaner för infrastrukturen

Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1993/94:TU30 Investeringsplaner för infrastrukturen (skr. 1993/94:170).

Anf. 172 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Det krävs ingen längre läsning av regeringens skrivelse 1993/94:170 om investeringsplaner för infrastrukturen förrän man kan konstatera att skrivelsens innehåll om viktiga och omfattande investeringar i tra-

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Investeringsplaner
för infrastrukturen*

fikens infrastruktur, som skall ske under den kommande tioårsperioden, är mycket bristfällig.

Det är på gränsen till omöjligt att läsa sig till vilka väg- respektive järnvägsinvesteringar som kan fullföljas och vilka som kan påbörjas under planeringsperioden. Det finns inte någon redovisning av de överväganden som ligger till grund för regeringens ställningstagande. Den ottydliga och knapphändiga redovisning av investeringsplanerna som regeringen nu har redovisat kommer utan tvekan att innebära oklarheter inom näringslivet och berörda myndigheter.

Mot den bakgrunden har vi socialdemokrater i vår reservation 1 krävt att regeringen bör återkomma till riksdagen med en mer omfattande, och framför allt tydligare, redovisning av investeringsplanerna för trafikens infrastruktur under perioden från år 1994 till år 2003.

I juni föregående år beslutade riksdagen om investeringar i trafikens infrastruktur fram till år 2003. Beslutet innebär bl.a. att investeringar skall göras i stomjärnvägar för 32 miljarder kronor, i riksvägar för 40 miljarder kronor och i länstrafikanläggningar för 9 miljarder kronor.

Det är stora satsningar som riksdagen har beslutat om. Vi socialdemokrater yrkade dock på högre belopp som hade inneburit ytterligare investeringar som hade kunnat ge högre kvalitet på flera viktiga vägstråk genom Sverige och dessutom flera arbetstillfällen.

För järnvägen hade det inneburit att de stora stråken för gods- och persontrafik i stort sett hade kunnat färdigställas. Men som sagt, även om vi inte fick majoritet för våra yrkanden är trots detta de beslutande investeringsramarna av den storleksordningen att regeringen borde ha gjort en redovisning som inte ger utrymme för tolkningar och tveksamheter.

I utskottsbetänkandet konstateras att regeringen och Vägverket har redovisat olika målstandard för bl.a. E 20-sträckan Göteborg-Örebro.

Det är med tillfredsställelse som jag konstaterar att ett enhälligt trafikutskott har fastslagit att Vägverkets förslag måste tolkas så att Vägverket anser att betydande effektivitetsvinster kan uppnås om man på sikt kan bygga ut E 20 till motorvägsstandard.

Sammanfattningsvis anser utskottet att riksdagsbeslutet från 1993 skall ligga fast. Det innebär att den av Vägverket angivna målstandard kan uppnås. Därmed hoppas jag att det nu en gång för alla har klargjorts att målstandard för E 20 Göteborg-Örebro är motorvägsstandard.

Utskottet är fullt enigt om att det tidigare beslutet om att skjuta upp upprustningen av Blekinge kustbana bör gälla. Men på en för Blekinge län viktig punkt är vi inte lika eniga. Det gäller det som framgår av den socialdemokratiska reservationen nr 2, som bifogats utskottets betänkande.

Vi anser att när regeringen fördelar medel för upprustningen av kustbanan får detta inte innebära negativa konsekvenser för övriga LTA-anvisningar i Blekinge län. Ett bifall till vår reservation nr 2 innebär att fempartimotionen från Blekinge blir tillgodosedd.

Med dessa något kortfattade kommentarer vill jag yrka bifall till reservationerna nr 1 och 2 till trafikutskottets betänkande 1993/94:TU30.

Herr talman! I stort kan jag hålla med om det Sven-Gösta Signell har sagt om den otydlighet som finns i trafikutskottets betänkande om infrastrukturen.

Det är litet knepigt att regeringen kommer tillbaka. Under Utskottet skriver man: "Regeringen anser att utbyggnaden av trafiksystemet måste ses i ett sammanhang." Det är beträffande den samsynen som jag tycker det här betänkandet brister. Trots kritik till Kommunikationsdepartementet för brister i hanteringen av infrastrukturen och trots att vi har krävt att man skall utreda och analysera de beslut vi har fattat, kommer man tillbaka i den här delen och talar om vilka pengar som skall gå till infrastruktursatsningen.

Men till vilka projekt pengarna skall gå är man dålig på att tala om. Man talar om att man satsar på nya vägar. Men går vi tillbaka till våren 1993 och tittar på det beslut vi fattade om de 100 miljarderna som skulle fördelas under en tioårsperiod finner vi att olika vägsträckor eller järnvägssträckor inte fick hela summan. De fick vissa procentsatser. Det gör ju att det blir en obegriplighet som är nästan makalös. Vissa vägsträckor började man bygga mitt på eller också började man bygga vägen i olika delar. Men helheten får man inte. Därför hade det varit bättre att satsa på vissa områden och göra hela vägarna färdiga.

Nu har vi trots allt, som Sven-Gösta Signell sade, kunnat justera vissa delar i utskottet genom att vi har fått den här skrivningen. Men mycket stora brister finns fortfarande kvar. Det är faktiskt att beklaga att det är så få som egentligen vet vilka satsningar som kommer att göras, på vilka vägar det kommer att satsas och på vilka järnvägssträckor det kommer att satsas. Detta går inte att få en helhetsbild av. Det tycker jag faktiskt är en brist. Regeringen borde på något sätt ha kommit tillbaka och talat om vilka områden det är fråga om. Det blir också en omöjlighet för utskottet att kunna göra en uppföljning eller för oss som sitter i trafikutskottet att svara på förfrågan om vilka vägar det handlar om, vilka satsningar som skall göras.

Tyvärr har det väl också ingått regionalpolitik i en del av det här. Det blir litet knepigt att en del av det som ligger under trafikutskottet lika gärna kan betraktas som regionalpolitik, och då behandlas det i arbetsmarknadsutskottet.

Den här samsynen borde man också komma till rätta med. Man borde veta vad de här pengarna går till. Nu är det ju för sent att få någon redogörelse för hur man tänkt sig framtiden. Men jag hoppas att det någon gång kan redovisas på ett öppet sätt vart de här pengarna har tagit vägen och om det har varit riktiga satsningar.

För vissa delar som man har gjort beräkningar för har man helt enkelt räknat fel. Den trafikökning på vissa områden som man satsar pengar på i dag kommer inte att ske. Men vi har redan beslutat att det skall vara motorvägsstandard på vissa områden där trafikökningarna som det ser ut i dag inte kommer att infrias. Men också de beräkningar man gör om utökningar av trafiken är ganska dåligt analyserade. Är det här relevant? Kommer trafikströmmarna i vissa områden att öka på samma sätt som man tror?

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den meningsyttring som jag har fogat till detta betänkande.

Anf. 174 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Vi behandlar nu regeringens skrivelse om investeringsplaner för infrastrukturen. Det här är egentligen en uppföljning av riksdagens tidigare beslut i ärendet. Riksdagen har behandlat den här frågan mycket ingående i ett tidigare skede. Jag tänkte därför framför allt hålla mig till de eventuella skillnader som finns och de klarlägganden som krävs samt kommentera reservationerna till betänkandet och till viss del tidigare inlägg.

Herr talman! Man bör ha klart för sig att det här bara är en skrivelse och egentligen ingenting som grundar sig på ett krav på regeringen att den måste gå till riksdagen med den här typen av redogörelser. Man bör nog se det som en delvis ödmjuk gest gentemot riksdagen att frivilligt lägga fram en sådan här typ av skrivelse.

I och för sig finns det inga direkt oväntade besked i skrivelsen. De ca 100 miljarder som regeringen har föreslagit och riksdagen beslutat om våren 1993 ligger fast. Utskottet delar också bedömningen i stort i regeringens redovisning. Utskottet gör dock vissa klargöranden. När det gäller målstandarden på vägarna – det var Sven-Gösta Signell inne på – har utskottet gjort ett tillkännagivande där det handlar om att regeringen och Vägverket har gjort olika bedömningar av målstandarden på E 20 Göteborg–Örebro och E 4, sträckan mellan Gävle och Sundsvall. Även om orsaken till de olika bedömningarna troligen är vilken tidsperiod man avser, slår utskottet fast att det är Vägverkets bedömning av målstandard som skall gälla.

Herr talman! Socialdemokraternas reservation nr 1 framför kritik mot att redovisningen inte är fullständig. Då bör man komma ihåg att den här redovisningen över huvud taget inte hade behövt lämnas. Redovisningen är utifrån det konstaterandet med råge tillräcklig.

När det gäller socialdemokraternas reservation nr 3 om länstrafikanläggningar och Blekinge kustbana bör man känna sig ganska lugn när man läser det som utskottet skriver vad gäller detta: "Utskottet förutsätter att regeringen när den fördelar dessa medel kommer att beakta att den beslutade upprustningen av kustbanan kan genomföras."

Nydemokraternas reservation behöver jag inte kommentera, eftersom ingen från Ny demokrati har haft anledning att känna sig kallad till kammaren i dag vad det verkar.

Men när det gäller Vänsterpartiets meningsyttring, där man framför att det inte finns tillräckligt beslutsunderlag vad gäller bl.a. kretsloppsanpassade avvägningar, tycker jag att man bör komma ihåg att underlaget för infrastrukturens satsningar och det fortsatta arbete som har utförts av Vägverket, Banverket, länsstyrelsen, m.fl. faktiskt på ett helt annat sätt än tidigare har belyst många av de här frågeställningarna, bl.a. den här.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 175 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jan Sandberg sade att regeringen inte hade behövt lägga fram denna skrivelse, utan att det är ren välvilja av regeringen. Det var väldigt snällt. Men jag kunde ha besparats besväret att skriva motioner om detta, vilket jag gjort i och med att jag tyckte att skrivelsen var så dålig.

Anf. 176 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! En väl utbyggd infrastruktur är en viktig förutsättning för att olika delar av Sydsverige skall kunna samverka och utvecklas på ett positivt sätt. Skåne utgör geografiskt och transportmässigt Sveriges port ut till Europa. Redan i dag går 80 % av lastbilsgodset och praktiskt taget allt järnvägs gods till Danmark och kontinenten över de skånska hamnarna. Betydande del av landets tillväxtföretag finns också lokaliserade i Skåne. Jordbruket och livsmedelsindustrin har i delar av regionen en betydande omfattning.

Det är också uppenbart att den snabbaste samhällsutvecklingen i Europa under de närmaste årtiondena kommer att ske i Östeuropa. Stor vikt måste därför läggas vid trafikens infrastruktur i sydöstligaste Sverige.

E 22 från Karlskrona via Kristianstad till Malmö har mycket stor betydelse för transporter i de södra delarna av landet, och det är synnerligen viktigt att standarden på framför allt E 22 höjs. Den långväga trafiken till och från Skåne utnyttjar framför allt E 22. Riksdagens tidigare beslut avseende det nationella vägnätet innebar att E 22 som nationell väg skall byggas ut till motorvägsstandard.

I regeringens skrivelse, som nu behandlas, ger man ett annat besked, nämligen att standarden på den viktiga pulsådern E 22 skulle bli betydligt lägre. Endast 40 km av den totalt 194 km långa sträckan skulle byggas under planperioden.

Vi anser inte att detta står i överensstämmelse med vare sig behov eller tidigare beslut, vilket vi också framfört i vår motion T60. Man måste garantera tidigare utlovad utbyggnad av hela väg E 22 till motorväg. E 22 mellan Malmö och Karlskrona är belastad med stora trafikmängder, även ställt i relation till andra nationella stråk. Det är därför motiverat bara av det skälet att hela sträckan byggs ut under planperioden.

Jag finner i utskottets betänkande att man gjort ett ambitiöst försök att tillmötesgå våra krav. Trots något glidande skrivningar tolkar jag ändå trafikutskottet positivt. Jag vill speciellt läsa in följande i protokollet: "Sammanfattningsvis anser utskottet att riksdagsbeslutet våren 1993 skall ligga fast. Det betyder att den av Vägverket angivna målstandard kan uppnås".

Jag noterar också med tillfredsställelse att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som sägs om bl.a. E 22. I allt väsentligt skulle då vår motion T60 vara tillgodosedd. Med det hoppas vi att E 22 blir utbyggd till motorvägsstandard under innevarande planperiod.

Blekinge kustbana är en annan viktig trafikled som binder samman de olika regionerna i södra Sverige. Också här har regeringen dragit ner på ambitionsnivån. Vi ser det som mycket viktigt att man fullföljer regeringsbeslutet från 1990, vilket innebär en sammanlagd investeringsram i särskild ordning avseende Blekinge kustbana på 150 miljoner i 1990 års penningvärde. Detta framförs också i den socialdemokratiska reservationen nr 3, vilken jag kommer att rösta för.

Anf. 177 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Jag vill med utgångspunkt från den flerpartimotion, T64, i vilken jag står som första namn poängtera vikten av infrastrukturella satsningar avseende kommunikationsområdet i Blekinge och sydöstra Sverige.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Investeringsplaner
för infrastrukturen*

Det föreligger ett stort investeringsbehov i Blekinge när det gäller väg, järnväg och flyg. Dessa investeringar har mycket stor betydelse för att åstadkomma ökad ekonomisk tillväxt i länet och därmed skapa förutsättningar för ökat företagande och nya riktiga jobb. Det är därför angeläget att regeringen tar hänsyn till dessa förhållanden.

De planerade infrastrukturinvesteringarna under perioden 1994–2003 uppgår endast till ca 700 miljoner kronor, vilket motsvaras av endast 0,7 % av det totala investeringsutrymmet. I jämförelse med den andel som befolkningen i länet utgör av riket bör mer än en fördubbling komma länet till del.

En ytterligare satsning på länets infrastruktur i detta avseende är enligt min mening helt i enlighet med regeringens målsättning att genom tillväxtbefrämjande åtgärder återskapa hela Sverige som tillväxt- och företagarnation. Det är ju utan tvekan på det viset att länet ugör porten mot framför allt östra delen av Europa. Vi har redan färjeförbindelse med såväl Polen som Baltikum. Det är också i anslutning till en kommande Öresundsbro mycket viktigt att förbättra väg- och järnvägsförbindelser mot sydvästra Sverige.

Jag förutsätter att regeringen i enlighet med utskottets uppfattning tar hänsyn till detta i samband med fördelningen av ytterligare medel på sammanlagt 2,8 miljarder kronor. Jag förutsätter givetvis med hänsyn till den positiva skrivning som utskottsmajoriteten står bakom att yrkande 2 i vår motion avseende Blekinge kustbana då blir helt tillgodosett.

Jag förutsätter vidare att regeringen för att stå bakom sin egen devis att hela Sverige skall leva och för att återskapa Sverige som en tillväxt- och företagarnation vid fördelningen av dessa medel skapar ekonomiska förutsättningar för att uppföra en ny bro över Möcklösund. På så sätt frigörs medel för väg- och järnvägsinvesteringar som är direkt relaterade till möjligheten för olika företag att utvecklas inom länet, och samtidigt ökar förutsättningarna för tillväxt inom turismen.

Jag är besviken på regeringens och även utskottets njugga inställning till Vägverkets förslag att riksväg 27/30 skall ingå i det nationella stamvägnätet. Jag anser att både utskottet och regeringen ger helt felaktiga signaler till vår omvärld genom att inte lyssna på Vägverket i detta avseende. Utskottet har ju inte ens bemödat sig att kommentera uppgifterna i vår motion i denna del.

För utvecklingen i sydöstra Sverige är denna åtgärd synnerligen viktig. Den är tillväxtbefrämjande. Den ger direkt en signal om att vårt område ugör porten till östra Europa, och den förstärker också den ståndpunkt som utredningen TEM Scandinavia har kommit fram till. TEM står för Trans European Motorway. Det är en vägförbindelse mellan Oslo och Aten som avses. Jag vill ånyo även i detta sammanhang framhålla att det i direkt anslutning till vägsträckan Ronneby–Borås finns färjeförbindelse med Polen.

Med hänsyn till den positiva syn som projektet TEM Scandinavia mötts av inte minst i Polen skapar ställningstagandet från regering och utskott osäkerhet. Det påverkar i sin tur handelsutvecklingen.

Jag förutsätter att regeringen efter en förnyad framställning från Vägverket snabbt prövar frågan på nytt och ger klartecken till denna komplettering av stamvägnätet och avstår därmed från att yrka bifall till motionen i denna del.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

18 § Överenskommelse om investeringar i trafikens infrastruktur i Göteborgsregionen

Föredrogs
trafikutskottets betänkande

1993/94:TU34 Överenskommelse om investeringar i trafikens infrastruktur i Göteborgsregionen (prop. 1993/94:169).

*Överenskommelse
om investeringar i
trafikens infra-
struktur i
Göteborgs-
regionen*

Anf. 178 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att detta är ett i huvudsak positivt utskottsutlåtande som till största delen går på den linje jag hoppades på i en interpellationsdebatt med kommunikationsministern den 8 maj 1992, dvs. för litet drygt två år sedan. Det jag då hoppades på var att vi skulle få pengar till kollektivtrafiksatsningarna först, oberoende av hur det gick med de mycket mer kontroversiella vägprojekten.

Det är lätt att vara efterklok. Men jag skulle ändå gärna vilja höra om Rune Thorén kan hålla med mig om att det var synd att vi inte fick loss dessa pengar långt tidigare. Då hade investeringarna varit i fullt sving nu, när de ur konjunktursynpunkt hade behövts allra mest. Det skulle troligen också blivit billigare.

Nu skall ju de 1,6 miljarderna betalas ut – och jag citerar ur utlåtandet – ”i takt med att fördelningsansvarig mottagare fattar beslut om objektets genomförande i nästföljande års investeringsplan.”

Jag skulle gärna vilja fråga Rune Thorén, som rimligen vet mer än jag om själva genomförandet, när han bedömer att dessa investeringar kan komma i gång, och kanske också när Rune Thorén tror att de kan vara genomförda.

Den här Göteborgsöverenskommelsen innehåller drygt 7 miljarder i vägprojekt. Kollektivtrafikinvesteringarna kostar 1,7–1,8 miljarder. Vi vänsterpartister anser att det är en alldeles orimlig fördelning. Skall vi få en omfördelning av trafiken så att fler åker kollektivt och färre åker bil – och jag tror att vi är eniga om det, åtminstone Rune Thorén och jag – måste vi se till att kollektivtrafiken byggs ut så att den relativt sett blir både billigare, snabbare och bekvämare jämfört med biltrafiken och jämfört med dagsläget. Med den här den fördelningen av investeringarna får vi inte en sådan omfördelning till stånd.

Biltrafiken beräknas i år kosta samhället minst 10 miljarder kronor mer än vad den drar in till samhället, till stat och kommun, i form av skatter och avgifter. Det här underskottet gäller i allt väsentligt storstäderna. Det är alltså där de stora underskotten finns. Det är alldeles orimligt att i det läget ytterligare subventionera biltrafiken i storstäderna med en enda krona. Vi måste betala för detta själva.

Jag är säker på att Rune Thorén har precis lika stora problem med att få Per-Ola Eriksson och andra norrbottningar i hans parti att betala för vår biltrafik i Göteborg som jag har att övertyga Karl-Erik Persson om att han skall

vara med och betala för våra investeringar. Därför måste vi i Göteborg och övriga storstäder få rätt att inte bara ta ut vägavgifter och bilavgifter utan också att investera de pengar vi får in på det sättet i kollektivtrafiken.

Jag skulle vilja höra om Rune Thorén är beredd att, åtminstone långsiktigt, medverka till att vi vidgar det kommunala självstyret på det här sättet och att vi får möjligheter att föra en sådan trafikpolitisk fördelningspolitik.

Det blir många frågor till Rune Thorén, och jag har ytterligare en fråga. Utskottet skriver att dessa statliga bidrag bör betalas ut under alla förhållanden utan andra förbehåll än dem som anges i överenskommelsen. Vi vet ju att detta delvis handlar om kontroversiella projekt. Det är alldeles tydligt när det gäller vägtullarna. Man behöver bara läsa handlingarna för att inse att detta kommer att bli problematiskt. Om nu inte väginvesteringarna kan finansieras eller om de av andra skäl inte kommer till stånd, kan kommunerna då bli skyldiga att betala tillbaka de 1,6 miljarder som vi beslutar om i dag?

Jag har hört glunkas om att det finns sådana farhågor bland en del av de kommunpolitiker som varit med om överenskommelsen. Det kan innebära en broms för att dessa investeringar genomförs ens i den takt som anges i utskottsutlåtandet.

Med detta vill jag yrka bifall till Karl-Erik Perssons meningsyttring i betänkandet.

Anf. 179 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! I det här betänkandet föreligger det en mycket stor enighet. Det är ganska roligt att vara talesman för utskottet i just detta ärende. När det gäller de övriga har vi varit litet oeniga, men här är det faktiskt en enighet inte bara hos dem som står bakom utskottets betänkande utan också egentligen hos reservanterna.

Av någon anledning är inte Ny demokrati här, men läser man deras reservation ser man att det egentligen inte finns så stora meningsmotsättningar. Vi hörde ju också Vänsterns representant Johan Lönnroth säga att detta egentligen är ett bra utskottsutlåtande, som han uttryckte det. Jag kan hålla med om att det inte finns så stora motsättningar.

En motsättning som har funnits inte minst på det lokala planet har rört biltullarna. Flera motionärer från olika partier har också tagit upp detta. Johan Lönnroth säger bl.a. också att vi fortfarande borde försöka att finna ett system för att finansiera med biltullar. Utskottet anser att vi skall låta utredningsmannen som skall titta på hur man skall klara av ett eventuellt biltullsystem i Stockholm och Göteborg fortsätta. Det gäller kanske att finna en kärna närmare Göteborg.

Det var ju också, om jag minns rätt, vad Riksrevisionsverket tyckte. Ett biltullsystem var inte bara till för att finansiera. Det skulle mer vara till för att styra trafiken. Det finns möjlighet att titta på det också. Men förutsättningen är ju att de lokala och regionala representanterna är överens om detta med staten, dvs. den man som nu sätter sig för att titta på detta. Jag tror att det finns goda förutsättningar för det.

Utskottet pekar också på att det nu finns möjlighet att diskutera omfattningen av dessa vägprojekt. Även där har det funnits kritik på det lokala och

regionala planet. Det kan hända att man kommer att finna andra finansieringsformer. Jag har i dag läst en del utredningar från Göteborgsregionen där man också pekar på möjligheten att finansiera detta via t.ex. exploateringsavtal. Det skall ju bl.a. byggas några tunnlar. Ovanför dessa tunnlar finns det möjligheter för en byggare att finna andra verksamheter och på det sättet också svara för själva tunnelbygget.

Om man inte får fram tillräckligt med pengar blir det inte heller det antal vägbyggen som det är tänkt i överenskommelsen. I det här fallet gäller det 9 miljarder totalt och ca 7,5 miljarder kronor till den här typen av vägbyggen. Detta får man klara av på den lokala och regionala nivån. Det är inget som vi i riksdagen lägger oss i. Jag hälsar med tillfredsställelse att vi har lyckats nå enighet i utskottet i denna fråga. Jag tror att de flesta från Göteborgsregionen tycker detsamma. Bekymren att försöka lösa finansieringen av vissa vägbyggen finns kvar. Om man inte klarar av allt får man rätta mun efter matsäcken. Det är ju inte något ovanligt för oss här.

Herr talman! Jag har anmält mig för att tala i tio minuter. Men med den stora enighet som råder här finner jag ingen anledning hålla fast vid det. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Herr talman! Detta är den sista debattdagen för trafikutskottets del. Vi har en mängd olika ärenden här. Jag tänker inte delta i den följande debatten utan är här uppe för sista gången för det här året. Såväl ordföranden som vice ordföranden i vårt utskott lämnar det. Jag och flera utskottsledamöter var i går på en trivsam tillställning. Då var det många som talade och sade mycket väl valda ord till såväl herr ordföranden som till vice ordföranden. Jag väntade med det till i dag för att få det till protokollet.

Jag vill uttrycka ett tack. Jag börjar inte med presidiet utan med Sten-Ove Sundström och Hugo Bergdahl. De är kanske inte här just nu, men jag vill tacka för ett mycket gott kamratskap.

Herr talman! Sedan tar jag det i den ordning som jag har lärt mig är sedvänja här i kammaren. Man börjar alltid med den som har varit här längst. I det här fallet är det Rolf Clarkson, som kom in i riksdagen 1969. Jag vill framföra ett varmt tack till dig, Rolf.

Jag vill fästa uppmärksamheten på vad Rolf har betytt för fyrklövergruppen. Rolf Clarkson har varje tisdag och torsdag lett denna grupp. Det är fyra partiers viljor som man skall försöka balansera fram till en enighet utan att lägga sig i respektive partis program. Rolf Clarkson har klarat det tack vare sitt sätt. Han har haft humor och kunnat leda detta arbete. Ibland har han pratat om helt andra saker, och vi har förstått varför. Det har nämligen fått oss på andra tankar, och så har vi ändå kunnat bli eniga.

Jag vill framföra ett varmt tack till Rolf Clarkson för det sätt på vilket han har lett vår fyrklövergrupp och för det innehåll som den har fått utöver det politiska, som gör att man kommer att minnas dessa dagar på ett mycket trevligt sätt.

Detsamma vill jag säga till Sven-Gösta Signell, vår ordförande. Liksom Rolf Clarkson är han en duktig politiker. Han har också klarat detta att läsa mellan raderna. Det har jag värdesatt, och det vet jag att mina utskottskamrater också har gjort. Han har klarat av dels en fyrklövergrupp, dels sina egna partikamrater och Vänstern men dessutom också Ny demokrati. Det

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Överenskommelse
om investeringar i
trafikens infra-
struktur i
Göteborgs-
regionen*

har han gjort på samma briljanta sätt, med humorn som vapen. Han har lot-sat oss fram på ett utmärkt sätt.

Jag kommer att minnas åren med Sven-Gösta Signell och Rolf Clarkson på ett mycket härligt sätt. Jag vill för kammarens protokoll uttala ett varmt tack till två företrädare för olika partier och olika block, för det sätt på vilket de har skött sina uppdrag, som gör att det känns litet extra. Varmt tack!

Anf. 180 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Efter detta uttryck för den bedövande enigheten känns det litet svårt att sätta i gång någon starkare polemik. Jag vill ändå konstatera att Rune Thorén faktiskt inte svarade på särskilt många av mina frågor. Jag skall nöja mig med att upprepa två av dem, som är viktiga och som jag tror att ganska många kommunpolitiker i Göteborg vill ha ett besked om.

Den första frågan är: Finns det någon som helst risk för att kommunerna tvingas återbetala dessa pengar om inte vägprojekten kan genomföras?

Den andra frågan är: När tror Rune Thorén att investeringarna kan genomföras? Kan Rune Thorén garantera att det nu så snabbt som det någonsin går är möjligt att få i gång kollektivtrafikinvesteringarna?

Anf. 181 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Förlåt mig, Johan Lönnroth. Det var ingen oartighet från min sida. Jag glömde att svara på samtliga frågor.

Jag tycker att det framgår ganska klart av utskottets betänkande att pengarna skall utbetalas. Det är riktigt som Johan Lönnroth säger, att det har funnits en viss oro både i Göteborg och i regionen för att man skulle bli återbetalningsskyldig.

Pengarna skall betalas ut och de skall gå till kollektivtrafiken. Det sägs i betänkandet att det skall ske under förutsättning att man är överens om avtalet. Om det visar sig att man inte kan bygga vägarna därför att det inte blir några vägtullar och man inte får fram några pengar, då blir det inget byggt. Jag förutsätter att man då är överens om det. Det kan inte finnas några som helst risker.

I vilken takt kollektivtrafiksatsningarna kan göras kan jag inte säga. Jag vet att det finns några projekt som ligger och väntar på start i Göteborg och Göteborgsregionen, så fort det är klart med utbetalningen. Det är möjligt att det tar längre tid med vissa projekt. Det har jag ingen kunskap om, eftersom jag inte längre sitter med i styrelserna för GLAB och stadstrafiken.

Det finns vissa projekt som man är beredd att köra i gång med omgående när det gäller kollektivtrafiken. Man bara väntar på beslutet i dag.

Anf. 182 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag skall avsluta med att uttrycka en förhoppning om att Rune Thorén under de fortsatta diskussionerna med bl.a. mig och vänsterpartisterna i Göteborg kommer överens om att stryka en del av biltrafikinvesteringarna, så att vi i framtiden i stället kan använda pengarna mycket bättre, nämligen till ytterligare anslag till kollektivtrafiken.

Anf. 183 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Bl.a. i dagens tidningar står det att man just nu håller på och prövar vissa objekt, både i Göteborgsregionen och i stadstrafiken. Det gäller bl.a. ett gammalt förslag som jag en gång har väckt, om en tunnel under Göteborg. Det förslaget har man nu tagit fram och tittat på. Likaså är Göta-landsbanan ett stort projekt, som är viktigt för Göteborg och Göteborgsregionen. Det tittar man också på.

Nog finns det att satsa på när det gäller kollektivtrafik. Det är viktigt för oss alla att försöka få fram mer pengar så småningom till det.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

Prot. 1993/94:119

7 juni 1994

*Godkännande av
grundläggande
principer för avtal
rörande Arlanda-
banan*

19 § Godkännande av grundläggande principer för avtal rörande Arlandabanan

Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1993/94:TU36 Godkännande av grundläggande principer för avtal rörande Arlandabanan (prop. 1993/94:213).

Anf. 184 INES UUSMANN (s):

Herr talman! På talarlistan stod Jarl Landers namn. Jag tror nog att det skall gå bra ändå, för Jarl Lander och jag tycker ungefär likadant i frågan om Arlandabanan. Som boende i denna region har jag följt denna fråga i ett antal år. Den börjar bli en följetong.

Det finns en sak som är bra i detta betänkande. Det är att vi nu återigen i riksdagen skall besluta om en utbyggnad av en järnväg ut till Arlanda flygplats. Det har verkligen varit sju sorger och åtta bedrövelser innan regeringen har kommit så långt. Jag skall inte gå in på alla de olika turer som har varit.

Jag vill här varna för den typ av trafikutbyggnad som vi nu kommer att ta ställning till. Vi har tidigare diskuterat monopol. Ett ärende som behandlades tidigare i dag handlade om monopol när det gäller bilprovningen. Det sades att det var eländigt att det hade hållit i 30 år. Här skall vi nu fatta beslut om ett monopol, visserligen privat, som skall garanteras i 55 år. Skulle det vara bättre?

Inte bara det att det blir ett monopol, det riskerar dessutom att slå sönder den kollektivtrafik som vi är på väg att bygga upp i den tätbefolkade Mälarregionen. Det var meningen att Arlandabanan skulle vara en integrerad del i det långsiktiga infrastruktursystem som vi behöver i regionen. Det är viktigt att vi förbättrar miljön. Vi behöver också öka framkomligheten och minska restiderna, inte minst med tanke på den gemensamma arbetsmarknaden i regionen.

Ärendet om Arlandabanan är på något sätt ytterligare ett exempel på regeringens ideologiskt betingade privatiseringspolitik. Man har länge försökt att hitta möjligheter att privatfinansiera hela Arlandabanan. Det har inte

gått. Det har inte visat sig kunna bli företagsekonomiskt lönsamt. Därför har man inte heller kunnat hitta något privat företag som har velat satsa. Man har då presenterat olika förslag.

Det förslag som nu ligger på bordet innebär att den del av Arlandabanan som är minst olönsam, sträckan Rosersberg–Arlanda, skall byggas av ett privat bolag. Resten skall vi betala gemensamt via Banverket, dvs. staten skall betala den mer olönsamma delen. Det kommer att kosta Banverket ungefär 3,3 miljarder. Det kommer att innebära att vi samtidigt ger ett privat åkeri alla de inkomster som kan bli från den tågtrafik som kommer att kunna köra på den mest lönsamma bandelen i vårt land. Det skall bli ett privat monopol på trafiken mellan Stockholms central och Arlanda flygplats.

Dessutom framställer regeringen det som att samfinansieringen av Arlandabaneprojektet skall ge en stor ekonomisk vinst för staten. Det förutsätter att man har ett enormt förtroende för regeringen, vilket jag inte alltid har. I den proposition som ligger till grund för förslaget finns det inga siffror som på något sätt kan belägga det man påstår – av förhandlingsskäl, heter det.

Totalkostnaden för hela projektet skall man förhandla med den privata intressenten om. Därför kan vi som inte finns på förhandlarsidan inte få reda på något.

I det avtal vi nu skall ta ställning till förutsätter man att projektbolaget, som heter A-Banan Projekt AB, skall ersätta Bygg- och trafikbolaget för extra byggkostnader som uppkommer om A-Banan Projekt AB, Banverket eller Luftfartsverket ändrar på förutsättningarna för byggandet.

På liknande sätt skall Bygg- och trafikbolaget söka ersättning från A-Banan Projekt AB om det skulle bli några förluster för att vi politiskt förändrar förutsättningarna.

Vad som inte framgår av avtalet är vad för slags förändringar och villkor som skulle kunna leda till dessa ersättningsanspråk.

Det finns i dag inga pengar i A-Banan Projekt AB. Det betyder att det är skattebetalarna som sist och slutligen får garantera alla oförutsedda kostnader. Tala om både hängslan och livrem för de privata entreprenörerna!

Jag vill fråga majoritetens företrädare: Kan ni garantera att det bara är de kostnader som presenteras i propositionen som blir statens andel i den del av Arlandabanan som skall privatfinansieras, eller kan det komma någonting annat också?

Jag har redan nämnt en massa bolag. Jag skall ta ett till. SPC heter det. Det är det företag som skall driva järnvägstrafiken. Det handlar om tre nya bolag. Det bolaget har rätt att sköta den genomgående tågtrafiken från norr och söder. Bolaget säger att de tåg som man skall köra bara får rätt att stanna vid Arlanda flygplats. Kommer de från norr är det okej att de stannar, men kommer de från söder får de inte stanna. Däremot skall den södergående trafiken från Uppsala eller norr därom få stanna.

Vad är nu detta? Skall de stanna på Arlanda eller skall de inte? Såvitt jag kan förstå får man kliva av vid Arlanda om man kommer med fjärr- eller regionaltåg från Stockholms central. Men om man hittar att tåg vid Arlanda som går in mot Stockholms central och själv vill kliva av vid Haggvik – det är ett regionaltåg – får man inte kliva på det tåget. Det är ett tåg som inte

skall konkurrera med flygpendeln som går mellan Arlanda och Stockholms central.

Jag förstår att ni tycker att det är obegripligt, för det är nämligen obegripligt. För resenärerna är det fullkomligt vansinnigt. Man kan ju undra om det är någon som tror att det skall fungera. Det verkar ju ändå som att regeringen har något slags idé om det.

Hur orimligt det än kan verka gäller det bara under förutsättning att man är så förnuftig att man bygger stationen vid Arlanda så, att man kan ha en gemensam terminal där. Det kommer nämligen rykten, inte minst till oss som bor i Stockholmsregionen, som säger att det skall bli en säckstation vid Arlandapendeln, dvs. vid flygpendeln, och att det skall bli en fristående station för fjärr- och regionaltågen. Då skulle det vara helt omöjligt att få en samordning mellan regionaltågen och trafiken på flygpendeln.

Jag vill fråga majoritetens företrädare om jag i dag kan få en bekräftelse på att det förslag vi skall fatta beslut om innebär att det blir en gemensam station vid Arlanda där man kan mixa ihop samtliga tågförbindelser – både fjärrtåg, regionaltåg och flygpendel.

Det pågår också andra utbyggnader av tågtrafiken runt omkring i Stockholmsområdet: Svealandsbanan och Mälardalsbanan. Som jag sade i början var det meningen att Arlandabanan skulle bli en integrerad del av dessa tågförbindelser. Detta har man diskuterat länge i Mälardalen, men också bland trafikhuvudmännen i Dalarna och i Gävleborgs län. Trots det lägger regeringen nu ändå fram ett förslag som innebär en stor splittring för trafiken i stället för den samordning vi skulle behöva.

Man kan fundera över vad det kommer att betyda för dem som skall använda tågen. Ju krångligare och svårare det blir, desto färre är det naturligtvis som kommer att ta tåget. Jag är rädd för att väldigt många kommer att fortsätta att köra bil eller ta taxi ut till Arlanda. Det var precis det som vi skulle undvika.

Det innebär också att den samhälleliga nyttan med projektet riskerar att gå förlorad, eftersom vi tappar samordningen med Mälardalen. Detta är ytterligt anmärkningsvärt, eftersom den tredje landningsbanan på Arlanda kopplades samman med järnvägsanslutningarna när vi gjorde en NRL-prövning tidigare. Nu verkar alltsammans gå i stöpet bara för att den privatiserade delen av järnvägen är så viktig.

Just nu håller man på att planera för järnvägssträckan Stockholm–Uppsala. Den bygger ju på att Arlandabanan skulle vara huvudspåret för järnvägstrafiken. Man kan undra hur det går med det.

Förslaget betyder att vi får ett privat monopol som kommer att finnas under väldigt lång tid – 55 år. Det kommer att innebära att det blir mycket svårare att få fram samlade trafiklösningar. Det betyder också att möjligheterna att ta till vara de stordriftsfördelar som en samordning av trafiken skulle kunna ge blir mycket mindre.

Det finns ytterligare en mängd skäl till att vi bör enas om att avslå propositionen, men jag skall nöja mig med dem jag har tagit upp. Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen, som innebär att riksdagen i stället skall slå fast att hela Arlandabanan skall tillhöra stomnätet och att rege-

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Godkännande av
grundläggande
principer för avtal
rörande Arlanda-
banan*

*Godkännande av
grundläggande
principer för avtal
rörande Arlanda-
banan*

ringen skall ta upp förhandlingar med de trafikhuvudmän som ligger bakom projektet Tåg i Mälardalen – TIM – för att hitta en effektiv trafiklösning.

Anf. 185 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! Från Vänsterpartiets sida har vi varit intresserade av att banan skall byggas och att den kommer till stånd. Men det var väl egentligen ingen som i sin vildaste fantasi hade kunnat tänka sig att den skulle bjudas ut på detta sätt. Man lämnar ifrån sig hela bansträckan under så fantastiskt lång tid – 45 år. Man skriver också att företaget har rätt till ytterligare 10 år. Efter 55 år har staten möjligheter att disponera banan om staten själv vill.

Om detta inte är ett privat monopol vet jag över huvud taget inte vad ett monopol är.

Vi har varit ganska överens om att man bör se till att kontrollera vart pengarna tar vägen och på vilket sätt de handhas när man satsar statliga medel. I detta sammanhang skall vi avhända oss hela den möjligheten.

Det framgår inte heller någonstans vem som skall stå för underhållet. Det skulle inte förvåna mig om det blir staten som får stå för underhållet. Det är nämligen bara trafikeringsrätten på banorna som överlämnas.

När verksamheten har bedrivits i statlig verksamform har man hela tiden mer eller mindre levt under en press att effektivisera. Den pressen har framför allt utövats av riksdagen. Vem skall pressa det företag som man nu lämnar över verksamheten till?

Här finns en litet lustig motsägelse. I debatten förra veckan om Vägverket sade den borgerliga företrädaren för utskottet att privata monopol är sämre än offentliga monopol. Frågan är då: Tycker Lars Svensk likadant, eller är det nu aktuella privata monopolet bättre än det statliga monopolet?

Jag kan förstå att det har varit problem med att hålla ihop fyrpartigruppen. Har man kanske använt humorn som hjälpmedel för att slippa komma in på sakdiskussioner? På annat sätt kan det inte förklaras att den ena borgerliga gruppen säger att privata monopol är mycket sämre än de offentliga medan den andra nu talar om att ett visst privat monopol är fantastiskt bra.

Vem skall man egentligen tro på? Det finns en chans att vi inte behöver vara så bekymrade över denna motsägelse. Läget kan faktiskt ändra sig i september månad.

Herr talman! I min meningsyttring stöder jag den socialdemokratiska reservationen, och jag yrkar bifall till denna.

Anf. 186 LARS SVENSK (kds):

Herr talman! Det ärende som vi har att behandla gäller godkännande av grundläggande principer för avtal rörande Arlandabanan.

Arlandabanan har varit föremål för riksdagens behandling vid ett flertal tillfällen, senast den 8 december 1993. Då behandlades och godkändes bildandet av ett projektbolag med uppgifterna att slutföra upphandlingen av Arlandabanan, samla rättigheter och skyldigheter som krävs för genomförande av projektet samt att bevaka statens avtalsenliga rättigheter.

I propositionen 1993/94:39, som låg till grund för det TU-betänkande i ärendet som behandlades i kammaren i december 1993, utlovades också en redovisning av lämnade garantier.

Arlandabanans koncept och uppläggning behandlades grundligt i den kammardebatten, och inget nytt har i sak tillkommit, varför jag för att spara tid begränsar mig till att kommentera en del allmänna synpunkter och åsikter som framförs i reservationen.

Det har från flera håll framkommit kritik som går ut på att det automatiskt blir höga priser och ett minimum av service så snart det gäller privata alternativ. Underförstått är att statliga monopol är en garanti för god service och låga priser. Kritik har också riktats mot att konsortiet frestas till stationslösningar som inte kommer att utformas så att de är optimalt bra för resenärerna. Likaså finns påståenden om att Norra böjen skulle bli klar tre år senare än angivet, eftersom det skulle vara en ekonomisk fördel för konsortiet.

I reservationen menar man att förslaget till privatisering av Arlandabanan kommer att förhindra en samordning av trafiken i Mälardalen. I en av s-motionerna, som reservationen lutar sig mot, framhåller man vikten av att resenärer från norra Svealand och Norrland utan omvägen över Stockholm skall kunna nå flygplatsen med tåg och att tågen från Nyköping, Eskilstuna och Katrineholm bör gå direkt till Arlanda utan omstigning på Stockholms central.

Herr talman! Den här typen av påståenden har figurerat i samband med Arlandabanans behandling. Vad gäller det sistnämnda påståendet är det och har alltid varit så att de tåg som kommer norrifrån, västerifrån och söderifrån kan stanna vid Arlanda. Den saken trodde jag att vi klargjorde under den förra debatten, i december.

För att ingen osäkerhet skall råda om att det vinnande konsortiet inte skall frestas till dåliga lösningar poängterar utskottet i sitt ställningstagande följande:

”Som tidigare framhållits är ett viktigt trafikpolitiskt motiv för Arlandabanan att möjliggöra en sammanbindning av Sveriges största flygplats med järnvägsnätet. Mot den bakgrunden är det – som framhålls i motionerna T75 (c) och T76 (fp) – viktigt att fjärrtågstrafiken kan integreras med flygtrafiken. För detta krävs självfallet bl.a. en tillfredsställande stationslösning för såväl lokaltågsresenärer som för fjärrtågsresenärer – – –.”

Vidare anför i betänkandet ”att riksdagen i samband med 1993 års infrastrukturbeslut framhållit att hela Arlandabanan så snart som möjligt bör tas i drift – – –. Utskottets uppfattning ligger fast.”

Med detta, herr talman, har utskottet tydligt klargjort att Arlandabanan skall ses som en helhetslösning, att Norra böjen färdigställs utan försening och att frågan om stationen på Arlanda ges en utformning som är bra för såväl pendeltågen som fjärrtågen.

Idén med projektet är att finna en alternativ finansiering av ett infrastrukturprojekt, något som också den tidigare regeringen varit inne på men inte funnit möjligt. Det nu föreslagna konceptet bygger på en samfinansiering, där staten spar in ett antal miljarder i byggkostnad och där det byggande konsortiet som motprestation får trafikeringsrätten i 45 år, eventuellt med en förlängning med 10 år.

Incitamentet i uppläggningsen är att konsortiet kan tjäna pengar bara på biljett- och trafikeringsintäkter. Det betyder också att det finns en drivkraft att göra utformningen sådan att så många resenärer som möjligt dras till ba-

nan. Detta gäller såväl beträffande den egna tågpendeln som beträffande antalet tåg som skall trafikera banan.

Herr talman! I debatten har frågan om privata lösningar varit en trovärdighetsfråga. Man har menat att dessa till skillnad från affärsverken inte skulle ta hänsyn till resenärernas behov. Jag hoppas verkligen att vi när det vinnande konsortiets lösning presenteras också kommer att få en redovisning av hur dess uppläggning står sig i förhållande till de idéer och planer som affärsverken tidigare har presenterat. Det kan bli en nyttig information inför framtiden när det kan bli aktuellt med liknande lösningar för andra objekt.

Arlandaprojektet möjliggör en snabb, säker och miljövänlig trafiklösning för Arlanda flygplats. Projektets uppläggning spar ett antal miljarder av statens – skattebetalarnas – pengar. Arlandabanan knyter samman flyget och tåget på ett effektivt sätt, och jag är övertygad om att vi kommer att se en trafiklösning som sätter resenärernas behov i centrum.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 187 INES UUSMANN (s) replik:

Herr talman! Vi är helt överens om att Arlandabanan skall knyta samman järnvägen med flygtrafiken. Vad jag inte kan förstå är Lars Svensks påstående att kritiken har gått ut på att statliga monopol skulle vara en garanti för bra service och att detta skulle vara något negativt.

Vi har i Sverige den erfarenheten att statliga monopol har givit en ganska hygglig service. Det finns såvitt jag kan se ingen garanti för att privata monopol skulle ge den absolut bästa servicen.

Vad gäller stationslösningen är det borgerliga motionärer som, i en center- och i en folktopartimotion, har framfört oro för att stationerna inte skall fungera så bra. Majoriteten har uttalat att man förutsätter att det skall bli en tillfredsställande stationslösning. Min fråga till Lars Svensk var: Kommer det att bli en stationslösning med en gemensam station, eller kommer majoriteten att anse att en tillfredsställande lösning innefattar två stationer, en för flygpendeln och en för regional- och fjärrtågen? Det var den fråga som jag ställde till Lars Svensk i mitt huvudanförande, och jag ställer den igen, eftersom jag inte fick något svar.

Den andra frågan som jag ställde var: Kan ni garantera att det bara är de kostnader som nu presenteras i propositionen som blir statens andel, eller ligger också andra kostnader dolda bakom de här luddiga skrivningarna?

Anf. 188 LARS SVENSK (kds) replik:

Herr talman! Ines Uusmann frågade först om stationslösningen, som ju har varit föremål för debatt. Det finns de som vill ha en lösning som bygger på en station, och det finns andra lösningar som innebär att stationerna kan integreras.

I utskottsbetänkandet talas det om en tillfredsställande stationslösning. Med det menas en stationslösning som innebär att resenärerna skall kunna byta mellan tågen och komma till flygterminalerna på ett bra sätt. I upplägget sägs också att konsortiet skall genomföra projektet så att det blir så bra som möjligt för resenärerna, för det är ju på resenärerna man tjänar pengar.

Jag är därför övertygad om att den lösning som kommer att genomföras kommer att vara till gagn för dem som skall trafikera banan. Det är ju en drivkraft i hela projektet.

Anf. 189 INES UUSMANN (s) replik:

Herr talman! Lars Svensk säger att det skall bli "så bra som möjligt för resenärerna". Det betyder att det uppenbarligen inte finns något svar. Det kan bli två olika stationslösningar. Om det kan betraktas som "så bra som möjligt" råder det nog delade meningar om.

Jag inser att jag i dag inte kan få något bättre besked från Lars Svensk på den punkten.

Jag vill ändå försöka få ett besked vad gäller min andra fråga, som handlade om kostnaderna. Kan ni i dag garantera att vi inte via staten skall betala ytterligare pengar utöver de 3,3 miljarder som i dag ligger i projektet?

Anf. 190 LARS SVENSK (kds) replik:

Herr talman! Den stationslösning som finns inskriven i projektet kan jämföras med en idé som fanns tidigare, 1989 tror jag att det var. Det fanns då ett förslag till en station med ungefär 500 m, en halv kilometer, i gångavstånd till terminalbyggnaden, och stationen låg på ett djup på 30 m, dvs. med samma stighöjd som tunnelbanestationen vid Östermalmstorg har – det är nästan så att man måste använda Pythagoras sats för att räkna ut gångavståndet till flygterminalen. Den stationslösning som nu blir aktuell kan i alla fall inte bli så illa med tanke på de krav som det här projektet bygger på.

Anf. 191 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Att jag inte skulle få något svar på mina frågor till Lars Svensk var väntat.

Låt mig i stället, herr talman, instämma i Rune Thoréns tack till dem som lämnar trafikutskottet. Jag har nu inte suttit i trafikutskottet så väldigt länge, men jag tycker att det under den här tiden har fungerat mycket bra. Det har i trafikutskottet varit ett gott samarbete och en bra stämning. Jag önskar de fyra som lämnar utskottet fortsatt glädje i det arbete eller den politiska verksamhet de kommer att ägna sig åt framöver.

Anf. 192 LARS SVENSK (kds) replik:

Herr talman! Det står på två ställen i propositionen, bl.a. på s. 22, att SPC skall stå för underhållet.

I mitt kanske sista inlägg i detta ärende vill jag, herr talman, till de utskottsledamöter som jag har fått arbeta tillsammans med framföra ett stort tack för ett gott kamratskap. Det är ett tack som också gäller Sven-Gösta Signell, Rolf Clarkson, Sten-Ove Sundström, Hugo Bergdahl och Pehr Löfgren, som nu lämnar oss.

I detta anförande instämde Kenth Skårvik (fp), Elving Andersson (c), Lars Björkman (m) och Jan Sandberg (m).

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Godkännande av
grundläggande
principer för avtal
rörande Arlanda-
banan*

Anf. 193 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag kan börja med att säga att jag inte har något annat yrkande än det som finns i den socialdemokratiska reservationen fogad till betänkandet. Det är trist att detta är en reservation, det hade enligt min mening varit betydligt bättre om detta hade varit majoritetstext.

Låt mig först säga något om privatiseringen. Det är obegripligt att utskottsmajoriteten är så entusiastisk över att den del av Arlandabanan som är möjlig att tjäna pengar på skall privatiseras.

Utskottsmajoriteten säger längst upp på s. 13: "Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att Arlandabanan är ett projekt som bedömts ha sådana förutsättningar att det delvis kan förräntas på företagsekonomiska grunder. Utskottet anser det vore fel att inte ta tillvara denna möjlighet." Precis som om den socialdemokratiska synen på det här och den socialdemokratiska reservationen skulle innebära att man *inte* tar till vara möjligheten att få ekonomisk lönsamhet på banan!

Jag har tidigare i den här kammaren talat om just Arlandabanan och min svårighet att begripa den ekonomiska finessen i att staten skall avhända sig den bit av den här investeringen som har förutsättningar att ge ekonomisk lönsamhet.

Herr talman! Anledningen till att jag begärde ordet i det här ärendet är att jag tycker att det finns anledning för mig som boende i Mälardalslänen att ytterligare peka på att det från regeringens sida saknas ett samlat grepp över trafikplaneringen beträffande tåg i Mälardalen. De fyra Mälardalslänen som står bakom begreppet TIM, alltså Tåg i Mälardalen, försöker gång på gång få till stånd en samlad förhandling med regeringen för att skapa en ordentlig grund för en regional planering av tågtrafiken i Mälardalen.

Jag ser regeringens förslag och det tidigare förslaget beträffande Arlandabanan som tecken på ointresse för att ta ett sådant samlat grepp. Huvudin- tresset är i stället att på något sätt försöka få in en bit av privata investeringar i järnvägsnätet. Jag har inte anledning att utveckla detta ytterligare, utöver den kritik som har framförts från talarstolen.

Det är just denna brist på ett samlat grepp från regeringens sida som gör att jag tycker att det hade varit bra om mina kolleger från Mälardalsregionen som ingår i regeringsunderlaget – och det är ju ganska många, om man räknar med de fyra Mälardalslänen – i den här frågan hade visat litet mer regionalt kurage och sett till helheten i Mälardalen i stället för att, om inte snällt och lydigt så i vart fall lojalt, ställa upp på regeringens tanke att på något sätt få till stånd ett privatiseringsprojekt som man kan flagga med och säga att man lever efter något slags privatiseringsdoktrin. Att det sedan inte blir någon särskilt bra trafiklösning är något som man måhända tänker ordna så småningom.

Vi som mer specifikt har arbetat med Mälarbanan under en lång följd av år har också sett anknytningen till och trafiksamordningen med Arlandabanan och möjligheten att nå denna internationella flygplats. Vi börjar emellertid nu att misströsta också utifrån en annan utgångspunkt. Från regeringens sida visas det nämligen inte någon ansats att försöka medverka till att det skall finnas rullande materiel när ett intensivt byggande nu är i gång – att säga att spåret börjar bli färdigt är väl kanske litet väl optimistiskt. Det

vore ju pinsamt för alla om vi om några år kommer att ha en bana på sträckorna Stockholm–Västerås–Örebro och Stockholm–Södertälje–Eskilstuna och vidare bort till Örebro, en bana som vi kan köra väldigt fort på, men att vi fortsätter att köra med det gamla rullande materiele, därför att vi inte haft förmåga att i tillräcklig utsträckning samla ihop oss för att se till att också ha ett modernt och hastighetsanpassat rullande materiel.

Jag skulle vilja återgå till den regionala aspekten. Det känns besvärande att mina regionala kolleger på den borgerliga kanten inte på något sätt har försökt att medverka till att få regeringen till förhandlingsbordet för att få ett samlat grepp. Det regionala kuraget nu kunde bestå i att majoriteten ställer sig bakom den socialdemokratiska reservationen. Man kan naturligtvis hålla med om resonemanget att vi inte sitter i riksdagen för att främja olika lokala eller regionala saker, utan vi skall svinga oss upp på den nivå där man har den nationella utblicken. Jag har ingenting emot att se riksdagsuppdraget på det sättet. Men det är också angeläget att försöka få till stånd en bra regional trafik i Mälardalen. Det har vi som bor i Mälardalsregionen ett ansvar för. Regeringens privatiseringsansats innebär inte heller något nationellt perspektiv på saken, utan det är i första hand fråga om en bana för att åka från Stockholm till Arlanda och tillbaka.

Därför tycker jag att kolleger från Västmanland, Södermanland, Stockholm och Uppsala nu allvarligt skall överväga att göra en regional markering som kan leda till att vi så snart som möjligt får en samlad tågplanering i Mälardalen. I Mälardalen behöver vi få en förhandlingspartner i regeringen.

Anf. 194 LARS SVENSK (kds) replik:

Herr talman! Göran Magnusson tog upp två saker som jag vill beröra. Den ena är frågan varför man sätter ut ett stråk som är lönsamt. Jag tror att det är där man kan få intressenter som är beredda att satsa pengar på projektet. Så enkelt är det.

Belöningen för staten är att man spar in i storleksordningen 3 miljarder. Märk väl att Norra böjen i början av projektet inte var med. Om man vill kan man resonera så att de pengarna möjliggör just den helhetslösning som Göran Magnusson talar om.

I propositionen talas det om södergående trafik från Uppsala och norr om Uppsala, norrgående trafik från orter söder och väster om Stockholm. Det är ungefär som i sången om att de kommer från väst och öst, syd och nord. Alla strömmar ut till Arlanda.

Jag vill att Göran Magnusson förtydligar vad det är för någonting som TIM-tåg går miste om. Det kan vara intressant för andra orter i landet att se vilka speciallösningar som kan göras för TIM-tåg men som man går miste om.

Anf. 195 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Jag efterlyser det samlade greppet i sammanhanget. Det är bra att det står i propositionen hur det borde vara. Men vad jag och många andra saknar är ett handfast beslut om att genomföra det hela.

Vi har ingenting emot att komma från väster, norr och söder. Men vårt bekymmer är faktiskt hur vi på ett bekvämt och elegant sätt utan krångel

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Godkännande av
grundläggande
principer för avtal
rörande Arlanda-
banan*

skall kunna ta oss till och från Arlanda från Västerås, Köping, Arboga, Örebro, för att nämna några andra orter än dem som nämnts hittills.

Jag tycker att regeringen är för passiv. Man borde alltså ta ett sådant grepp som det talas om i den socialdemokratiska reservationen.

Jag vill så, herr talman, säga ett par ord om privatiseringen. Det är en självklarhet, Lars Svensk, att om man skall få privata intressenter att satsa företagsekonomiskt, måste man sälja någonting eller ge bort någonting som det går att göra en företagsekonomiskt lönsam affär på. Men jag förstår inte på vilket sätt staten skall kunna spara pengar. Om privata kan få det att gå runt och bli lönsamt, kan väl lika gärna staten klara det. Men Lars Svensk och hans mentorer på det här området har den uppfattningen att det kan bli lönsamt bara när de privata är inblandade. Om Banverket, SJ och andra offentliga affärsverk är inblandade, kan det aldrig bli lönsamt. En sådan pessimism över ett så stort statligt kapital som SJ och Banverket representerar kan man bara inte ha.

Jag tycker att staten kan investera och få det företagsekonomiska utbytet. Sedan får man förutsättningar att också driva resten av verksamheten.

Anf. 196 LARS SVENSK (kds) replik:

Herr talman! På den första frågan, hur man tar sig från Västerås till Arlanda, är svaret att man kliver på tåget i Västerås och kliver av vid Arlanda.

Den andra frågan var vad de privata kan tjäna pengar på och vad staten förlorar. Det intressanta är att de privata konsortierna inte kan tjäna pengar på annat än på trafiken. Det betyder att de inte kan begära skattepengar från stat, landsting eller kommun. Det är också en trygghet för landstingen i området.

Anf. 197 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Ingår i avtalen en utfästelse från konsortierna att alltid avstå från skattemedel i samband med den här investeringen?

Anf. 198 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Under de senaste riksdagsåren, rättare sagt under det senaste, har många stora förändringar skett inom kommunikationsområdet som innebär stora systemförändringar i vårt svenska samhälle. Det har fattats beslut om avregleringar av flyget, taxi och inte minst för drygt en månad sedan om avreglering av järnvägstrafiken. Televerket har blivit Telia. Det 358-åriga postverket blev Aktiebolaget Posten.

I dag behandlar vi frågan om Arlandabanan som, om utskottsmajoriteten vinner morgondagens omröstning, innebär att vi kommer att skapa ett privatmonopol som får rätt att trafikera Arlandabanan under en framtidsperiod på 55 år.

Jag skall inte fördjupa mig i sakdebatten. Den har Ines Uusmann på ett tillfredsställande sätt svarat för från den socialdemokratiska utskottsgruppen. Eftersom detta är det sista utskottsbetänkande där jag kommer att ha mitt namn – efter 24 mycket innehållsrika år drar jag mig tillbaka – vill jag ta tillfället i akt att få tacka för mig.

Med talmannen och föregående talmän samt kammarkansliet har jag haft

ett speciellt samarbete under mina 20 år som kvittningsman, ett samarbete som jag verkligen har uppskattat.

Jag har haft förmånen att få tillhöra trafikutskottet i 21 år. Det ser jag som en mycket stor förmån. Jag är övertygad om att inget annat utskott skulle ha passat mig bättre att få tillhöra än trafikutskottet. På kommunikationsområdet sker det alltid stora förändringar. Ett brett kontaktnät av organisationer och myndigheter bidrar utan tvekan till att utskottsarbetet känns så stimulerande och framför allt det goda kamratskap och samarbetsklimat som råder och rått inom utskottet. Det är värt att notera.

Till utskottets tjänstemän och ledamöter vill jag säga ett uppriktigt tack för de gångna åren. Det må vara mig förlåtligt om jag till utskottets vice ordförande Rolf Clarkson framför ett speciellt tack. Rolf Clarkson har tillhört utskottet sedan dess första år 1971. Genom årens lopp har Rolf Clarkson vunnit stor respekt och uppskattning på grund av sin stora kunskap och sakheter när det gäller utskottets samtliga verksamhetsområden.

Framför allt känner jag stor tacksamhet för allt det stöd som jag har fått från Rolf Clarkson under min tid som ordförande. Med en vice ordförande som Rolf Clarkson känns det tryggt. Mycket beror nog på att vi har haft ett öppet och ärligt samarbete, eftersom den partipolitiska rågången mellan oss har varit väl markerad. Det finns inga oklarheter på det området. När det gäller vänskapen och kamratskapet har det inte funnits några rågångar. Tack, Rolf Clarkson. Jag är övertygad om att Rolf Clarkson med all sannolikhet kommer att gå till historien som en av riksdagens mest kunniga trafikpolitiker genom åren.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få tacka för de 24 år som jag har haft förmånen att få tillhöra riksdagen.

(Applåder)

Anf. 199 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Med talmannens tillstånd skall jag ägna detta mitt sista anförande i Sveriges riksdag åt att tacka mina kolleger och vänner i utskottet och i riksdagen för den tid som har varit.

Jag vänder mig naturligtvis särskilt till utskottets ordförande Sven-Gösta Signell, som under en mångårig verksamhet i utskottet tillvunnit sig alla ledamöternas respekt för stor kunnighet, ett mycket gott omdöme och stor entusiasm. När Sven-Gösta Signell efterträdde Birger Rosqvist, som tragiskt gick bort för ett par år sedan, var det en samstämmig önskan från utskottets ledamöter och dess kansli att just Sven-Gösta Signell skulle axla hans mantel.

Och det har gått bra. Sven-Gösta Signell är socialdemokrat och har på ett synnerligen förtjänstfullt sätt svarat för sitt partis rättsinniga ställningstaganden i trafikpolitiken, och det har han gjort på flera områden där han är expert. Bl.a. har han varit, och han är fortfarande, styrelseledamot i Posten. Han har på andra sätt på olika områden visat vägen när det har gällt att forma en trafikpolitik som bär.

Sven-Gösta Signell sade nyss att det inte är så stor och bred rågång emellan oss. Det är sant. Alla partiets företrädare i trafikutskottet har samma mål, nämligen att Sverige skall ha bra, säkra och billiga kommunikationer.

Prot. 1993/94:119

7 juni 1994

*Godkännande av
grundläggande
principer för avtal
rörande Arlanda-
banan*

Det är bara när det gäller de olika vägarna dit som vi kan ha olika prioriteringar.

Jag har känt för Sven-Gösta Signell, inte bara en kollegial känsla utan också en personlig vänskap. Det talas ofta om värdet av att ha humor. Det har Sven-Gösta Signell i rik måtto. Och inte nog med det: Han är slagfärdig till tusen, och på det viset är han en skicklig företrädare på gator och torg för den trafikpolitik som Socialdemokraterna står för, och han är dessutom en farlig sådan.

Jag tackar Sven-Gösta Signell för en mycket fin insats. Han kommer att bli ihågkommen länge i utskottet och i riksdagen för sin verksamhet, inte bara naturligtvis som kvittningsman, som ju är en verksamhet som fyller övriga ledamöter med respekt och ibland skräck, utan framför allt för sin trafikpolitiska gärning.

Jag vänder mig också till Sten-Ove Sundström som även han kommer från det socialdemokratiska partiet. Han är en något annorlunda personlighet än Sven-Gösta Signell. Sten-Ove Sundström har en mera låg profil, en mera tystlåten framställning. Han har huvudsakligen ägnat sig åt trafiksäkerhetspolitiken, och det har han gjort med stor framgång. Sten-Ove Sundström är en man som man har lärt sig att lyssna till och man har respekt för hans saklighet, och det är en väldigt god egenskap. När Sten-Ove Sundström nu drar sig tillbaka till sitt hem och sin verksamhet uppe i Norrland kommer vi att kunna se tillbaka på hans år i riksdagen med stor tacksamhet för vad han har gett oss andra.

Också Hugo Bergdahl lämnar riksdagen. Han är Folkpartiets järnvägsföreträdare i utskottet. Han är en slipad politiker. Jag skulle vilja påstå att han även är en ovanligt gedigen folktoppartist. Hugo Bergdahl har på många sätt verkat för att hans hjärtefråga, nämligen järnvägstrafikens expansion, har förverkligats, även om målet ibland har uppnåtts utan hänsyn till medlen.

Rune Thorén var vänlig att tala för den krets som har varit regeringens underlag i utskottet. Det är riktigt att vi i vår krets för första gången under modern tid har skapat en samhörighetskänsla mellan de borgerliga partierna som bådar gott för framtiden och ont för motståndarna.

Jag skall nämna er alla vid namn.

Kent Skårvik, folktoppartiets förste företrädare i utskottet, har en övergripande och saklig syn på hur vi skall fungera tillsammans.

Elving Andersson är en osedvanligt klok och omdömesgill politiker med fingerspetskänsla.

Lars Svensk från kds höll under de första åren en mycket låg profil. Han var uppmärksam på att han här trädde in i en skola där man ett tag behövde sitta tyst och lära sig. Sedan har han utvecklats till en mycket respekterad och kunnig trafikpolitiker, biträdd och ledsagad av Kenneth Lantz som har samma egenskaper och samma framtid framför sig.

Bland mina egna partikamrater återfinns Sten Andersson i Malmö. Han är skickligare än vad många föreställer sig, och han har en stark politisk känsla.

Jan Sandberg är framtidens politiker. Han kan allt, tar på sig allt och vet att väl förvalta varje uppdrag som han får.

När det gäller mina nya kolleger fäster jag stort hopp vid Lars Björkmans framtid och, herr talman, även vid Lars Biörcks framtid.

Till sist vill jag vända mig till Karl-Erik Persson från Vänsterpartiet. Det är väl ovanligt, Karl-Erik Persson, att en moderat gör det. Men Karl-Erik Perssons inlägg i trafikutskottet och även utanför sessionssalen har gjort att man har respekterat honom. Man har kunnat upptäcka att han inte bara är en vänsterpartist utan också en klok och förståndig trafikpolitiker. Jag tackar också honom på egna vägnar.

Herr talman! Med detta har jag långt överskridit den tid som jag fick mig tilldelad. Jag tackar för generositeten att låta mig stå i talarstolen så länge. Därmed slutar jag mitt sista anförande i Sveriges riksdag, och bort går de; stumma skrida de, en efter en till skuggornas värld.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

20 § Kompletteringspropositionen inom trafikutskottets beredningsområde

Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1993/94:TU38 Kompletteringspropositionen inom trafikutskottets beredningsområde (prop. 1993/94:150 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

21 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1993/94:TU39 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden (prop. 1993/94:100 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut skulle fattas den 8 juni.)

22 § Vissa studiestödsfrågor

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1993/94:SfU25 Vissa studiestödsfrågor (prop. 1993/94:156).

Anf. 200 HANS DAU (m):

Herr talman! Efter alla vänliga ord som har uttalats känns det litet konstigt att börja med sakfrågor igen, men det är ju så här under slutet av en riksdagsperiod.

11 Riksdagens protokoll 1993/94. Nr 119

Prot. 1993/94:119

7 juni 1994

Vissa studiestödsfrågor

Att det behövs en reformering av studiestödet är alla överens om. Detta konstaterar också regeringen i proposition 1993/94:156 som vi nu skall besluta om. Det föreslås därför i propositionen att en parlamentarisk utredning skall ta fram förslag till reformering. Oppositionspartierna uttrycker samma uppfattning i sina motioner.

Socialdemokraterna talar om ett sammanhållet studiefinansieringssystem som är tänkt att ersätta det nuvarande studiemedelssystemet, det särskilda vuxenstudiestödet, det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa och de olika formerna av utbildningsbidrag.

Ny demokrati använder mer drastiska uttryck men säger i stort sett samma sak fast med andra ord: "Vuxenutbildningen och vuxenstudiestödet består i dag av ett näst intill obegripligt lappverk vilket gör det omöjligt att överskåda." Det är en nog så riktig beskrivning som jag kan instämma i.

Sammanfattningsvis finns det uppenbarligen en gemensam syn på behovet av att förenkla och förbättra studiefinansieringssystemet.

Utskottet har sett allvaret bakom förslagen och har enhälligt ställt sig bakom denna tanke. Vi ger dessutom regeringen till känna att samordningen av vuxenstudiestöden skall behandlas med förtur av den parlamentariska utredningen och att förslag skall läggas som kan träda i kraft den 1 januari 1995.

Socialdemokraterna har i sin motion lagt fram ett förslag som skulle innebära vissa sammanslagningar redan den 1 juli 1994. Men utskottet tyckte att det var att hasta fram litet väl snabbt.

Besluten har resulterat i att motioner, som väckts under allmänna motionstiden i anledning av proposition 1993/94:156 och kompletteringspropositionen, inte har blivit föremål för sakbehandling i utskottet utan hänvisats till utredningen.

Oppositionen har framhållit att även regeringens förslag i propositionen skall avslås med hänvisning till den samlade bedömning som utredningen skall göra. Jag har en viss förståelse för deras inställning. Det kan gott hävdas att alla förslag till förändringar i studiemedelssystemet skall behandlas i ett sammanhang. Men på det sättet avsäger man sig möjligheten att ta vissa förberedande steg i riktning mot det håll som vi alla strävar mot. Målet är nämligen större bidragsandel och mindre lånedel, vilket skulle innebära minskad skuldsättning för de studerande samt möjlighet att undvika livslång skuldbörda för vissa låntagare.

En annan uppfattning som delas av de flesta partier är att kraven på den studerande skall höjas. Socialdemokraterna ställer i sin motion krav på en skärpt meritprövning. De vill skärpa det nuvarande systemet genom att prövningen skall göras vid 35 poäng per läsår mot nuvarande 15 poäng per termin.

Regeringen, som är inne på samma tankegångar, vill pröva något nytt och föreslår införande av något som populärt kallas "Peng per poäng". Enligt min bedömning kan resultatet dock förväntas bli detsamma, nämligen kortare studietid och därmed också lägre skuldsättning för den enskilde. Här beräknar regeringen att man kan spara 300 miljoner kronor, pengar som helt skall användas till högre studiebidrag.

Många studerande har länge rest kravet på att studielånesystemet skall få

en utformning som mer liknar vanliga lån på marknaden. Nu föreslår regeringen vissa förändringar inom återbetalningssystemet som ett första steg mot något som mer liknar vanliga lån.

De studerande skall som ett alternativ till nuvarande lånesystem erbjudas ett annuitetslånesystem med en bestämd återbetalningstid.

Vidare föreslås ett återbetalningssystem som inte ger rätt till avskrivning av skuld vid 65 års ålder. Dock skall lånen avskrivas i samband med dödsfall.

En förändring i SVUX och SVUXA som regeringen föreslår men som oppositionen till min förväning avvisar är att studerande i kommunal och statlig vuxenutbildning, vilka inte bedriver studier på heltid, kan avpassa stödet i förhållande till studiernas omfattning.

Nu finns bara helt eller halvt studiestöd för dessa grupper. Den som läser 75 % av heltid får inte 75 % av helt studiestöd utan endast 50 %. Detta har gjort att många studerande fyller upp med kurser som de inte behöver för att komma upp till ett poängtal som ger fullt studiestöd.

Jag har fått många brev och telefonsamtal i denna fråga som visar att detta upplevs som ett problem. Det är därför min övertygelse att detta missförhållande nu bör avskaffas.

Det förslag som jag har redogjort för innebär att utgifterna minskar med ca 350 miljoner kronor, enligt Finansdepartementets beräkningar. Regeringen föreslår att dessa pengar används till att höja studiebidraget, så att det motsvarar 30 % av totalbeloppet. Det kan tyckas vara en liten höjning, men det är ett första steg mot de 50 % som vi alla har som mål. Omfördelningen inom den ekonomiska ramen är nödvändig. Vi har inte sådana resurser i dagens läge att vi kan vända förhållandet på en gång.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer i betänkandet.

Som jag inledningsvis sade har det varit mycket avtackande, vilket det brukar vara i slutet av mandatperioder.

Jag vill uttrycka min uppskattning över samarbetet med Lena Öhrsvik i utskottet om studiestödet. Hon har framför allt en lång erfarenhet av arbetet med studiestödet. Jag har stor respekt för hennes kunskaper. Jag dristar mig till att säga att Lena Öhrsvik och jag i stort sett har samma uppfattning i avgörande delar av studiestödsområdet, även om det ibland likväl också kan förekomma vissa motsättningar. Men vi har tillsammans under respektive regeringsställningar fått rätta oss efter de ekonomiska begränsningar som Finansdepartementet har ålagt oss. Vi har kommit fram stegvis. Jag hoppas att vi även nu skall komma fram till något som innebär en förbättring för de studerande.

Jag vill tacka Lena Öhrsvik för samarbetet och hoppas att vi får tillfälle att arbeta tillsammans med dessa frågor, även om vi nu lämnar riksdagen.

Anf. 201 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Först får jag tacka för de vänliga orden. Jag kan återgälda Hans Daus tack för ett fint samarbete under årens lopp.

Det har inte varit svårt att komma överens med Hans Dau. Problemet är bara att det är hans regering som lägger fram förslagen. Då är det inte lika enkelt.

Herr talman! Jag vill därför redan nu säga att jag har mycket svårt att be-

gränsa mig i dag. Detta är den enda principiella studiestödsdebatten under hela mandatperioden. Jag hade hoppats att utbildningsministern skulle vara här för att någon gång delta i en studiestödsdebatt, vilket han inte har gjort under hela perioden. Han har pliktskyldigast svarat på ett par frågor men i övrigt aldrig visat något intresse för riksdagens arbete med hans del av budgetpropositionen.

Det har tillstött en del komplikationer när det gäller delning av Ny demokrati osv. som gör att jag måste vara ganska tydlig när det gäller utskottets majoritets förslag.

Utskottet föreslår alltså avslag på regeringens proposition i sin helhet. Skälet är att förslagen ändå inte skulle träda i kraft förrän den 1 juli 1995 respektive den 1 januari 1996. Utskottet menar att den aviserade parlamentariska utredningen onödigtvis skulle bindas upp i delfrågorna. Dessutom saknas i propositionen ordentliga analyser beträffande både ekonomiska och administrativa konsekvenser.

Propositionen kom mycket sent till riksdagen. Dessutom var den inte aviserad. Den borde egentligen inte ha behandlats under vårriksdagen över huvud taget. Men den är nu behandlad av utskottet, och utskottets resultat är ett förslag om avslag utan någon mer ingående debatt. Tyvärr har den dock hunnit skapa oro bland de studerande, vilket har avspeglat sig i skrivelser, uppvaktningar osv.

Naturligtvis finns det motiv för att lägga en proposition, trots den sena tidpunkten och bristen på ordentliga analyser. Regeringen måste ju visa att man har åstadkommit något i studiestödsfrågorna under mandatperioden, eftersom man har pratat vitt och brett om de stora bristerna med dagens system. Det förpliktar t.ex. till att komma med förslag som verkligen löser problemen. Enligt min mening föreligger dock inte några sådana förslag.

Innan jag går in på detaljfrågorna vill jag ge en kort historik, för man kan inte plocka ut detaljfrågor utan att försöka att sätta in dem i sitt sammanhang.

Studiemedelssystemet reformerades efter många års utredande så sent som den 1 januari 1989. En av de utredningar som låg till grund för beslutet tillsattes 1976. Ett antal borgerliga regeringar fick sedan flera förslag på sitt bord. Tidigt visste man att studiemedlen var otillräckliga när det gällde nivån, men i olika tilläggsdirektiv sade man att det skulle bli alltför kostsamt att höja nivån för alla, så man borde undersöka om det inte gick att differentiera.

Varje gång moderaterna stod utanför regeringen föreslog de dock generella höjningar av beloppen samt att bidraget skulle avskaffas. Bidraget var då inte indexerat utan minskade för varje år i värde, bl.a. till följd av en tvåsiffrig inflation. En socialdemokratisk regering föreslog sedan detta, men riksdagen avlog förslaget och beslöt i avvaktan på en ny utredning en mindre höjning av nivån.

Efter ett försök med omprioritering via differentiering, vilket avvisades av i stort sett samtliga remissinstanser, kom så småningom 1988 propositionen om ett reformerat studiemedelssystem. Huvuddelen av subventionerna överfördes då från återbetalningssidan till tilldelningen, och bidraget kunde därigenom sexdubblas samtidigt som nivån höjdes rejält. Vi var ganska

eniga om dessa förändringar, både när det gällde strukturen och när det gällde innehållet. Centern, Vänsterpartiet och Miljöpartiet ville dock ha en annan lösning, nämligen studielön, vilket skulle ha inneburit mycket stora kostnadsökningar.

I samband med beslutet 1988 beställde riksdagen en översyn av vuxenstudiestöden, som ju hade funnits sedan 1976. En särskild utredare fick uppdraget, som också innehöll frågor om en samordning mellan de olika systemen. Efterfrågan på och behovet av dessa stöd översteg klart resurserna, och många fick avslag på sina ansökningar. Dessa stöd finansierades nämligen av en särskild avgift. Det fanns bara en viss summa pengar till ändamålet.

Efter det att de nya reglerna hade trätt i kraft den 1 januari 1989 uppstod en våldsam debatt om skuldsättningen och de s.k. fribeloppen, dvs. inkomstprövningsreglerna. Regeringen gav då CSN i uppdrag att utvärdera systemet. Dessutom justerade riksdagen på egen hand både fribelopp och reduktionsregler. Då, på våren 1991, reserverade sig Moderaterna, Centern, Miljöpartiet och Vänsterpartiet för en förutsättningslös utredning om studiemedelssystemet. I första hand borde man komma till rätta med den höga skuldsättningen. Här kan man hitta skälet till att regeringen nu framhårdar med en proposition i elfte timmen.

Majoriteten i kammaren tyckte vid den tidpunkten att man borde avvakta CSN:s utvärdering samt resultatet av den översyn av vuxenstudiestöden som man hade startat så att man fick möjlighet till en samordning. Dessutom hade vi fått en skatteomläggning, vilken hade fått effekter på räntan på studielånen. Ingen hade ens börjat betala tillbaka enligt de nya reglerna, så det var litet tidigt att ta i med en parlamentarisk utredning. Men allt var så dåligt, och allt skulle gå så snabbt. Vi får alltså på våren 1994 en proposition, som innehåller förslag som skall träda i kraft 1996.

I augusti 1991 kom FINVUX-utredningens förslag, och i oktober blev Per Unckel utbildningsminister. En ny översyn skulle ske. I en frågedebatt ville jag ha garantier för att de vuxnas studiefinansieringen inte skulle försenas med anledning av den nya översynen. Per Unckel bedyrade då att regeringen minsann inte avsåg att dra fötterna efter sig utan skulle arbeta snabbt och effektivt. Allt skulle vara färdigutrett före halvårsskiftet 1992. Märk väl att jag nu riktar mig till Per Unckel. Jag har inte någon anledning att kritisera Hans Dau på denna punkt. Vi hade säkert kunnat lösa problemen, om vi hade fått vara i fred.

Man avvaktade förstås inte någon utredning utan handlade direkt i budgeten i januari 1992. Man skar ner rejält på vuxenstudiestöden: 225 miljoner. Den uppsökande verksamheten skulle upphöra helt. En tredjedel blev kvar av resurserna för korttidsstudiestödet. Kollektiva ansökningar slopades eftersom de var så farliga, och ämnesvalet skärptes.

I ytterligare en frågedebatt i februari 1992 fick vi veta att några direktiv inte skulle fastställas. Översynen skulle alltså ske inom ramen för departementets fortlöpande beredningsarbete, alltså utan insyn. Det har varit ganska typiskt för Utbildningsdepartementets sätt att arbeta. Man har haft arbetsgrupper av olika slag och har inte fört någon större dialog med folk utanför departementet. Jan Bröms fick uppdraget att utreda. Förslaget har i och för sig varit på remiss, men sedan har regeringen fortsatt beredandet

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Vissa studiestöds-
frågor*

internt. Ett par s.k. öppna hearingar har hållits, och det som har presenterats där har mestadels enbart skapat oro. Förresten var inte dessa sammankomster särskilt öppna. Företrädare för vår riksdagsgrupp frågade om de fick lyssna men fick ett blankt nej till svar.

I juni 1993 begärde vi socialdemokrater en parlamentarisk beredning, eftersom det ju handlar om långsiktiga system och det fanns ett omfattande material. Vi tyckte att det var dags att försöka hitta en gemensam nämnare. Regeringen tyckte dock att detta var onödigt. Man var snart färdig med sina förslag och skulle inbjuda oss till samtal i början av september. Jag uppfattade att det gällde 1993, men ingenting hördes under hela hösten, varför vi utformade vårt eget förslag om ett samordnat studiestöd. Det beskrivs i vår motion och i vårt särskilda yttrande.

I budgetpropositionen i år räknade vi med att få veta regeringens åsikter om framtidens studiestöd. Men det fanns ingenting. Inte heller aviserade man någon särproposition. Det var i sista momangen under mandatperioden. Däremot angavs att man i kompletteringspropositionen skulle överväga behovet av medel för olika former av studiestöd men då kopplat till förslag om antalet utbildningsplatser.

Men så den 18 april damp proposition 156 ner. Den är det första officiella dokument från regeringen i dessa frågor där man tar någon slags ställning, om man bortser från själva anslagen. Utbildningsministern har pliktskyldigast besvarat ett par frågor i riksdagen men i övrigt aldrig deltagit i någon diskussion om sina budgetförslag. Han är inte här nu heller, trots att jag faktiskt har skickat bud och sagt att det vore trevligt om han kunde vara här.

Som jag inledde med föreslår alltså regeringen en parlamentarisk utredning. Men först skall man fatta ett antal delbeslut om saker som ändå inte skall träda i kraft förrän, i vissa fall, den 1 januari 1996.

Propositionen har ingen målbeskrivning. Inte heller finns någon analys av kommande utbildningsbehov. Samordning nämns, men vissa delbeslut skapar omöjliga låsningar, och då är ju samordningen ingenting värd. Inflytande- och rättssäkerhetsfrågor andas man ingenting om, trots att beslut i dag inte går att överklaga och trots att CSN har föreslagit en överklagandenämnd. De administrativa konsekvenserna är inte utredda, och några ekonomiska beräkningar står ej att finna.

Det var en överraskning, det som Hans Dau i dag kunde presentera om 300 miljoner på ena stället och 350 miljoner på det andra. Det finns inte nämnt i propositionen, och det har varit omöjligt för oss andra att göra en bedömning. Det står i propositionen bara att de föreslagna besparingarna gör det möjligt att höja studiebidraget med 160 kr per månad.

Med propositionen såsom underlag är det inte möjligt att bedöma effekterna av de olika förslagen. Man får göra egna bedömningar, lyssna på företrädare för studenterna och de olika verksamheterna, rådgöra med erfarna administratörer osv. Slutsatsen blir då att propositionen bör avslås.

T.ex förslaget om studiebidrag i förhållande till prestation är mycket otydligt. Ingen har ännu tittat på administrationen, och relationen till kommande pensionssystem påverkas. Man borde också titta på riskerna för en minskad rekrytering till svårare studier, där ett misslyckande kan få stora ekonomiska konsekvenser, eftersom man får sitt bidrag utbytt mot större lån om man

skulle missa. Utskottet anser att utredningens möjligheter att fritt söka lösningar inte nu bör begränsas genom delbeslut.

Förslaget om ett flexibelt studiestöd vid deltidstudier kan, som Hans Dau påpekade, vara en av flera tänkbara konstruktioner. Det bör dock gälla också annan utbildning än den som föreslås i propositionen, och man bör se det hela i ett litet större sammanhang. Det var inte heller någon brådska med ikraftträdandet.

Två av förslagen gäller återbetalningssystemet. Här behöver man vara litet extra varsam med att fatta delbeslut, eftersom varje förändring i regel innebär att man skapar ytterligare ett system. Återbetalningsreglerna inklusive avskrivningsrätten vid 65 års ålder har dessutom ett mycket klart samband med det nya pensionssystemet, men det har man inte tagit hänsyn till i förslaget.

Eftersom utskottet avstyrker samtliga förslag som syftar till att omfördela pengar i systemet och då det inte heller finns några beräkningar, föreslår utskottets majoritet att inte heller bidragshöjningen skall genomföras i nuvarande läge. Det skulle ändå inte ske förrän den 1 januari 1996.

Sammantaget kan följande sägas om regeringens insatser på studiestödsområdet – och nu pratar jag fortfarande om regeringen och inte om Hans Dau:

Man har gjort kraftiga försämringar av vuxenstudiestödet. Där har naturligtvis Hans Dau haft ett finger med i spelet. Man har försökt sänka studiemedelsbeloppen och lägga en avgift på CSN-kortet, vilket riksdagen dock i enighet har förhindrat. Möjligheten att överklaga studiestödsbeslut har avskaffats liksom inflytandet på tillämpningen av meritprövningsreglerna, dispenser från åldersregler osv. Man har allmänt skapat oro med sina olika förslag från diverse utredare och beredningar. Man har inte precis strävat efter något större parlamentariskt stöd. Inte heller har man tagit vara på de kunskaper och erfarenheter som faktiskt finns.

Vad vill då vi socialdemokrater i studiestödsfrågan? Vi har utvecklat det i ett särskilt yttrande. I och med att frågorna skall utredas vidare avstår vi nu från kravet på att riksdagen skall ta ställning till de riktlinjer som vi förordar. Utskottet menar att förslagen i de olika motionerna utgör en tillgång för utredningen och att de tillsammans med regeringens utgångspunkter bör utgöra en grund för det fortsatta arbetet.

Vi föreslår en modell för ett framtida studiestödssystem som omfattar sju av dagens stödformer. Modellen innehåller ett grundbelopp, ungefär motsvarande dagens studiemedelsbelopp. Till det bör läggas tilläggsbelopp för vuxna, så att totalbeloppet motsvarar a-kassa eller helst överstiger denna något. Inom detta system kan bidragsdelarna sedan varieras, så att man t.ex. stimulerar vissa former av studier eller särskilt prioriterar vissa eftersatta grupper.

Vuxenstudier på grundläggande nivå, som man alltså i dag måste låna pengar till, samt anvisad utbildning inom arbetsmarknadspolitiken, som man också ibland måste låna pengar till, bör inte föranleda skuldsättning i en framtid. På sikt bör inte heller gymnasial utbildning för vuxna medföra skuldsättning. Detta skulle vara ett sätt att minska de utbildningsklyftor som finns.

För högskolestudier bör studiebidraget höjas. Det kan bli verklighet om man samtidigt gör skärpningar när det t.ex. gäller antal terminer, meritvärdering och snabbare återbetalning. Bra studievägledning och ekonomisk rådgivning medverkar också till en lägre skuldsättning. Rätt att överklaga finns i vårt system, liksom demokratiskt inflytande i olika bedömningsfrågor.

Ett steg i rätt riktning tas nu av utskottet i full enighet, nämligen beställningen beträffande bättre samordning på vuxenstudiestödsområdet.

I övrigt känns det bra att utskottet avstyrker en dålig proposition och att också företrädarna för regeringspartierna i utskottet uttalar sig litet mindre kategoriskt om framtiden.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 202 HANS DAU (m) replik:

Herr talman! Eftersom Lena Öhrsvik och jag i stort sett är ganska överens, vilket hon nu har bekräftat, skall jag inte ta upp alltför lång taletid.

Jag vill bara säga att jag inte har några invändningar vad gäller historiken. Även jag skulle ha sett det som en fördel att ha Per Unckel här, men jag såg inte till någon utbildningsminister under den förra mandatperioden heller, när vi behandlade dessa ärenden. Tydligt är intresset i departementet inte speciellt stort, oavsett vilken departementschef vi har. Det är bara att beklaga.

Lena nämnde CSN-kortet, och jag tycker vi ständigt bör påpeka att vi under två regeringar har avslagit framställningar om att minska omfattningen av eller ta bort CSN-kortet. Jag tycker att riksdagen här har varit konsekvent och hoppas att den kommer att fortsätta med det även sedan vi båda har lämnat riksdagen. Vi har ju förstått att detta har varit något väldigt bra, som CSN har skött på ett utomordentligt sätt. Det förtjänar att poängteras.

En annan sak som jag tycker är viktig, men som Lena inte nämnde, är den diskussion som vi har haft om utlandsstuderande på gymnasienivå. Vi har försökt att få fram ett förslag om detta, men på grund av ekonomiska realiteter och den verklighet som vi lever i lyckades det inte den här gången heller.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag säga att jag har full respekt för socialdemokraternas förslag, även om jag inte omfattar dem till 100 %. Tyvärr är också de behäftade med problemet att dra en alltför stor kostnad, och jag kan inte se någon möjlighet till att de skall kunna genomföras under den närmaste mandatperioden.

Anf. 203 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att Hans Dau behöver ta på sig skulden för att inte Per Unckel är här. Han får själv ta ansvar för sitt fögderi.

Det har varit lätt att samarbeta med Hans, och vi har som sagt kunnat lösa väldigt många frågor. Jag måste ändå vara litet besvärlig ytterligare en gång: Vi har inte riktigt fått något klart svar på varför det är så bråttom att driva igenom dessa förslag som ändå inte skall träda i kraft och därmed låsa upp en kommande utredning? Är det så att Hans Dau här till är nödd och tvungen?

Anf. 204 HANS DAU (m) replik:

Herr talman! Det är klart att detta är regeringens förslag och att det finns motiv bakom det. Som jag sade i mitt inledningsanförande markerar det ett

första steg mot ett annat studiemedelssystem. Därför har jag yrkat bifall till regeringens förslag.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

Anf. 205 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Det känns onekligen litet ovanligt, men jag vill denna gång yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Det är ett ganska märkligt ärende som vi nu skall hantera. Jag avser inte att gå in på detaljer utan gör i stället en summering. Först av allt aviserade regeringen för länge sedan att en omfattande proposition skulle läggas fram om det komplexa systemet när det gäller studiestödsfrågor m.m.

När man efterlyste den aviserade propositionen aviserades det att den skulle komma, men inte när. När man närmade sig mandatperiodens slut aviserades det att den aviserade propositionen med oaviserat datum inte skulle läggas fram.

Till sist lades en oaviserad proposition fram som tydligen skulle ersätta den aviserade med oaviserat datum. Av den stora aviserade propositionen som skulle ta ett radikalt grepp på ett mycket stort problem "bidde det en tumme".

Regeringen påpekar dessutom i sin proposition behovet av att mer genomgripande förändringar måste genomföras. Det är även, enligt regeringens mening, befogat att kritisera de olika offentliga systemen för att de är orättvisa och har ett felaktigt signalsystem.

Samtliga partier är alltså eniga om att det behövs genomgripande förändringar inom studiefinansieringssystemet och att nuvarande system bl.a. är mycket orättvist.

Vidare är samtliga partier överens om att det behövs ett helt nytt samordnat vuxenstudiestöd. Partierna är även överens om att hela detta hopkok av olika ingredienser inte är bra utan måste ändras.

Just detta hopkok kan även liknas vid ett plockepinnspel. Man försöker göra någonting i ena ändan, då pinnarna plötsligt rör sig i oförutsägbara riktningar i delar av högen där man minst anar det.

Herr talman! Det är angeläget att regeringen i nuvarande läge inte gör detta misstag. Faran är uppenbar för att ändringen, i stället för att i välvillig ambition och oförstånd ändra en detalj i spelet, kommer att orsaka mer kaos.

Jag ställer mig ännu mer frågande till behandlingen av ärendet. Innan ärendet började behandlas fanns det en del meningsskiljaktigheter mellan partierna. Efter vissa diskussioner och önskemål om att lägga även denna proposition till den parlamentariska utredning som regeringen har aviserat kommer att tillsättas för att lösa detta komplexa system, fick jag en känsla, näst intill visshet, av att partierna hade enats om en parlamentarisk utredning.

Döm om min förvåning då plötsligt borgarna reserverar sig mot lösningen! Är det för mycket begärt att få en kommentar från Moderaterna om detta?

Kan det vara så att instruktionen från regeringen kom så sent till sin förlängda arm i riksdagen att propositionen måste igenom, kosta vad det kosta vill och oavsett innehållet?

Herr talman! Med detta korta anförande har jag nu bidragit till att spara

Vissa studiestödsfrågor

riksdagens dyrbara tid, vilket jag hoppas även smittar av sig på mina kolleger i utskottet. Jag avser tyvärr emellertid att ta igen tiden i morgon, vid behandlingen av socialförsäkringsutskottets betänkande 18.

Anf. 206 HANS DAU (m) replik:

Herr talman! Arne Jansson ställde en direkt fråga till mig. Han har haft en känsla av att vi var ganska överens men att vi moderater sedan reserverade oss. Det gjorde vi inte. Vi är ju helt överens om att vi skall ha en parlamentarisk utredning. Vi är helt överens om att vissa delar av den, föranledda av en motion från Socialdemokraterna och Ny demokrati, skall behandlas med förtur. I stort var vi överens. Det var nog inte bara en känsla utan så var det.

Men jag har aldrig uttryckt – i så fall har Arne Jansson missuppfattat mig – att jag skulle frånga regeringens förslag på de enskilda punkter som jag vidhåller är ett steg i rätt riktning och en markering av den färdriktning som regeringen vill att vi skall fortsätta i.

Anf. 207 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag tror faktiskt att jag instämmer i Lena Öhrsviks konstaterande tidigare beträffande Hans Daus sits i det här fallet.

Anf. 208 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! I det här betänkandet har Vänsterpartiet tre motioner, två från allmänna motionstiden och en motion med anledning av propositionen. Kvällen är sen och Lena Öhrsvik har gjort en mycket förtjänstfull historisk beskrivning och genomgång av dagens betänkande. Jag vill därför bara kort kommentera våra motioner.

I den ena tar vi upp riskerna med ett system med alltför lågt studiebidrag och alltför höga lån. Det var det som Hans Dau tog upp. Där anser vi att det finns risk för att studenter avstår från studier på grund av risken att misslyckas och ändå stå kvar med stora låneskulder.

I motion Sf517 tar vi upp vuxenstuderande med ett stort försörjningsansvar och att det blir mycket svårt för dem att finansiera sina studier med lån på SVUX- och SVUXA-området.

Jag vill också säga att den här propositionen var ytterligare ett exempel på ett ofullständigt analyserat förslag. Arne Janssons liknelse med ett plockepinnspel tyckte jag var talande. Detta gäller inte bara studiestödssystemet. Det har också varit fallet i andra system, och då inom socialförsäkringens område. Där har vi kunnat iaktta att man vidtar en åtgärd som sedan får icke i förväg anade konsekvenser i andra delar.

Vi har nöjt oss med utskottsmajoritetens skrivning om en översyn av hela studiestödssystemet och har alltså inte någon meningsyttring. Jag hoppas att majoriteten håller också vid omröstningen och att vi verkligen får den här översynen av studiemedlen. Vänsterpartiet har i många år motionerat om just det och pekat på den snårskog av olika system som finns i dag.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 209 HANS DAU (m) replik:

Herr talman! Jag nämnde inte Berith Eriksson och Vänsterpartiet i mitt inledningsanförande. Det var minst av allt någon nonchalans mot Berith Eriksson. Hon gör som många andra ett mycket bra jobb i utskottet, och det respekterar vi.

Berith Erikssons anförande bekräftar bara samsynen på problemen. Det Berith Eriksson nämnde om risken för att studerande avstår att studera på grund av ofördelaktiga lån och bidrag är någonting som vi har diskuterat i många år. Jag hoppas att resultatet av utredningen blir att vi kan komma till rätta med det.

De vuxenstuderandes försörjningsansvar nämner regeringen i propositionen att man måste titta särskilt noga på i beredningen. Det nämner även Socialdemokraterna och nu också Vänsterpartiet. Det är väl en av de mer svår-lösta delarna, skulle jag kunna tänka mig. Det har sagts många gånger att man sitter vid samma bord och har så olika förhållanden. Det blir ofta så då ett system blir litet äldre. Man plussar på och lappar på, och då får man det här resultatet. Det här är en av de stora frågor som jag hoppas att utredningen skall kunna klara.

Anf. 210 STEFAN KIHLLBERG (nyd):

Herr talman! Jag skall försöka att se till att vi är klara före elva, så jag har kortat ned mitt anförande högst avsevärt. Mina begärda fem minuter skall inte bli fem.

Jag vill kort konstatera att man kan läsa var Ny demokrati står principiellt och hur vi ser på den här frågan, eftersom vi utvecklade detta i en principmotion i januari i år, Ub365 med rubriken Nytt studiefinansieringssystem.

Vi konstaterade att det finns en stor samstämmighet om det förslag som regeringen har lagt fram. Det har den här korta debatten visat. Man kan i och för sig ha synpunkter på att det inte går tillräckligt långt. Vi skulle vilja att man tog ett större steg. Men vi tycker att de här stegen går i precis den riktning vi har angett. Inte minst Lena Öhrsviks utmärkta exposé visar att utredningarna har jobbat länge, och det kommer den här parlamentariska utredningen också att göra, men handling är också viktigt. Jag tycker trots allt att det finns handling i rätt riktning, och eftersom den går i den riktning som vi vill gå i Ny demokrati yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5, 6 och 7.

Anf. 211 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Förra gången var det Lars Moquist som i en trafikdebatt kritiserade sitt eget parti och dess agerande. Nu är det den sparkade partisekretären Stefan Kihlbergs tur. Agerandet talar för sig självt och kommenteras därför inte vidare.

Anf. 212 STEFAN KIHLLBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill bara kort till protokollet få noterat att jag stöder mig på den partimotion som vår dåvarande partiledare Ian Wachtmeister har skrivit under. Jag betraktar den fortfarande som vårt partis politik.

Prot. 1993/94:119

7 juni 1994

*Vissa studiestöds-
frågor*

Anf. 213 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Detta var ett av skälen till att jag försökte vara tydlig och att jag tog god tid i anspråk. Jag ville visa på att även om vissa delar av Ny demokrati kan ha sympati för vissa delar av regeringens förslag skall man vara medveten om att de är mycket dåligt utredda. Det brukar man kritisera i andra sammanhang.

Det finns inga beräkningar. Det finns inga analyser. Det finns ingen analys av de administrativa konsekvenserna, som faktiskt kan bli nog så våldsamma. Jag skulle mycket gärna ta en sakk Diskussion med Stefan Kihlberg om de här frågorna. Det skulle säkert vara mycket intressant. Jag har lång erfarenhet av detta.

Förslagen är inte avsedda att träda i kraft förrän tidigast den 1 juli nästa år och en del av dem den 1 januari 1996. Därför behöver man inte anta ofullständiga, dåligt analyserade förslag nu, enbart för att protestera mot delar av sitt eget parti. Jag tycker faktiskt att det är ganska dålig stil. Det finns ändå två partimotioner med litet olika inriktning.

Nu tycker jag att vi har fått ett bra utskottsbetänkande, som redovisar mycket klart att det är en dålig proposition som det är onödigt att anta nu. Den som så önskar hinner genomföra de här förslagen.

Anf. 214 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag har svårt att se det som en invändning att man inte tar ett tillräckligt stort steg. När man uppenbarligen kan ta ett litet steg i den riktning som man vill gå har jag svårt att se att det skulle vara ett problem, speciellt som man inte binder upp särskilt mycket.

Det finns dessutom ett annat skäl. Det är att detta ställningstagande påverkar beslut. Det är viktigt inte bara i sådana här sammanhang, utan det gäller i alla sammanhang, att man fattar politiska beslut i tid och att det finns en uthållighet i dem. Det är därför inte någon kritik att ikraftträdandetiden är längre fram.

Det är a och o att jag som student vet vad som gäller. De flesta studenter tittar åtminstone ett år framåt i tiden när de fattar sina beslut.

Anf. 215 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Om Stefan Kihlberg hade lyssnat på den tidigare diskussionen hade det framgått att det är precis denna uppbindning inför framtiden som är så onödig och så dum. Det skapar väldigt stora låsningar.

När man i detta fall skall fatta beslut om ett nytt återbetalningssystem har man helt låst möjligheterna att diskutera fördelningen av subventioner mellan återbetalningssidan och tilldelningssidan.

Återbetalningssystemen är långsiktiga. För varje gång man gör en förändring i ingripande syfte skapar man ett nytt återbetalningssystem, och vi har redan två. De skall vara i ungefär 40 år. Man kan inte hantera politiska frågor på detta sätt.

Anf. 216 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag vill för Stefan Kihlberg påpeka att vi andra är innerligt trötta på att vissa nydemokrater använder den scen som är tillgänglig, nämligen kammaren, för att angripa sina egna partikamrater.

Vi hade förra mandatperioden ett parti i riksdagen som ibland fungerade som en raket här i kammaren, men inte för att förgöra varandra. Detta är ett sådant tydligt agerande åt det hållet.

Ledamöterna från Ny demokrati borde kunnat komma överens i sitt eget parti om hur det skall röstas här i kammaren när vi arbetade med detta ärende i utskottet och inte nu under kammardebatten.

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

*Vissa studiestöds-
frågor*

Anf. 217 STEFAN KIHMBERG (nyd):

Herr talman! Jag instämmer i den kritiken, Berith Eriksson. Också jag tycker att mitt parti har agerat klandervärt på den här punkten. Jag försvarar det inte, utan jag beklagar det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 juni).

23 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Arbetsmarknadsutskottets betänkande
1993/94:AU19 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialförsäkringsutskottets betänkanden
1993/94:SfU24 Reformering av det allmänna pensionssystemet
1993/94:SfU26 Delpensionsförsäkringen
1993/94:SfU18 Vissa tandvårdsfrågor

24 § Meddelande om SfU24 och SfU26

Anf. 218 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Beträffande socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU24 och SfU26 avser talmannen att i morgon föreslå kammaren att dessa ärenden får avgöras efter endast *en* bordläggning.

25 § Kammaren åtskildes kl. 23.03.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 9 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 52 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 81 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 87 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 104 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 128 (delvis),

Prot. 1993/94:119
7 juni 1994

av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 18.06,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 17 § anf. 174 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Tisdagen den 7 juni

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om uteblivet svar på interpellation	1
3 § Förnyad bordläggning	1
4 § Registrerat partnerskap m.m	1
Laguskottets betänkande LU28	
Debatt	
Holger Gustafsson (kds)	
Elisabeth Persson (v)	
Talmannen (erinran till åhörarna)	
Maj-Lis Lööw (s)	
Per Stenmarck (m)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Förste vice talmannen (erinran till åhörarna)	
Stefan Kihlberg (nyd)	
Lennart Fridén (m)	
Bengt Harding Olson (fp)	
Bengt Kindbom (c)	
Karin Pilsäter (fp)	
Georg Andersson (s)	
Göte Jonsson (m)	
Barbro Westerholm (fp)	
Christina Linderholm (c)	
Chatrine Pålsson (kds)	
Bertil Måbrink (v)	
Margareta Winberg (s)	
Fredrik Reinfeldt (m)	
Elver Jonsson (fp)	
Torgny Larsson (s)	
Lotta Edholm (fp)	
Eva Zetterberg (v)	
Ulrica Messing (s)	
Martin Nilsson (s)	
Lennart Rohdin (fp)	
John Bouvin (nyd)	
Tredje vice talmannen (erinran till åhörarna)	
Roland Lében (kds)	
Beslut	82
Andre vice talmannen (erinran till åhörarna)	
5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 3 juni	83

Kulturutskottets betänkande KrU32	
Finansutskottets betänkande FiU24	
Utbildningsutskottets betänkande UbU11	
Utbildningsutskottets betänkande UbU14	
Utbildningsutskottets betänkande UbU15	
Utbildningsutskottets betänkande UbU18	
Utbildningsutskottets betänkande UbU20	
Beslut om samlad votering	87
6 § Ändringar i aktiebolagslagen m.m.	87
Lagutskottets betänkande LU32	
Debatt	
Carin Lundberg (s)	
Stig Rindborg (m)	
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
7 § Ändrat anslag till Konsumentverket	89
Lagutskottets betänkande LU38	
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
8 § Reformera riksdagsarbetet	89
Konstitutionsutskottets betänkande KU18	
Debatt	
Bengt Hurtig (v)	
Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)	
Jan Bergqvist (s)	
Daniel Tarschys (fp)	
Ingvar Svensson (kds)	
Alf Wennerfors (m)	
Andre vice talmannen (om replikrätt)	
Thage G Peterson (s)	
Eva Zetterberg (v)	
Simon Liliedahl (nyd)	
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
9 § Riksdagsledamöternas pensioner m.m.	105
Konstitutionsutskottets betänkande KU43	
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
10 § Uppskov till 1994/95 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden	105
Konstitutionsutskottets betänkande KU45	
Beslut	106
Lagutskottets betänkande LU32	
Lagutskottets betänkande LU38	
Konstitutionsutskottets betänkande KU18	
Konstitutionsutskottets betänkande KU43	
Konstitutionsutskottets betänkande KU45	
Beslut om uppskjuten votering	108
11 § Folkomröstning om EU-medlemskap	108
Konstitutionsutskottets betänkande KU50	
Debatt	
Hans Göran Franck (s)	

<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
Ajournering	114
Återupptagna förhandlingar	114
12 § Bostadsdomstolen	114
Justitieutskottets betänkande JuU31	
Debatt	
Göran Magnusson (s)	
Berith Eriksson (v)	
Kjell Eldensjö (kds)	
Bengt Rosén (fp)	
<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
13 § Slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1994/95, m.m.	124
Justitieutskottets betänkande JuU33	
Debatt	
Lars-Erik Lövdén (s)	
Berith Eriksson (v)	
Birgit Henriksson (m)	
<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
14 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	130
Justitieutskottets betänkande JuU34	
<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
15 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	130
Utrikesutskottets betänkande UU27	
<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
16 § En effektivare fordonskontroll	130
Trafikutskottets betänkande TU35	
Debatt	
Anita Jönsson (s)	
Jan Sandberg (m)	
Wiggo Komstedt (m)	
<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
17 § Investeringsplaner för infrastrukturen	139
Trafikutskottets betänkande TU30	
Debatt	
Sven-Gösta Signell (s)	
Karl-Erik Persson (v)	
Jan Sandberg (m)	
Börje Nilsson (s)	
Karl-Gösta Svensson (m)	
<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
18 § Överenskommelse om investeringar i trafikens infrastruktur i Göteborgsregionen	145
Trafikutskottets betänkande TU34	
Debatt	
Johan Lönnroth (v)	

	Rune Thorén (c)	
	<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
19 §	Godkännande av grundläggande principer för avtal rörande Arlandabanan	149
	Trafikutskottets betänkande TU36	
	Debatt	
	Ines Uusmann (s)	
	Karl-Erik Persson (v)	
	Lars Svensk (kds)	
	Göran Magnusson (s)	
	Sven-Gösta Signell (s)	
	Rolf Clarkson (m)	
	<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
20 §	Kompletteringspropositionen inom trafikutskottets beredningsområde	161
	Trafikutskottets betänkande TU38	
	<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
21 §	Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	161
	Trafikutskottets betänkande TU39	
	<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
22 §	Vissa studiestödsfrågor	161
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU25	
	Debatt	
	Hans Dau (m)	
	Lena Öhrsvik (s)	
	Arne Jansson (nyd)	
	Berith Eriksson (v)	
	Stefan Kihlberg (nyd)	
	<i>Beslut skulle fattas den 8 juni</i>	
23 §	Bordläggning	173
24 §	Meddelande om SfU24 och SfU26	173
	Förste vice talmannen	

